

EUROPEAN UNION
EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND
INVESTING IN YOUR FUTURE!

GOVERNMENT OF BULGARIA

Industrial Association
Veliko Tarnovo
Индустриална асоциация
Велико Търново

Project: "Building a sustainable model and partner network to support employment and labour mobility in the cross border area Bulgaria-Romania"

Секторен анализ на пазара на труда и потенциал за мобилност на работната сила в трансграничния регион България-Румъния

септември 2017 г. гр. Велико Търново

Union of the Bulgarian Business

www.bia-bg.com

www.interregrobg.eu

Chamber of Commerce,
Industry, Navigation and
Agriculture of Constanta

www.ccina.ro

The content of this material does not necessarily represent the official position of the European Union

Настоящият секторен анализ разглежда трудовия пазар в трите области в България, обхванати от проекта - Велико Търново, Русе и Силистра. Документът представя основните характеристики на икономическото им развитие, които имат отношение към трудовия пазар, и отражението, което дават върху потенциала за трудова мобилност на работната сила. Анализът извежда икономическите сектори, които имат потенциал за трудова мобилност в трансграничния регион България-Румъния.

Раздел 1 „Въведение“ описва основната цел на проекта „Изграждане на устойчив модел и партньорска мрежа за насърчаване на заетостта и трудовата мобилност в трансграничния район България - Румъния“, целта и задачите на Дейност 4, както и целта на настоящия документ.

В раздел 2 „Демографска и социална характеристика на населението в целевите области по проекта“ са представени основни характеристики на населението, като: численост, възрастова и образователна структура, миграция, доходи и разходи на домакинствата.

В раздел 3 „Тенденции в развитието на местната икономика“ е представено описание на основни макроикономически показатели, характеристики на предприятията в областите и водещите икономически сектори там.

Раздел 4 „Местен пазар на труда“ съдържа информация за състоянието на работната сила в целевите области, както и изводи за тенденциите в развитието ѝ.

В раздел 5 „Трансгранична мобилност на работната сила“ са представени факторите, проблемите и условията, оказващи влияние на развитието и насърчаването на трудовата мобилност в трансграничния регион България-Румъния. Тук са изведени чрез обосновка икономическите сектори с потенциал за трудова мобилност.

Раздел 6 „Заклучение, изводи и препоръки“ представя кратко обобщение и направени изводи на базата на целия секторен анализ.

В раздел 7 „Приложения“ са добавени приложенията към настоящия документ - списък на водещи предприятия с потенциал за трудова мобилност, длъжности с потенциал за трудова мобилност, списък с учебни заведения, списък на информационните и литературните източници.

Съдържание

Резюме 2

I.	Въведение	7
1.1.	Основни понятия	7
1.2.	Цел на проекта	9
1.3.	Цел и задачи на дейност 4 по проекта	10
1.4.	Цел на секторния анализ на пазара на труда в трансграничния регион България-Румъния ..	10
II.	Демографска и социална характеристика на населението в целевите области по проекта	11
2.1.	Населени места и численост на населението	11
2.2.	Възрастова и образователна структура на населението	13
2.3.	Миграция на населението	19
2.4.	Образование	21
2.5.	Доходи и разходи на домакинствата	26
2.5.1.	Доходи на домакинствата	26
2.5.2.	Разходи на домакинствата	28
2.6.	Изводи	30
III.	Тенденции в развитието на местната икономика	32
3.1.	Макроикономически показатели	33
3.2.	Предприятия	36
3.2.1.	Силистра	37
3.2.2.	Русе	39
3.2.3.	Велико Търново	40
3.2.4.	Общо за целевите области	42
3.3.	Водещи икономически сектори	47
3.3.1.	Силистра	48
3.3.2.	Русе	57
3.3.3.	Велико Търново	67
3.3.4.	Общо за целевите области	76
3.4.	Стратегически приоритети в развитието на местната икономика	81
3.4.1.	Стратегическа рамка	81
3.4.2.	Силистра	83
3.4.3.	Русе	86
3.4.4.	Велико Търново	92
3.5.	Изводи	96
IV.	Местен пазар на труда	103
4.1.	Работна сила	103
4.2.	Безработни лица	112

4.3.	Обявени свободни и заети работни места	116
4.4.	Изводи.....	123
4.4.1.	Основни тенденции в местния пазар на труда	123
4.4.2.	Дефицитни професии/ длъжности	125
4.4.3.	Цикличност в търсенето/предлагането на работа.....	126
4.4.4.	Брой обявени и незаети работни места в службите по заетостта.....	127
4.4.5.	Разходи на предприятията за продължаващо професионално обучение	131
V.	Трансгранична мобилност на работната сила.....	132
5.1.	Нагласи на работодателите за използване на чуждестранна работна сила от трансграничния регион България-Румъния	132
5.2.	Бариери и пречки пред използването на чуждестранна работна сила от трансграничния регион България-Румъния.....	136
5.3.	Сектори и предприятия с потенциал за трудова мобилност	137
5.3.1.	Икономически сектори с потенциал за трудова мобилност	137
5.3.2.	Предприятия с потенциал за трудова мобилност	142
5.4.	Позиции (професии, длъжности) с потенциал за трудова мобилност	143
5.5.	Изводи.....	144
VI.	Заключение, изводи и препоръки	146
VII.	Приложения.....	149
7.1.	Списък на водещи предприятия с потенциал за трудова мобилност	149
7.2.	Длъжности с потенциал за трудова мобилност	155
7.3.	Списък с учебни заведения	159
7.4.	Списък на информационните и литературните източници	168

Използвани съкращения:

<i>Съкращение</i>	<i>Описание на съкращението</i>
Б2	- Бенефициент 2 - Търговско - промишлена палата на Констанца
Б3	- Бенефициент 3 - Българска стопанска камара
БВП	- Брутен вътрешен продукт
БДС	- Брутна добавена стойност
БСК	- Българска стопанска камара
ВБ	- Водещ бенефициент - Стопанска камара Велико Търново
ВУАРР	- Висше Училище по Агробизнес и Развитие на Регионите
ДДС	- Данък добавена стойност
ДМА	- Дълготрайни материални активи
ЕС	- Европейски съюз
ЗПОО	- Закона за професионалното образование и обучение
ЗРМ	- Заето работно място
ИКТ	- Информационни и компютърни технологии
КИД	- Класификация на икономическите дейности
МС	- Министерски съвет
НСИ	- Национален статистически институт
ПГ	- Професионална гимназия
ППО	- Продължаващо професионално обучение
пр.п.	- Процентен пункт
ПЧИ	- Преки чуждестранни инвестиции
РМ	- Работно място
СРМ	- Свободно работно място
ТГС	- Трансгранично сътрудничество
ЦПО	- Център за професионално обучение

Използвани източници:

Агенция по заетостта (АЗ)

Евростат (EUROSTAT)

Информационната система на българските предприятия (BEIS)

Национален осигурителен институт (НОИ)

Национален статистически институт (НСИ)

Национална агенция за професионално образование и обучение (НАПОО)

Областна администрация на Област Силистра

Областна администрация на Област Русе

Областна администрация на Област Велико Търново

Портал за отворени данни на Република България

1.1. ОСНОВНИ ПОНЯТИЯ

- **Икономически сектори/дейности.** Обособени и класифицирани по определени критерии групи икономически дейности. Понятието „икономическа дейност“ е икономическа категория, определяща групирането на относително еднородни продукти и услуги, като критериите за еднородност са: сходство в технологията на производство; сходство в използването на суровини и материали; сходство в икономическото предназначение на продукцията; възможности за комбиниране на производството или услугите по вертикала; сходство в количеството и качеството на извършвания труд при производството или при оказване на услугата¹. Според „три-секторната“ хипотеза в икономиката, най-общо могат да се разглеждат три категории сектори:
 - първични икономически сектори - добиване на суровини за преработване;
 - вторични икономически сектори - създаване на завършен, използваем продукт;
 - третични икономически сектори - съвкупност от икономически сектори и дейности със социално значение. В него се извършват услуги, задоволяващи потребностите на хората. Третичният сектор се развива успоредно с нарастването на националното богатство и жизнения стандарт на населението.
- **Класификатор на икономическите дейности КИД-2008** е стандарт за събиране и представяне на статистически данни по икономическа дейност в областта на икономическата статистика и в други области на статистически изследвания. Статистическите данни, получени на базата на КИД-2008, са сравними на европейско и международно ниво. Версията на КИД за международно използване на България е NACE.BG 2008, а на Румъния - Coduri CAEN (“Coduri CAEN 2011 - Clasificării activităților din economia națională a României”; “Clasificării activităților din economia națională (CAEN) 2017“)
- **Класификация на териториалните единици за статистически цели в България (NUTS)**

Във връзка с приемането през 2007 г. на България и Румъния в Европейския съюз на 20 февруари 2008 г. е приет Регламент (ЕО) № 176/2008 на Европейския парламент и на Съвета за изменение на приложенията на Регламент № 1059/2003, допълващ класификацията с новоприетите държави членки. Класификацията на България включва 28 административно-териториални области.

От българска страна в проекта се обхватат следните гранични административно териториални области: Велико Търново, Русе, Силистра. От румънска страна в проекта се обхватат следните гранични административно териториални области: Кълъраш, Констанца.
- **Пазар на труда.** Икономическо пространство, в което се срещат търсещите работа и търсещите работна сила.² Съвкупност от икономически отношения между работодатели и наемни работници, правни норми, принципи, правила, изисквания,

¹ НСИ. Методически бележки по класификация на икономическите дейности – КИД 2008, за международно използване NACE.BG 2008.

² Дулевски Л., Пазар на труда, издателство Ciela, 2010

институции, регулиращи отношенията между представителите на търсенето и предлагането на труд. Своеобразен механизъм за разпределение на работната сила и определяне цената на различните видове труд. Пазарът на труда може да се разглежда в множество аспекти, като: заетост; безработица; цена на труда, възнаграждения и разходи за труд; качество на човешкия капитал; икономическа активност на населението в трудоспособна възраст; дефицит на работна сила; мобилност и миграция на работната сила; демографски характеристики; образование и продължаващо обучение; социална политика; секторни и регионални особености; нови професии и пр.

- **Предприятие.** „Предприятие“ е всяко място - предприятие, учреждение, организация, кооперация, заведение, обект и други подобни, където се полага наемен труд. Предприятията могат да бъдат категоризирани³ в четири типа:
 - Микропредприятия - средносписъчен брой на персонала, по-малък от 10 души, и годишен оборот, който не превишава 3 900 000 лв., и/или стойност на активите, която не превишава 3 900 000 лв.;
 - Малки предприятия - средносписъчен брой на персонала, по-малък от 50 души, и годишен оборот, който не превишава 19 500 000 лв., и/или стойност на активите, която не превишава 19 500 000 лв.;
 - Средни предприятия - средносписъчен брой на персонала, по-малък от 250 души, и годишен оборот, който не превишава 97 500 000 лв., и/или стойност на активите, която не превишава 84 000 000 лв.;
 - Големи предприятия - средносписъчен брой на персонала, по-висок от 250 души, и годишен оборот, който превишава 97 500 000 лв., и/или стойност на активите, която превишава 84 000 000 лв.
- **„Работодател“** е всяко физическо лице, юридическо лице или негово поделение, както и всяко друго организационно и икономически обособено образувание, което самостоятелно наема работници или служители по трудово правоотношение, включително за извършване на надомна работа и работа от разстояние.⁴
- **Професия.** Съвкупност от длъжности, чиито основни функции и задачи се характеризират с висока степен на сходство.
- **Длъжност.** Съвкупност от свързани помежду си функции и задачи изпълнявани на работно място и утвърдени в длъжностна характеристика, с цел изпълнение на конкретна работа, за която е създадена длъжността. Това е нормативно определена (с фирмен акт) позиция, която заема лицето в организацията, на основата на трудов договор с нея (конкретно трудово правоотношение).
- **Международна трудова мобилност.** Мобилността е движение на работната сила, промяна в местоработата, местоживеенето, упражняваната професия и пр. изменения, свързани с различни социални и икономически фактори, както и с потребностите на търсещите и предлагащите работа. Международната трудова мобилност има много измерения - тя може да приема различни форми в зависимост от това, дали е мотивирана от работодателя, или от индивида, и каква е нейната продължителност.

³ Закон за малките и средни предприятия

⁴ Кодекс на труда

Според изследване на Прайс Уотърхаус Купър⁵ на тема „Управление на мобилните практики - европейска перспектива“, се идентифицират следните типове мобилност:

- традиционна - по инициатива на работодателя служителят се премества да живее и работи в друга страна за определен период;
- постоянен трансфер - служителят е преместен от работодателя си на постоянна работа в друга страна;
- международно назначение - местно лице е наето да работи в чужда страна при местни условия;
- местно назначение - лице с чуждестранно гражданство и постоянно жителство работи при местни работодатели;
- трансгранична мобилност, в т.ч. и сезонна мобилност - служителят пътува от дома си към работното място, което се намира в друга гранична страна, и обратно;
- ротационно назначение - служителят работи в друга страна, без да променя дома си. Обикновено тези назначения предполагат работа в изолирана местност при трудни условия;
- виртуално назначение - работещият поема бизнес отговорности, обхващащи други страни, като част от международен екип, без да е необходимо установяване на ново работно място и промяна в местоживеенето. Този тип назначение предполага много делови пътувания (командировки) и се подпомага от съвременни информационни и комуникационни технологии;
- работа от дистанция - служителят работи с работодател в чужбина независимо от местоположението си (предимно от вкъщи) с помощта на съвременни информационни и комуникационни технологии.

Обект на настоящия проект ще бъдат следните типове международна мобилност на работната сила в България и Румъния: международно назначение; местно назначение; трансгранична мобилност, в т.ч. и сезонна; виртуално назначение; работа от дистанция.

1.2. ЦЕЛ НА ПРОЕКТА

Настоящият документ е разработен в изпълнение на проект „Изграждане на устойчив модел и партньорска мрежа за насърчаване на заетостта и трудовата мобилност в трансграничния район България - Румъния“ с индивидуален проектен код: 16.4.2.136, финансиран от програма INTERREG V-A ROMANIA - BULGARIA с договор № 44998/28.03.2017 г. Бенефициенти на проекта са:

- Водещ бенефициент: Стопанска камара - Велико Търново (България);
- Бенефициент 2: Камара на търговията, индустрията, навигацията и земеделието - Констанца (Румъния);
- Бенефициент 3: Българска стопанска камара - съюз на българския бизнес (България).

⁵ Вачкова Е., Живкова Н., ст. „Мобилността на работната сила като фактор за формиране на европейския трудов пазар и влиянието ѝ върху управлението и развитието на човешките ресурси

Основна цел на проекта е насърчаване на трудовата мобилност в ключови икономически сектори в трансграничния район България-Румъния чрез създаване на условия за баланс между търсенето и предлагането на пазара на труда. От българска страна областите, които ще бъдат обхванати в рамките на проекта, са Русе, Велико Търново и Силистра, а от румънска - Констанца и Кълъраш.

1.3. ЦЕЛ И ЗАДАЧИ НА ДЕЙНОСТ 4 ПО ПРОЕКТА

Дейност 4 има за цел да идентифицира ключовите сектори, които позволяват мобилност на работната сила, включително създаване на възможности за дългосрочна заетост от двете страни на границата и разработване, развитие на интернет-базирана икономическа карта с профили на идентифицираните предприятия от двете страни на границата, които са с потенциал за мобилност на работната сила.

Задачите по изпълнение на Дейност 4 са:

- Дизайн и разработване на информационен портал;
- Разработване на Методология с критерии за избор на икономически сектори и предприятия с потенциал за мобилност на работната сила;
- Секторен анализ на трудовия пазар - идентифициране на потенциалните сектори чрез събиране на информация за пригодността за заетост, квалификация, демографска картина. Информацията трябва да се събере в структуриран вид, така че да може да бъде качена на информационния портал (водещ бенефициент (ВБ) за българския пазар и румънски партньор за румънския пазар);
- Разработване на профили на избрани предприятия с потенциал за трудова мобилност от двете страни на границата - контактни данни, сектор, бизнес активност, структура на служителите, професии с потенциал за трудова мобилност.

1.4. ЦЕЛ НА СЕКТОРНИЯ АНАЛИЗ НА ПАЗАРА НА ТРУДА В ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН БЪЛГАРИЯ-РУМЪНИЯ

Секторният анализ има за основна цел да идентифицира секторите и предприятията с потенциал за трудова мобилност. Необходимо е в анализа да бъде очертана демографската и социална ситуация в целевите области, икономическата картина, пазара на труда, както и да се изследва мнението и нагласите относно трудовата мобилност сред работодателите и по-широк кръг експерти.

Основните задачи по изпълнение на дейността, свързана с разработване на секторния анализ на пазара на труда, са:

- Идентифициране на потенциалните сектори за мобилност на работната сила, чрез събиране и анализ на информация за пазара на труда, демографските и икономически показатели на областите;
- Избор на предприятия с потенциал за трудова мобилност от двете страни на границата.
- Профилиране на избраните предприятия - контакти, сектор, бизнес, HR структура, мобилни професии.

II. ДЕМОГРАФСКА И СОЦИАЛНА ХАРАКТЕРИСТИКА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ЦЕЛЕВИТЕ ОБЛАСТИ ПО ПРОЕКТА

Раздел втори включва описание и анализ на основните демографски фактори, оказващи влияние върху състоянието на населението, и в частност - работната сила в целевите области. Разглеждат се обхват на областите и населените места, численост на населението, структурата на населението по възраст и образование. Проследени са основните миграционни процеси. Извършено е проучване на образователните институции в целевите области. Анализът включва също и данни за доходите и разходите на домакинствата като важен показател за качеството на живот.

Демографската обстановка в България е със задълбочаващи се негативни тенденции. Ниската раждаемост и високата смъртност са проблем в цяла Европа, а страната ни е с един от най-големите темпове на обезлюдяване и застаряване на стария континент. Освен естественият прираст, голям фактор е и миграцията на населението, породено от социално-икономически фактори.

Обезлюдяването на селата и на по-бедните и слаборазвити региони на страната също продължава с бързи темпове. Налице е вътрешна миграция от селата към градовете в търсене на по-добра реализация, доходи и жизнен стандарт. Населението се концентрира предимно в големите градове. 73.3% от българите живеят в градовете през 2016 г.

Пограничните региони, и в частност - северозападните, страдат особено силно от тези тенденции. Според данни на европейската статистическа служба Евростат, българският Северозападен район е най-беден в Европейския съюз със силни тенденции на намаляване на населението, поради ниските социални и икономически перспективи.

Демографските и трудови дисбаланси се превръщат в основен проблем за функционирането на всички социално-икономически системи. Необходими са реформи на пазара на труда, пенсионно-осигурителната, образователната и здравната система, както и стопиране на процесите по обезлюдяването на цели региони.

2.1. НАСЕЛЕНИ МЕСТА И ЧИСЛЕНОСТ НА НАСЕЛЕНИЕТО

Пограничният регион на р. Дунав с Румъния от българска страна включва осем области. От тях, три области са целеви по настоящия проект - Силистра, Русе и Велико Търново. Общо те включват 25 общини, на територията на които има 537 населени места.

Населението в трите области през 2016 г. е 577 705 души, като над половината от него (51.3%) е фокусирано в общините Силистра, Русе и Велико Търново. Само в община Русе се намира 28% от населението.

Степента на урбанизация (делът на градското население) в трите области е 68%, което е малко по-ниско от средното за страната - 73.3%. Половата структура на населението показва сравнително равни дялове за мъже и жени, с лек превес на женското население.

Спрямо 2015 г. общото население на трите области намалява с 6.2 хил души или с 1.1%.

Силистра

Област Силистра включва в състава си 7 общини - Алфатар, Главиница, Дулово, Кайнарджа, Силистра, Ситово и Тутракан. В областта има 113 населени места, от които 5 града.

Населението на областта към края на 2016 г. е 111 957 души, като 42% от него е съсредоточено в община Силистра. Степента на урбанизация (делът на градското население) е 44.3%, което е значително по-ниско от средното за страната - 73.3%. Половата структура на населението показва равни дялове за мъже и жени.

Има ясно изразена тенденция на обезлюдяване на областта. От 2010 до 2016 г. населението е намаляло с 13.9 хил. души. Намалението е най-голямо при населението в трудоспособна възраст - с 12.3 хил. души. На годишна база спадът на общото население е 1.3 хил. души, а на трудоспособното население - с 1.2 хил. души.

Русе

Област Русе включва в състава си 8 общини - Борово, Бяла, Ветово, Две могили, Иваново, Русе, Сливо поле и Ценово. В областта има 83 населени места, от които 9 града.

Към края на 2016 г. населението на Област Русе възлиза на 223 489 души, което представлява 3.1% от общия брой на населението в България и нарежда областта на 12^{-то} място в страната по този показател. 72.4% от населението на областта е в община Русе, а степента на урбанизация е над 77.6%.

Мъжете са 109 192, а жените - 114 297. В сравнение с края на 2015 г. общото население на Област Русе намалява с 1%. За областта е характерна тенденцията за остаряване на населението, изразяваща се в намаляване на относителния дял на децата под 15 години и нарастване на дела на населението на 65 и повече навършени години.

От 2010 г. населението е намаляло с 23.2 хил. души., като намалението отново е най-голямо при това в трудоспособна възраст - с 20.4 хил. души. На годишна база спадът на общото население е 2.2 хил. души, а на трудоспособното население - с 1.7 хил. души.

Велико Търново

Област Велико Търново включва в състава си 10 общини - Велико Търново, Горна Оряховица, Елена, Златарица, Лясковец, Павликени, Полски Тръмбеш, Свищов, Стражица и Сухиндол. В областта има 336 населени места, от които 14 града.

Демографската картина в Област Велико Търново е значително по-неблагоприятна от тази в страната. Населението на областта към края на 2016 г. е 242 259 души, като 36% от него е съсредоточено в община Велико Търново. Степента на урбанизация (делът на градското население) е 70.1%, сравнимо със средното за страната (73.3%). Половата структура на населението показва малко по-голям дял на жените (51.6%) спрямо мъжете.

Великотърновска област е поредната в страната, която трайно губи население. През последните шест години до 2016 г. населението е намаляло с 29.1 хил. души, или с над 10.7%. Спадът и тук е най-голям при населението в трудоспособна възраст - с 25.6 хил. души. Спрямо предходната 2015 г. общото население намалява с 2.7 хил. души, а трудоспособното население - с 2.4 хил. души.

2.2. ВЪЗРАСТОВА И ОБРАЗОВАТЕЛНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО

Разбивката в три възрастови групи (0-14, 15-64 и над 65 г.), които се различават от възрастовото разделение по трудоспособност, показва структурата на населението само като навършени години. Тя не акцентира върху отношението към пазара на труда, а е по-общо представяне и показва демографския проблем със застаряване на населението. Разпределението в три групи спрямо трудоспособната възраст⁶ се фокусира върху възможностите и потенциала на населението за работа и делът на работната сила в областите спрямо цялото население.

Образователната структура показва дяловото разпределение на населението по степен на завършено образование, както и динамиката за една г.. Целта е да се покаже образователното ниво и съпоставката му със средното за страната.

⁶ Възрастовите граници за разпределение на населението по категориите **под, във и над трудоспособна възраст** са определени съгласно актуалната през съответната г. възраст за пенсиониране, съгласно Наредбата за пенсиите и осигурителния стаж, приета с Постановление на МС. **За 2016 г. тези граници са 15 години за навлизане в трудоспособна възраст и до навършването на 60 години и 10 месеца за жените, и 63 години и 10 месеца за мъжете за влизане в над трудоспособна възраст.** Изт. НСИ

ТАБЛИЦА 1 ВЪЗРАСТОВА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ЦЕЛЕВИТЕ ОБЛАСТИ И БЪЛГАРИЯ, 2016 г.

	Общо	Под трудо- способ- на възраст	В трудо- способ- на възраст	Над трудопо- собна възраст	Дял под трудо- способ- на възраст	Дял в трудо- способ- на възраст	Дял над трудо- способ- на възраст	0-14	15-64	65+
	хил. брой				% от общо в областта			хил. брой		
България	7 101.9	1 062.7	4 304.4	1 734.7	15.0	60.6	24.4	1 001.0	4 628.7	1 472.1
Силистра	112.0	16.3	65.2	30.5	14.5	58.2	27.2	15.3	70.8	25.9
Русе	223.5	29.8	134.2	59.5	13.3	60.1	26.6	28.0	144.6	50.8
Велико Търново	242.3	32.7	144.8	64.8	13.5	59.8	26.7	30.7	156.4	55.2

Изт. НСИ

ТАБЛИЦА 2 ОБРАЗОВАТЕЛНА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ЦЕЛЕВИТЕ ОБЛАСТИ И БЪЛГАРИЯ, 2015 г., НАСЕЛЕНИЕ НА ВЪЗРАСТ МЕЖДУ 25 И 64 НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ

	Общо	Основно образова- ние	Средно образова- ние	Висше образова- ние	Дял с основно образова- ние	Дял със средно образова- ние	Дял с висше образова- ние
	хил. брой				% от общо в областта		
България	7 153.8	1 294.8	3 891.7	1 967.3	18.1	54.4	27.5
Силистра	113.2	37.7	57.0	18.6	33.3	50.3	16.4
Русе	225.7	37.7	132.9	55.1	16.7	58.9	24.4
Велико Търново	245.0	38.2	140.9	65.9	15.6	57.5	26.9

Изт. НСИ

Силистра

Населението на Област Силистра е 111 957 души, което представлява 1.6% от населението на цялата страна. Възрастовата група от 0 до 14 г. към края на 2016 г. включва 15 255 души, като на годишна база се запазва на почти същото равнище. Групата от 15 до 64 г. включва 70 806 души или 63.2% от населението в областта, като спрямо 2015 г. намалява с 1.4 хил. души. Населението във възрастовата група над 65 г. е 25 896 души и нараства с 0.6% за една г..

Населението в трудоспособна възраст е 65 204 души. Това представлява 58.2% от цялото население в областта. Този дял е по-нисък от средното за България. В сравнение с 2015 г. трудоспособното население намалява с 1.2 хил. души или с 1.7%.

В силистренска област се наблюдава процес на застаряване на населението. От 26.9% през 2015 г., населението в над трудоспособна възраст нараства до 27.2%. Този процес е изцяло за сметка населението в трудоспособна възраст, което намалява с 0.4 процентни пункта. Младите хора под 15 г. представляват 14.5% от всички в областта.

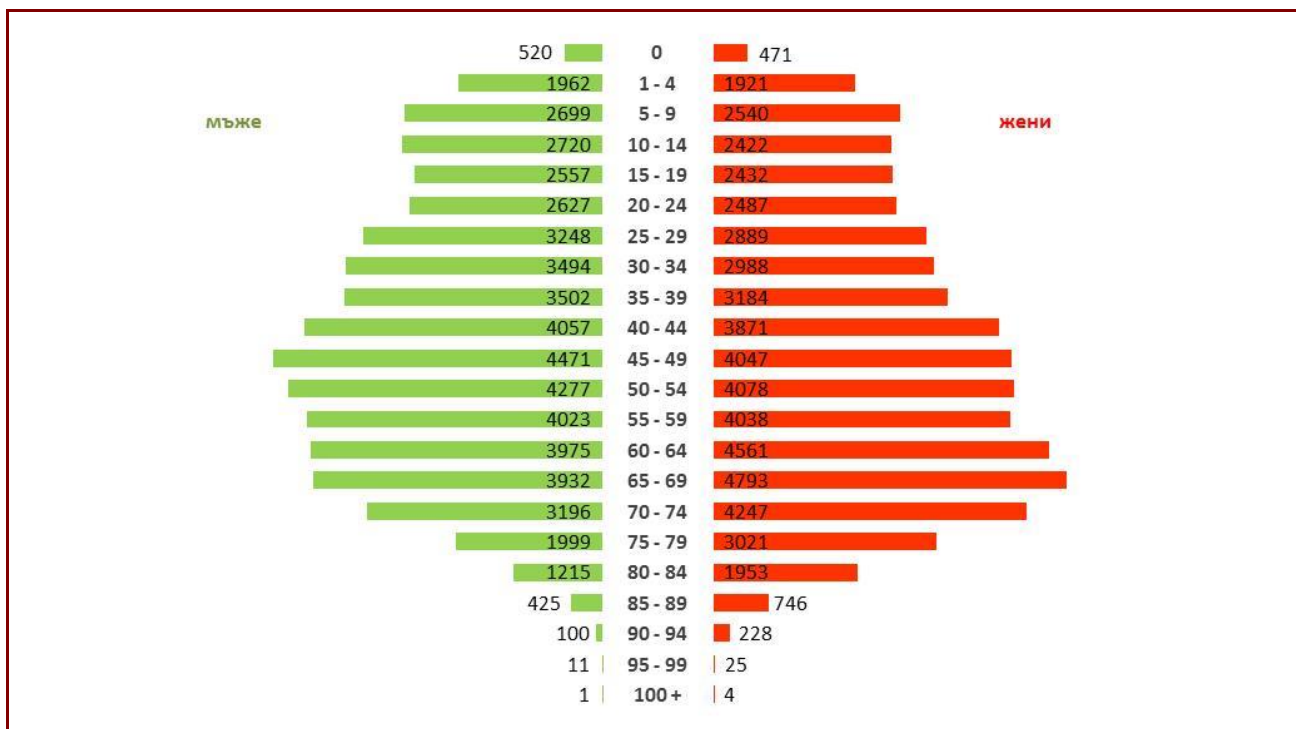
Влияние върху съвкупностите на населението във и над трудоспособна възраст оказват както застаряването на населението, така и законодателните промени при определянето на възрастовите граници за пенсиониране.

Около 16.4% от населението в Област Силистра между 25 и 64 години има висше образование. През 2015 г. то нараства с около 2 хил. души или с 12.5% спрямо предходната г.. Завършено средно образование имат половината (50.3%) от хората в областта, като броят

им намалява на годишна база с 3.9 хил. души или с 6.4%. С основно образование са една трета от населението на Област Силистра (33.3%). Броят им нараства с около 400 души за една г..

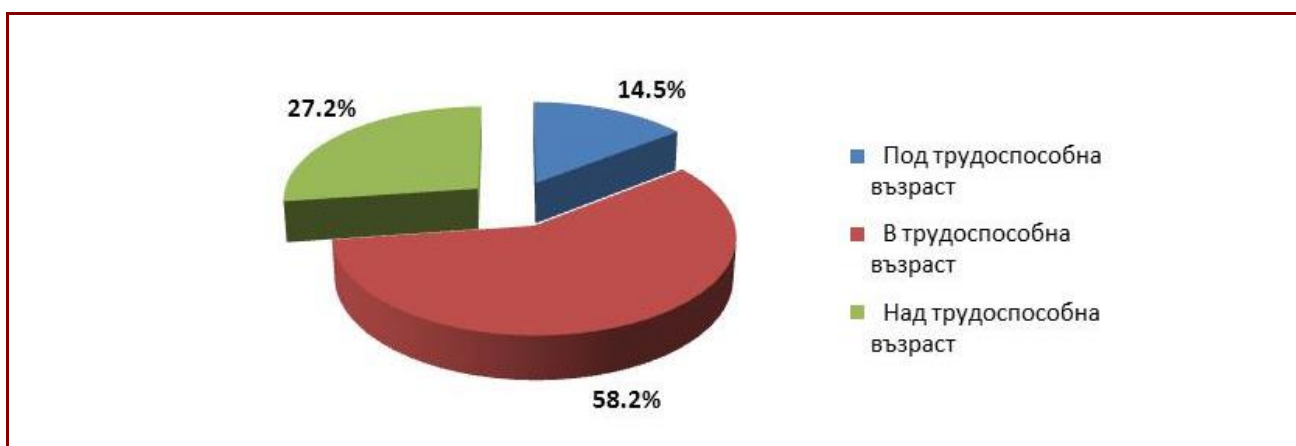
Тази структура показва по-малък дял на хората със средно и значително по-малък дял на тези с висше образование в областта спрямо средното за страната. Това е показател, предполагащ по-ниско ниво на образователно - квалификационна степен и недостиг на кадри на трудовия пазар за сектори на икономиката, които изискват завършена по-висока образователна степен.

ГРАФИКА 1 ВЪЗРАСТОВА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТ СИЛИСТРА КЪМ 31.12.2016 Г.

Изт. НСИ

ГРАФИКА 2 НАСЕЛЕНИЕ ПОД, ВЪВ И НАД ТРУДОСПОСОБНА ВЪЗРАСТ В ОБЛАСТ СИЛИСТРА КЪМ 31.12.2016 Г.

Изт. НСИ

Русе

Цялото население в Област Русе е 223 489. Това е 3.1% от населението на България. По възрастови групи, населението до 14 г. през 2016 г. е 28 042 души. Спрямо 2015 г. промяната е намаление с едва 10 души. Възрастовата група между 15-64 г. включва 144 629 души, или 64.7% от населението. На годишна база се отчита спад в групата с 2.2 хил. души, или с 1.5%. Населението над 65 г. е 50 818 души и нараства минимално - с 25 души за една г..

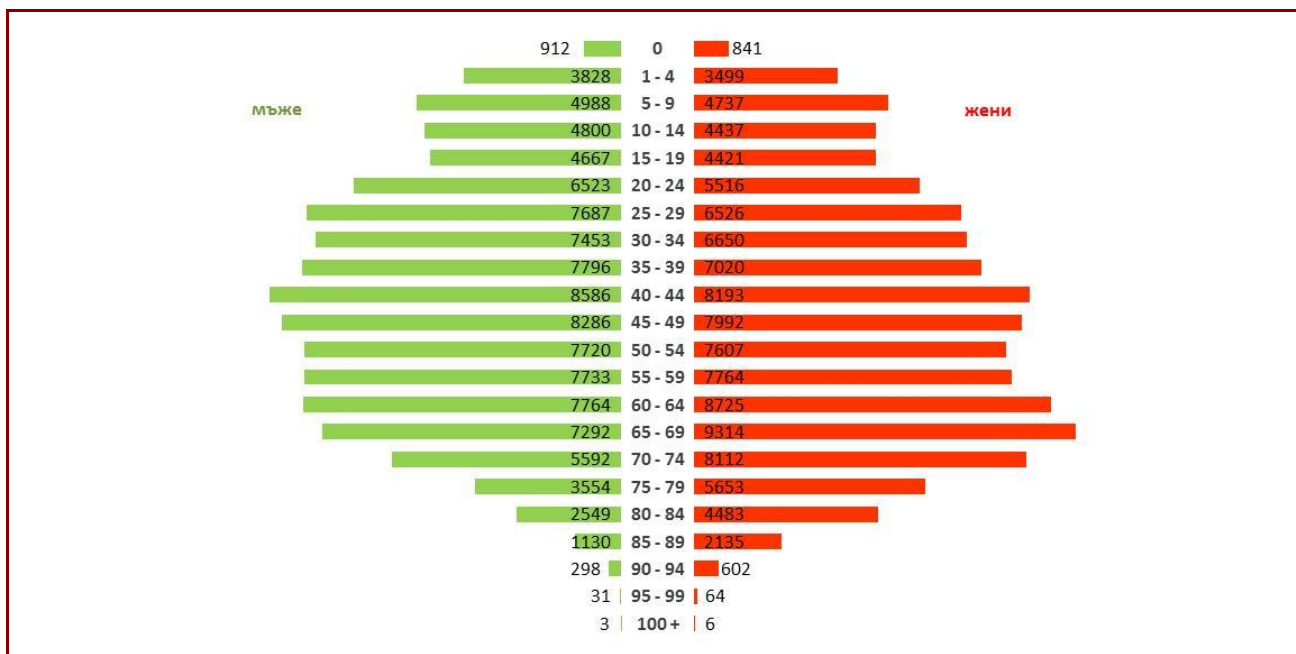
Населението в трудоспособна възраст в Област Русе съставлява 60.1% от цялото население в областта през 2016 г. Този дял е близък до средната стойност за страната (60.6%). На годишна база трудоспособното население намалява с 1.7 хил. души.

Тук също се наблюдава тенденция на застаряване на населението. 26.6% от населението в областта е в над трудоспособна възраст, и въпреки че на годишна база нараства едва с 0.1 пр.п., в дългосрочен план областта следва тенденцията на национално ниво. Отново този процес е основно за сметка на населението в трудоспособна възраст, което намалява. Делът на населението под 15 г. е 13.3% през 2016 г. и не се характеризира с големи колебания.

Около 24.4% от населението в Област Русе между 25 и 64 г. има висше образование през 2015 г. Този дял е много близо до средния за страната (27.5%), което заедно със сравнително високата численост на населението, на фона на останалите разглеждани области, говори положително за наличието на високо образовани специалисти и потенциал за заетостта. През 2015 г. висшистите в областта нарастват с около 1.3 хил. души (с 2.5%).

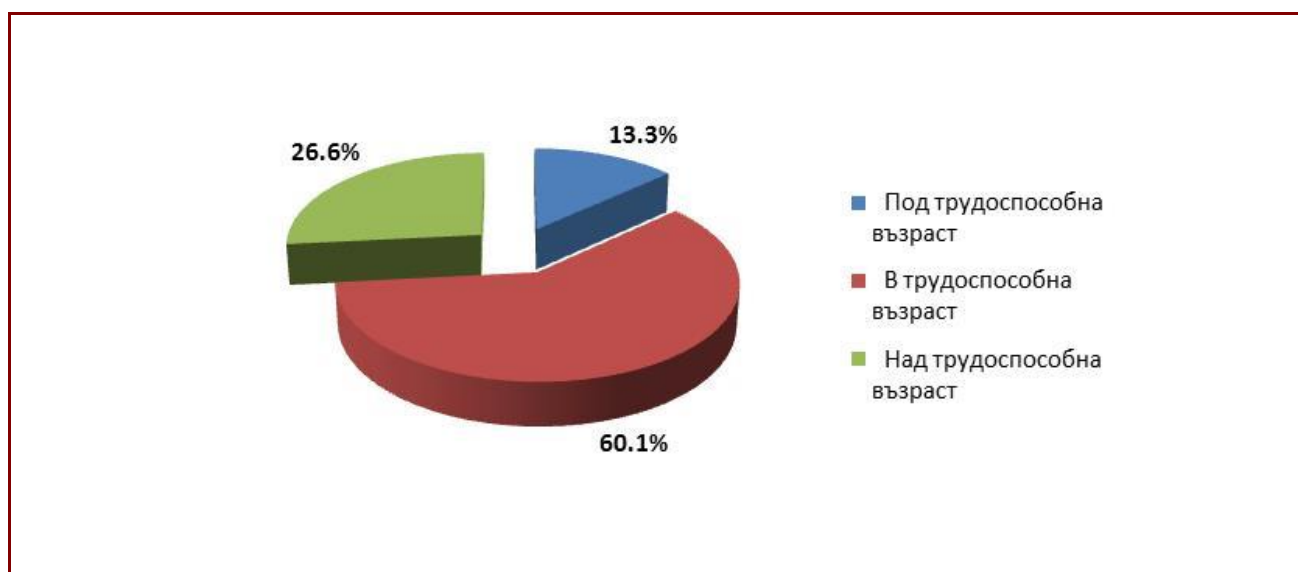
Завършено средно образование има също сравнително висок дял от населението между 25 и 64 г. (58.9%), което е по-високо от средното за България. Неговият брой също нараства на годишна база с 3.6 хил. души или с 2.8%. С основно образование са 16.7% от населението на Област Русе, като спрямо 2014 г. броят им намалява значително - с 3.9 хил. души или с 15.5%. Спрямо средните стойности за България, делът на хората със средно образование е по-голям, а на тези с основно - по-малък.

ГРАФИКА 3 ВЪЗРАСТОВА СТРУКТУРА НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТ РУСЕ КЪМ 31.12.2016 Г.

Изн. НСИ

Графика 4 Население под, във и над трудоспособна възраст в Област Русе към 31.12.2016 г.

Изн. НСИ

Велико Търново

Населението на Област Велико Търново през 2016 г. е 242 259 души, или 3.4% от населението на страната. Възрастовата група до 14 г. е 30 669 души и спрямо г. по-рано няма съществени изменения - прираст с 0.1%. Групата между 15-64 г. включва 156 401 души или 64.4% от населението, като спрямо 2015 г. намалението е с близо 3 хил. души. В тази възрастова група е най-голям дялът на населението на възраст между 25 и 29 г. - 8.5% от цялото население в областта. През 2015 г. дялът на тази група е 8.2% от населението в областта, което на годишна база е увеличение с 0.3 пр.п.

Населението в областта на възраст над 65 г. е 55 189 души и нараства минимално с 0.3% за една г..

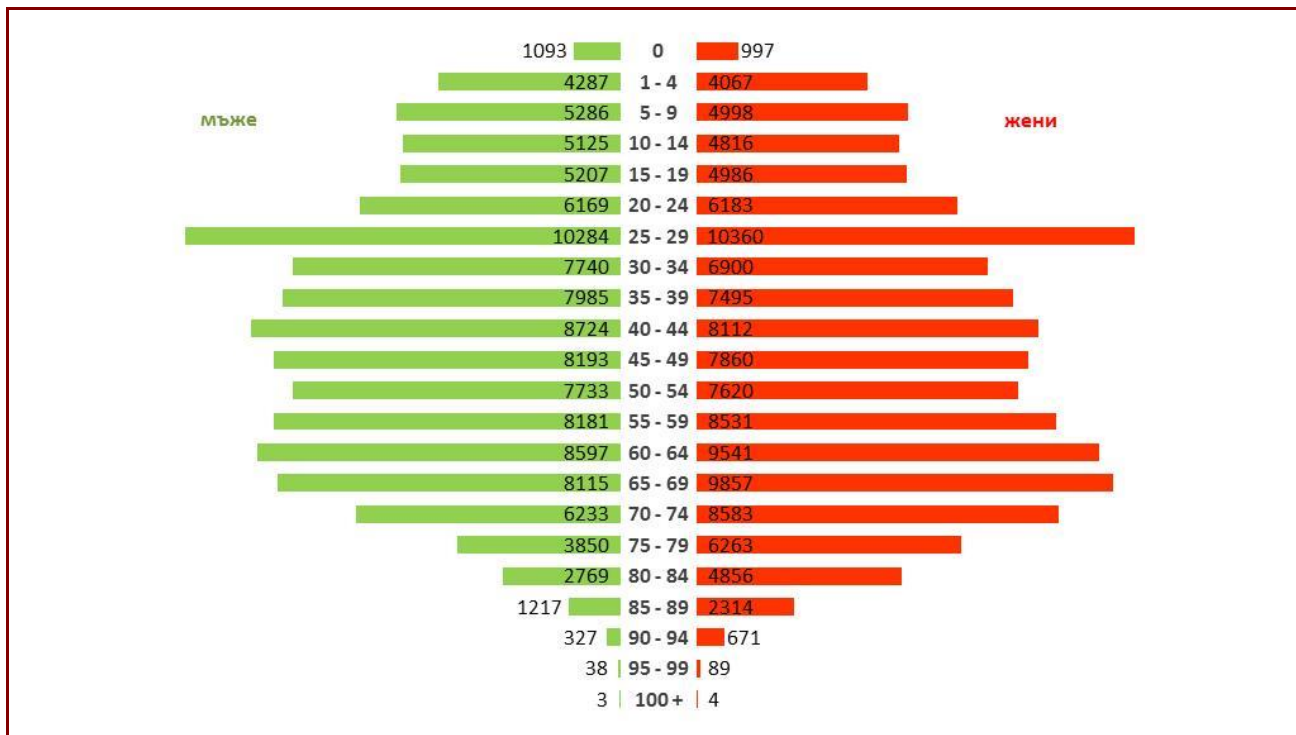
В Област Велико Търново населението в трудоспособна възраст е 144 791 души през 2016 г. Това представлява 59.8% от цялото население в областта. В сравнение с 2015 г. то намалява с 2.4 хил. души или с 1.7%.

Населението в над трудоспособна възраст се запазва в сравнително непроменени граници като през 2016 г. то представлява 26.7%. Същата тенденция се наблюдава и при децата и младежите в под трудоспособна възраст, които са 13.5% от населението.

Около 26.9% от населението в Област Велико Търново между 25 и 64 години има висше образование. През 2015 г. има спад в броя им с около 1.7 хил. души или с 2.6%, което прекъсва тенденцията им на увеличение. Този дял е почти равен със средното за страната (27.5%). Наличието на големи висши училища и множеството разнообразни специалности, които се предлагат в тях, са една от вероятните причини за този висок дял.

Завършено средно образование имат 57.5% от хората в областта. Техният брой нараства на годишна база с 1.8 хил. души или с 1.3%. Само с основно образование са 15.6% от населението на Област Силистра. При тях спадът е с 2.9 хил. души за една г.. В Област Велико Търново дялът на хората със средно образование е по-голям спрямо средните стойности за България, а на тези с основно образование - по-малък.

Графика 5 Възрастова структура на населението в Област Велико Търново към 31.12.2016 г.

Изт. НСИ

Графика 6 Население под, във и над трудоспособна възраст в Област Велико Търново към 31.12.2016 г.

Изт. НСИ

2.3. МИГРАЦИЯ НА НАСЕЛЕНИЕТО

В настоящата точка се разглеждат естественият и механичният прираст на населението. Под „естествен прираст“ се разбира разлика между раждаемостта и смъртността. Отражава се количеството хора, с което населението нараства или намалява на брой по естествен начин. Механичният прираст показва промяната на броя на населението като разликата между броя на заселилите се и напусналите дадена територия лица.

През 2016 г. в резултат на отрицателния естествен прираст, населението на страната е намаляло с 6.0%⁷ и всички области в страната имат отрицателен естествен прираст. С най-голямо намаление на населението вследствие на високия отрицателен естествен прираст е област Видин (-16.9%), следвана от областите Монтана (-13.2%) и Кюстендил (-13.0%).

По отношение на вътрешната миграция в страната, най-голямо движение има по направлението „град - град“ (44.4%), следва направлението „село - град“ (24.7%) и „град - село“ (21.5%). Най-много от преселващите са избрали столицата (9.4%), следват Област Благоевград - 7.0%, и Област Пловдив - 6.0%.

По отношение на външната миграция, механичният прираст (нетното салдо от външната миграция)⁸ също е отрицателен - минус 1.3%⁹. Само пет области в страната през 2016 г. имат положителен механичен прираст: София (столица) (4.4%), Варна (2.8%), Пловдив (2.6%), Бургас (0.8%) и Кърджали (0.1%). С най-голямо намаление на населението в резултат на отрицателния механичен прираст са областите Смолян (-11.8%), Видин (-9.4%) и Враца (-9.0%).

Силистра

В Област Силистра се наблюдават отрицателни естествен и механичен прираст. Естественият прираст през 2016 г. е отрицателен с 807 души (-7.1%), при -1027 през 2015 г. Отрицателният естествен прираст при мъжете е по-голям през 2016 г. - 522, срещу 285 при жените. Живородените деца са 997, срещу 956 през 2015 г. Броят на починалите в областта е 1804 през 2016 г. и 1983 г. по-рано.

Броят на заселените в Област Силистра през 2016 г. е 1801, докато броят на изселените е 2285, което е довело до намаляване на населението в областта с 484 души. Г. по-рано броят на населението е намалял с 395 души, поради миграция. Най-голямо е движението на населението в самата Област Силистра - 33.9% са се преместили от едно населено място в друго в областта. 20% от населението се е преместило в чужбина, 11.4% - в Област Варна, и 8.6% - в столицата.

Естественият прираст в областта и механичното движение между областите (вкл. и чужбина) са представени графично в края на т.2.3.

Русе

Демографските показатели на Област Русе се влошават, преди всичко поради неблагоприятния естествен прираст. През 2016 г. той е отрицателен с 1931 души (-8.6%), при -1955 през 2015 г. Отрицателният естествен прираст при мъжете е по-голям през 2016 г. -

⁷ Разлика между броя на живородените и броя на умрелите на 1 000 души от средногодишния брой на населението. Изт. НСИ

⁸ Механичен прираст - формира се като разлика между броя на заселилите се и изселилите се от страната. Изт. НСИ

⁹ Отношение на нетната миграция към средногодишното население през г.та (на 1 000 души). Изт. НСИ

1058, срещу 873 при жените. Живородените деца са 1772, срещу 1778 г. по-рано. Броят на починалите в областта е 3703 през 2016 г. и 3733 през 2015 г.

Механичният прираст почти не води до изменение на броя на населението през 2016 г. Броят на заселените в Област Русе през 2016 г. е 3179, докато броят на изселените е 3433, което е довело до намаляване на населението в областта с едва 254 души. Г. по-рано броят на населението е намалял с 56 души.

И в Област Русе най-голямо е движението на населението в самата област - 35% са се преселили от едно населено място в друго в областта. 18.8% от населението се е преместило в чужбина, 11% - са се преместили в столицата и 6.7% - в Област Варна.

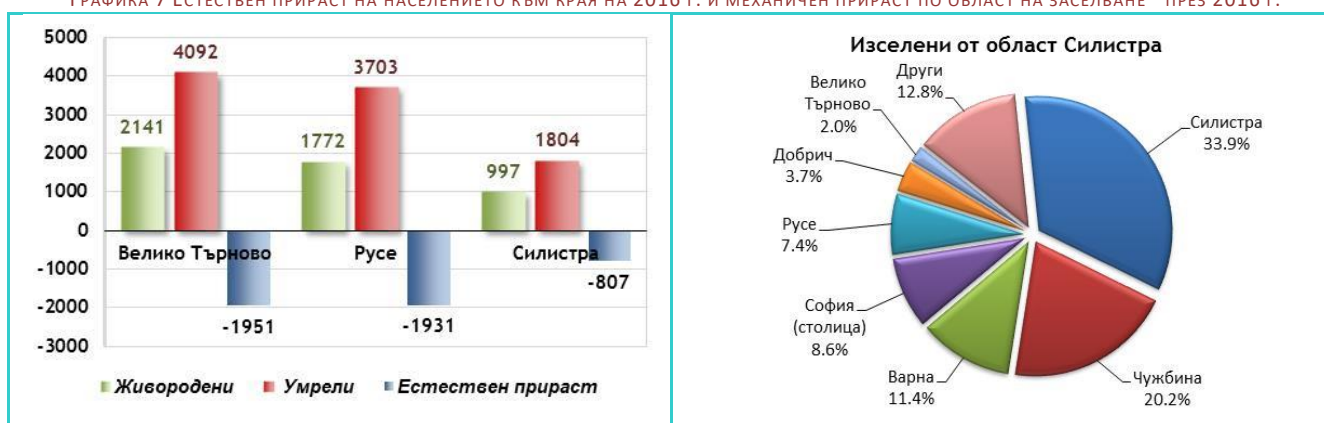
Велико Търново

Естественят и механичният прираст в Област Велико Търново са отрицателни. Естественят прираст през 2016 г. показва, че населението е намаляло с 1951 души (-8.0%), при -2018 през 2015 г. Отрицателният естествен прираст при мъжете е по-голям през 2016 г. - 1046, срещу 905 при жените. Живородените деца са 2141, срещу 2132 през 2015 г. Броят на починалите в областта е 4092 през 2016 г. и 4150 г. по-рано.

Преди кризата (2002-2008 г.) Велико Търново е една от малкото области с положителен, макар и относително нисък, механичен прираст, но икономическите процеси в областта водят до продължително и значително изселване. Броят на заселените в Област Велико Търново през 2016 г. е 4397, докато броят на изселените е 5193, което е довело до намаляване на населението в областта със 796 души. Г. по-рано броят на населението е намалял със 758 души, поради миграция.

Най-голямо е движението на населението в самата област - 35.2% са се преместили от едно населено място в друго в областта. В столицата са се преместили 14.1% от населението, в чужбина - 14% и 4.5% - във Варненска област.

Графика 7 Естествен прираст на населението към края на 2016 г. и механичен прираст по област на заселване¹⁰ през 2016 г.

¹⁰ Миграцията се регистрира чрез промяна на „Адресна карта за настоящ адрес“. Тя включва и промяна на адресната регистрация в рамките на същата област.

Изт. НСИ

В приложените графики е визуализиран естественият прираст и посоката на движение на населението - къде се заселват изселилите се от дадена област. Във всяка от трите целеви области се наблюдава най-голям дял на останалите мигриращи в рамките на същата област. Това реално означава смяна на адресната регистрация в резултат на преместване в друго населено място, смяна на жилище и др. които могат да не се приемат за реална миграция.

Не е изненадващо, че следващите най-големи отправни точки и в трите области са София, Варна и други държави. Столицата е притегателен център за хора от цялата страна със своите социални, културни и най-вече икономически предимства. Относителната близост до целевите области на Варна, която е трети по големина град в страната, също предоставя възможности и перспективи пред населението.

Миграцията зад граница е процес, чрез които населението намалява в цялата страна в продължение на дълги години. Множество хора търсят реализация и по-високо качество на живот в чужбина. След тези дестинации следват като притегателни центрове за мигриращите са околните големи градове.

2.4. ОБРАЗОВАНИЕ

Разделът съдържа информация за учебните заведения, центровете за професионално обучение, броя на учащите и броя на завършилите през учебната 2015/2016 г. на териториите на целевите области.

Таблица 3 Учебни заведения в целевите области през учебната 2015/2016 г.

Област	Общо учебни заведения (без ЦПО)	включително:				
		Висши училища	Филиали на университети и колежи	Общообразователни средни училища	Професионални гимназии	ЦПО
Силистра	49	0	1	36	9	5
Русе	75	1	2	54	14	35
Велико Търново	102	3	4	73	20	18

Изт. НСИ, MyCompetence, експертно проучване

Силистра

В Област Силистра има общо 49 учебни заведения, от които 36 са общообразователни. В областта няма самостоятелни висши училища.

През учебната 2015/2016г. в град Силистра се обучават около 450 студенти в едно учебно академично звено - филиал-Силистра към Русенски университет „Ангел Кънчев”, в който се обучават студенти за получаване на степен бакалавър, магистър и научна степен „доктор“.

Професионалните гимназии са девет - шест в гр. Силистра, и още три - в Дулово, с. Средище и с. Ситово. Профилираните гимназии са две - езикова гимназия и природоматематическа гимназия, които се намират в гр. Силистра.

В областта има пет центъра за професионално обучение (ЦПО), които развиват дейност в 24 професионални направления, като най-голям брой лицензии са издадени в направленията „Строителство“ и „Машиностроене, металообработване и металургия“.

В Област Силистра се наблюдава тенденция на намаление на броя на учащите. През учебната 2015/2016 г. те са 11 945, което е с 421 или с 3.4% по-малко спрямо предходната учебна г.. Почти 75% от тях са в общообразователни учебни заведения. Обучаващите се в професионални гимназии са около 2500 души.

Броят на завършилите през 2015 г. слабо се увеличава до 2249 спрямо 2014 г., като тенденцията през предходните години е колеблива. Завършилите висше образование са 107, като от тях 84 са със степен бакалавър, а 23 - със степен магистър. Завършилите средно образование са 1090 души, а основно - 1052 души.

Русе

Учебните заведения в Област Русе през учебната 2015/2016 г. са общо 75, от които 54 са общообразователни.

В гр. Русе, функционира едно висше училище: Русенски университет "Ангел Кънчев", като за учебната 2016/2017 г. в него се обучават около 8400 студенти в 52 бакалавърски, над 80 магистърски специалности и в докторантури.

На територията на областта функционира и филиал на Висше Училище по Агробизнес и Развитие на Регионите (ВУАРР) - Пловдив (Земеделски колеж), който подготвя кадри с бакалавърска степен и с магистърска степен.

В Частния професионален колеж по социални дейности и сигурност в Русе специалностите са лицензирани за IV степен на професионална квалификация.

Професионалните гимназии са 14, като 11 от тях се намират в гр. Русе, а профилираните гимназии в гр. Русе са пет.

В Област Русе има 35 центъра за професионално обучение (ЦПО), които развиват дейност в 35 професионални направления, като най-голям брой лицензии са издадени в направленията „Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг“, „Секретарски и административни офис дейности“, „Администрация и управление“, „Приложна информатика“, „Строителство“, „Търговия на едро и дребно“ и „Моторни превозни средства, кораби и въздухоплавателни средства“.

Областта, подобно на повечето области в страната, има намаляващ брой учащи. През учебната 2015/2016 г. те са 30 105, което е с 1.4 хил. или с 4.4% по-малко спрямо предходната

учебна г.. 55.5% от тях са в общообразователните учебни заведения. Над 4500 души се обучават в професионални училища и колежи.

Слабо се увеличава броят на завършилите учебни заведения през 2015 г. спрямо 2014 г., като тенденцията е колеблива през предходните години. Завършилите висше образование са 2128, като от тях 1278 са със степен бакалавър, а 850 - със степен магистър. Завършилите средно образование са 1604 души, а основно - 1630 души.

Велико Търново

Учебните заведения в Област Велико Търново през учебната 2015/2016 г. са общо 102, от които 73 са общообразователни.

Към учебната 2015/2016г. в Област Велико Търново се обучават около 24 хил. студенти в следните висши училища:

- Великотърновски университет "Св. св. Кирил и Методий" - Един от най-старите университети в страната и първия извън столицата предлага обучение в девет факултета, в които студентите могат да придобият степен бакалавър и магистър. Освен в гр. Велико Търново, Великотърновският университет "Св. св. Кирил и Методий" има филиали в гр. Плевен и гр. Враца с обучение по педагогически специалности.
- Национален военен университет "Васил Левски" предлага обучение за около 270 студенти на випуск по военни специализации със срок на обучение 5 години по всички военни специализации. Освен военни специалности, НВУ "Васил Левски" предлага прием на около 270 студенти годишно и в граждански специалности.
- „Професионалният сержантски колеж към НВУ „Васил Левски” е държавно професионално училище провежда обучение на кадети за придобиване на четвърта степен на професионална квалификация по професии и специалности, включени по предвидения от Закона за професионалното образование и обучение (ЗПОО) ред в Списъка на професиите за професионално образование и обучение.
- Стопанска академия "Димитър Апостолов Ценов" - Свищов е с изцяло стопанска насоченост на предлаганите специалности.
- В гр. Велико Търново функционира и филиал на Висше Училище по Агробизнес и Развитие на Регионите (ВУАРР) - Пловдив (Земеделски колеж).
- Филиал - Велико Търново на Медицински университет - Варна обучава студенти по специалностите от регулираните професии „Медицинска сестра" и „Акушерка", образователно-квалификационна степен „бакалавър". Обучението е редовно и се провежда за период от 4 години. Предвиденият годишен прием на студенти за Филиал - Велико Търново е 20 медицински сестри и 20 акушерки.
- Частен професионален колеж по икономика и счетоводство Велико Търново предлага обучение за придобиване на IV^{-та} професионална квалификационна степен по специалностите: "Предприемачество и мениджмънт", "Организация и управление на хотелиерството", "Организация на екскурзоводската дейност" и "Компютърни мрежи". Обучението се осъществява и по две допълнителни специалности "Оперативно счетоводство" и "Икономика и мениджмънт".

На територията на гр. Велико Търново функционират седем професионални гимназии и още тринадесет - в други населени места в областта. Профилираните гимназии са четири - в гр. Велико Търново.

В Област Велико Търново има 18 центъра за професионално обучение (ЦПО), които развиват дейност в 31 професионални направления, като най-голям брой лицензии са издадени в направленията „Приложна информатика“, „Хотелиерство, ресторантьорство и кетъринг“, „Администрация и управление“ и „Секретарски и административни офис дейности“.

Броят на учащите в Област Велико Търново през учебната 2015/2016 г. намаля до 48.2 хил., което е с 3.6 хил. или със 7% по-малко спрямо предходната учебна г.. 38.8% от тях са в общообразователни учебни заведения. Над 5300 души се обучават в професионални училища и колежи.

Броят на завършилите висше образование се запазва относително постоянен. През 2015 г. те са 8025, като от тях 4470 са със степен бакалавър, а 3555 - със степен магистър. Завършилите средно образование през 2015 г. са 1583 души, а основно - 1801 души. При завършващите средно образование се наблюдава трайна низходяща тенденция.

Областите Русе и Велико Търново са със сравнително добър образователно-квалификационен статус на населението и висок потенциал за квалификация и преквалификация поради изградената система от образователни институции. Като цяло, те имат добре развита образователна система, предлагаща всички форми и степени на образование. В Област Силистра се наблюдава негативна тенденция на сравнително по-ниско образователно равнище на населението по-спрямо останалите области.

Общ проблем на целевите области е намаляващият брой на децата в резултат на негативните демографски процеси и миграцията, което води до намаляване на броя на учащите, както и до закриване на учебни институции и вътрешна миграция към по-големи населени места.

Наблюдава се продължаващо разминаване между предлаганата и търсената квалификация на пазара на труда, както и недостатъчно взаимодействие между образователните структури и бизнеса в областите. Сериозен остава проблемът, свързан с липсата на организирана система за професионална квалификация и преквалификация за работещите в областта на туризма - мениджъри и изпълнителски кадри. По тази причина се чувства остър недостиг на квалифицирани кадри.

Мрежата от професионални гимназии покрива основните сектори от икономиката на областите, като предлага обучение по специалности, които могат да намерят реализация в редица подсектори на преработващата промишленост, транспорта, селското стопанство, туризма и строителството. Но е необходимо по нов начин да се дефинират и законодателно да се регламентират взаимоотношенията между образователната система и сферата на бизнеса, за да се повиши квалификацията на кадрите и пригодността им към нуждите на икономиката.

На територията на целевите области се намират някои от най-големите университети извън столицата, предлагащи обучение по широк спектър от специалности.

Наличието на висши училища с традиции в гр. Свищов и гр. Велико Търново също подпомагат високото образователно равнище на населението и подготовката на квалифицирани кадри за нуждите на пазара на труда.

Русенският университет е с дългогодишни традиции и би могъл да бъде използван като ресурсен център за подготовка на кадри, чийто профил удовлетворява актуалните и стратегически потребности на регионалната икономика и пазар на труда. Той е основен двигател на иновации, който подготвя кадри в част от приоритетните направления и служи за връзка между образованието, иновациите и бизнеса.

В областите Русе и Велико Търново има и по-малки филиали и колежи, които допълнително предлагат възможности за подготовка на кадри.

Филиалът на Русенския университет в Силистра е единствената форма на висше образование в областта, но с ограничен ефект. Областта притежава сериозни резерви в селскостопанската сфера, предвид природно-климатичните особености, но липсва висше учебно заведение, което да обучава кадри за селското стопанство.

- В приложение 7.3. е представен списък на учебните заведения по области с наименования, населени места и специалности.

2.5. ДОХОДИ И РАЗХОДИ НА ДОМАКИНСТВОТА¹¹

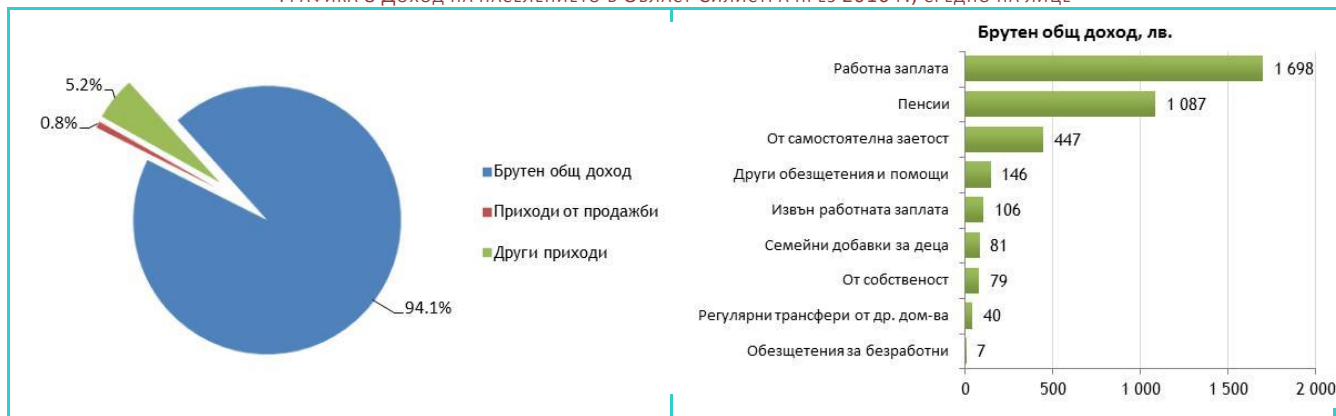
В настоящата точка са описани структурите на доходите и разходите на домакинствата в целевите области, като е поставен фокус върху най-големите дялове и техните разбивки в стойностно изражение. Разгледана е и динамиката на някои позиции на годишна база.

2.5.1. ДОХОДИ НА ДОМАКИНСТВОТА

Силистра

През 2016 г. годишният общ доход средно на лице от домакинство в Област Силистра е 3922 лв. и нараства с 401 лв. или с 11.4% спрямо 2015 г. Той е по-нисък с 24.1% от средната стойност за страната.

ГРАФИКА 8 Доход на населението в Област Силистра през 2016 г., средно на лице

Изн. НСИ

На годишна база са регистрирани следните по-важни изменения по отношение на източниците на общия доход средно на лице от домакинство:

- Доходът от работна заплата се увеличава с 11.5%;
- Доходите от пенсии намаляват с 13.8%;
- Доходите от самостоятелна заетост нарастват 2.1 пъти;
- Доходът от трудова дейност извън работната заплата намалява с 1.9%;
- Доходите от другите социални трансфери (обезщетения за безработни, семейни добавки за деца и други социални помощи и обезщетения) се увеличават с 23.2%.

През 2016 г. доходите от социални трансфери (пенсии, обезщетения за безработни, семейни добавки за деца и други социални помощи и обезщетения) са 1321 лв. средно на лице от домакинство и намаляват в номинално изражение 9% на годишна база, а относителният им дял в общия доход спада от 41.2% през 2015 г. до 33.7% г. по-късно.

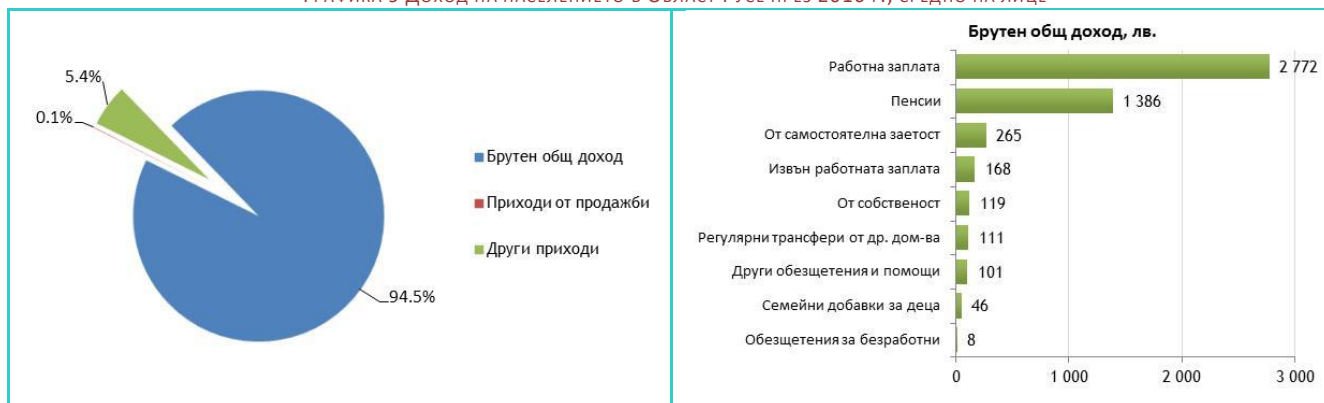
В тази позиция от доходите на домакинствата отново доминират пенсиите - 1087 лв. през 2016 г. Относителният дял на доходите от пенсии през 2016 г. е 27.7% от общия доход на домакинствата, което е с 8.1 пр.п. по-малко спрямо 2015 г.

¹¹ Поради извадковия характер на Наблюдението на домакинските бюджети, данните по области са обременени с големи стохастични грешки.

Русе

През 2016 г. годишният общ доход средно на лице от домакинство в Област Русе е 5263 лв. и намалява с 40 лв. или с 0.8% спрямо 2015 г. Той е по-висок с 1.9% от средната стойност за страната.

Графика 9 Доход на населението в Област Русе през 2016 г., средно на лице

Изн. НСИ

На годишна база са регистрирани следните по-важни изменения по отношение на източниците на общия доход средно на лице от домакинство:

- Доходът от работна заплата се запазва на същото равнище;
- Доходите от пенсии нарастват с 3.4%;
- Доходите от самостоятелна заетост намаляват с 33.8%;
- Доходът от трудова дейност извън работната заплата намалява с 4.5%;
- Доходите от другите социални трансфери (обезщетения за безработни, семейни добавки за деца и други социални помощи и обезщетения) също запазват стойността си непроменена.

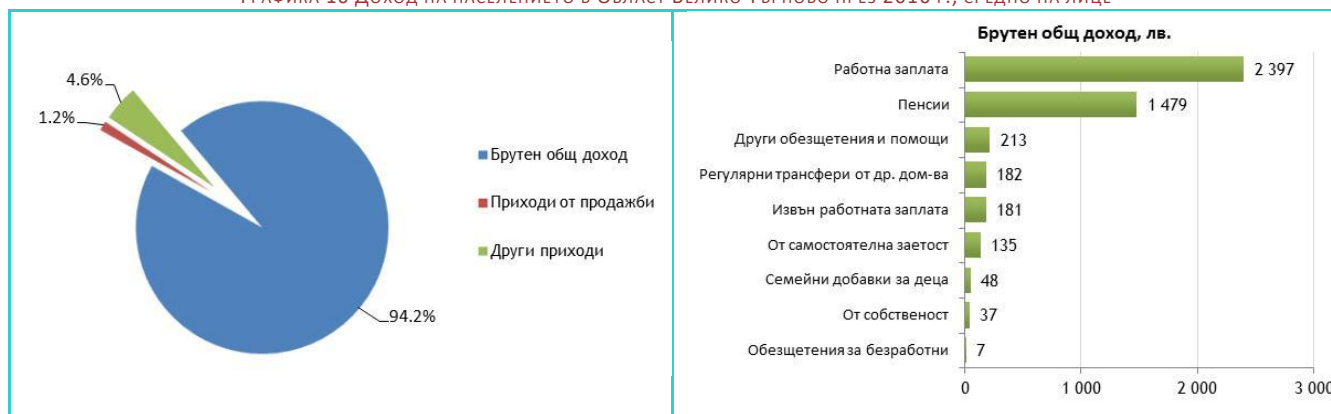
През 2016 г. доходите от социални трансфери (пенсии, обезщетения за безработни, семейни добавки за деца и други социални помощи и обезщетения) са 1541 лв. средно на лице от домакинство и се увеличават в номинално изражение 3.1% на годишна база, а относителният им дял в общия доход нараства с 1.1 пр.п. до 29.3%.

В тази позиция, доходите от пенсиите отново са най-високи - 1386 лв. през 2016 г. Относителният дял на доходите от пенсии през 2016 г. е 26.3% от общия доход на домакинствата, което е с 1.1 процентни пункта повече спрямо 2015 г.

Велико Търново

През 2016 г. годишният общ доход средно на лице от домакинство в Област Велико Търново е 4967 лв. и нараства със 787 лв. или с 18.8% спрямо 2015 г. Той е по-нисък с 3.9% от средната стойност за страната.

Графика 10 Доход на населението в Област Велико Търново през 2016 г., средно на лице

Изт. НСИ

На годишна база са регистрирани следните по-важни изменения по отношение на източниците на общия доход средно на лице от домакинство:

- Доходът от работна заплата се увеличава с 15.4%;
- Доходите от пенсии намаляват с 26.3%;
- Доходите от самостоятелна заетост намаляват 24.6%;
- Доходът от трудова дейност извън работната заплата нараства с 5.8%;
- Доходите от другите социални трансфери (обезщетения за безработни, семейни добавки за деца и други социални помощи и обезщетения) намаляват с 11.6%.

През 2016 г. доходите от социални трансфери (пенсии, обезщетения за безработни, семейни добавки за деца и други социални помощи и обезщетения) са 1747 лв. средно на лице от домакинство и нарастват в номинално изражение с 18.5% на годишна база, а относителният им дял в общия доход се запазва непроменен. Доходите от всички социални трансфери формират 35.2% от общия доход на домакинствата през 2016 г.

Пенсиите са най-много от всички социални приходи - 1479 лв. Относителният дял на доходите от пенсии през 2016 г. е 29.8% от общия доход на домакинствата, срещу 28% през 2015 г.

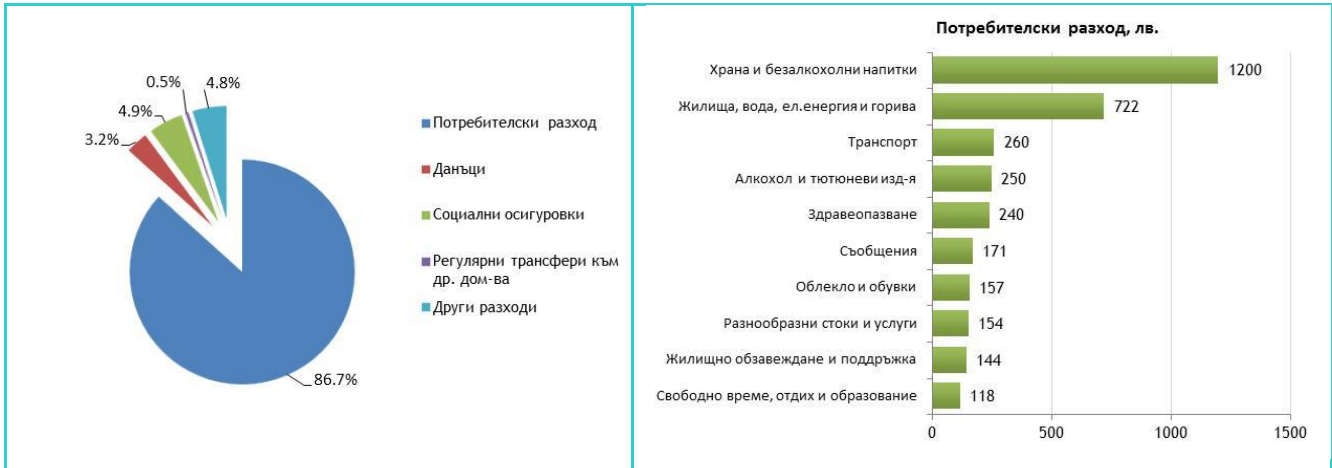
2.5.2. РАЗХОДИ НА ДОМАКИНСТВОТА

Силистра

Общият среден разход на лице от домакинство в Област Силистра през 2016 г. е 3942 лв. средно на лице, което е с 16.3% повече в сравнение с 2015 г. Той е по-нисък със 17.1% спрямо средното за страната.

Относителният дял на потребителския разход от общите разходи на домакинствата намалява на годишна база с 1.3 пр.п. до 86.7% през 2016 г.

Графика 11 РАЗХОД НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТ СИЛИСТРА ПРЕЗ 2016 Г., СРЕДНО НА ЛИЦЕ

Изн. НСИ

През 2016 г. разходите, свързани с жилището, са 866 лв. средно на лице от домакинство, което е с 14.7% повече спрямо 2015 г., което се дължи изцяло на разходите за жилища, вода, електроенергия и горива.

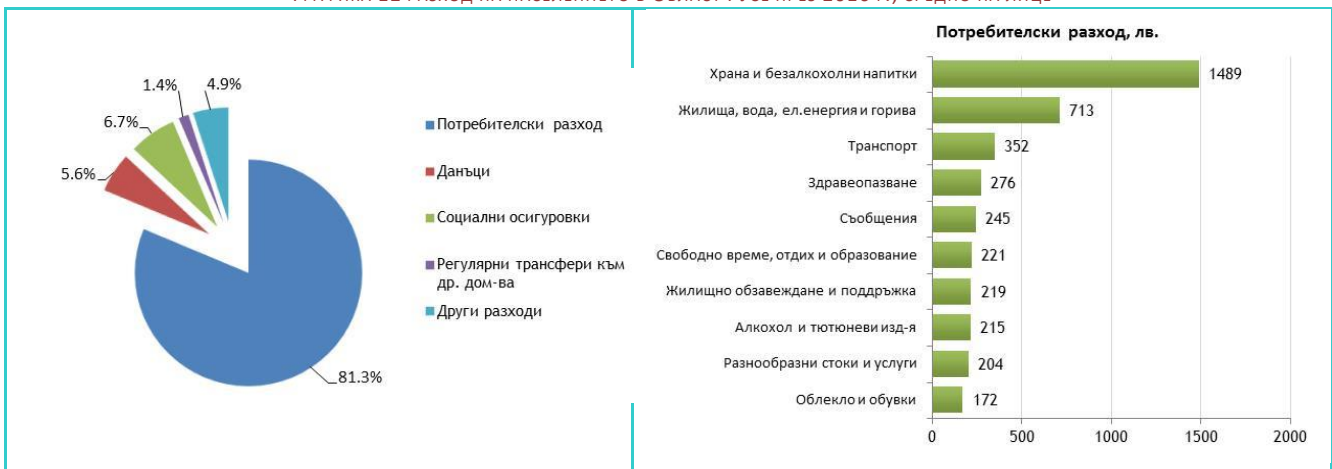
Увеличение в номинално изражение на годишна база има при почти всички видове разходи, като най-голямо е то за: транспорт - с 75.7%, алкохол и тютюневи изделия - с 68.9%, облекло и обувки - с 29.8%, здравеопазване - с 28.3%; социални осигуровки - с 24.7%, свободно време, отдих и образование - с 22.9%, данъци - 19%. Разходите за храна и безалкохолни напитки единствени отчитат намаление с 0.1%.

Русе

Общият разход на домакинствата в Област Русе през 2016 г. е 5050 лв. средно на лице, което е с 3.9% повече в сравнение с 2015 г. Той е по-висок с 6.2% спрямо средната стойност за страната.

Относителният дял на потребителския разход от общите разходи на домакинствата намалява от 82% през 2015 г. на 81.3% през 2016 г.

Графика 12 РАЗХОД НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТ РУСЕ ПРЕЗ 2016 Г., СРЕДНО НА ЛИЦЕ

Изн. НСИ

През 2016 г. разходите, свързани с жилището, са 932 лв. средно на лице от домакинство, което е с 3.8% повече спрямо 2015 г., което се дължи изцяло на разходите за жилищно обзавеждане и поддържане на дома.

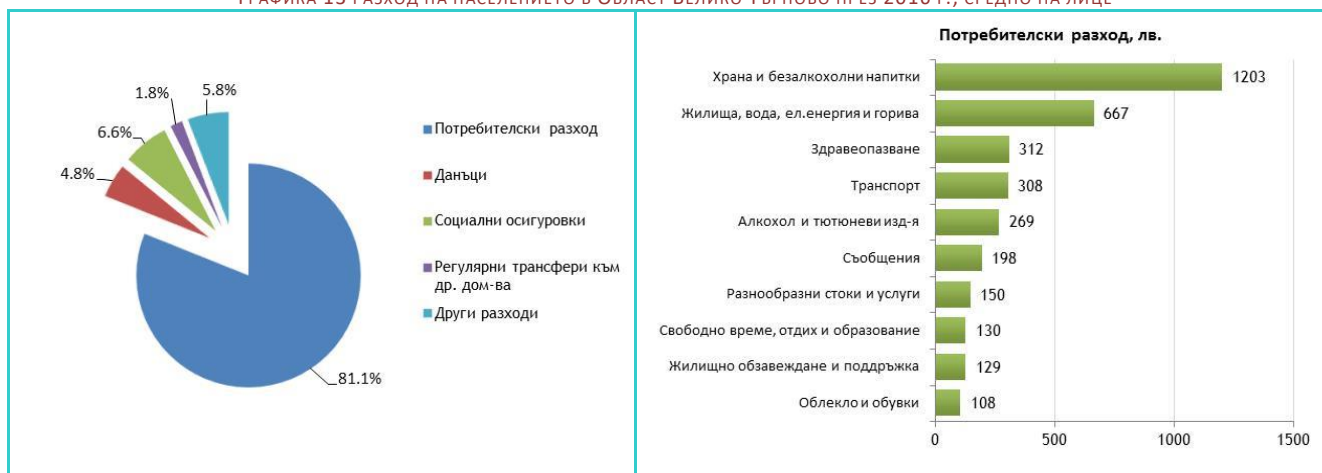
Увеличение в номинално изражение на годишна база има при почти всички видове разходи, като най-голямо е то за: облекло и обувки - с 24.6%, транспорт - с 13.9%, данъци - 13.1%, съобщения - с 12.9%, храна и безалкохолни напитки - с 9.3%.

Велико Търново

Общият среден разход на лице от домакинство в Област Велико Търново през 2016 г. е 4284 лв. средно на лице, което е с 19.2% повече в сравнение с 2015 г. Той е по-нисък със 9.9% спрямо средното за страната.

Относителният дял на потребителския разход от общите разходи на домакинствата намалява на годишна база с 2.6 пр.п. до 81.1% през 2016 г.

Графика 13 РАЗХОД НА НАСЕЛЕНИЕТО В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО ПРЕЗ 2016 Г., СРЕДНО НА ЛИЦЕ

Изн. НСИ

През 2016 г. разходите, свързани с жилището, са 796 лв. средно на лице от домакинство, което е с 12.4% повече спрямо 2015 г., което се дължи изцяло на разходите за жилища, вода, електроенергия и горива.

Увеличение в номинално изражение на годишна база има при почти всички видове разходи, като най-голямо е то за: транспорт - с 69.2%, здравеопазване - с 39.9%, свободно време, отдих и образование - с 27.5%, съобщения - с 25.3%, алкохол и тютюневи изделия - с 19.6%, данъци - 18.4%. Разходите за храна и безалкохолни напитки нарастват с 5.6%.

2.6. Изводи

Трите разглеждани, целеви области следват тенденциите на национално ниво, и дори ги изпреварват. Населението прогресивно намалява, като този тренд е по-силно изразен при мъжете. Намаляването на населението в трите области се дължи на по-ниската раждаемост

спрямо смъртността, както и на миграционните процеси и отлива на млади хора в търсене на по-добри перспективи.

Спадът засяга най-вече хората в трудоспособна възраст, което е неблагоприятно за развитието на местната икономика и трудов пазар. Застаряването на населението, миграцията и икономическото развитие, разгледано в следващия раздел, водят за обезлюдяване и урбанизиране на региона.

В две от областите населението е силно урбанизирано (над 70%), с изключение на Силистренска област, където този дял е около 44%. Застаряването е значителен проблем и във всички от областите се наблюдава постепенно увеличаване на населението в над трудоспособна възраст.

Естественят прираст е отрицателен и в трите области, като при мъжете спадът е по-силно изразен. Механичният прираст на населението сочи по-голям брой изселили се от областите, спрямо този на заселилите се. Откроява се значителния дял на хората, изселили се в чужбина. Други големи притегателни области са столицата гр. София и гр. Варна.

Образователната структура сочи по-нисък дял на хората с висше и по-висок дял на хората със средно образование, спрямо средните стойности за България. Област Силистра се откроява със значителен дял (една трета) на хората, останали с основно образование. В Област Велико Търново е значителен броят на младите хора във възрастовата граница 25-29 г., което се дължи на възможностите за висше образование в гр. Велико Търново и гр. Свищов.

На територията на областите Велико Търново и Русе се намират общо 4 големи университета, които обучават голям брой студенти в редица специалности, покриващи всички основни сектори на икономиката и социалните дейности. И в трите целеви области има филиали, частни колежи и висши училища със специализирано обучение в областите „Селско стопанство“, „Туризм“, „Икономика“, „Медицина“, „Педагогика“ и технологични специалности.

Функционират над 40 професионални гимназии с основен фокус на обучението в направления „Селско стопанство“, „Строителство“, „Транспорт“, „Туризм“ и различни подсектори на „Преработващата промишленост“. Това произтича от спецификата на региона и силно застъпените сектори в местното стопанство.

Лицензирани са близо 60 ЦПО, които провеждат обучения предимно в гореспоменатите направления, информатика и административни и счетоводни услуги.

Като източник на доходи за населението в областите Силистра, Русе и Велико Търново доминират възнагражденията за труд (40-50%). Доходите от социални трансфери формират около 30% от бюджета на домакинствата. Основно перо (40-50%) за тях остават разходите за храна, безалкохолни напитки, жилище, горива и комунални услуги, като вода и електроенергия.

Цялостно, демографското състояние в целевите области е неблагоприятно, с тенденция на влошаване. Докато областите Русе и Велико Търново са сравнително по-добре развити, ситуацията в Област Силистра е значително утежнена. Продължаващите неблагоприятни демографски тенденции носят заплахата, най-вече заради отлива на млади хора, повишаване на миграцията на млади и високообразовани кадри, обезлюдяване на населени места и продължаващото снижаване на икономическите им функции.

III. ТЕНДЕНЦИИ В РАЗВИТИЕТО НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА

В този раздел е анализирано икономическото състояние на целевите области Силистра, Русе и Велико Търново чрез количествен анализ и оценка на някои от основните макроикономически показатели, както и сравнение с показателите общо за страната.

Анализираны са основните показатели на предприятията, развиващи дейност в целевите области, както и секторите, в които те развиват дейността си.

Стратегическите приоритети в развитието на местните икономики са изведени от областните стратегии за развитието на целевите области за периода 2014 - 2020 г.

През 2016 г. световната икономика се развива в среда, която е белязана от множество международни и вътрешни предизвикателства, като: най-нисък ръст на световната търговия от 2009 г. насам, геополитическо напрежение, терористични нападения в няколко държави-членки на Европейския съюз (ЕС), затруднен банков сектор, вота на Великобритания за напускане на ЕС, нарастващи антиглобализационни настроения, бежанския проблем. В тази силно несигурна и неблагоприятна среда европейската икономика успя да задържи икономическия си растеж и да увеличи броя на работните места. В края на 2016 г. ръстът на brutния вътрешен продукт (БВП) в ЕС нарасна и дава надежди да запази своята инерция и през 2017 г. Положителните фактори за тази прогноза са сравнително ниската цена на петрола, преминалото поевтиняване на еврото, гъвкавата парична и като цяло неутрална фискална политика. Частното потребление остава основният двигател на растежа, докато постоянната слабост в инвестициите хвърля известна сянка на съмнение върху устойчивостта на възстановяването и потенциала за растеж на икономиката.

Както устойчивото развитие на икономиките на страните от ЕС, така и българската икономика продължава стабилизирането си през 2016 г., независимо от неблагоприятната външна среда.

Основните макроикономически показатели¹² на България за 2016 г. очертават следната картина:

- Брутният вътрешен продукт (БВП) достига размер от 88.57 млрд.лв., като спрямо 2015 г. нараства с 3.4%.
- Прирастът на brutната добавена стойност (БДС) е 2.9%, като във всички основни сектори на икономиката се увеличава, с изключение на сектор „Строителство“. Относителното увеличение е най-голямо в сектор „Операции с недвижими имоти“ - 6.1%. Най-малко е увеличението в дейност „Държавно управление“ - с 0.4%. Абсолютният прираст е най-голям в промишлеността - около 996 млн. лв. по текущи цени.
- Делът на крайното потребление в БВП през 2016 г. е 76.6%, като намалява с 0.6 процентни пункта на годишна база. Инвестициите, измерени с брутообразуването на основния капитал, са по-големи с 0.2% в сравнение с 2015 г., но делът им в БВП продължава да бъде сравнително нисък - 20.3%.

¹² Предварителни данни (Изт. НСИ)

- Изнесени са стоки за 46.1 млрд. лв. и, в сравнение с 2015 г., те са повече с 1.2 млрд. лв. или с 2.6%. Вносът е на стойност 51 млрд. лв., което е спад на годишна база с 543 млн. лв. или с 1.1%.
- Преките чуждестранни инвестиции (ПЧИ) достигнаха рекорден минимум през 2016 г. По предварителни данни, потокът на ПЧИ в страната е бил около 683 млн. EUR, което е най-ниската стойност от 2010 г. насам. В сравнение с 2015 г. инвестициите намаляват с около 1 млрд. EUR или 2.5 пъти.
- Заетите в българската икономика през 2016 г. (3.46 млн. души) са със 17.1 хил. души или с 0.5% повече в сравнение с 2015 г. Увеличението е основно в секторите „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; транспорт, складиране и пощи; хотелиерство и ресторантьорство“ - 21.8 хил. души, „Професионални дейности и научни изследвания; административни и спомагателни дейности“ - с 10.8 хил. души и промишлеността - с 5.4 хил. души. Голямо е намалението в „Селско, горско и рибно стопанство“ - със 24 хил. и „Строителство“ - със 7.4 хил. души.
- В Агенцията по заетостта към края на месец декември 2016 г. са регистрирани 261 хил. безработни лица. В сравнение с 2015 г. те са по-малко с 68 хил. или с 20.7%. Коефициентът на безработица е 8.0%, срещу 10.0% през 2015 г. По изследване на НСИ, данните за безработните лица към края на 2016 г. сочат близо 215 хил. души. Това е намаление с 46 хил. броя или със 17.7% спрямо същия период на 2015 г. Коефициентът на безработица спада до 6.7%, от 7.9% в края на 2015 г.
- Средната месечна заплата през 2016 г. достигна 962 лв., което е увеличение с 84 лв. или с 9.6% в сравнение с 2015 г. Средният месечен доход на лице от населението 426 лв. е по-голям с 16 лв. или с 4%.

Очакванията на Министерството на финансите за българската икономика през 2017 г.¹³ са за растеж от 3%, движен в по-голяма степен от вътрешното търсене. В сравнение с 2016 г. външният сектор ще има по-нисък принос за нарастването на БВП поради ускоряването на вноса, подкрепен от по-високото потребление и инвестиции, а също така и от нарастването на износа. Същевременно, нарастването на износа ще продължи с по-умерен темп, с оглед последните икономически прогнози за външното търсене. Наред с лекото забавяне в икономическата активност в ЕС, се очаква и по-нисък ръст на вноса в страните от Западните Балкани и Турция, които привличат почти 15% от износа на България. Започналата от 2015 г. тенденция на значително по-високо реално нарастване на БВП за България спрямо това на ЕС-28 се прогнозира да продължи в периода 2017-2020 г., което означава засилване на процеса на реална конвергенция, в сравнение с периода от началото на кризата до 2014 г.

3.1. МАКРОИКОНОМИЧЕСКИ ПОКАЗАТЕЛИ

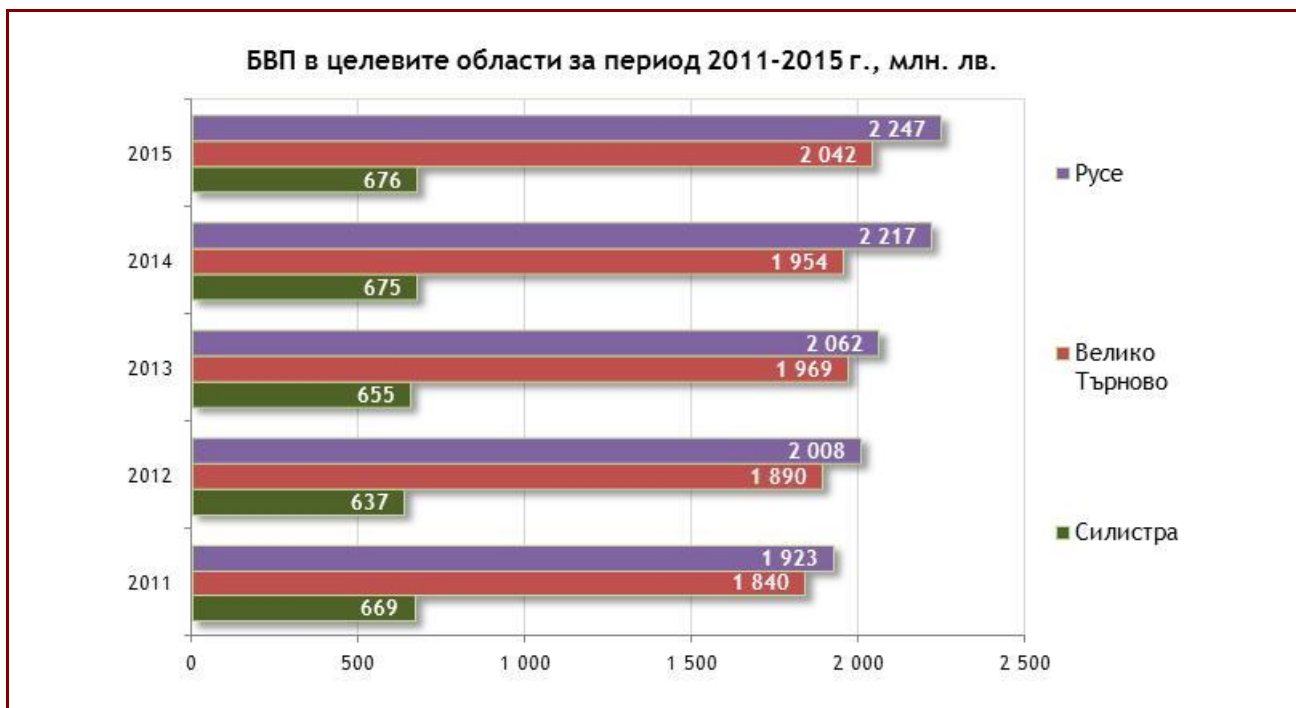
Описани са брутният вътрешен продукт (БВП) и брутната добавена стойност (БДС) като основни макроикономически индикатори в целевите области Силистра, Русе и Велико Търново.

Делът на **брутният вътрешен продукт** общо за целевите области Силистра, Русе и Велико Търново представлява 5.6% от БВП на България за 2015 г., като спрямо 2014 г. има намаление с 0.2 пр.п.

¹³ В Макроикономическа прогноза, пролет 2017, на Министерството на финансите (МФ).

По области, Област Русе се нарежда на осмо място в страната по БВП, възлизащ на 2.25 млрд. лв. за 2015 г., при 2.22 млрд. лв. през 2014 г. (увеличение с 1.3% спрямо стойността за 2014 г.), като от трите разглеждани области е с най-висока стойност. БВП за Област Велико Търново достига 2.04 млрд. лв., което е прираст с 88 млн. лв. или с 4.5% спрямо стойността на показателя през 2014 г., и заема 10^{-то} място за 2015 г. по този показател в страната. Област Силистра е с вторият най-малък обем на БВП в страната след област Видин за 2015 г. - едва 676 млн. лв., което е 0.8% от общата стойност на показателя за страната. На годишна база той се запазва на същото равнище като предходната г. - увеличението е само 0.2% от стойността му през 2014 г.

ГРАФИКА 14 БВП в целевите области, 2011-2015 г., млн. лв.

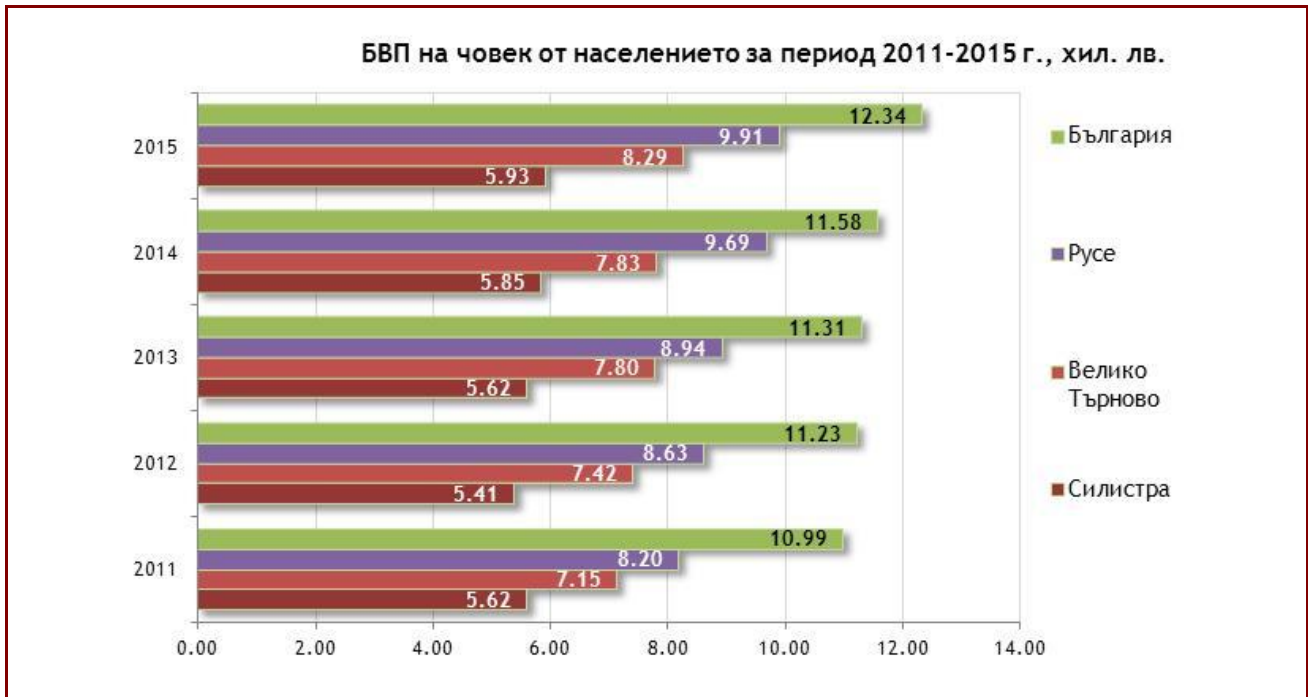

Изт. НСИ

БВП на човек от населението нарежда Област Русе на осмо място в България. През 2015 г. БВП на човек в областта е 9912 лв. при 9694 лв. през 2014 г., което е увеличение от 2.2%. Той е с 2427 лв. по-малко от средната за страната стойност или с 19.7%. За Област Велико Търново БВП на човек от населението през 2015 г. е 8288 лв. при 7832 лв. през 2014 г. или с 5.8% увеличение. Област Велико Търново заема 11^{-то} място по този показател сред областите в страната. БВП на човек от населението за Област Силистра нараства от 5852 лв. през 2014 г. на 5933 лв. през 2015 г., т.е. увеличение с 1.4%, но продължава да е най-нисък в страната (2.1 пъти по-ниска стойност от средната за страната и 4.5 пъти по-ниска от столицата).

Изобразената по-долу графика показва положителна тенденция за нарастване на БВП на човек в периода 2011 - 2015 г., както за страната, така и за целевите области. Изключение прави Област Силистра през 2012 г., когато БВП на човек намалява с 3.8% спрямо 2011 г., а след 2012 г. тенденцията е положителна. В областите Русе и Велико Търново, както и средно за страната, положителният тренд е ясно изразен.

ГРАФИКА 15 БВП НА ЧОВЕК ОТ НАСЕЛЕНИЕТО, 2011-2015 г., хил. лв.

Изт. НСИ

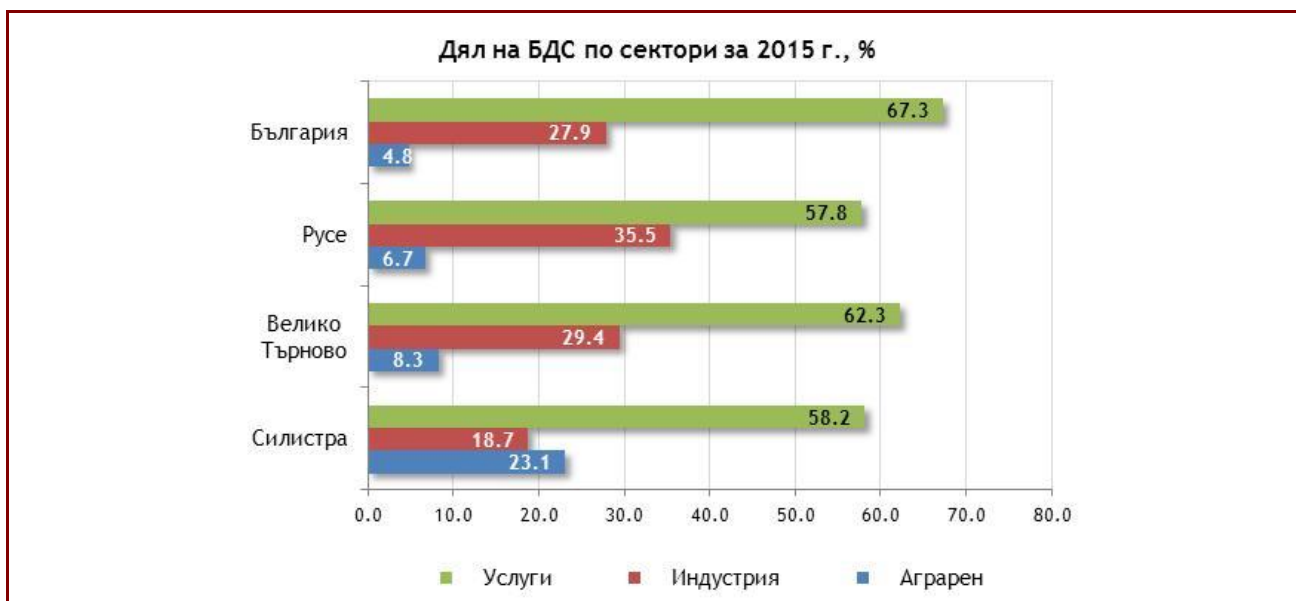
Брутната добавена стойност (БДС) през 2015 г. възлиза на 1.94 млрд. лв. в Област Русе (спрямо 2014 г. стойността ѝ се увеличава с 0.9%), като най-голям дял е реализиран от сектор „Услуги“¹⁴ - 57.8%. Индустрията и аграрният сектор имат, съответно - по 35.5% и 6.7%. Спрямо предходната 2014 г. аграрният сектор генерира с 0.9 пр.п. по-малко стойност, докато индустрията и услугите генерират по-висока стойност, съответно - с 0.6 пр.п. и 0.4 пр.п. В Област Велико Търново БДС възлиза на 1.77 млрд. лв. и нараства с 4% спрямо 2014 г. Делът на услугите в БДС е водещ с 62.3%, индустрията е с дял от 29.4%, а аграрният сектор - с 8.3%. Спрямо 2014 г. увеличение на БДС генерира индустрията с 1.9 пр.п., докато услугите са с 1.9 пр.п. по-ниска стойност, а в аграрния сектор няма изменение. В Област Силистра БДС е 584 млн. лв., което е с 2 млн. лв. или с 0.3% по-малко спрямо 2014 г. Услугите държат 58.2% в БДС, 23.1% са за аграрния сектор и 18.7% - за индустрията. Спрямо 2014 г. сектор Услуги генерира по-голяма стойност с 1.6 пр.п., индустрията - с 0.9 пр.п., докато аграрният сектор генерира намаление с 2.5 пр.п.

БДС в аграрния сектор е по-висока от средната за страната и за трите области, като Област Силистра се откроява с 18.3 пр.п. над средната стойност за страната. В сферата на индустрията Област Русе и Област Велико Търново са над средната стойност за страната - съответно с по 7.6 пр.п. и 1.6 пр.п., докато Област Силистра е с 9.2 пр.п. под средната стойност за страната.

¹⁴ Агрегирани сектори:

- „Аграрен сектор“ включва селско, ловно, горско и рибно стопанство
- „Индустрия“ включва добивна промишленост, преработваща промишленост, производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и газообразни горива, доставяне на води, канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване и строителство
- „Услуги“ всички останали икономически дейности. (Изт. НСИ)

ГРАФИКА 16 Дял на БДС по икономически сектори, за 2015 г., %

Изт. НСИ

ТАБЛИЦА 4 Макроикономически показатели за целевите области и общо за България - 2015 г.

2015 г.							
Показатели / Области	Мярка	Целеви области					Общо за България
		Силистра	Русе	Велико Търново	Общо	Дял ¹⁵ %	
Брутен вътрешен продукт (БВП)	млн. лв.	676	2 247	2 042	4 965	5.6	88 571
БВП на човек от населението	лв.	5 933	9 912	8 288	-	-	12 339
Брутна добавена стойност (БДС)	млн. лв.	584	1 942	1 765	4 291	5.6	76 546
Дял БДС по икономически сектори							
Аграрен	%	23.1	6.7	8.3	9.6	-	4.8
Индустрия	%	18.7	35.5	29.4	30.7	-	27.9
Услуги	%	58.2	57.8	62.3	59.7	-	67.3

Изт. НСИ

3.2. ПРЕДПРИЯТИЯ

Основните характеристики на предприятията от нефинансовия сектор¹⁶ на икономиката в целевите области са анализирани на база следните показатели: брой предприятия, зети лица, нетни приходи от продажби, ДМА, рентабилност на продажбите, оборот, стойност на произведената продукция. Анализирани са и инвестициите в предприятията - разходи за придобиване на ДМА и преките чуждестранни инвестиции.

Анализът е направен на база данни за период 2011 - 2015 г.¹⁷

¹⁵ Дял общо за целевите области, от общо за България, %

¹⁶ Изключени са секторите: Финансови и застрахователни дейности (сектор К); Държавно управление (сектор О); Дейности на домакинства като работодатели; недиференцирани дейности на домакинства по производство на стоки и услуги за собствено потребление (сектор Т); Дейности на екстериториални организации и служби (сектор У).

¹⁷ За 2016 г. ще бъдат налични след м. септември 2017 г.

3.2.1. СИЛИСТРА

През 2015 г. в Област Силистра функционират 3941 нефинансови предприятия, като тенденцията е възходяща - със 119 предприятия (3.1%) повече спрямо предходната 2014 г. Броят на заетите¹⁸ е сравнително постоянен - 17.75 хил. през 2015 г. с леко увеличение спрямо 2014 г. - с 420 или 2.4%. (Данните за заетите са изчислени в еквивалент на пълна заетост, изт. НСИ). Спрямо 2011 г. броят на предприятията нараства с 3.7%, а заетите намаляват с 0.2%.

В структурата на предприятията, в зависимост от броя на заетите лица, в Област Силистра най-голям дял имат микропредприятията (със заети до 9 души персонал) - 92.1% от всички предприятия в областта. Увеличението на дела им спрямо 2014 г. е с 0.2 пр.п. Делът на малките предприятия (със заети от 10 до 49 души персонал) е 6.6%, като намалява в сравнение с 2014 г. с 0.4 пр.п. Средните предприятия (със заети от 50 до 249 души персонал) представляват 1.2% от предприятията, като при тях има увеличение с 0.2 пр.п. на годишна база. Големите предприятия (с персонал от 250 и повече) в областта са с дял от 0.1% и се запазва спрямо 2014 г.

Наблюдава се тенденция на непрекъснато нарастване на дълготрайните материални активи (ДМА) на нефинансовите предприятия в областта за периода 2011 - 2015 г. През 2015 г. размерът на ДМА е 811.5 млн. лв. като на годишна база увеличението е с 67.3 млн. лв. или 9%, а спрямо 2011 г. - с 33.1%.

Разходите за придобиване на ДМА¹⁹ на предприятията в областта нарастват за целия период от 2011 до 2015 г., с изключение на 2014 г., когато има намаление спрямо 2013 г. с 6%. През 2015 г. те достигат стойност от 252.7 млн. лв., като на годишна база се увеличават с 87 млн. лв. или с 52.5%, а спрямо 2011 г. - нарастването е близо 3 пъти. Придобитите ДМА за 2015 г. са на стойност 196.8 млн. лв. с 58.6 млн. лв. повече (42.5%) на годишна база. Спрямо 2011 г. увеличението е 2 пъти.

Размерът на преките чуждестранни инвестиции е едва 28.8 млн. евро през 2015 г., което е спад с 2.9 млн. евро или с 9% на годишна база. Спрямо 2011 г. обаче има увеличение близо 3 пъти.

Увеличават се нетните приходи от продажби на предприятията, като през 2015 г. достигат 1.71 млрд. лв., с 9.6% повече от предходната г. и с 22.3% повече спрямо 2011 г. Рентабилността на продажбите е 6.5% като е паднала с 0.2 пр.п. спрямо 2014 г., а спрямо 2011 г. - 2.4 пр.п. След 2011 г. варира в широки граници.

Оборотът²⁰ на предприятията от продажби на продукцията, стоки, суровини, материали и предоставени услуги в Област Силистра нараства в целия период 2011 - 2015 г. През 2015 г. оборотът достига до 1 722 млн. лв. като увеличението на годишна база е с 9.8%, а спрямо 2011 г. - с 48.5%.

¹⁸ Изт. НСИ: **Данните са изчислени в еквивалент на пълна заетост.**

¹⁹ Разходи за придобиване на ДМА - включват се и разходите за закупуване на земя

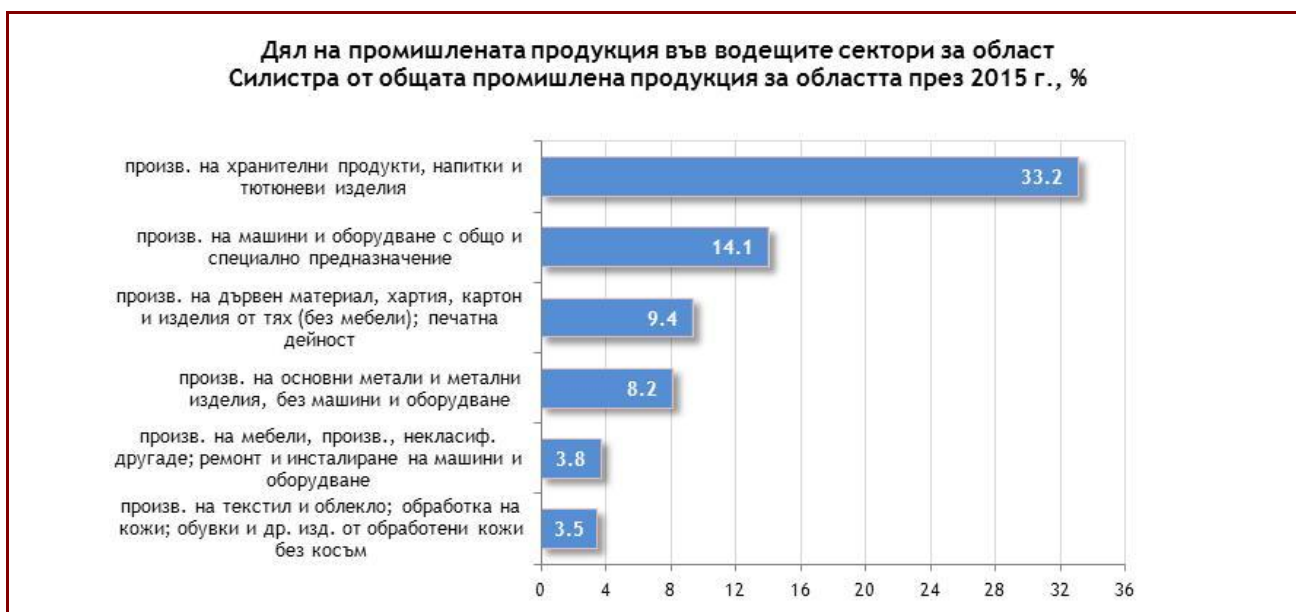
²⁰ Оборот - стойността на всички приходи от продажби на собствена продукция, купени и продадени в същия вид стоки, предоставени услуги и продадени суровини и материали, включително начислените акцизи, които са фактурирани през отчетния период. Не се включват приходите от продажби на дълготрайни активи, приходите от финансиране, финансовите и извънредните приходи. В стойността на оборота не се включват и начислените данъци от вида на данъка върху добавената стойност (ДДС), които са за сметка на крайния потребител (Изт. НСИ)

Стойността на произведената продукция²¹ достига до 851 млн. лв. през 2015 г. - нарастването ѝ е с 6.8% на годишна база, а спрямо 2011 г. - с 6.5%. Добавената стойност на произведената продукция (по факторни разходи)²² в края на 2015 г. е 339 млн. лв. като на годишна база има увеличение с 8.1%, а спрямо 2011 г. - с 11.5%.

Делът на продукцията на промишлените предприятия²³ от общата продукция на нефинансовите предприятия в областта за 2015 г. е 31.8%. Най-голям дял в продукцията на промишлените предприятия заема преработващата промишленост - 90.0%, а от преработващата промишленост, секторите с най-голям дял са:

- „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ - 33.2% от продукцията на промишлените предприятия;
- „Производство на машини и оборудване с общо и специално предназначение“ - 14.1%;
- „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ - 9.4%;
- „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“ - 8.2%;
- „Производство на мебели, производство, неклассифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване“ - 3.8%;
- „Производство на текстил и облекло; обработка на кожи; обувки и дреди изделия от обработени кожи без косъм - 3.5%.

Графика 17 Дял на промишлената продукция във водещите сектори за Област Силистра от общата промишлена продукция за областта през 2015 г., %

Изт. НСИ

²¹ Произведена продукция - стойността на оборота, намалена с балансовата стойност на продадените активи, без тази на собствените дълготрайни активи. Тук се включва и изменението на запасите от продукция и незавършено производство, а също и направените разходи за придобиване на активи по стопански начин (Изт. НСИ)

²² Добавена стойност по факторни разходи - стойността на произведената продукция, намалена със стойността на акцизите и разходите за оперативната дейност, без тези за персонала и за амортизация, и увеличена с приходите от финансираня (Изт. НСИ)

²³ Продукцията на промишлените предприятия включва обемът на продукцията в следните сектори: Добивна промишленост (B); Преработваща промишленост (C); Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива (D); Доставка на води; канализационни услуги, управление на отпадъци и възстановяване (E) (Изт. НСИ)

3.2.2. РУСЕ

Предприятията в Област Русе нарастват с бавен, но постоянен темп. През 2015 г. те са 11313 или с 231 броя (2.1%) повече спрямо 2014 г. Броят на заетите не бележи големи промени, като през 2015 г. броят им е 64.1 хил. - изменението спрямо 2014 г. е увеличение само с 0.1%. Спрямо 2011 г. броят на предприятията нараства с 4.5%, а броят на заетите - намалява с 1%.

Делът на микропредприятията за 2015 г. е 91.7%, като спрямо 2014 г. има увеличение с 0.1 пр.п. Малките предприятия заемат дял от 6.7% и делът им спрямо 2014 г. се увеличава с 0.1 пр.п. Намалява делът на средните предприятия - от 1.6% за 2014 г. до 1.4% за 2015 г. Делът на големите предприятия е 0.2% от предприятията в областта, като няма промяна спрямо 2014 г.

Тенденцията на нарастване на ДМА в периода 2011 - 2015 г. се запазва. През 2015 г. ДМА на нефинансовите предприятия в областта са на стойност 2 493.5 млн. лв. като спрямо 2014 г. увеличението е с 8 млн. лв. или 0.3%, а спрямо 2011 г. - с 12.4%.

Разходите за придобиване на ДМА на предприятията са с тенденция на непрекъснато увеличение за 2011 - 2015 г. През 2015 г. достигат стойност от 500.1 млн. лв., като увеличението на годишна база е с 33.6 млн. лв. или със 7.2%, а спрямо 2011 г. - с 43.8%. Придобитите ДМА достигат стойност 456.9 млн. лв. през 2015 г. с 29.9 млн. лв. (7%) повече на годишна база. Спрямо 2011 г. увеличението е с 46.6%.

В периода 2011 - 2014 г. се наблюдава нарастване на ПЧИ нефинансовите предприятия в областта, което се прекъсва през 2015 г. Към края на декември 2015 г. преките чуждестранни инвестиции са на стойност от 337 млн. евро, с 48.7 млн. евро (12.6%) по-малко от 2014 г. Спрямо 2011 г. стойността им е малко по-висока - с 0.6%.

Нетните приходи от продажби на предприятията от областта за 2015 г. са на стойност 6.9 млрд. лв., като спрямо 2014 г. има увеличение с 8%. Те нарастват в целия период 2011 - 2015 г. като спрямо 2011 г. увеличението е с 32%. Рентабилността на продажбите е 7.3% и също нараства през целия период, като на годишна база увеличението е с 1.2 пр.п., а спрямо 2011 г. - с 3.7 пр.п.

Оборотът на предприятията от продажби на продукция, стоки, суровини, материали и предоставени услуги нараства в целия период 2011 - 2015 г. През 2015 г. оборотът достига до 7 034 млн. лв. като увеличението на годишна база е с 8.4%, а спрямо 2011 г. - с 52.3%.

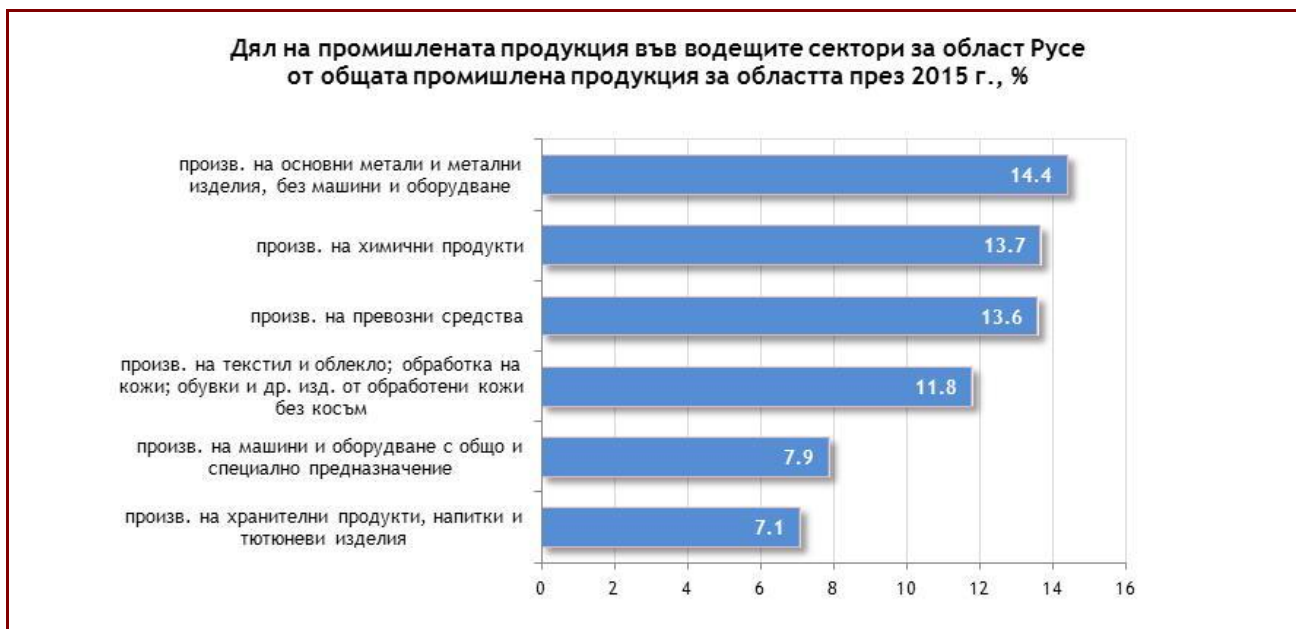
Стойността на произведената продукция достига до 4 346 млн. лв. през 2015 г. Спрямо 2014 г. има нарастване на обема на продукцията с 9.4%, а спрямо 2011 г. - с близо 40%. Добавената стойност по факторни разходи в края на 2015 г. е 1 429.3 млн. лв. като на годишна база има увеличение с 11.2%, нараства за целия разглеждан период като спрямо 2011 г. увеличението през 2015 г. е с 38.8%.

Делът на продукцията на промишлените предприятия от общата продукция на нефинансовите предприятия в Област Русе за 2015 г. е 52.6%. Най-голям дял в продукцията на промишлените предприятия заема преработващата промишленост - 89.2%, а от преработващата промишленост, секторите с най-голям дял са:

- „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“ - 14.4%;
- „Производство на химични продукти“ - 13.7%;
- „Производство на превозни средства“ - 13.6%;

- „Производство на текстил и облекло; обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм“ - 11.8%;
- „Производство на машини и оборудване с общо и специално предназначение“ - 7.9%;
- „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ - 7.1%.

Графика 18 Дял на промишлената продукция във водещите сектори за Област Русе от общата промишлена продукция за областта през 2015 г., %

Изм. НСИ

3.2.3. ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Броят на предприятията в Област Велико Търново е 10383, като спрямо 2014 г. нараства с 225 или с 2.2%. Като цяло броят им е сравнително постоянен. Броят на заетите е 57.8 хил. души. Спрямо 2014 г. те нарастват със 745 или с 1.3%. Спрямо 2011 г. броят на предприятията нараства с 3.7%, а заетите намаляват с 1.2%.

Микропредприятията са с дял от 91.6% през 2015 г. като няма промяна спрямо предходната 2014 г. Малките предприятия са с дял от 6.7%, средните - с дял от 1.5%, а големите - с дял от 0.2%. Няма промяна в структурата им спрямо 2014 г.

Размерът на ДМА на нефинансовите предприятия нараства в целия период 2011 - 2015 г. През 2015 г. размерът на ДМА е 2 056.4 млн. лв. като на годишна база увеличението е с 140.5 млн. лв. или 7.3%. Спрямо 2011 г. увеличението е с 26.1%.

Разходите за придобиване на ДМА на предприятията от областта са с колеблива тенденция на нарастване и спадане. През 2015 г. разходите за придобиване на ДМА достигат 500.9 млн. лв. като на годишна база има увеличение със 116.5 млн. лв. (30.3%), а спрямо 2011 г. - с 87%. Придобитите ДМА достигат стойност 519.7 млн. лв. през 2015 г. със 150.7 млн. лв. (41%) повече на годишна база. Спрямо 2011 г. увеличението е 2.2 пъти.

Размерът на преките чуждестранни инвестиции в нефинансови предприятия за 2015 г. е 121.7 млн. евро като спрямо 2014 г. има увеличение с над 13.5 млн. евро или с 12.5%, а спрямо 2011 г. - увеличението е с 67%.

Нетните приходи от продажби на предприятията от Област Велико Търново нарастват с 10.5% спрямо 2014 г., като достигат до 4.5 млрд. лв. Спрямо 2011 г. нарастването е с 14.6%. Рентабилността на продажбите е 7% и нараства с 1 пр.п. спрямо 2014 г., а спрямо 2011 г. - с 1.7 пр.п.

Оборотът на предприятията от продажби на продукция, стоки, суровини, материали и предоставени услуги в Област Велико Търново нараства в периода 2011 - 2015 г. с изключение на 2014 г., когато има намаление с 6.8% спрямо 2013 г. През 2015 г. оборотът достига до 4 554 млн. лв. като на годишна база има увеличение с 10.5%, а спрямо 2011 г. - с 24.7%.

Стойността на произведената продукция нараства в целия период, с изключение на 2014 г. Намалението спрямо предходната 2013 г. е с 0.7%. През 2015 г. продукцията достига до 3 035 млн. лв., като нарастването на годишна база е 10.6%, а спрямо 2011 г. - с 20.4%. Добавената стойност по факторни разходи в края на 2015 г. е 1 011.4 млн. лв. като на годишна база има увеличение с 9.1%, а спрямо 2011 г. - с 27.3%.

Делът на продукцията на промишлените предприятия от общата продукция на нефинансовите предприятия в Област Велико Търново за 2015 г. е 49.5%. Най-голям дял в продукцията на промишлените предприятия заема преработващата промишленост - 95.3%, а от преработващата промишленост, секторите с най-голям дял са:

- „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ - 40.3%;
- „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ - 12.9%;
- „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“ - 12.2%;
- „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ - 9.3%;
- „Производство на химични продукти“ - 5.4%;
- „Производство на текстил и облекло; обработка на кожи; обувки и други изделия от обработени кожи без косъм - 4.9%.

Графика 19 Дял на промишлената продукция във водещите сектори за Област Велико Търново от общата промишлена продукция за областта през 2015 г., %

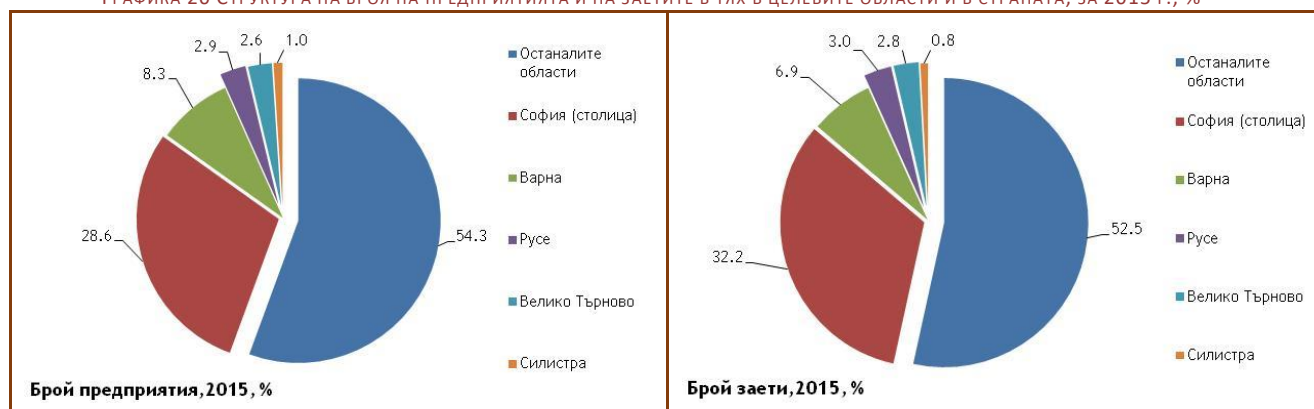
Изт. НСИ

3.2.4. ОБЩО ЗА ЦЕЛЕВИТЕ ОБЛАСТИ

През 2015 г. 6.5% от нефинансовите предприятия в страната функционират в целевите области като най-голям е дялът на предприятията от Област Русе - 2.9% от предприятията в страната. Област Русе се нарежда на 8^{-ма} позиция по брой на предприятията в страната, а Област Велико Търново е на 10^{-та} позиция. Най-малък е броят на предприятията в Област Силистра - 1% от предприятията в страната, като Област Силистра се нарежда на 26^{-та} позиция за 2015 г. За периода 2011-2014 г. ситуацията е аналогична.

Заетите в целевите области са с дял от 6.6% от заетите в страната, като с най-голям дял са в Русенска област - 3% от заетите в страната, а в Силистренска област - най-малко или 0.8% от заетите в страната. По брой на заетите Област Русе заема 7^{-ма} позиция в сравнение с областите в страната, Велико Търново - 8^{-ма} позиция, Област Силистра - 27^{-ма} позиция. Тази тенденция се запазва в целия период 2011-2014 г. Общият брой на заетите в целевите области спрямо 2014 г. се увеличава с 0.9%, а спрямо 2011 г. намалява с 1.0%.

ГРАФИКА 20 СТРУКТУРА НА БРОЯ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА И НА ЗАЕТИТЕ В ТЯХ В ЦЕЛЕВИТЕ ОБЛАСТИ И В СТРАНАТА, ЗА 2015 Г., %

Изт. НСИ

Структурата на предприятията, според броя на заетите в тях, следва структурата на предприятията в страната - най-голям е дялът на микропредприятията (със заети до 9 души персонал)- в Област Силистра са с дял от 92.1%, в Област Русе - 91.7%, в Област Велико Търново - 91.6%, а за страната - 92.4%. 6.2% от предприятията в страната са малки (със заети от 10 до 49 души персонал), в целевите области дялът на малките предприятия е по-висок от страната - Русе (6.7%), Велико Търново (6.7%) и Силистра (6.6%).

Средните предприятия в страната (със заети от 50 до 249 души персонал) са с дял от 1.2%, в Русе и Велико Търново дяловете са по-високи (съответно са 1.4% и 1.5%), а в Силистра е същият като за страната. Големите предприятия (с персонал от 250 и повече) в страната са с дял от 0.2%, същите дялове са в Русе и Велико Търново, а в Силистра е 0.1%.

ГРАФИКА 21 СТРУКТУРА НА ПРЕДПРИЯТИЯТА В ЦЕЛЕВИТЕ ОБЛАСТИ, СПОРЕД БРОЯ НА ЗАЕТИТЕ В ТЯХ ЛИЦА, ЗА 2015 Г., %

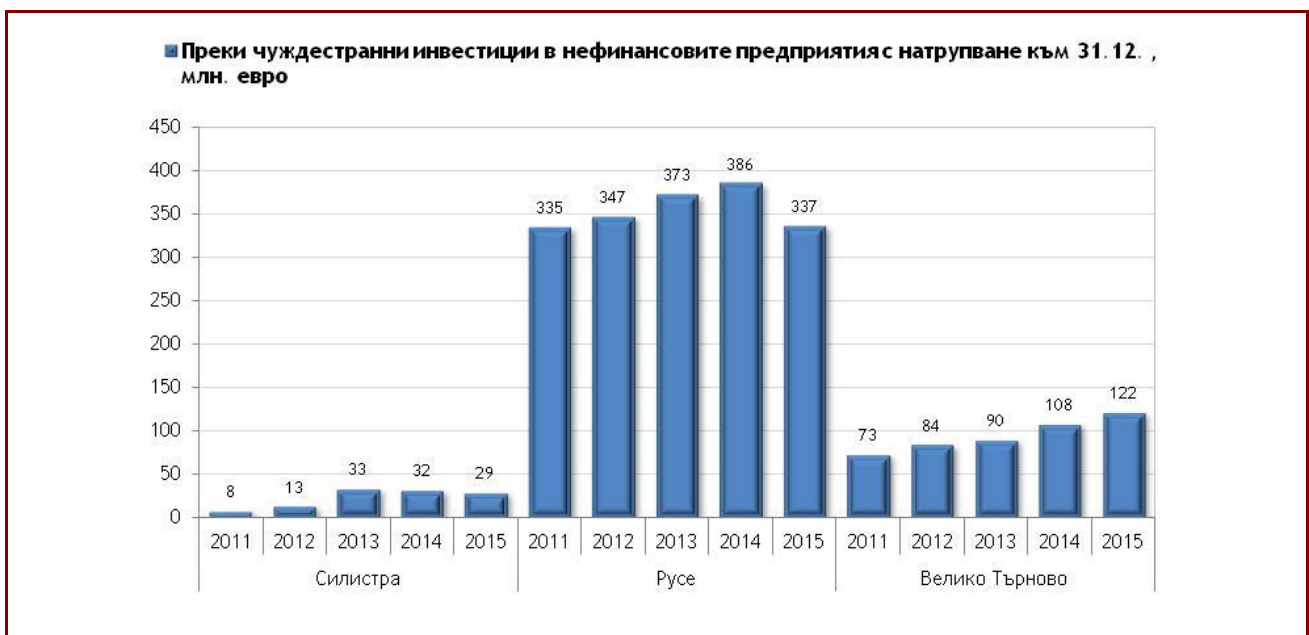

Изт. НСИ

Размерът на преките чуждестранни инвестиции в нефинансови предприятия за 2015 г. за страната е 23.163 млрд. евро, а общо за целевите области - 487.53 млн. евро или само 2.1% от инвестициите на нефинансовите предприятия в страната. С най-висок дял от целевите области е Област Русе 1.5%, а с най-нисък - Област Силистра 0.1%.

За 2015 г. Област Русе заема 9^{-та} позиция по размер на ПЧИ от всички области в страната, Област Велико Търново - 17^{-та} позиция. Област Силистра е на предпоследно място по размер на инвестиции в страната, а за периода 2011-2014 г. - на последно място.

ГРАФИКА 22 ПРЕКИ ЧУЖДЕСТРАННИ ИНВЕСТИЦИИ В НЕФИНАНСОВИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ С НАТРУПВАНЕ КЪМ 31.12., МЛН. ЕВРО

Изт. НСИ

Наблюдава се тенденция на непрекъснато нарастване на дълготрайните материални активи (ДМА) на нефинансовите предприятия в целевите области за периода 2011 - 2015 г. Делът им от общите ДМА на нефинансовите предприятия за страната е 4.5% за 2015 г., като нараства за целия период - от 4.1% за 2011 г. до 4.5% за 2015 г.

Разходите за придобиване на ДМА са с колеблива тенденция на нарастване и спадане спрямо общите за страната - нарастване има през 2013 спрямо 2012 г. с 0.5 пр.п. и през 2015 г. спрямо 2014 г. - с 0.8 пр.п.

ГРАФИКА 23 Дял на разходите за придобиване на ДМА, от общите за страната, (2011-2015 г.). %

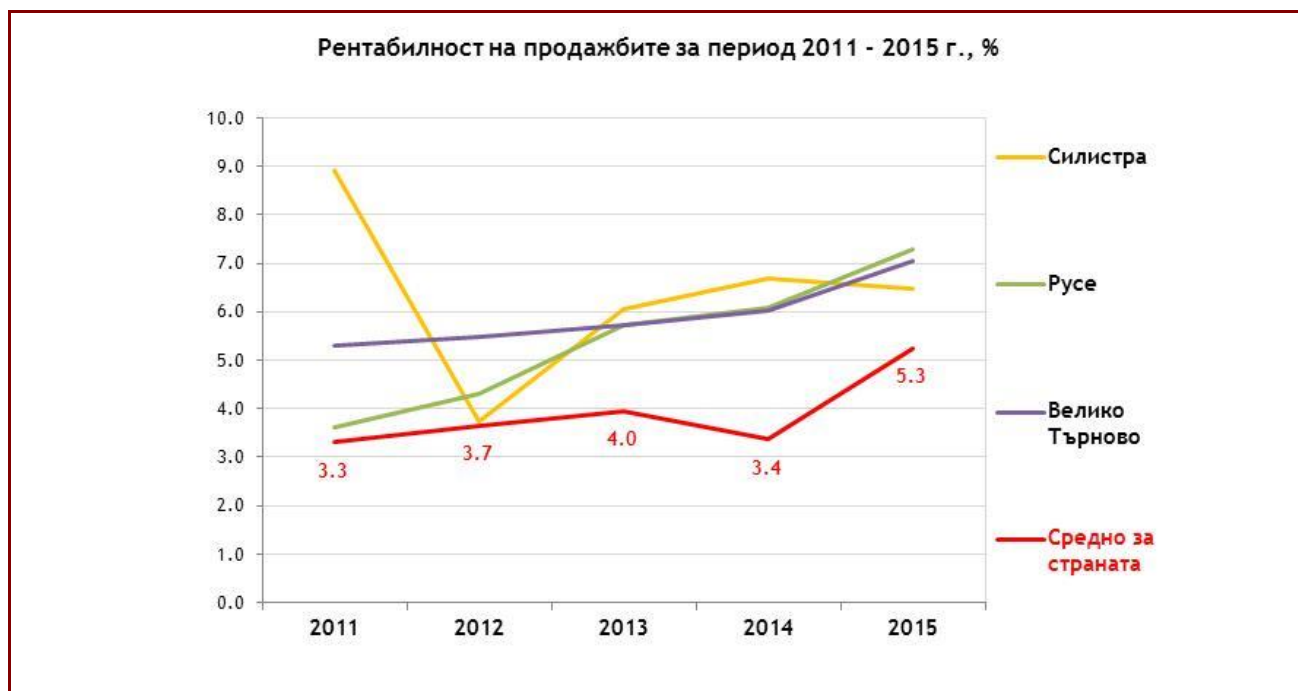
Изт. НСИ

Нетните приходи от продажби на предприятията в целевите области през 2015 г. са 5.3% от нетните приходи общо за страната - 2.8% за Област Русе и само 0.7% за Област Силистра. За 2015 г. Област Русе заема 7^{-ма} позиция, Велико Търново - 9^{-та} позиция, а Силистра - 25^{-та} позиция.

Рентабилността на продажбите обаче е по-висока и в 3-те области от средните стойности за страната в периода 2011 - 2015 г. През 2015 г. средната стойност за страната е 5.25% - за Област Русе е с 2 пр.п. по-висока, за Велико Търново - 1.8 пр.п., а за Силистра - с 1.2 пр.п.

Изменението на рентабилността на продажбите по години е представено в следващата графика, като показва различната ситуация в отделните области: в Област Силистра има рязък спад през 2012 г., следва силно нарастване през 2013 и 2014 г. и отново намаление през 2015 г., в Област Велико Търново рентабилността бележи плавен растеж, а в Област Русе - значителен: от 3.6% за 2011 г. рентабилността достига до 7.3% за 2015 г.

ГРАФИКА 24 РЕНТАБИЛНОСТ НА ПРОДАЖБИТЕ ЗА ЦЕЛЕВИТЕ ОБЛАСТИ (2011-2015 г.), %

Изт. НСИ

Оборотът на предприятията от продажби на продукция, стоки, суровини, материали и предоставени услуги нараства, като за 2015 г. оборотът достига максимална стойност в разглеждания период - увеличението на годишна база е с 9.3%, а спрямо 2011 г. - с 23.8%. Делът му от общия оборот на предприятията в страната е 5.3%.

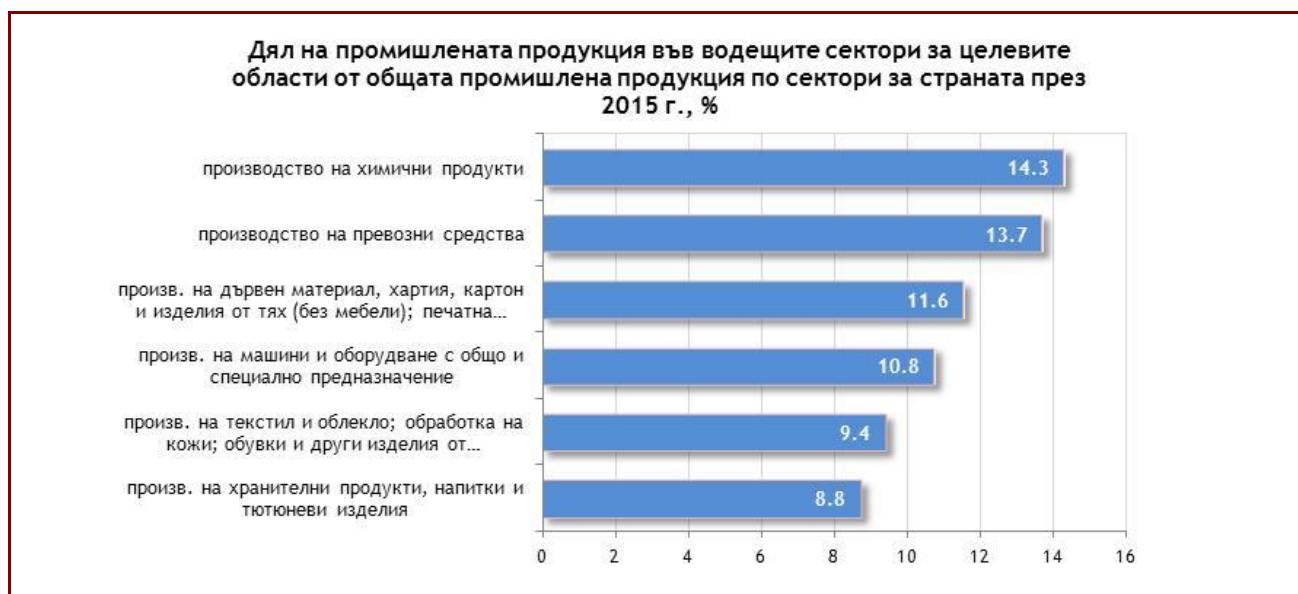
Стойността на произведената продукция в целевите области също нараства - от 6.4 млрд. лв. за 2011 г. до 8.23 млрд. лв. за 2015 г., което е с 28% повече. Увеличението на годишна база е с 9.6%. Спрямо продукцията в страната делът ѝ е 5.4%. Нараства добавената стойност на продукцията - на годишна база с 10.1%, а спрямо 2011 г. - с 27.3%. 5.5% е добавената стойност на предприятията в областите от общо за страната.

Делът на продукцията на промишлените предприятия в целевите области от общата продукция на промишлените предприятия в страната за 2015 г. е 6.3%. Най-голям дял в продукцията на промишлените предприятия заема преработващата промишленост - 91.5%, като делът ѝ от преработващата промишленост в страната е 7.1%.

От преработващата промишленост, секторите с най-голям дял са:

- „Производство на химични продукти“ - 14.3% от общо за сектора в страната;
- „Производство на превозни средства“ - 13.7%;
- „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ - 11.6%;
- „Производство на машини и оборудване с общо и специално предназначение“ - 10.8%;
- „Производство на текстил и облекло; обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм“ - 9.4%;
- „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ - 8.8% от общо за сектора в страната.

Графика 25 Дял на промишлената продукция във водещите сектори за целевите области от общата промишлена продукция по сектори за страната през 2015 г., %

Изт. НСИ

Таблица 5 Показатели за нефинансовите предприятия от целевите области и общо за България - 2015 г.

2015 г.							
Показатели / Области	Мярка	Целеви области					Общо за България
		Силистра	Русе	Велико Търново	Общо	Дял ²⁴ %	
Предприятия	брой	3 941	11 313	10 383	25 637	6.5	393 460
с до 9 заети лица	%	92.1	91.7	91.6	-	-	92.4
с 10-49 заети лица	%	6.6	6.7	6.7	-	-	6.2
с 50-249 заети лица	%	1.2	1.4	1.5	-	-	1.2
с 250 + заети лица	%	0.1	0.2	0.2	-	-	0.2
Заети лица	хил. бр.	17.8	64.1	57.8	139.6	6.6	2 101.1
Дълготрайни материални активи	млн. лв.	811	2 494	2 056	5 361	4.5	119 674
Разходи за придобиване на ДМА	млн. лв.	253	500	501	1 254	5.9	21 191
Придобити ДМА	млн. лв.	197	457	520	1 173	5.3	22 169
Преки чуждестранни инвестиции , с натрупване към 31.12.	млн. евро	28.8	337.0	121.7	487.5	2.1	23 163.3
Нетни приходи от продажби	млн. лв.	1 713	6 909	4 490	13 112	5.3	247 036
Рентабилност на продажбите	%	6.47	7.28	7.04	-	-	5.25
Оборот	млн. лв.	1 722	7 034	4 554	13 310	5.3	250 684
Произведена продукция	млн. лв.	851	4 346	3 035	8 232	5.4	153 275
Добавена стойност по факторни разходи	млн. лв.	339	1 429	1 011	2 780	5.5	50 094

Изт. НСИ

²⁴ Дял общо за целевите области, от общо за България, %

3.3. ВОДЕЩИ ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОРИ

За определяне на водещите икономически сектори в целевите области са анализирани предприятията, които развиват дейност в целевите области, на база следните показатели за 2015 г.: средно-списъчен състав на наетите лица в предприятията за 2015 г. и избрани позиции от финансовите им отчети за 2015 г. - общо приходи от дейността, балансова стойност на активите (общо), финансов резултат (печалба или загуба). Обект на анализа са само предприятия, за които е наличен всеки един от посочените показатели.

За сравнение са използвани и данни за 2016 г., като е анализирана по-малка извадка с предприятия, за които към момента на изготвяне на анализа са налични данни за 2016 г. от финансовите им отчети и последна месечна информация за броя на наетите в тях лица след 2015 г.

Анализът на предприятията по сектори е направен съгласно агрегираните номенклатури А21 и А38, и класове съгл. КИД-2008²⁵. От тях, в изследването са включени само действащите предприятия, т.е. изключени са предприятия в ликвидация, в несъстоятелност или процедура по несъстоятелност и вече заличени предприятия (към датата на изготвяне на анализа). Изключени са и финансовите предприятия от сектор „Финансови и застрахователни дейности (К)“ и от сектор „Държавно управление (О)“.

Броят на действащите предприятия, обект на изследването и отговарящи на посочените критерии за 2015 г., е 21.2 хил. Анализираните предприятия в данни за 2016 г. са 11.75 хил.

Таблица 6 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ ПО ОБЛАСТИ НА ДЕЙСТВАЩИТЕ ПРЕДПРИЯТИЯ, ВКЛ. РЕГИСТРИРАНИТЕ ПО ДДС.
Основни показатели 2015 – 2016 г.

Области	Предприятия, брой	Наети лица, хил. бр.	Общо приходи, млн. лв.	Сума на активите, млн. лв.	Финансов резултат, млн. лв.
за 2015 г.					
Силистра	3 185	17.95	1 720.1	1 566.7	92.1
Русе	9 286	66.49	6 158.8	5 193.6	355.8
Велико Търново	8 758	60.56	4 486.5	4 181.0	246.9
Общо:	21 229	144.99	12 365.4	10 941.3	694.7
От тях, регистрирани по ДДС:					
Силистра	1 558	13.70	1 654.8	1 445.2	88.4
Русе	4 892	55.95	5 929.6	4 918.2	319.7
В. Търново	4 388	48.80	4 276.1	3 866.1	235.6
Общо:	10 838	118.45	11 860.6	10 229.5	643.7
Дял от действащите, %	51.1	81.7	95.9	93.5	-
за 2016 г.					
Силистра	1 815	14.49	1 631.8	1 399.9	80.0
Русе	5 034	55.70	6 470.2	4 962.0	348.6
Велико Търново	4 906	50.74	4 355.2	3 772.2	216.6
Общо:	11 755	120.92	12 457.2	10 134.1	645.2
От тях, регистрирани по ДДС:					
Силистра	1 045	12.02	1 590.3	1 336.8	80.4
Русе	3 178	51.01	6 345.7	4 829.6	313.8
В. Търново	2 912	44.92	4 246.5	3 652.8	207.3
Общо:	7 135	107.94	12 182.5	9 819.2	601.5
Дял от действащите, %	60.7	89.3	97.8	96.9	-

Изт. Информационна система за българските предприятия (BEIS)

²⁵ КИД-2008 – Класификация на икономическите дейности

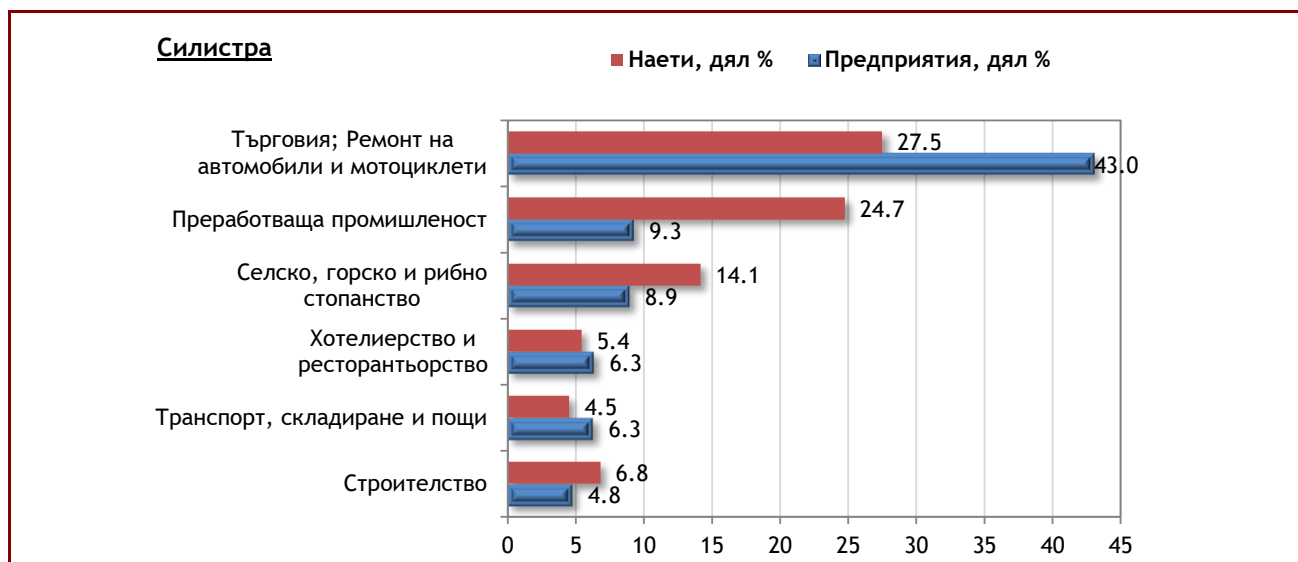
3.3.1. СИЛИСТРА

В Област Силистра са анализирани 3185 предприятия със 17.95 хил. наети лица, на база 2015 г. Общите приходи на предприятията са в размер на 1.72 млрд. лв., активите им по баланс са на стойност 1.57 млрд. лв., а общият им финансов резултат - печалба за 2015 г. в размер на 92.1 млн. лв. 23.1% от общите приходи на предприятията са реализирани от микропредприятията, 44.2% е дялът на приходите от малките предприятия, 29.7% - на средните предприятия, а големите предприятия са реализирали 3.1% от общите приходи на изследваните предприятия.

Сравненията на секторите в областта по брой предприятия и по брой на наетите в тях лица, показват, че:

- С най-голям дял са предприятията, развиващи дейност в сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - с дял от 43.0%. Наетите лица в сектора са 4.9 хил. души и заемат дял от 27.5% от всички наети в анализирани предприятия.
- в сектор „Преработваща промишленост“ оперират 9.3% от предприятията, а наетите са 4.44 хил. или 24.7% от всички наети в областта.
- дялът на предприятията от сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ е 8.9%, а броят на наетите в него - 2.54 хил. или 14.1% от наетите.
- в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ дялът на предприятията е 6.3%, а на наетите - 5.4% (970 души) от всички наети в областта.
- в сектор „Транспорт, складиране и пощи“ оперират 6.3% от предприятията, а наетите са 809 или 4.5% от всички наети в областта.
- в сектор „Строителство“ дялът на предприятията е 4.8%, а наетите 6.8% или 1.22 хил.

ГРАФИКА 26 ОБЛАСТ СИЛИСТРА: ВОДЕЩИ СЕКТОРИ ПО БРОЙ ПРЕДПРИЯТИЯ И БРОЙ НАЕТИ ЛИЦА ЗА 2015 Г., %

Изн. BEIS

В преработващата промишленост водещите подсектори по брой предприятия и брой наети са:

- „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ (СА) - дял на предприятията от общо преработваща промишленост 30.2% и дял на наетите от общо наетите в преработващата промишленост - 26.9%;

- „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ (CG) - 13.9% от преработващите предприятия и 12.2% от наетите в тях;
- „Производство, неклассифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване“ (CM) - 16.3% от преработващите предприятия и 9.8% от наетите в тях;
- „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“ (CB) - 9.2 % от преработващите предприятия и 16.8% от наетите в преработващите предприятия;
- „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ (CC) - 12.5% от предприятията в преработващата промишленост и 11.6% от наетите в тях.

С най-голям размер на общите приходи на предприятията в областта се нарежда сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - с дял от 55.9% от приходите на анализиранияте предприятия. Следва сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ с дял от 17.2%. Преработващата промишленост заема дял от 15% и се нарежда на трето място по приходи в областта. Делът на приходите в сектор „Строителство“ е 4.6%, а сектор „Транспорт, складиране и пощи“ - с дял от 2.6% .

В преработващата промишленост водещите по приходи подсектори са: „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ - 34.6% от приходите общо от преработващата промишленост; „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ - 24.9%, и подсектор „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение“ - с дял от 15.9%.

С най-голяма печалба за 2015 г. е сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ - 28.81 млн. лв., следван от сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - 24.54 млн. лв., и сектор „Преработваща промишленост“ - 14.15 млн. лв.

От преработващата промишленост с най-голяма печалба е подсектор „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“, следва подсектор „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ и подсектор „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“.

По размер на активите сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ е на първо място, следва сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ и сектор „Преработващата промишленост“.

Водещите по активи подсектори от преработващата промишленост са: подсектор „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“, следва подсектор „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ и подсектор „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“.

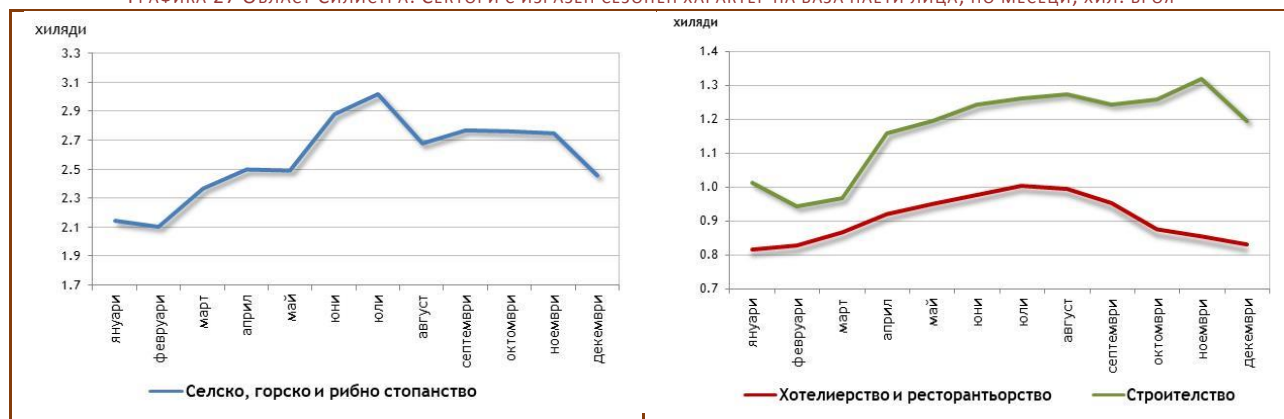
Производителността на труда, измерена чрез приходите от продажби на нает,

- е най-висока в сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“,
- следва сектор „Селско, горско и рибно стопанство“.
- сектор „Строителство“ се нарежда на трето място,
- в сектор „Преработваща промишленост“, който се нарежда на 4^{-то} място,
 - с най-висока производителност е подсектор „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ (CG),

- следва подсектор „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ (СА)
- и подсектор „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение“ (СК).

С изразен сезонен характер са сектори „Селско, горско и рибно стопанство“, „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Строителство“.

ГРАФИКА 27 ОБЛАСТ СИЛИСТРА: СЕКТОРИ С ИЗРАЗЕН СЕЗОНЕН ХАРАКТЕР НА БАЗА НАЕТИ ЛИЦА, ПО МЕСЕЦИ, ХИЛ. БРОЯ

Изн. БСК

Подсекторите в преработващата промишленост с изразен сезонен характер са представени графично:

ГРАФИКА 28 ОБЛАСТ СИЛИСТРА: ПОДСЕКТОРИ С ИЗРАЗЕН СЕЗОНЕН ХАРАКТЕР В ПЕРЕРАБОТВАЩАТА ПРОМИШЛЕНОСТ, НА БАЗА НАЕТИ ЛИЦА, ПО МЕСЕЦИ, БРОЙ

Изн. БСК

От направения анализ на селектираните предприятия в Област Силистра могат да се изведат водещите сектори с потенциал за трудова мобилност:

- Селско, горско и рибно стопанство
- Преработваща промишленост
- Строителството

- Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети
- Транспорт, складиране и пощи
- Хотелиерство и ресторантьорство

78.6% от действащите в Област Силистра предприятия, включени в изследването, са в посочените 6 сектора, наетите в тях са с дял от 83.1% от наетите в предприятията, общите им приходи представляват 96.1% от приходите на предприятията, а активите им - 91%. Секторите са с положителен финансов резултат за 2015 г., като най-голяма е печалбата в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“. В този сектор 230 от предприятията са на печалба за 2015 г., което е 80.7% от предприятията в сектора.

Таблица 7 Област Силистра: Водещи сектори с потенциал за трудова мобилност, Основни показатели за 2015 г.

Сектор (A21)	Показатели за 2015 г.				
	Пред- приятия, брой	Наети, хил. броя	Приходи, млн. лв.	Активи, млн. лв.	Финансов резултат, млн. лв.
Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	1 371	4.93	961.39	489.23	24.54
Селско, горско и рибно стопанство	285	2.54	295.93	444.80	28.81
Преработваща промишленост	295	4.44	258.52	347.61	14.15
Строителство	152	1.22	78.61	74.66	12.75
Транспорт, складиране и пощи	200	0.81	44.63	60.55	2.81
Хотелиерство и ресторантьорство	202	0.97	13.75	8.62	0.33
Общо за 6-те сектора	2 505	14.91	1 652.8	1 425.5	83.4
<i>Дял от общо действащите предприятия за областта, %</i>	78.6	83.1	96.1	91.0	90.5

Изн. BEIS

За целите на секторния анализ, съгл. изготвената методика, обект на изследване са само регистрираните по ДДС предприятия, които в Област Силистра представляват 48.9% от анализираниите в областта предприятия с данни за 2015 г. Това са близо половината предприятия, докато наетите в тях заемат 76.3% от всички наети в предприятията. Обемът на общите им приходи е 96.2% от приходите на анализираниите предприятия, а сумата на активите им е 92.2% от общите активи на действащите предприятия, обект на анализа.

В предложените 6 сектора, предприятията, регистрирани по ДДС, представляват 43.1% от анализираниите в областта. Делът на работещите в тях е 69.8%, общите им приходи - 94.2%, а активите им - 85%.

Таблица 8 Област Силистра: Водещи сектори с потенциал за трудова мобилност - Регистрирани по ДДС предприятия, Основни показатели за 2015 г.

Сектор (A21)	Показатели за 2015 г.				
	Пред- приятия, брой	Наети, хил. броя	Приходи, млн. лв.	Активи, млн. лв.	Финансов резултат, млн. лв.
Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	666	3.67	941.4	474.5	23.4
Селско, горско и рибно стопанство	256	2.48	294.3	441.5	29.6
Преработваща промишленост	185	4.08	255.5	278.1	14.2
Строителство	101	1.09	75.5	72.0	12.3
Транспорт, складиране и пощи	93	0.61	42.5	58.5	2.4
Хотелиерство и ресторантьорство	72	0.59	10.5	6.8	0.1
Общо за 6-те сектора	1 373	12.52	1 619.7	1 331.4	82.0
<i>Дял от общо действащите предприятия за областта, %</i>	43.1	69.8	94.2	85.0	89.1

Изн. BEIS

Анализът на предприятията, регистрирани по ДДС, във водещите сектори показва следното:

- В сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ близо 90% от анализираниите предприятия са регистрирани по ДДС, наетите в тях са 97.8% от наетите в сектора, общите им приходи са близо 100% от приходите на предприятията в сектора (99.5%), активите им също са почти 100% (99.3%) от активите на предприятията в сектора.
- Микропредприятията са с дял от 72.3%, наетите в тях - 25.3%. Делът на малките предприятия е 25%, а наетите - 51.5%, средните предприятия са с дял от 2.7% и наети - 23.2% от наетите в сектора, тоест близо 75% са наетите в предприятията с над 9 наети, а приходите им - 70% от приходите на предприятията в сектора.

Графика 29 Област Силистра: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, в зависимост от структурата им, %

Иzt. BEIS

- В „Преработващата промишленост“ регистрираните по ДДС предприятия са с дял от 62.7% от анализираниите действащи в сектора предприятия, делът на наетите в тях е 92% от наетите в сектора, общите приходи са 98.8% от приходите на всички предприятия в сектора, а активите им са 80% от общите активи на предприятията в сектора.
- Микропредприятията в сектора са с дял от 61.1%, наетите в тях - 9.4%, делът на малките предприятия е 26%, а наетите в тях - с дял от 23.2%, средните предприятия са с дял от 11.9% и наети - 54.3% от наетите в сектора, тоест повече от половината наети в сектора са в средните предприятия, а приходите им от дейността са над 60%. 13.2% от наетите са в големите предприятия, чиито брой е 1.1% от предприятията в сектора.

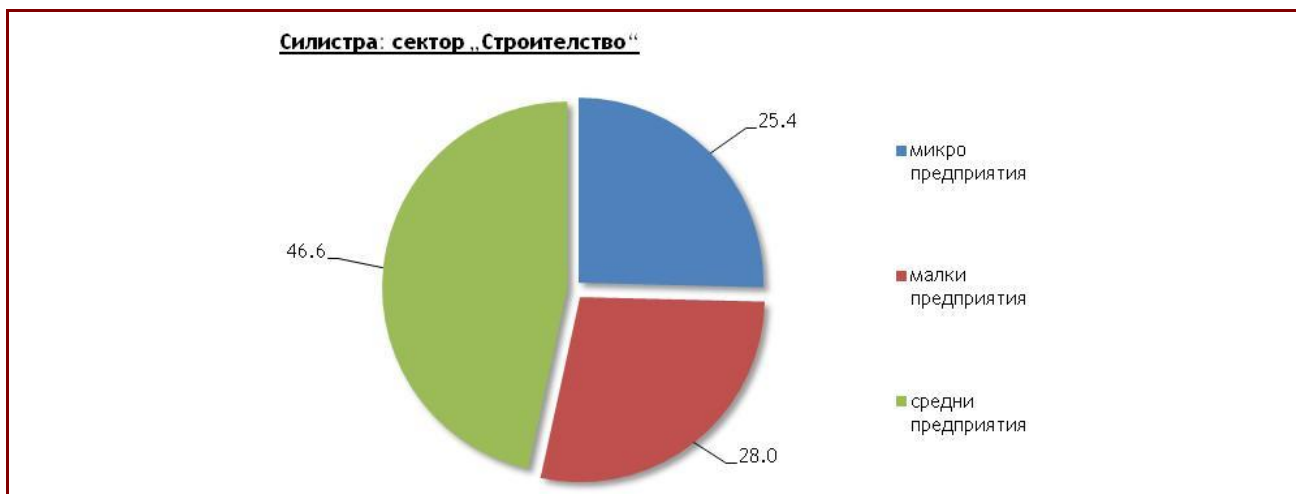
Графика 30 Област Силистра: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Преработваща промишленост“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

- В сектор „Строителство“ регистрираните по ДДС предприятия представляват 66.4% от анализираниите предприятия в сектора, наетите са 98.4% от наетите в сектора, с общи приходи 96% от приходите на анализираниите предприятия в сектора и активи от 96.5% от активите на предприятията в сектора.
- Микропредприятията са с дял от 78.2%, наетите в тях - 25.4%, делът на малките предприятия е 17.8%, а наетите в тях - с дял от 28%, средните предприятия са с дял от 4% и наети - 46.6% от наетите в сектора, тоест близо половината наети в сектора са в средните предприятия, а приходите им от дейността са 70%.

Графика 31 Област Силистра: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Строителство“, в зависимост от структурата им, %

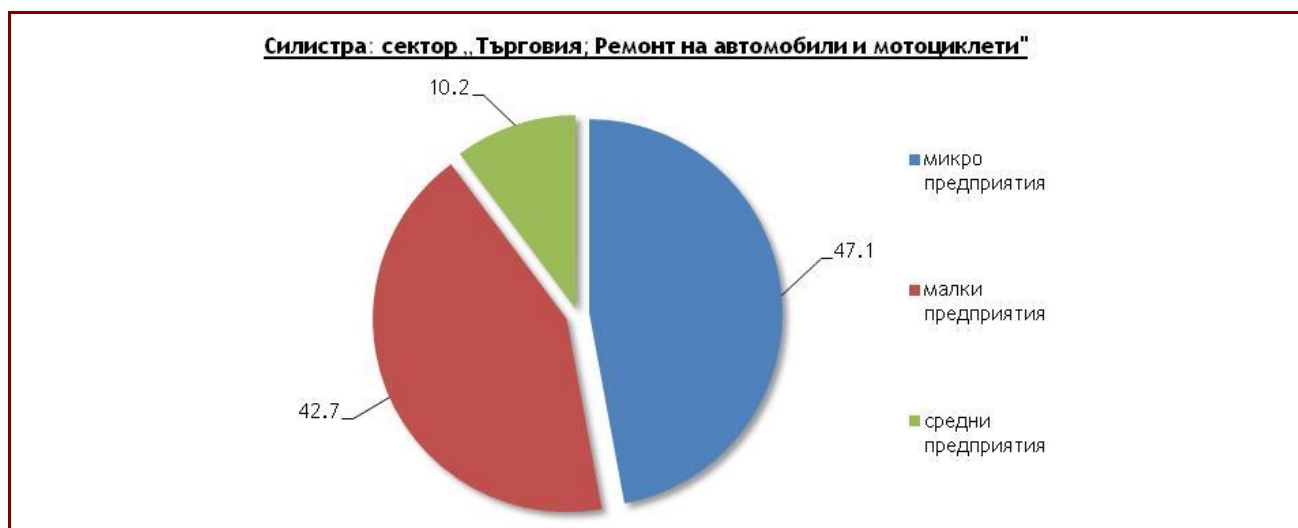

Изт. BEIS

- В сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ регистрираните по ДДС предприятия са по-малко от половината действащи в сектора предприятия (48.6%), но делът на наетите е 74.5% от наетите в сектора, общите им приходи са 97.9% от приходите на всички предприятия в сектора, а активите им са 97% от активите.

- Делът на микропредприятията е 86% от предприятията в сектора, а наетите в тях - 47.1%, делът на малките предприятия е 13.4%, а наетите в тях - 42.7%. Само 0.6% от предприятията са в групата на средните предприятия с дял на наетите в тях от 10.2%.

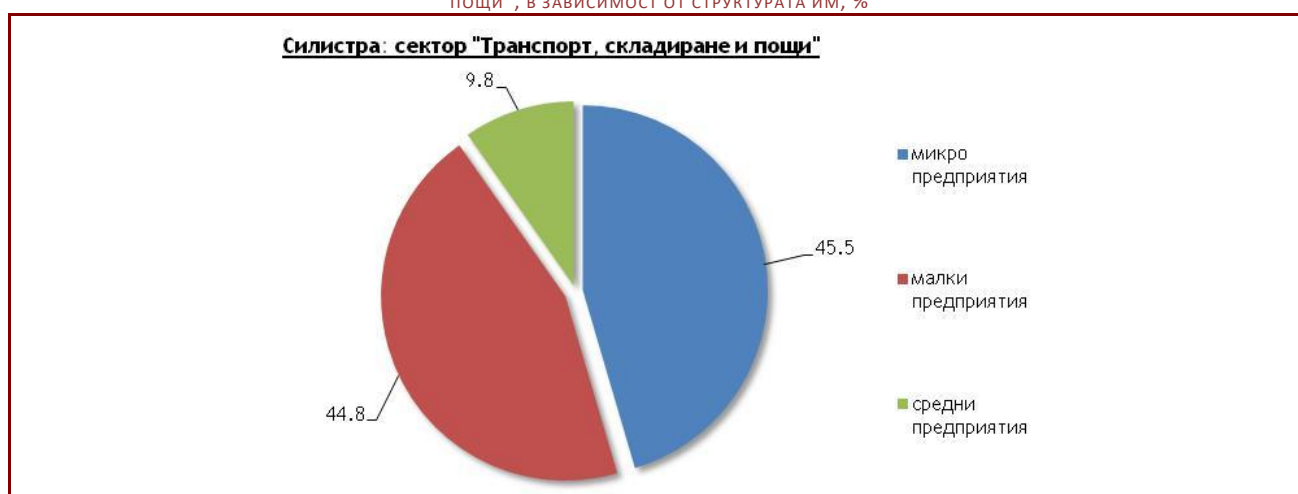
Графика 32 Област Силистра: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

- В сектор „Транспорт, складиране и пощи“ регистрираните по ДДС предприятия са 46.5% от действащите в сектора за 2015 г., наетите са 74.8% от наетите в сектора, с общи приходи 95.2% от приходите на всички предприятия в сектора и активи от 96.6% от активите на всички предприятия в сектора.
- Микропредприятията в сектора са с дял от 85%, наетите в тях - 45.5%, делът на малките предприятия е 14%, а наетите в тях - с дял от 44.8%, средните предприятия са с дял от 1.1% и наети - 9.8% от наетите в сектора - тоест около 45% от наетите в сектора са в малките предприятия, а приходите им от дейността са 51.6%.

Графика 33 Област Силистра: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Транспорт, складиране и пощи“, в зависимост от структурата им, %

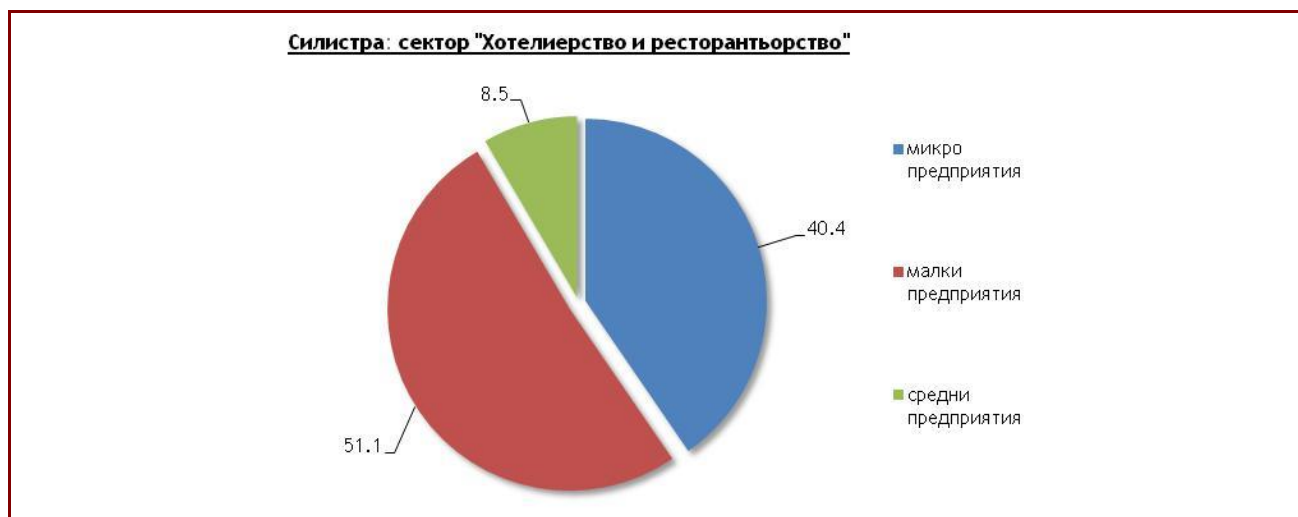
Изт. BEIS

- В сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ регистрираните по ДДС предприятия са 35.6% от действащите в сектора за 2015 г., наетите са 60.8% от наетите в сектора, с

общи приходи 76.5% от приходите на всички предприятия в сектора и активи близо 80% (78.9%) от активите на всички предприятия в сектора.

- Микропредприятията в сектора са с дял от 70.8%, наетите в тях - 40.4%, делът на малките предприятия е 27.8%, а наетите в тях - с дял от 51.1%, средните предприятия са с дял от 1.4% и наети - 8.5% от наетите в сектора. В сектора основната част от наетите са в малките предприятия, като приходите от дейността им е с дял от 52.1%.

ГРАФИКА 34 ОБЛАСТ СИЛИСТРА: ДЯЛ НА НАЕТИТЕ ЛИЦА В ПРЕДПРИЯТИЯТА, РЕГ. ПО ДДС, ЗА 2015 Г. В СЕКТОР „ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЬОРСТВО“, В ЗАВИСИМОСТ ОТ СТРУКТУРАТА ИМ, %

Изт. BEIS

При анализиране на предприятията от областта с данни за 2016 г., се потвърждават водещите сектори, изведени в анализа на данните за 2015 г.

Анализирани са данните за 1815 предприятия с 14.5 хил. наети лица, с общи приходи в размер на 1.63 млрд.лв., стойност на активите 1.4 млрд.лв. и 80 млн.лв. печалба. От тях, регистрирани по ДДС, са 1045 предприятия или 57.6% от предприятията с данни за 2016 г. Наетите в тях са 12 хил. лица, като делът им е 82.9%, общите им приходи са в размер на 1.6 млрд. лв. или 97.5%, балансовата стойност на активите е 1.3 млрд.лв. (или 95.5%). Финансовият им резултат за 2016 г. е печалба в размер на 80.4 млн.лв.

Сравненията на секторите за 2016 г. по брой предприятия и по брой наети в тях показват, че:

- с най-голям дял от предприятията в извадката отново е сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - 46%. По брой на наетите в тях, секторът също е на 1-во място - делът на наетите е 26.4% от всички наети в предприятията (с данни за 2016 г.);
- сектор „Преработваща промишленост“ е на 2^{ро} място по брой наети - 26.1% от общо наетите в извадката и на 3^{то} място по брой на предприятията (с дял от 8.9%);
- сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ се нарежда на 2^{ро} място по брой предприятия с дял от 12% от извадката, и на 3^{то} място по наети лица (с дял от 16.7%);
- сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ е на 4^{то} място по брой предприятия (с дял от 6.2%) и 7^{мо} място по брой наети (с дял от 3.7%);
- сектор „Транспорт, складиране и пощи“ - 5^{то} място по брой предприятия (с дял от 5.5%) и 6^{то} място по наети лица (с дял от 4%);
- сектор „Строителство“ - 7^{мо} място по брой предприятия (с дял от 4.5%) и 5^{то} място по наети (с дял от 6.9%).

Водещите подсектори от преработващата промишленост по брой предприятия и брой наети са:

- „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ (СА) - дял на предприятията от общо преработваща промишленост 31.1% и дял на наетите от общо наетите в преработващата промишленост - 26.9%;
- „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини (СГ) - 16.1% от преработващите предприятия и 13.4% от наетите в преработващите предприятия;
- „Производство на машини и оборудване, с общо и специално предназначение“ (СК) - 10.6% от преработващите предприятия и 17.8% от наетите в преработващите предприятия;
- „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“ (СВ) - 8.7% от преработващите предприятия и 17.3% от наетите в преработващите предприятия;
- „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ (СС) - 9.9% от преработващите предприятия и 10.7% от наетите в преработващите предприятия;

Предприятията от водещите 6 сектора в Област Силистра, регистрирани по ДДС, са с дял от 91.5% от действащите в областта предприятия, включени в извадката. В тях работят 91.8% от наетите, обемът на приходите им е 97.9% от приходите на действащите предприятия, а активите им - 96.1%.

Таблица 9 Област Силистра: Водещи сектори с потенциал за трудова мобилност - Регистрирани по ДДС предприятия, Основни показатели за 2016 г.

Сектор (А21)	Показатели за 2016 г.				
	Пред- приятия, брой	Наети, хил. броя	Приходи, млн. лв.	Активи, млн. лв.	Финансов резултат, млн. лв.
Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	479	3.15	898.8	477.2	22.4
Преработваща промишленост	121	3.68	257.4	259.1	16.5
Селско, горско и рибно стопанство	202	2.40	310.7	452.4	34.5
Строителство	53	0.93	43.1	61.3	1.3
Транспорт, складиране и пощи	62	0.51	39.2	31.3	1.9
Хотелиерство и ресторантьорство	39	0.37	7.9	3.6	0.2
Общо за 6-те сектора	956	11.04	1 557.2	1 284.8	76.8
<i>Дял от общо действащите предприятия в извадката за областта, %</i>	91.5	91.8	97.9	96.1	91.5

Изт. BEIS

935 от анализираните предприятия са с данни за 2015 и за 2016 г. и са регистрирани по ДДС. От тях, при 292 предприятия има нарастване на броя на наетите, при 313 предприятия няма промяна, т.е. 64.7% от разгледаните предприятия са запазили или увеличили персонала си. 474 от предприятията са увеличили общите си приходи, а при 9 - няма промяна, тоест 51.7% от предприятията имат увеличение или са запазили приходите си спрямо 2015 г.

766 от анализирани предприятия от областта са на печалба за 2016 г., от тях на печалба и през 2015 г. са били 705 предприятия, а при 292 от тях има нарастване на печалбата през 2016 г. спрямо 2015 г. или **31.2% от предприятията в Област Силистра (от 935 предприятия) са увеличили печалбата си през 2016 г.**

За водещите сектори:

- **нарастване на наетите** през 2016 г. спрямо 2015 г. има в следните сектори:
 - Строителство - с 10.8%;
 - Транспорт, складиране и пощи - с 5.3%;
 - Селско, горско и рибно стопанство - с 3.1%;
 - Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети - с 1.7%;
 - **намаление на наетите** има в:
 - Преработваща промишленост - с 4.2%;
 - Хотелиерство и ресторантьорство - с 12%
 - **нарастване на общите приходи** има в следните сектори:
 - Селско, горско и рибно стопанство - с 8.9%;
 - Хотелиерство и ресторантьорство - с 5.7%;
 - Преработваща промишленост - с 3.6%;
 - Транспорт, складиране и пощи - с 2.0%;
 - **намаление на общите приходи** има следните сектори:
 - Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети - с 2.5%;
 - Строителство - с 37.6%;
 - **нарастване на печалбата** има в следните сектори:
 - Хотелиерство и ресторантьорство - с 11.3%;
 - Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети - със 7.6%;
 - Селско, горско и рибно стопанство - с 6.8%;
 - Преработваща промишленост - с 3.5%;
 - **намаление на печалбата** има в следните сектори:
 - Транспорт, складиране и пощи - с 0.8%;
 - Строителство - с 3.6%.
- Списък с водещите предприятия в Област Силистра е представен в табличен вид Приложение 7.1. в края на анализа.

3.3.2. РУСЕ

В Област Русе са анализирани 9286 предприятия с 66.49 хил. наети лица, на база 2015 г. Общите приходи на предприятията са в размер на 6.16 млрд. лв., активите им по баланс са на стойност 5.19 млрд. лв., а общият им финансов резултат - печалба за 2015 г. в размер на 355.8 млн. лв. Общите приходи на микропредприятията са 20.1% от приходите на анализирани в областта предприятия, малките предприятия са реализирали 24.8% от приходите, средните -38.8%, и големите -16.2%.

Сравненията на секторите в областта по брой предприятия и по брой на наетите в тях лица, показват, че:

- най-голям дял имат предприятията, развиващи дейност в сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - с дял от 43.0%. Наетите лица в сектора са

13.25 хил. души и заемат дял от 19.9% от всички наети в анализиранията предприятия в областта.

- сектор „Преработваща промишленост“ се нарежда на 2^{-по} място по брой на предприятията с дял от 11.8%, а наетите са над 25.6 хил. или 38.6% от всички наети в областта (с най-голям дял на наетите).
- в сектор „Транспорт, складиране и пощи“ оперират 7.4% от предприятията, а наетите са 5.9 хил. или 8.9% от всички наети в областта.
- делът на предприятията от сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ е 6.4%, а броят на наетите в него - 3.27 хил. или 4.9% от наетите.
- в „Строителството“ делът на предприятията е 4.1%, а наетите 4.8% или 3.22 хил..
- в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ делът на предприятията е 3.8%, а на наетите - 4.7% (3.12 хил. души) от всички наети в областта.

ГРАФИКА 35 ОБЛАСТ РУСЕ: ВОДЕЩИ СЕКТОРИ ПО БРОЙ ПРЕДПРИЯТИЯ И БРОЙ НАЕТИ ЛИЦА ЗА 2015 Г., %

Изт. BEIS

Водещите подсектори от преработващата промишленост по брой предприятия и брой наети са:

- „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“ (СВ) - 25.7 % от преработващите предприятия и 36.3% от наетите в преработващите предприятия;
- „Производство, неклассифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване“ (СМ) - 22.7% от преработващите предприятия и 12.1% от наетите в тях;
- „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“ (СН) - 11.8 % от преработващите предприятия и 12.8% от наетите в тях;
- „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ (СА) - дял на предприятията от общо преработваща промишленост 14.4% и дял на наетите от общо наетите в преработващата промишленост - 7.7%;
- „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ (СГ) - 9.2% от преработващите предприятия и 8.3% от наетите в тях;

С най-голям размер на общите приходи на предприятията в областта се нарежда сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - с дял от 38.0% от приходите на нефинансовите предприятия. Преработващата промишленост заема дял от 35.4% и се нарежда

на второ място по приходи в областта. Следва сектор „Транспорт, складиране и пощи“ - с дял от 8.6%, сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ - с дял от 6.4% и сектор „Строителство“ - с дял от 2.8% от приходите на анализирани предприятия в областта.

В преработващата промишленост водещите по приходи подсектори са: „Производство на химични продукти“ - 21.4% от приходите общо от преработващата промишленост; „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“ - с дял от 16.0% ; „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“ - с дял от 13.7%; „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ - с дял от 10.9%; „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ - 9.6% от приходите на анализирани предприятия от преработващата промишленост.

С най-голяма печалба за 2015 г. е сектор „Преработваща промишленост“ - 133.19 млн. лв., следван от сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - 75.05 млн. лв. и сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ - 45.83 млн. лв.

От преработващата промишленост с най-голяма печалба е подсектор „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“, следва подсектор „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“ и подсектор „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ .

По размер на активите преработващата промишленост се нарежда на първо място, следва сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ и сектор „Селско, горско и рибно стопанство“.

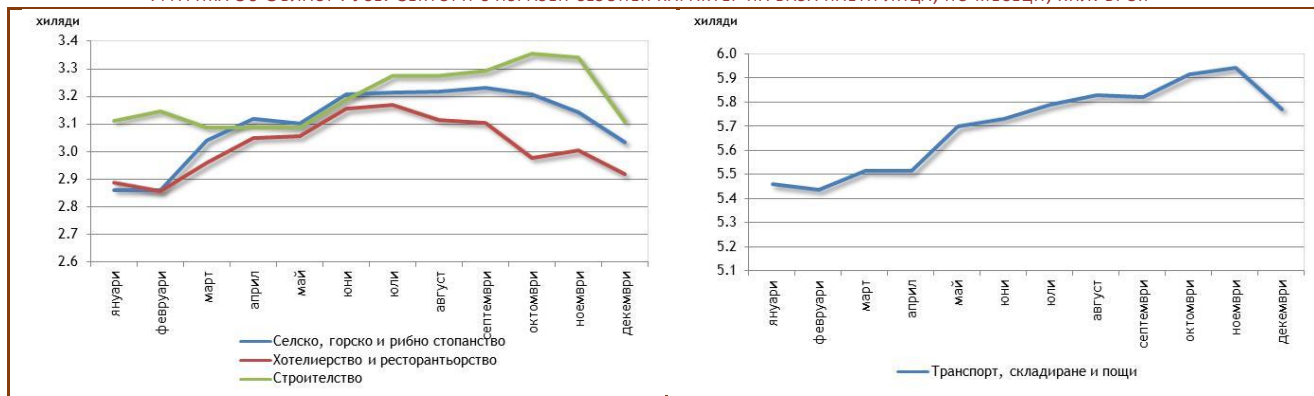
Водещите по активи подсектори от преработващата промишленост са: на първо място е подсектор „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“, следва подсектор „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ и подсектор „Производство на химични продукти“.

Производителността на труда, измерена чрез приходите от продажби на нает,

- е най-висока в сектор „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“;
- следва сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“,
- сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ се нарежда на трето място,
- следва сектор „Транспорт, складиране и пощи“ и
- сектор „Преработваща промишленост“, който се нарежда на 5^{-то} място,
 - с най-висока производителност е подсектор „Производство на химични продукти“ (CE),
 - следва подсектор „Производство на превозни средства“ (CL)
 - „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ (CG),

С изразен сезонен характер са сектори „Селско, горско и рибно стопанство“, „Хотелиерство и ресторантьорство“, „Транспорт, складиране и пощи“ и „Строителство“.

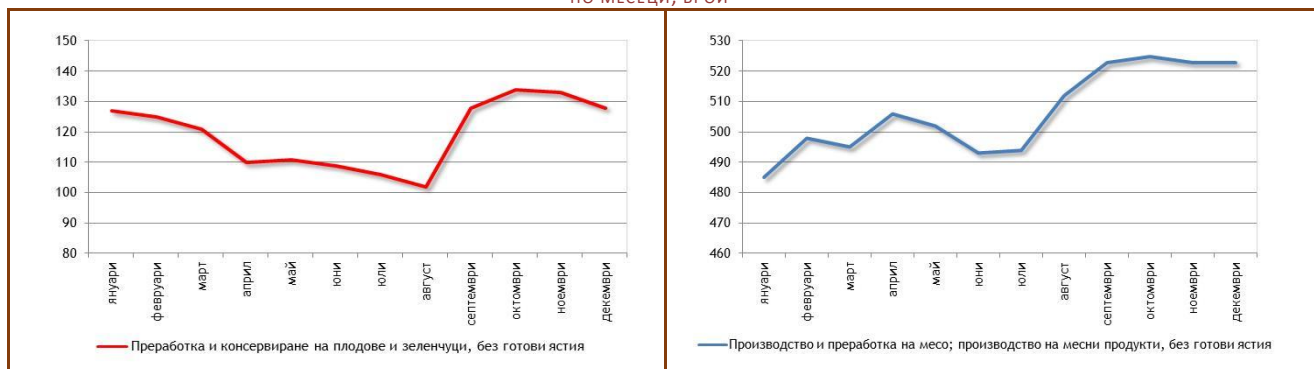
Графика 36 Област Русе: СЕКТОРИ С ИЗРАЗЕН СЕЗОНЕН ХАРАКТЕР НА БАЗА НАЕТИ ЛИЦА, ПО МЕСЕЦИ, ХИЛ. БРОЙ

Изт. БСК

Подсекторите в преработващата промишленост с изразен сезонен характер са представени графично:

Графика 37 Област Русе: ПОДСЕКТОРИ С ЯСНО ИЗРАЗЕН СЕЗОНЕН ХАРАКТЕР В ПРАБОТВАЩАТА ПРОМИШЛЕНОСТ, НА БАЗА НАЕТИ ЛИЦА, ПО МЕСЕЦИ, БРОЙ

Изт. БСК

От направения анализ на предприятията в Област Русе могат да се изведат водещите сектори с потенциал за трудова мобилност:

- Селско, горско и рибно стопанство;
- Преработваща промишленост;
- Строителството;
- Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети;
- Транспорт, складиране и пощи;
- Хотелиерство и ресторантьорство.

71.6% от действащите в Област Русе предприятия, включени в изследването, са в посочените 6 сектора, наетите в тях са близо 82% от наетите в предприятията, общите им приходи представляват 92.2% от приходите на предприятията, а активите им - 84.3%. Секторите са с положителен финансов резултат за 2015 г., с изкл. на сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“. Най-голяма е печалбата в сектор „Преработваща промишленост“. В този сектор 821 от предприятията са на печалба за 2015 г., което е 75.1% от предприятията в сектора. В сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“, на който общият финансов резултат за 2015 г. е загуба в размер на 422 хил. лв. 358 предприятия са на печалба (или 60% от предприятията в сектора).

Таблица 10 Област Русе: Водещи сектори с потенциал за трудова мобилност, Основни показатели за 2015 г.

Сектор (A21)	Показатели за 2015 г.				
	Пред- приятия, брой	Наети, хил. броя	Приходи, млн. лв.	Активи, млн. лв.	Финансов резултат, млн. лв.
Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	3 539	13.26	2 341.41	1 204.56	75.05
Преработваща промишленост	1 093	25.68	2 179.29	1 848.23	133.19
Транспорт, складиране и пощи	684	5.89	529.50	473.27	39.48
Селско, горско и рибно стопанство	352	3.12	396.16	527.30	45.83
Строителство	381	3.22	173.44	251.25	14.81
Хотелиерство и ресторантьорство	598	3.27	60.17	75.81	-0.42
Общо за 6-те сектора	6 647	54.44	5 680.0	4 380.4	307.9
<i>Дял от общо действащите предприятия за областта, %</i>	71.6	81.9	92.2	84.3	86.5

Изн. BEIS

Предприятията, регистрирани по ДДС, в Област Русе представляват 52.7% от анализиранията предприятия в областта, а броят на наетите в тях е 84.2% от всички наети в анализиранията предприятия. Общите им приходи заемат дял от 96.3% от всички приходи, а активите - 94.7% от общите активи на анализиранията предприятия.

Предприятията от водещите 6 сектора, регистрирани по ДДС, са с дял от 42.7% от анализиранията в областта предприятия. В тях работят 72.7% от наетите, обемът на общите им приходи е 90% от приходите на анализиранията предприятия, а активите им - 81.6%.

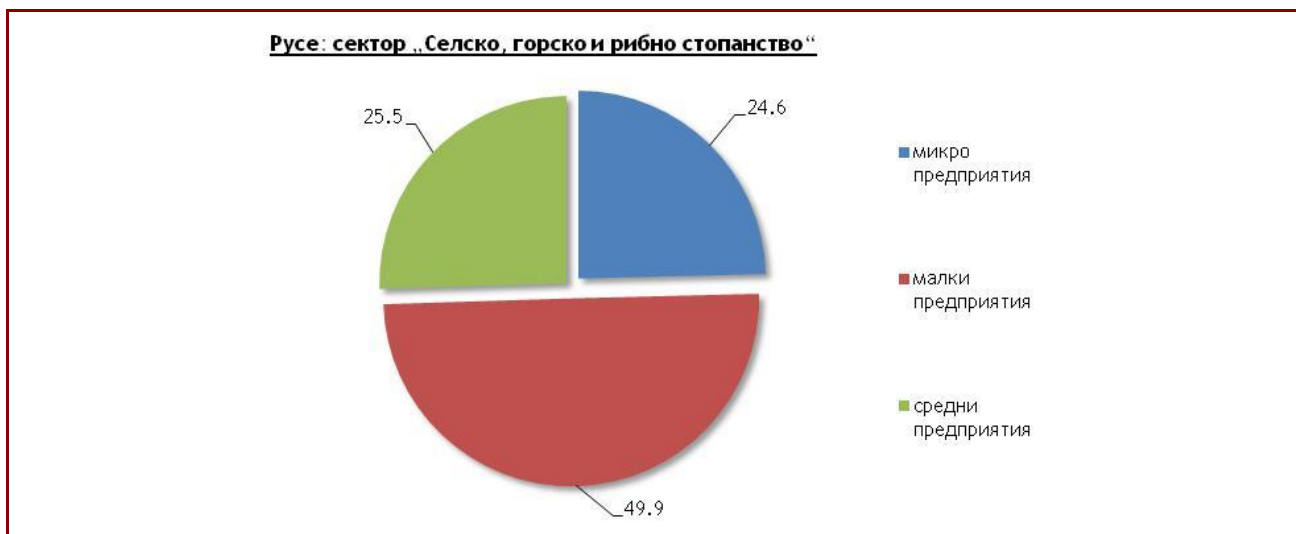
Таблица 11 Област Русе: Водещи сектори с потенциал за трудова мобилност - Регистрирани по ДДС предприятия, Основни показатели за 2015 г.

Сектор (A21)	Показатели за 2015 г.				
	Пред- приятия, брой	Наети, хил. броя	Приходи, млн. лв.	Активи, млн. лв.	Финансов резултат, млн. лв.
Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	1 858	10.25	2 259.1	1 119.7	61.9
Преработваща промишленост	767	24.35	2 155.0	1 816.3	130.6
Транспорт, складиране и пощи	503	5.51	520.6	468.7	38.2
Селско, горско и рибно стопанство	316	3.06	394.6	525.8	45.5
Строителство	277	2.94	165.4	242.3	13.8
Хотелиерство и ресторантьорство	246	2.25	50.7	64.8	0.004
Общо за 6-те сектора	3 967	48.35	5 545.5	4 237.5	290.0
<i>Дял от общо действащите предприятия за областта, %</i>	42.7	72.7	90.0	81.6	81.5

Изн. BEIS

- В сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ 89.8% от анализиранията предприятия са регистрирани по ДДС, наетите в тях са 98.1% от наетите в сектора, общите приходи са близо 100% от приходите на предприятията в сектора (99.6%), активите им също са почти 100% (99.7%) от активите на предприятията в сектора.
- Микропредприятията в сектора са с дял от 72.2%, наетите в тях - 24.6%, делът на малките предприятия е 24.7%, а наетите в тях - с дял от 50%, средните предприятия са с дял от 3.2% и наети - 25.5% от наетите в сектора - близо половината наети в сектора са в малките предприятия, а приходите им от дейността са малко над 50%.

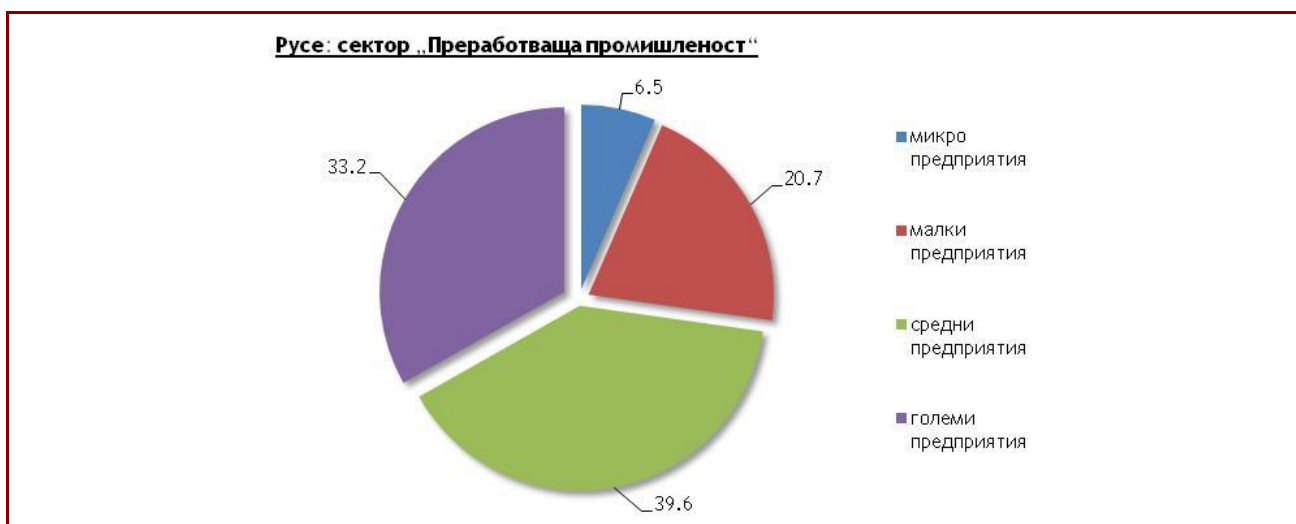
Графика 38 Област Русе: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

- В сектор „Преработваща промишленост“ регистрираните по ДДС предприятия са с дял от 70.2% от анализираните предприятия в сектора, делът на наетите в тях е 94.8% от наетите в сектора, общите им приходи са 98.9% от приходите на всички предприятия в сектора, а активите им са 98.3% от общите активи на предприятията в сектора.
- Микропредприятията в сектора са с дял от 57.2%, наетите в тях - 6.5%, делът на малките предприятия е 29.2%, а наетите в тях - с дял от 20.7%, средните предприятия са с дял от 11.5% и наети - 39.6% от наетите в сектора. 33.2% от наетите са в големите предприятия, чиито брой е 2.1% от предприятията в сектора, а приходите им - с дял от 34.7%, тоест 93.5% от наетите в сектора са в предприятия с над 9 наети, а приходите им са повече от 96%.

Графика 39 Област Русе: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Преработваща промишленост“, в зависимост от структурата им, %

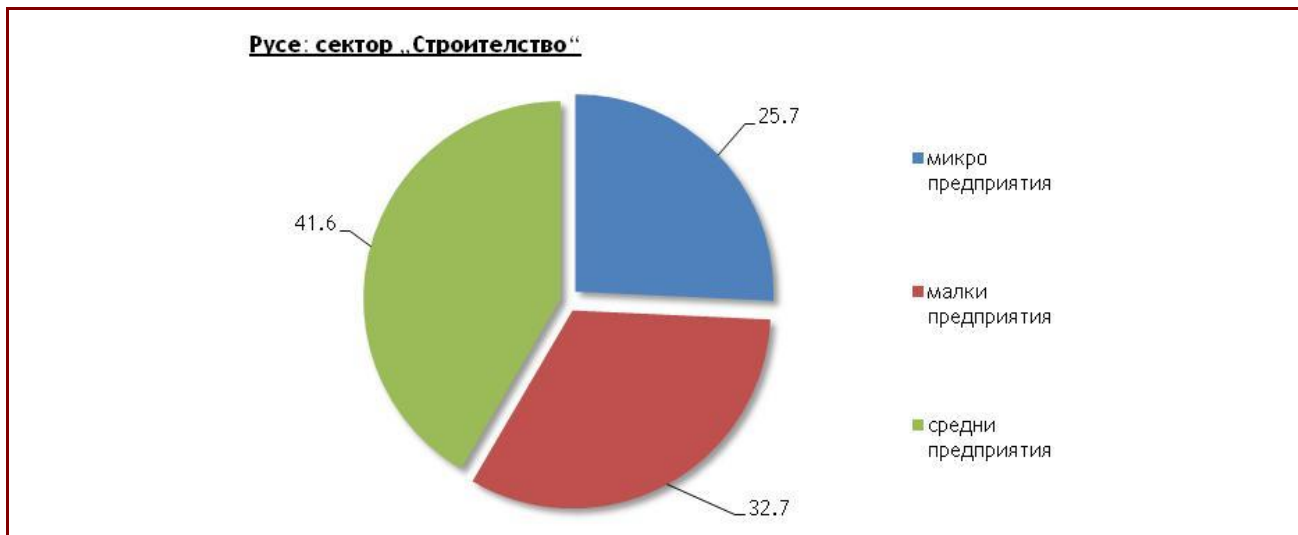

Изт. BEIS

- В сектор „Строителство“ регистрираните по ДДС предприятия са 72.7% от анализираните предприятия в сектора за 2015 г., наетите са 91.3% от наетите в сектора, с общи приходи 95.4% от приходите на анализираните предприятия в сектора и активи от 96.4% от активите им.

- Микропредприятията в сектора са с дял от 78.7%, наетите в тях - 25.7%, делът на малките предприятия е 17.3%, а наетите в тях - с дял от 32.7%, средните предприятия са с дял от 4% и наети - 41.6% от наетите в сектора, тоест над 74% от наетите в сектора са в малките и средните предприятия, а приходите им от дейността са 84.3%.

Графика 40 Област Русе: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Строителство“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

- В сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ регистрираните по ДДС предприятия са с дял от 52.5% от анализираните предприятия в сектора, делът на наетите им е 77.3% от наетите в сектора, общите им приходи са 96.5% от приходите на анализираните предприятия в сектора, а активите им 93% от общите активи.
- Микропредприятията представляват 88.2% от анализираните предприятия в сектора, а наетите в тях - 45%, делът на малките предприятия е 10.8%, а наетите - 35.7%, тоест секторът се характеризира с голям брой микропредприятия с наети под 10 лица. Делът на предприятията в групата средни предприятия е само 1.1% от предприятията с дял на наетите от 19.2%.

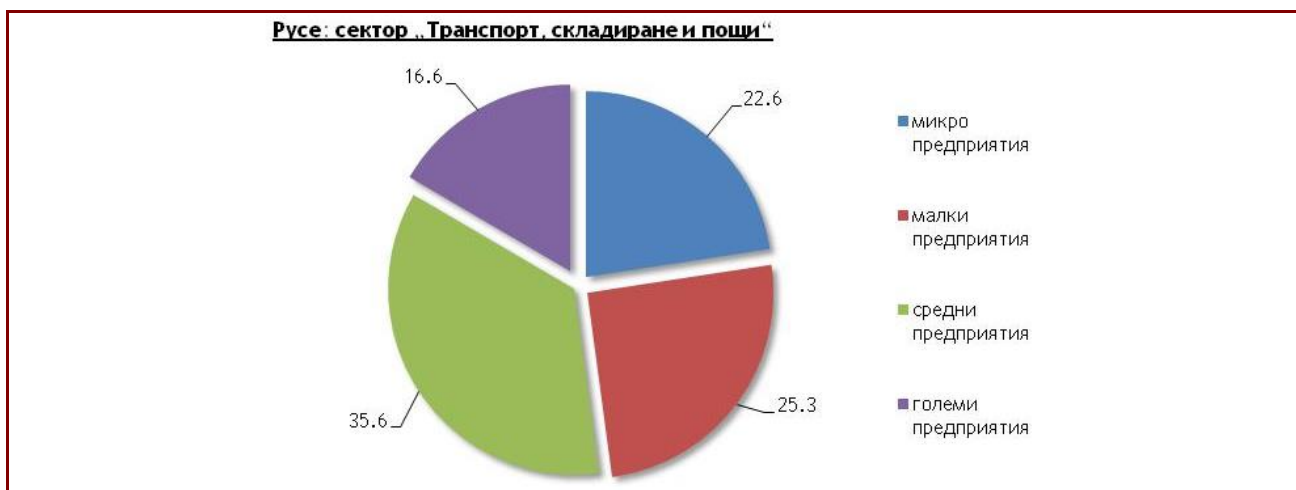
Графика 41 Област Русе: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

- В сектор „Транспорт, складиране и пощи“ регистрираните по ДДС предприятия са 73.5% от анализираните предприятия в сектора, наетите са 93.6% от наетите в сектора, с общи приходи 98.3% от приходите на анализираните предприятия в сектора и активи от 99% от активите на предприятията в сектора.
- Микропредприятията в сектора са с дял от 83.3%, наетите в тях - 22.6%, делът на малките предприятия е 12.9%, а наетите в тях - с дял от 25.3%, средните предприятия са с дял от 3.4% и наети - 35.6% от наетите в сектора, 16.6% от наетите са в големите предприятия, чиито брой е 0.4% от предприятията в сектора, а приходите им - 21.8% от приходите на предприятията в сектора.

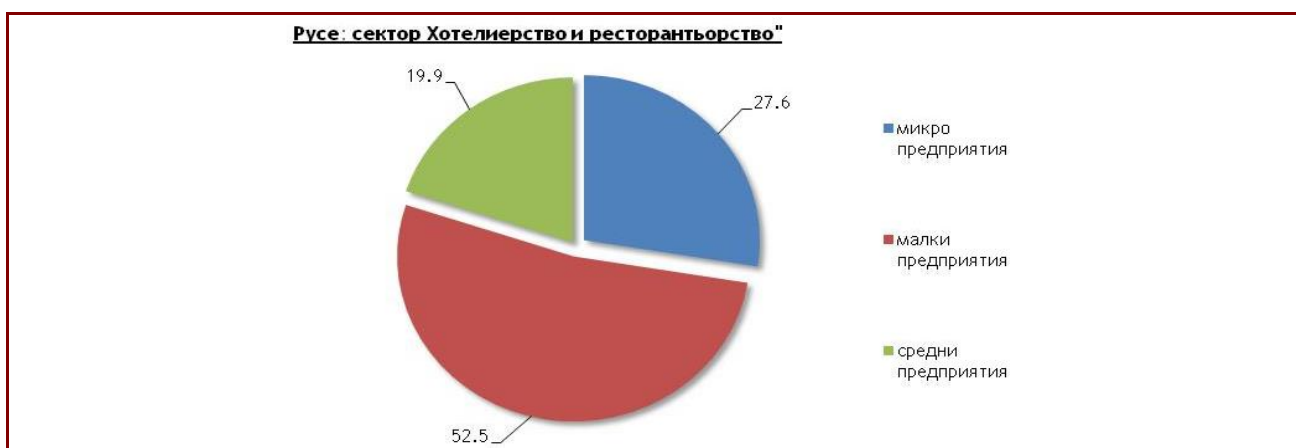
Графика 42 Област Русе: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Транспорт, складиране и пощи“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

- В сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ регистрираните по ДДС предприятия са 41.1% от анализираните в сектора предприятия, наетите са 68.7% от наетите в сектора, с общи приходи 84.2% от приходите на предприятията в сектора и активи 85.5% от активите на предприятията в сектора.
- Микропредприятията са с дял от 68.7%, наетите в тях - 27.6%, делът на малките предприятия е 28.9%, а наетите в тях - с дял от 52.5%, средните предприятия са с дял от 2.4% и наети - 19.9% от наетите в сектора, тоест над 72% от наетите в сектора са в малките и средните предприятия, а приходите им от дейността близо 70%.

Графика 43 Област Русе: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

За 2016 г. са разгледани данните за 5034 предприятия с 55.7 хил. наети лица, размер на общите приходи 6.47 млрд. лв., стойност на активите 4.96 млрд. лв. и 348.6 млн. лв. печалба. От тях, регистрираните по ДДС, са 3178 предприятия или 63.1% от действащите с данни за 2016 г. Наетите в тях са 51 хил. лица, като дялът им е 91.6%, общите им приходи са в размер на 6.34 млрд. лв. или 98.1%, балансовата стойност на активите е 4.83 млрд. лв. (или 97.3%) и финансовият резултат е печалба в размер на 313.8 млн. лв.

Сравненията на секторите за 2016 г. по брой предприятия и по брой наети в тях показват, че:

- сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ е с най-голям дял от предприятията в извадката - 40.2%, а наетите са с дял от 18.5% или се нарежда на 2^{-ро} място по наети;
- сектор „Преработваща промишленост“ е на 1-во място по брой наети - 42.4% от общо наетите в извадката, броят на предприятията е 12.7% (2^{-ро} място);
- сектор „Транспорт, складиране и пощи“ е на 3^{-то} място по брой предприятия (с дял от 8.6%) и 3^{-то} място по наети лица (с дял от 9.7%);
- сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ се нарежда на 6^{-то} място по брой предприятия с дял от 5.3% от извадката, и на 4^{-то} място по наети лица (с дял от 5.2%);
- сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ е на 5^{-то} място по брой предприятия (с дял от 6.2%) и на 7^{-мо} място по брой наети (с дял от 3.9%);
- Сектор „Строителство“ - на 7^{-то} място по брой предприятия (с дял от 4.5%) и на 6^{-то} място по наети (с дял от 4.4%).

Водещите подсектори от преработващата промишленост по брой предприятия и брой наети са:

- „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“ - 26.8% от преработващите предприятия и 32.4% от наетите в преработващите предприятия;
- Производство, неklasифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване - дял на предприятията от общо преработваща промишленост 19.9% и дял на наетите от общо наетите в преработващата промишленост - 11.3%;
- Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване - 10.7 от преработващите предприятия и 14.8% от наетите в преработващите предприятия;
- „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ - дял на предприятията от общо преработваща промишленост 15.4% и дял на наетите от общо наетите в преработващата промишленост - 8%;
- „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини - 8.8% от преработващите предприятия и 8.3% от наетите в преработващите предприятия;

Предприятията от водещите 6 сектора, регистрирани по ДДС, са 85.7% от действащите в областта предприятия, включени в извадката. В тях работят 86.8% от наетите, обемът на приходите им е 94.7% от приходите на действащите предприятия, а активите им - 89.8%.

Таблица 12 Област Русе: Водещи сектори с потенциал за трудова мобилност - Регистрирани по ДДС предприятия, Основни показатели за 2016 г.

Сектор (A21)	Показатели за 2016 г.				
	Пред- прия- тия, брой	Наети, хил. броя	Приходи, млн. лв.	Активи, млн. лв.	Финансов резултат, млн. лв.

Преработваща промишленост	516	23.17	2 736.8	1 958.8	149.2
Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	1 251	8.89	2 157.8	1 104.5	61.8
Транспорт, складиране и пощи	384	5.24	554.8	472.2	49.5
Селско, горско и рибно стопанство	252	2.87	386.0	541.6	27.8
Строителство	181	2.34	126.8	210.1	8.0
Хотелиерство и ресторантьорство	141	1.75	45.4	51.8	3.8
Общо за 6-те сектора	2 725	44.26	6 007.7	4 339.0	300.2
<i>Дял от общо действащите предприятия в извадката за областта, %</i>	85.7	86.8	94.7	89.8	

Изт. BEIS

Анализираните предприятия от Област Русе, с данни за 2015 и 2016 г., са 2799 и са регистрирани по ДДС. От тях, при 840 предприятия има нарастване на броя на наетите, при 1049 предприятия няма промяна на наетите, а при 910 предприятия има намаление на наетите лица, т.е. **67.5%** от разгледаните предприятия са запазили или увеличили персонала си. 1465 от предприятията са увеличили общите си приходи, а при 42 - няма промяна или **53.8%** имат увеличение или са запазили стойността на приходите си спрямо 2015 г.

През 2016 г. 2261 предприятия от областта са на печалба за 2016 г., от тях на печалба и през 2015 г. са били 2031 предприятия, а при 980 от тях има нарастване на печалбата през 2016 г. спрямо 2015 г. или **35.0%** от предприятията в Област Русе (от 2799 предприятия) са увеличили печалбата си през 2016 г.

За водещите сектори:

- **нарастване на наетите** през 2016 г. спрямо 2015 г. има в следните сектори:
 - Преработваща промишленост - с 1.4%;
 - Хотелиерство и ресторантьорство - с 1.3%;
 - Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети - с 1.1%;
 - **намаление на наетите** има в:
 - Селско, горско и рибно стопанство - с 0.8%;
 - Транспорт, складиране и пощи - с 6.9%;
 - Строителство - със 7.2%;
 - **нарастване на общите приходи** има в следните сектори:
 - Преработваща промишленост - с 29.2%;
 - Транспорт, складиране и пощи - с 11.1%;
 - Хотелиерство и ресторантьорство - със 7.7%;
 - Селско, горско и рибно стопанство - с 0.1%;
 - **намаление на общите приходи** има следните сектори:
 - Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети - с 2.3%;
 - Строителство - с 19.6%;
 - **нарастване на печалбата** има в следните сектори:
 - Преработваща промишленост - с 10.5%;
 - Селско, горско и рибно стопанство - с 8.3%;
 - Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети - с 8.2%;
 - Строителство - със 7.8%;
 - Транспорт, складиране и пощи - с 3.9%;
 - **намаление на печалбата** има в следните сектори:
 - Хотелиерство и ресторантьорство - с 4.1%.
- Списък с водещите предприятия в Област Русе е представен в табличен вид Приложение 7.1. в края на анализа.

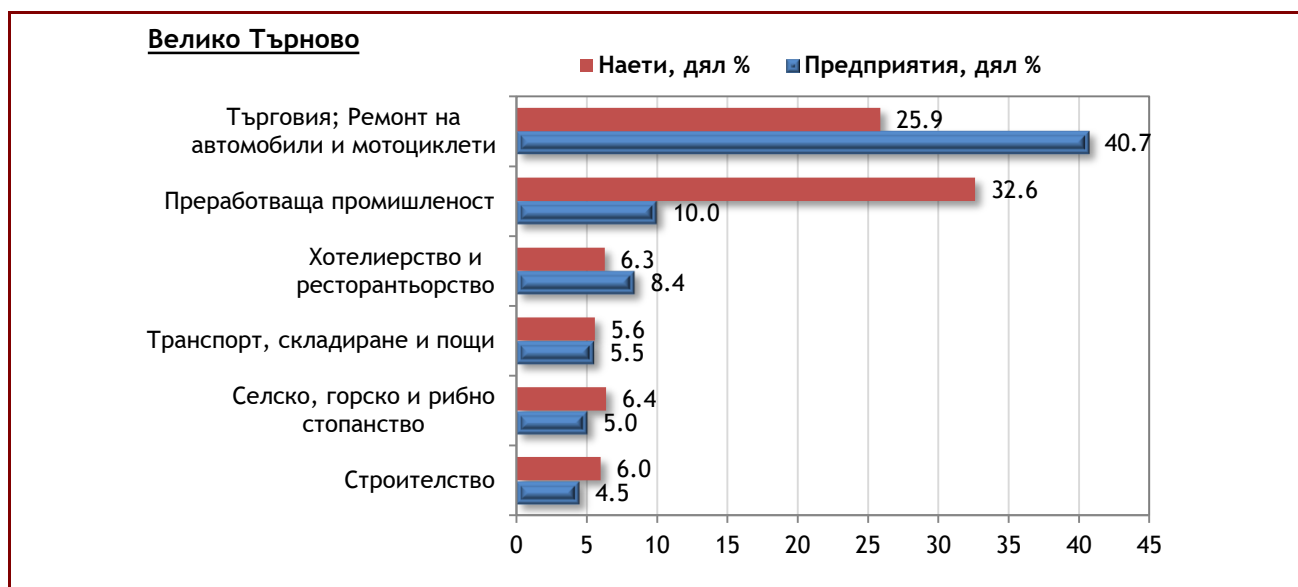
3.3.3. ВЕЛИКО ТЪРНОВО

В Област Велико Търново са анализирани 8758 предприятия с 60.56 хил. наети лица, на база 2015 г. Общите приходи на предприятията са в размер на 4.49 млрд. лв., активите им по баланс са на стойност 4.18 млрд. лв., а общият им финансов резултат - печалба за 2015 г. в размер на 246.9 млн. лв. Общите приходи, реализирани от на микропредприятията, представляват 21.7% от приходите на анализираните предприятия, малките предприятия са реализирали 30.3% от приходите, средните -32.4%, а големите -15.7% от приходите.

Сравненията на секторите в областта по брой предприятия и по брой на наетите в тях лица, показват, че:

- най-голям дял имат предприятията, развиващи дейност в сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - с дял от 40.7%. Наетите лица в този сектор са 15.67 хил. души и заемат дял от 25.9% от наетите в анализираните в областта предприятия.
- сектор „Преработваща промишленост“ се нарежда на 2^{ро} място по брой на предприятията с дял от 10.0%, а наетите са над 19.4 хил. или 32.6% от всички наети в анализираните предприятия (с най-голям дял на наетите).
- делът на предприятията от сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ е 8.4%, а броят на наетите в него - 3.8 хил. или 6.3% от наетите.
- в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ делът на предприятията е 5%, а на наетите - 6.4% (3.87 хил. души) от всички наети в областта.
- в сектор „Транспорт, складиране и пощи“ оперират 5.5% от предприятията, а наетите са 3.38 хил. или 5.6% от всички наети в областта.
- в „Строителството“ делът на предприятията е 4.5%, а наетите 6.0% или 3.63 хил..

Графика 44 Област Велико Търново: Водещи сектори по брой предприятия и брой наети лица за 2015 г., %

Изн. BEIS

Водещите подсектори от преработващата промишленост по брой предприятия и брой наети са:

- „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ (СА) - дял на предприятията от общо преработваща промишленост 29.9% и дял на наетите от общо наетите в преработващата промишленост - 29.7%;
- „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“ (СВ) - 11.8 % от преработващите предприятия и 19.1% от наетите в преработващите предприятия;
- „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“ (СН) - 11.2 % от преработващите предприятия и 17.8% от наетите в преработващите предприятия;
- „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ (СС) - 12.4% от преработващите предприятия и 10.0% от наетите в тях;
- „Производство, неклассифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване“ (СМ) - 15.8% от преработващите предприятия и 4.4% от наетите в тях;

С най-голям размер на общите приходи на предприятията в областта се нарежда сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - с дял от 39.1% от приходите на анализиранията предприятия. Преработващата промишленост заема дял от 30.3% и се нарежда на второ място по приходи в областта. Следва сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, който е с дял от 11.7%, сектор „Транспорт, складиране и пощи“ - с дял от 5.3% и сектор „Строителство“ - с дял от 5.1%.

В преработващата промишленост водещите по приходи подсектори са: подсектор „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ - 45.1% от приходите на предприятията в сектора; подсектор „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ - 15.3% от приходите на предприятията и подсектор „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“ - с дял от 14% от приходите на предприятията от сектора.

С най-голяма печалба за 2015 г. е сектор „Преработваща промишленост“ - 94.5 млн. лв., следван от сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - 51.27 млн. лв. и сектор „Строителство“ - 32.27 млн. лв.

От преработващата промишленост с най-голяма печалба е подсектор „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“, следва подсектор „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ и подсектор „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“.

По размер на активите Преработващата промишленост се нарежда на първо място, следва сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ и сектор „Селско, горско и рибно стопанство“.

В преработващата промишленост водещите по активи подсектори са: на първо място е подсектор „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“, следва подсектор „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ и подсектор „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“.

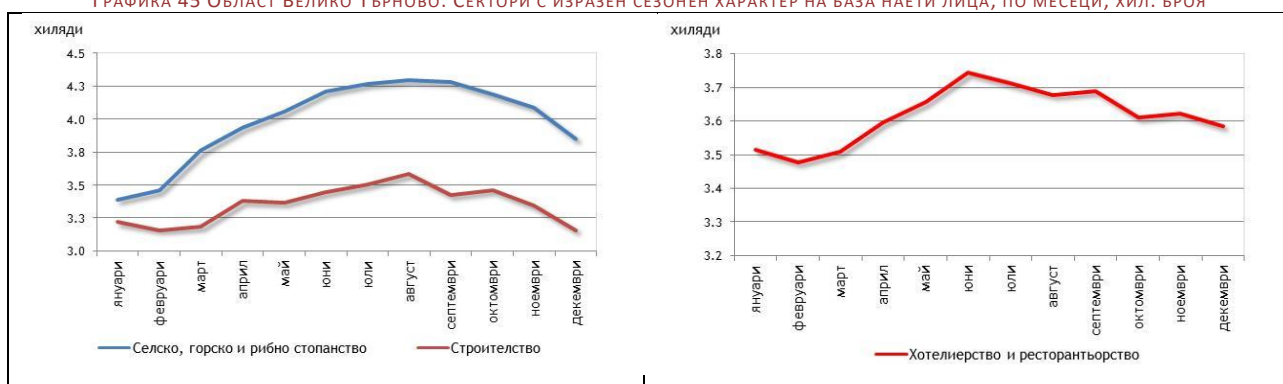
Производителността на труда, измерена чрез приходите от продажби на нает,

- е най-висока в сектор „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“,

- следва сектор „Селско, горско и рибно стопанство“,
- сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ се нарежда на трето място,
- следва сектор „Транспорт, складиране и пощи“ и
- сектор „Преработваща промишленост“, който се нарежда на 5^{то} място,
 - с най-висока производителност е подсектор „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“ (СС),
 - „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ (СА)
 - „Производство на компютърна и комуникационна техника, електронни и оптични продукти“ (СI),
 - Следва подсектор „Производство на електрически съоръжения“ (СJ),
 - „Производство на химични продукти“ (СE).

Със сезонен характер са сектори „Селско, горско и рибно стопанство“, „Строителство“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“.

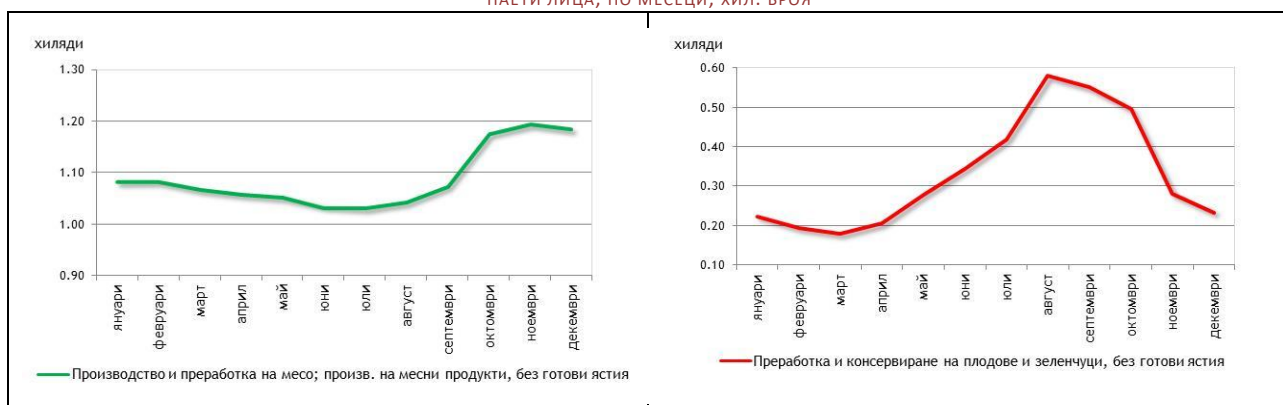
ГРАФИКА 45 ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО: СЕКТОРИ С ИЗРАЗЕН СЕЗОНЕН ХАРАКТЕР НА БАЗА НАЕТИ ЛИЦА, ПО МЕСЕЦИ, ХИЛ. БРОЯ

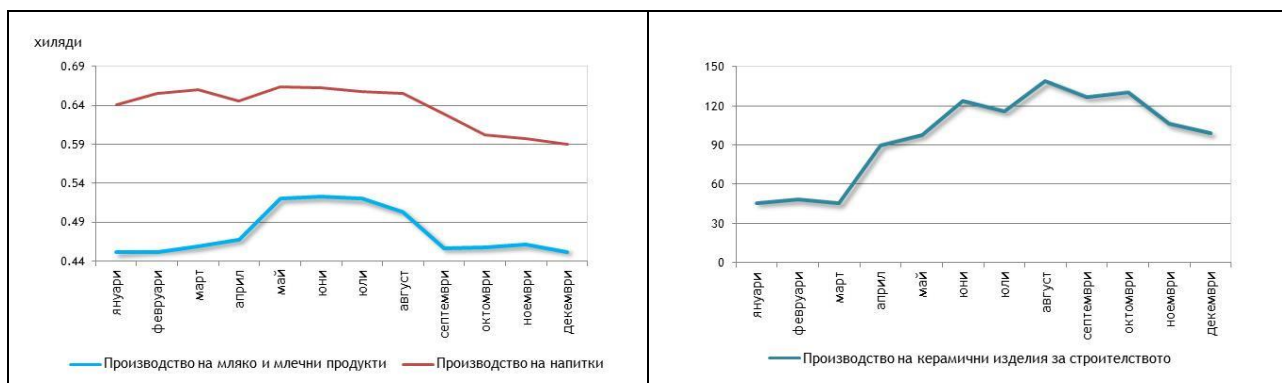

Изн. БСК

Подсекторите в преработващата промишленост с изразен сезонен характер са представени графично:

ГРАФИКА 46 ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО: ПОДСЕКТОРИ С ЯСНО ИЗРАЗЕН СЕЗОНЕН ХАРАКТЕР В ПЕРАБОТВАЩАТА ПРОМИШЛЕНОСТ, НА БАЗА НАЕТИ ЛИЦА, ПО МЕСЕЦИ, ХИЛ. БРОЯ

Изт. БСК

От направения анализ на предприятията в Област Велико Търново могат да се изведат водещите сектори, в които да се търсят дейностите с потенциал за трудова мобилност:

- Селско, горско и рибно стопанство
- Преработваща промишленост
- Строителството
- Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети
- Транспорт, складиране и пощи
- Хотелиерство и ресторантьорство

74.1% от действащите в Област Велико Търново предприятия, включени в изследването, са в посочените 6 сектора, наетите в тях са 82.7% от наетите в предприятията, общите им приходи представляват 93.1% от приходите на предприятията, а активите им - 83.4%. Секторите са с положителен финансов резултат за 2015 г., като най-голяма е печалбата в сектор „Преработваща промишленост“. В този сектор 609 от предприятията са на печалба за 2015 г., което е 69.7% от предприятията в сектора.

Таблица 13 Област В. Търново: Водещи сектори с потенциал за трудова мобилност, Основни показатели за 2015 г.

Сектор (A21)	Показатели за 2015 г.				
	Пред- прия- тия, брой	Наети, хил. броя	Приходи, млн. лв.	Активи, млн. лв.	Финансов резултат, млн. лв.
Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	3 563	15.67	1 754.32	927.61	51.27
Преработваща промишленост	874	19.75	1 360.04	1 330.36	94.50
Селско, горско и рибно стопанство	442	3.87	524.84	724.70	21.91
Строителство	392	3.63	228.97	258.38	32.27
Хотелиерство и ресторантьорство	736	3.80	74.99	94.80	4.18
Транспорт, складиране и пощи	484	3.38	235.97	150.05	16.44
Общо за 6-те сектора	6 491	50.09	4 179.1	3 485.9	220.6
<i>Дял от общо действащите предприятия за областта, %</i>	74.1	82.7	93.1	83.4	89.3

Изт. BEIS

Предприятията, регистрирани по ДДС, в Област Велико Търново представляват 50.1% от анализирания в областта предприятия, а броят на наетите в тях е 80.6% от всички наети в анализирания предприятия. Общите им приходи са с дял от 95.3% от всички приходи, а активите - 92.5% от общите активи на анализирания предприятия.

Предприятията от водещите 6 сектора, регистрирани по ДДС, са 41.5% от анализираните в областта предприятия. В тях работят 71.1% от наетите в предприятията, обемът на приходите им е близо 91% от приходите на анализираните предприятия, а активите им - 79.3%.

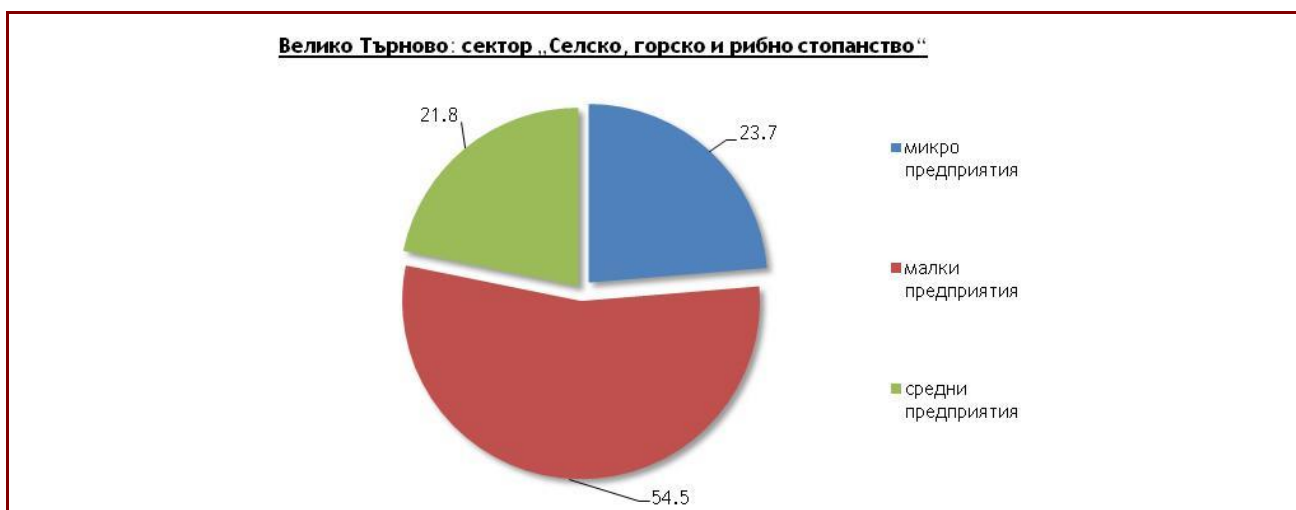
Таблица 14 Област В. Търново: Водещи сектори с потенциал за трудова мобилност - Регистрирани по ДДС предприятия, Основни показатели за 2015 г.

Сектор (A21)	Показатели за 2015 г.				
	Пред- приятия, брой	Наети, хил. боя	Приходи, млн. лв.	Активи, млн. лв.	Финансов резултат, млн. лв.
Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	1 807	12.43	1 706.2	885.6	47.5
Преработваща промишленост	580	18.49	1 327.1	1 249.4	99.5
Селско, горско и рибно стопанство	373	3.72	520.7	719.0	30.0
Строителство	289	3.21	214.9	233.7	27.9
Хотелиерство и ресторантьорство	275	2.42	60.0	83.5	3.5
Транспорт, складиране и пощи	312	2.76	230.6	144.4	15.6
Общо за 6-те сектора	3 636	43.03	4 059.6	3 315.6	224.1
<i>Дял от общо действащите предприятия за областта, %</i>	<i>41.5</i>	<i>71.1</i>	<i>90.5</i>	<i>79.3</i>	<i>90.8</i>

Изн. BEIS

- В сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ 84.4% от анализираните предприятия са регистрирани по ДДС, наетите в тях са 96.2% от наетите в сектора, общите им приходи са близо 100% от приходите на предприятията в сектора (99.2%), активите им 99.2% от активите на предприятията в сектора.
- Микропредприятията в сектора са с дял от 70.2%, наетите в тях - 23.7%, делът на малките предприятия е 27.3%, а наетите в тях - с дял от 54.5%, средните предприятия са с дял от 2.4% и наети - 21.8% от наетите в сектора, тоест повече от половината наети в сектора са в малките предприятия, а приходите им от дейността са 53.4%.

Графика 47 Област Велико Търново: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, в зависимост от структурата им, %

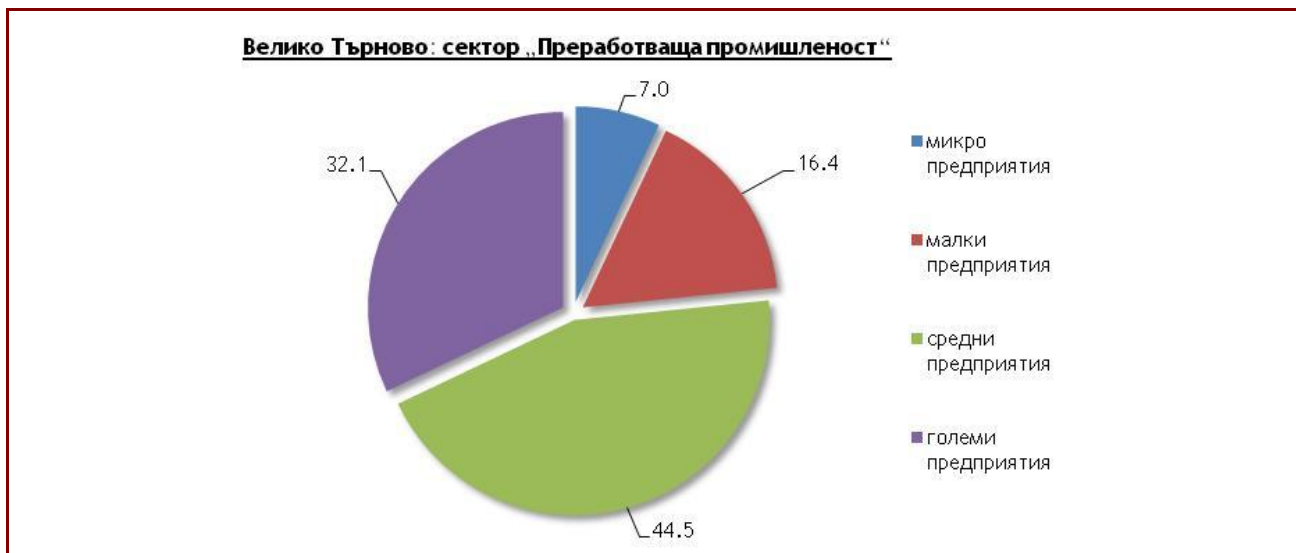

Изн. BEIS

- В сектор „Преработваща промишленост“ регистрираните по ДДС предприятия са с дял от 66.4% от анализираните в сектора предприятия, делът на наетите в тях е 93.6% от наетите в сектора, общите им приходи са 97.6% от приходите на предприятията в сектора, а активите им са 93.9% от общите активи на предприятията в сектора.

- Микропредприятията в сектора са с дял от 61.6%, наетите в тях - 7%, делът на малките предприятия е 23.3%, а наетите в тях - с дял от 16.4%, средните предприятия са с дял от 13.4% и наети - 44.5% от наетите в сектора, тоест близо половината наети в сектора са в средните предприятия, а приходите им от дейността са - близо 50%. 32.1% от наетите са в големите предприятия, чиито брой е 1.7% от предприятията в сектора.

Графика 48 Област Велико Търново: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Преработваща промишленост“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

- В сектор „Строителство“ регистрираните по ДДС предприятия са 73.7% от анализирани в сектора за 2015 г., наетите са 88.4% от наетите в сектора, с общи приходи 93.8% от приходите на предприятията в сектора и активи от 90.4% от активите на всички анализирани предприятия в сектора.
- Микропредприятията в сектора са с дял от 72%, наетите в тях - 20.6%, делът на малките предприятия е 25%, а наетите в тях - с дял от 46.5%, средните предприятия са с дял от 2.8% и наети - 20.5% от наетите в сектора, тоест около половината наети в сектора са в малките предприятия, а приходите им от дейността - 42.1%. 12.4% от наетите са в големите предприятия, чиито брой е 0.3% от предприятията в сектора.

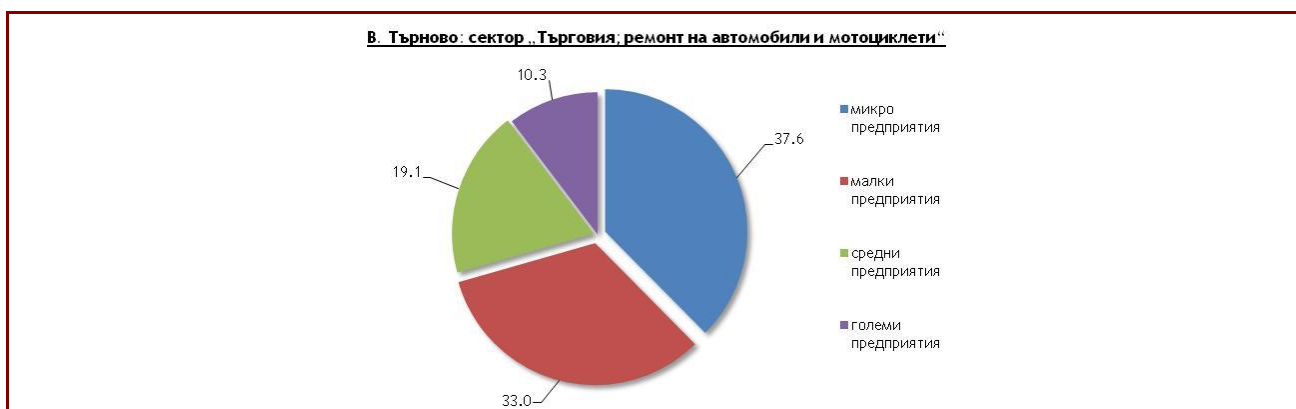
Графика 49 Област Велико Търново: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Строителство“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

- В сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ регистрираните по ДДС предприятия са 50.7% от анализираниите предприятия в сектора, делът на наетите е близо 80% (79.3%) от наетите в сектора, общите им приходи са 97.3% от приходите на предприятията в сектора, а активите им 95.5%.
- Микропредприятията в сектора са с дял от 86.3%, наетите в тях - 37.6%, делът на малките предприятия е 11.8%, а наетите в тях - с дял от 33%, средните предприятия са с дял от 1.7% и наети - 19.1% от наетите в сектора, тоест повече от половината наети в сектора са в малките и средните предприятия, а приходите им от дейността са 60.5%. 10.3% от наетите са в големите предприятия, чиито брой е 0.2% от предприятията в сектора.

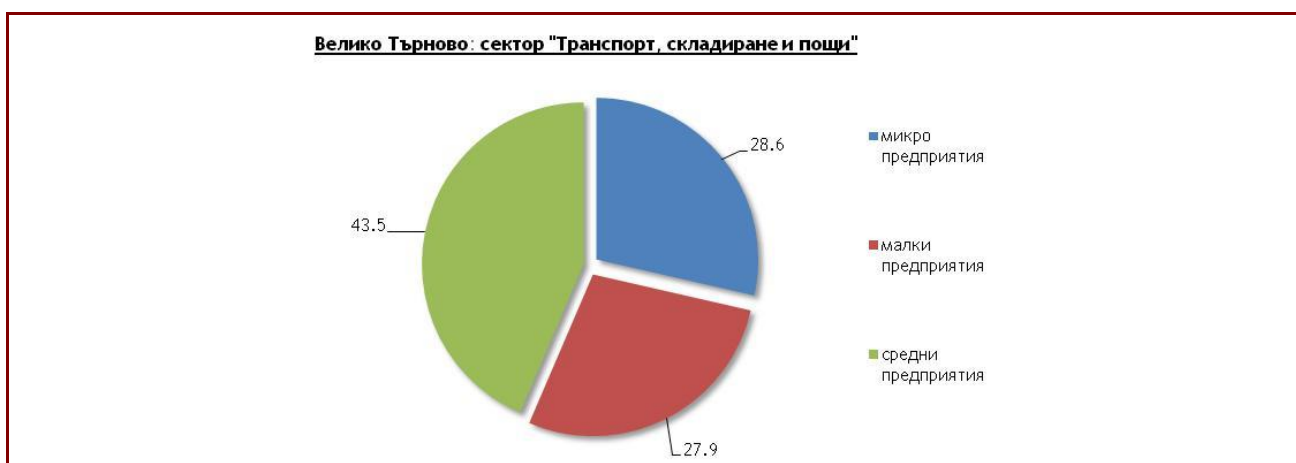
Графика 50 Област Велико Търново: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

- В сектор „Транспорт, складиране и пощи“ регистрираните по ДДС предприятия са 64.5% от анализираниите в сектора за 2015 г., наетите са 81.7% от наетите в сектора, с общи приходи 97.7% от приходите на предприятията в сектора и активи от 96.2% от активите на предприятията в сектора.
- Микропредприятията в сектора са с дял от 83%, наетите в тях - 28.6%, делът на малките предприятия е 13.5%, а наетите в тях - с дял от 27.9%, средните предприятия са с дял от 3.5% и наети - 43.5% от наетите в сектора, тоест близо половината наети в сектора са в средните предприятия, а приходите им от дейността са 51.5%.

Графика 51 Област Велико Търново: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Транспорт, складиране и пощи“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

- В сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ регистрираните по ДДС предприятия са 37.4% от анализираниите в сектора предприятия за 2015 г., наетите са 63.8% от наетите в сектора, с общи приходи 79.9% от приходите на предприятията в сектора и активи 88.1% от активите на анализираниите предприятия в сектора.
- Микропредприятията в сектора са с дял от 75.6%, наетите в тях - 34.6%, делът на малките предприятия е 21.8%, а наетите в тях - с дял от 42.2%, средните предприятия са с дял от 2.5% и наети - 23.2% от наетите в сектора, тоест 65% от наетите в сектора са малки и средни предприятия, а приходите им от дейността са близо 70%.

Графика 52 Област Велико Търново: Дял на наетите лица в предприятията, рег. по ДДС, за 2015 г. в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“, в зависимост от структурата им, %

Изт. BEIS

За 2016 г. са разгледани данните за 4906 предприятия с 50.74 хил. наети лица, размер на общите приходи 4.35 млрд. лв., стойност на активите 3.77 млрд. лв. и 216.6 млн. лв. печалба. От тях, регистрираните по ДДС, са 2 912 предприятия или 59.4% от действащите с данни за 2016 г. Наетите в тях са 44.9 хил. лица, като делът им е 88.5%, общите им приходи са в размер на 4.25 млрд. лв. или 97.5%, балансовата стойност на активите е 3.65 млрд. лв. (или 96.8%) и финансовият резултат е печалба в размер на 207.3 млн. лв.

Сравненията на секторите за 2016 г. по брой предприятия и по брой наети в тях показват, че:

- сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ е с най-голям дял от предприятията в извадката - 43.3%, а наетите са с дял от 25.1% (2^{ро} място по наети);
- сектор „Преработваща промишленост“ е на 1^{во} място по брой наети - 36.4% от общо наетите в извадката, броят на предприятията е 10.9% (2^{ро} място);
- сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ се нарежда на 4^{то} място по брой предприятия с дял от 6.9% от извадката, и на 3^{то} място по наети лица (с дял от 6.6%);
- сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ - 3^{то} място по брой предприятия (с дял от 7.9%) и 6^{то} място по брой наети (с дял от 5.3%);
- сектор „Транспорт, складиране и пощи“ - 5^{то} място по брой предприятия (с дял от 5.6%) и 5^{то} място по наети лица (с дял от 5.5%);
- сектор „Строителство“ - 8^{мо} място по брой предприятия (с дял от 4.6%) и 4^{то} място по наети (с дял от 6.4%).

Водещите подсектори от преработващата промишленост по брой предприятия и брой наети са:

- „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“ - дял на предприятията от общо преработваща промишленост 31.8% и дял на наетите от общо наетите в преработващата промишленост - 28.2%;
- „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“ - 14.9% от преработващите предприятия и 19.3% от наетите в преработващите предприятия;
- “Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване” - 11% от преработващите предприятия и 21.2% от наетите в преработващите предприятия;
- „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност” - 10.2% от преработващите предприятия и 9% от наетите в преработващите предприятия;
- „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини - 9.5% от преработващите предприятия и 8.1% от наетите в преработващите предприятия;

Предприятията от водещите 6 сектора, регистрирани по ДДС, са 87.6% от действащите в областта предприятия, включени в извадката. В тях работят 89.2% от наетите, обемът на приходите им е 94.7% от приходите на действащите предприятия, а активите им - 88.3%.

Таблица 15 Област Велико Търново: Водещи сектори с потенциал за трудова мобилност - Регистрирани по ДДС предприятия, Основни показатели за 2016 г.

Сектор (A21)	Показатели за 2016 г.				
	Пред- приятия, брой	Наети, хил. броя	Приходи, млн. лв.	Активи, млн. лв.	Финансов резултат, млн. лв.
Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети	1 270	11.14	1 706.1	831.8	45.3
Преработваща промишленост	407	18.00	1 365.1	1 265.3	80.7
Селско, горско и рибно стопанство	308	3.31	493.1	684.5	32.4
Строителство	185	3.04	165.5	205.8	13.5
Транспорт, складиране и пощи	216	2.53	236.0	164.5	16.0
Хотелиерство и ресторантьорство	166	2.08	55.4	75.3	4.2
Общо за 6-те сектора	2 552	40.08	4 021.2	3 227.2	192.0
<i>Дял от общо действащите предприятия в извадката за областта, %</i>	87.6	89.2	94.7	88.3	

Изн. BEIS

Анализираните предприятия от Област Велико Търново, с данни за 2015 и 2016 г., са 2610 и са регистрирани по ДДС. От тях, при 836 предприятия имат нарастване на броя на наетите, 844 предприятия са без промяна, а 930 предприятия имат намаление на наетите лица, т.е. 64.4% от разгледаните предприятия са запазили или увеличили персонала си. 1413 от предприятията са увеличили общите си приходи, а при 45 - няма промяна или 56% имат увеличение или са запазили стойността на приходите си спрямо 2015 г.

През 2016 г. 2043 предприятия от областта са на печалба за 2016 г., от тях на печалба и през 2015 г. са били 1832 предприятия, а при 843 от тях има нарастване на печалбата през 2016 г. спрямо 2015 г. или 32.3% от предприятията в Област Велико Търново (от 2610 предприятия) са увеличили печалбата си през 2016 г.

За водещите сектори:

- нарастване на наетите през 2016 г. спрямо 2015 г. има в следните сектори:
 - Строителство - с 6.8%;

- Транспорт, складиране и пощи - с 4.5%;
 - Хотелиерство и ресторантьорство - с 3.9%;
 - Преработваща промишленост - с 0.2%;
 - **намаление на наетите има в:**
 - Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети - с 1.5%;
 - Селско, горско и рибно стопанство - с 4.9%;
 - **нарастване на общите приходи има в следните сектори:**
 - Хотелиерство и ресторантьорство - с 14.1%;
 - Транспорт, складиране и пощи - със 7.6%;
 - Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети - с 6.1%;
 - Преработваща промишленост - с 3.3%;
 - **намаление на общите приходи има следните сектори:**
 - Селско, горско и рибно стопанство - с 2.7%;
 - Строителство - с 18.0%;
 - **нарастване на печалбата има в следните сектори:**
 - Транспорт, складиране и пощи - с 24.4%;
 - Хотелиерство и ресторантьорство - с 14.7%;
 - Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети - с 8.9%;
 - Преработваща промишленост - с 3.6%;
 - Селско, горско и рибно стопанство - с 0.7%;
 - **намаление на печалбата има в следните сектори:**
 - Строителство - с 1%.
- Списък с водещите предприятия в Област Велико Търново е представен в табличен вид Приложение 7.1. в края на анализа.

3.3.4. ОБЩО ЗА ЦЕЛЕВИТЕ ОБЛАСТИ

Общият брой на анализирани предприятия в целевите области за 2015 г. представлява 6.8% от нефинансовите предприятия за България (при обобщаване на данните общо за страната са включени само предприятия, с налични данни за 2015 г. - средно-списъчен брой на наетите лица, общо приходи от дейността, балансова стойност на активите, финансов резултат), наетите лица са 6.4% от наетите в нефинансовите предприятия, а общите им приходи - 4.8% от приходите на предприятията за 2015 г., активите им са с дял от 4% от общите активи на нефинансовите предприятия.

По брой наети и по приходи от дейността:

- анализирани предприятия от Област Русе се нареждат на 7^{-ма} позиция сред останалите области в страната, а по брой предприятия и по стойност на активите - на 8^{-ма} позиция.
- предприятията от Област Велико Търново заемат 8^{-ма} позиция по брой наети, 9^{-та} позиция по приходи, 10^{-та} позиция по брой предприятия и 11^{-та} позиция по активи.
- в Област Силистра предприятията се нареждат на 24^{-та} позиция по приходи, по активи заемат 25^{-та} позиция, а по брой предприятия и по наети лица - на 27^{-ма} позиция.

Регистрираните по ДДС предприятия в целевите области са със същата дялова структура (на база общ брой регистрирани по ДДС предприятия в страната с данни за 2015 г.), както общо действащите предприятия - 6.8% от предприятията, 6.4% от наетите, 4.8% от общите приходи на регистрираните по ДДС предприятия в страната, 4% от активите.

Сравненията с показателите на регистрираните по ДДС предприятия в страната показват, че:

- отново с най-добри показатели от целевите области е Област Русе - нарежда се на 7^{-ма} позиция сред областите в страната по брой рег. по ДДС предприятия, по брой наети и по общо приходи, и на 8^{-ма} позиция по стойност на активите.
- Област Велико Търново заема 8^{-ма} позиция по брой предприятия и по наети в тях лица. По приходи на предприятията областта е на 9^{-та} позиция, а по общо активи - 11^{-та} позиция.
- Област Силистра е с най-влошени показатели от трите области, като се нарежда на 24^{-та} позиция в страната по приходи от дейността на предприятията, на 25^{-та} позиция по брой на предприятията, 26^{-та} позиция по активи на предприятията и на предпоследна позиция по брой наети.

Сравненията на регистрираните по ДДС предприятия, анализирани в целевите области, с данните общо за страната, по сектори е следното:

- В сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ работят 13.6% от наетите в селскостопанските предприятия, регистрирани по ДДС, общо в страната. Делът на броя на предприятията е 12.2%, а общите им приходи представляват 15.2% от общите приходи на регистрираните по ДДС предприятия в сектора за страната.
- Област Велико Търново се нарежда на 7^{-ма} позиция по наети от общо наетите в сектора и 4^{-та} по приходи.
- В преработващата промишленост работят 9% от наетите в преработващата промишленост в страната, броят на предприятията е с дял от 8.2%, а приходите им - 6.4% от приходите на предприятията, регистрирани по ДДС, общо за промишлеността в България.
- Област Русе се нарежда на 5^{-то} място по брой наети в промишлеността в страната и на 6^{-то} място по приходи.
- В сектор „Транспорт, складиране и пощи“ наетите заемат дял от 6.5% от наетите в сектора в страната, делът на броя на предприятията е 6.6% от предприятията в сектора, делът на общите приходи е 5.7%.
- Област Русе се нарежда на 6^{-та} позиция по наети сред областите в страната, на 6^{-та} позиция по приходи и на 7^{-ма} позиция по брой на предприятията в сектора.
- Наетите в сектор „Строителство“ общо в целевите области са с дял от 5% от наетите в сектора в страната, броят на предприятията е с дял от 5.5 %, а общите им приходи - с дял от 2.9%.
- Област Велико Търново се нарежда на 7^{-ма} позиция по наети сред областите в страната, на 7^{-ма} позиция по приходи и на 7^{-ма} позиция по брой на предприятията в сектора.
- В сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ функционират 5.9% от предприятията в сектора общо за страната, делът на наетите е 4.4%, а общите им приходи - с дял от 3.2%.
- Област Велико Търново се нарежда на 8^{-ма} позиция по наети сред областите в страната, на 8^{-ма} позиция по приходи и на 7^{-ма} позиция по брой на предприятията в сектора.
- В сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ функционират 7.4% от предприятията в сектора, 6.4% от наетите, с приходи с дял от 4.9% от общите приходи за сектора в страната.

- Област Русе се нарежда на 6^{-та} позиция по приходи сред областите в страната, на 7^{-ма} позиция по брой на предприятията и на 8^{-ма} позиция по наети.

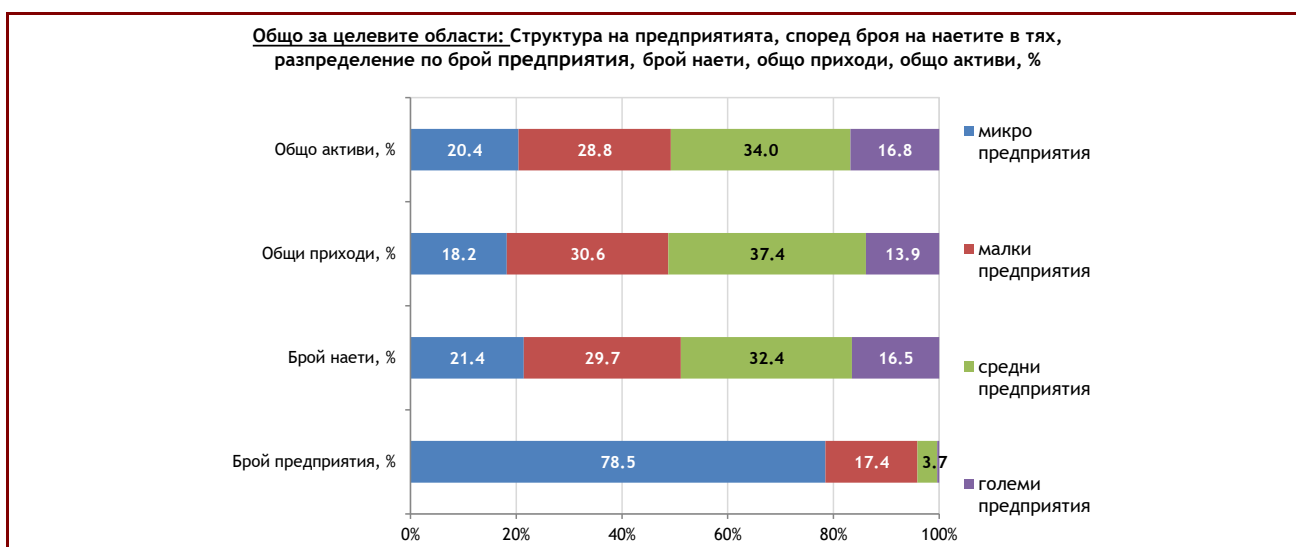
Графика 53 Общо за целевите области: Дял на предприятията (регистрирани по ДДС), наетите в тях и приходите им, по сектори, от общо за страната в посочените сектори, %

Изт. BEIS

В структурата на предприятията (регистрирани по ДДС) на база брой наети, общо за целевите области, най-голям дял имат **микропредприятията** - 78.5% от предприятията са с наети до 9 лица. В тях работят 21.4% от наетите в предприятията в целевите области, общите им приходи са с дял от 18.2%, а активите им са с дял от 20.4% от общите активи. Делът на **малките предприятия** е 17.4%, а наетите в тях са с дял от 29.7%, общите им приходи - 30.6% и активи - с дял от 28.8%. Най-много са наетите в **средните предприятия** - 32.4% от всички наети, делът на предприятията е 3.7%, обемът на приходите им - с дял от 37.4% и активи - с дял от 34%. **Големите предприятия** са с дял от 0.4%, наетите в тях представляват 16.5% от общо наетите, с общи приходи - 14% от приходите и активи - 16.8%.

Графика 54 Общо за целевите области: Структура на предприятията (регистрирани по ДДС), според броя на наетите в тях, и разпределение по брой предприятия, брой наети, общо приходи, общо активи, 2015 г., %

Изт. BEIS

Най-голям е броят на микропредприятията в сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - 49.5% от тях са в този сектор, с дял на наетите в тях 53.5% от наетите в предприятията.

Графика 55 Общо за целевите области: Дял на микропредприятията от общо предприятията в целевите области (регистрирани по ДДС), 2015 г., %

Изн. BEIS

При малките предприятия отново сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ е с най-голям брой предприятия (32.2%) и с най-много наети 30.2%. Следват предприятията от преработващата промишленост с дял от 26% и наети 29.2% от наетите в малките предприятия.

При средните предприятия най-голям дял има „Преработваща промишленост“ - броят на предприятията е 56.3% от средните предприятия в целевите области, с наети - 60% от наетите в групата предприятия. Предприятията от сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ са 16.2%, а наетите - 14%.

В групата на големите предприятия най-голям е делът на преработващата промишленост - 85% от големите предприятия са в този сектор. Наетите в сектора са 82.4% от наетите общо в големите предприятия.

Таблица 16 Разпределение по области на регистрираните по ДДС предприятия и основни финансови показатели, 2015 г.

Области	Предприятия брой	Наети лица хил. броя	Общо приходи млн. лв.	Сума на активите млн. лв.	Финансов резултат млн. лв.
Регистрирани по ДДС					
Силистра	1 558	13.70	1 654.8	1 445.2	88.4
Русе	4 892	55.95	5 929.6	4 918.2	319.7
Велико Търново	4 388	48.80	4 276.1	3 866.1	235.6
Общо:	10 838	118.45	11 860.6	10 229.5	643.7
Дялово разпределение на регистрираните по ДДС, от общия брой действащи предприятия в целевите области и финансовите им показатели, в %:					
Силистра	48.9	76.3	96.2	92.2	96.0
Русе	52.7	84.2	96.3	94.7	89.8
Велико Търново	50.1	80.6	95.3	92.5	95.4
Общо:	51.1	81.7	95.9	93.5	92.6

Изн. BEIS

В рамките на настоящия проект „Изграждане на устойчив модел и партньорска мрежа за подкрепа на заетостта и мобилността на работната сила в трансграничната зона България-Румъния“, Българска стопанска камара провежда свое проучване сред фирмите от идентифицираните сектори в трите области.

Резултатите от проучването показват, че по отношение на икономическото развитие на предприятията през последните три години, най-голямо развитие се отбелязва в сектор Транспорт, складиране и пощи, следван от секторите Преработваща промишленост и Селско, горско и рибно стопанство. Най-малък процент на развитие посочват анкетираните от сектори Хотелиерство и ресторантьорство и Строителство. Около 30% от отговорилите предприятия в тези сектори са посочили, че бизнесът като цяло се е влошил. Таблицата по-долу представя сравнителен анализ на резултатите.

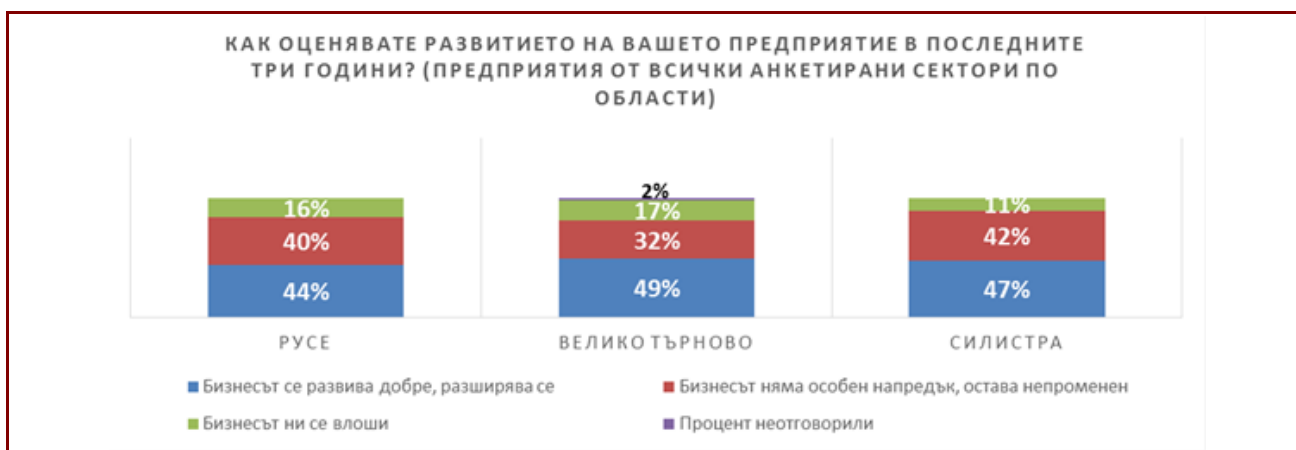
Графика 56 Развитие на предприятието в последните три години, по сектори

Изн. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

Анализът на трите области не дава значителни отклонения и разлики в тенденциите между тях.

Графика 57 Развитие на предприятието в последните три години, по области

Изн. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

По отношение на промените, настъпили в предприятията, основна част от анкетираните посочват промени в организационната структура (най-вече в сектор Строителство и сектор Хотелиерство и ресторантьорство) и промени в технологията, машините и съоръженията (най-вече в сектор Преработваща промишленост и сектор Селско, горско и рибно стопанство). Промени по отношение на използваните материали и суровини почти не се отбелязват, което говори за все повече нарастващото значение на технологичните иновации, механизация и оптимизация на работата в предприятията.

Графика 58 Настъпили промени в предприятието, по вид

Изт. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

Вследствие на наблюдаваните промени предприятията посочват, че са настъпили следните нужди:

- Анализиране, актуализиране и промяна на длъжностите - при 56% от анкетираните;
- Необходимост от подобряване и повишаване уменията на персонала - при 54% от анкетираните;
- Повишаване нуждата от квалифицирани специалисти най-вече за секторите Селско, горско и рибно стопанство и Транспорт, складиране и пощи.

3.4. СТРАТЕГИЧЕСКИ ПРИОРИТЕТИ В РАЗВИТИЕТО НА МЕСТНАТА ИКОНОМИКА

3.4.1. СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

В разработването на областните стратегии и политики за развитие са залегнали няколко основополагащи документа:

- На първо място, това е стратегията **Европа 2020**, която поставя стратегически цели за постигане на интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж. Стратегията определя приоритетните области за развитие за всички членки на ЕС и поставя качествени и количествени индикатори за оценяване на напредъка по отделните дейности. Стратегията Европа 2020 свързва интелигентния растеж с въвеждането на нови технологии и иновации, осигуряващи конкурентоспособност на икономиката, както и с изграждането на високообразован човешки потенциал. Устойчивият растеж означава насърчаване на ефективното използване на ресурсите с грижа за екологията, както и създаване на бизнес среда, стимулираща предприемачеството и развитието на малките и средни предприятия. Приобщаващият растеж се свързва със създаване на високи равнища на заетост, гарантиращи социално и териториално сближаване.
- **Национална програма за развитие: България 2020** е рамковият документ, който определя визията и дългосрочните цели на националните политики за период от 10 години за всички сектори на държавното управление, вкл. техните териториални

измерения. Тя отправя ясни послания към районите за създаване на условия за балансирано регионално развитие и подкрепа за центровете на икономически растеж - големите областни градове на основата на интегриран подход.

- **Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.** е другият рамков документ, залегнал в отделните областни политики. Той очертава приоритетите в развитието на местната икономика, пазара на труда и основните тенденции и проблеми, които стоят пред тях по отношение на демографските процеси и промени, и неблагоприятните последици, свързани с тях. Националната стратегия за регионално развитие на Република България за периода 2012-2022 г. (НСРР) дава заявка да се промени съществуващият секторен подход и да се акцентира върху потенциала и ресурсите на районите, които могат да бъдат използвани пълноценно и интелигентно за преодоляване на различията/ неравенствата между регионите в ЕС и страната, в междурегионален и вътрешнорегионален план, за да се постигнат целите на социалното, икономическото и териториалното сближаване. В НСРР на България за периода 2012-2022 г. е отделено специално внимание на неформалните райони, най-важните от които са Дунавското и Черноморското крайбрежие.
- **Национална програма за реформи 2012-2020 г.** е стратегически документ, в който са дефинирани приоритетните области, допринасящи в най-голяма степен за повишаване на жизнения стандарт, като крайна цел на икономическата политика: по-добра инфраструктура, конкурентоспособна младеж, по-добра бизнес среда и по-голямо доверие в държавните институции. Тези области се допълват от целенасочени действия за подобряване на ефективността на публичните разходи в подкрепа на растежа, осигуряване на институционална и финансова подкрепа за предприятията, и намаляване на безработицата сред най-уязвимите групи в обществото (младежи, нискоквалифицирани и обезкуражени лица, и възрастни хора).
- **Стратегия на Европейския съюз за развитието на Дунавския регион**, която очертава основните приоритети и области на развитие в посока регионално интегриране, опазване на околната среда, икономическо развитие и стабилност в регионите. Основните дейности за реализиране на стратегическите цели са свързани с изграждането на знаещо и можещо общество - икономика на знанието, съхраняването на културно-историческото наследство и развитие на туризма, изграждането и модернизирването на пътната инфраструктура с цел подпомагане на икономическия растеж и мобилност, заздравяване на връзките между регионите, институционалното сътрудничество, намаляване на рисковете за околната среда, подобряване на качеството на водата, почвите и въздуха.

Областите Силистра, Русе и Велико Търново са част от Северния централен район за планиране, в който освен тях, влизат и областите Габрово и Разград.

В района се определят следните потенциали за развитие:

- Централното и стратегическо географско положение на района и добрата транспортна достъпност го определят като важен републикански транспортен кръстопът. На територията на района се пресичат два от основните Паневропейски транспортни коридора - транспортен коридор № 7 и транспортен коридор № 9, допълнени от коридора ТРАСЕКА: Европа - Кавказ - Азия;
- Потенциал за развитие на интермодален транспорт по въздух, вода и суша;
- Добър потенциал за развитие на транспортната инфраструктура е предстоящото доизграждане на автомагистрала Хемус;

- На територията на района се намира мост в българската част на река Дунав, чрез който се осъществява връзка със съседна Румъния, страните от ОНД²⁶, Близкия и Далечния Изток и Азия;
- Концентрацията на множество единични и групови недвижими културни ценности и наличието на природни ценности дават възможности за развитие на културен, екологичен, аграрен, приключенски, винен и религиозен туризъм;
- Използването на транспортния и енергиен потенциал и воден ресурс на река Дунав, имат ключово значение за икономическото развитие на района.

3.4.2. СИЛИСТРА

Област Силистра се нарежда сред областите с най-слабо икономическо развитие, като за 2015 г., тя е областта с най-нисък БВП на човек от населението. Делът на услугите в БДС е 58.2%, на аграрния сектор - 23.1% и на индустрията - 18.7%. БДС в аграрния сектор е по-висока от средната за страната стойност с над 18 пр.п. (данните са актуализирани за 2015 г.)

Селско, горско и рибно стопанство

Сектор Селско, горско и рибно стопанство е важен сектор в икономическата структура на областта и се отличава с висок потенциал за развитие. Благоприятното съчетание на плодородни почвени видове, климатични условия и релефни морфоструктури са предпоставка за развитие на областта като интензивен земеделски район, а дългогодишните традиции в растениевъдството и животновъдството обуславят селското стопанство като приоритетен отрасъл.

Основните земеделски култури, които се отглеждат в областта, са зърнено-житните, маслодайните култури и тютюн. При трайните насаждения общ проблем е масовото им застаряване, като възстановяването и увеличаването на трайните насаждения и овощните градини е един от приоритетите за развитие на аграрния сектор в областта.

Важна роля за развитието на растениевъдството имат хидромелиорациите. Основен проблем е лошото техническо състояние на изградените напоителни полета. Напоителните системи не функционират поради амортизация, и частично разрушаване. Изградените кладенци за напояване осигуряват вода, но високата ѝ цена е ограничител за поливното земеделие. Ресурсът от плитки подпочвени води в Дунавските тераси не се оползотворява активно.

В отрасловата структура на животновъдството - говедовъдството, биволовството, овцевъдството и козевъдството, се развиват главно в частните земеделски стопанства. Пазарно ориентирано е предимно свиневъдството. Птицевъдството като традиционен отрасъл е добре развито, макар че през последните години се наблюдава редукция. Развиват се зайцевъдството и пчеларството.

Промишленост

Промишлеността е важен структуроопределящ сектор в Област Силистра. Независимо че създадената брутна добавена стойност от промишлеността е по-ниска от тази в селското стопанство и услугите, развитието ѝ е важен фактор за успешното функциониране на

²⁶ ОНД - Общност на независимите държави е регионална международна организация, имаща за цел да регулира сътрудничеството между страните, по-рано влизащи в състава на СССР.

останалите сектори и икономически дейности, задоволяване на потребностите от разнообразни възможности за труд и задържане на младите хора в областта.

Най-развитият подсектор е производството на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия, в които са съсредоточени близо 1/3 от всичките предприятия на преработващата промишленост. На територията на Област Силистра работят преработвателни предприятия, преработващи грозде, плодове и зеленчуци, месо и мляко. Представени са и производствата на дървен материал и изделия от него, производството на машини и оборудване, на продукти от други неметални минерални суровини, на изделия от каучук и пластмаси, металургия и производство на метални изделия, на текстил и изделия от текстил; производство на облекло, на електро-, оптично и друго оборудване, на дървесна маса, хартия, картон и изделия от тях, издателска и полиграфска дейност, производство на превозни средства, на химични вещества, продукти и влакна, на обработени кожи без косъм и изделия от тях, на кокс, рафинирани нефтопродукти. Община Силистра концентрира около 80 % от промишлеността на областта.

Туризм

Туризмът в Област Силистра има потенциал за развитие и е сред приоритетните сфери. Природните и историческите дадености на областта създават възможности да се развиват почти всички видове туризм - развлекателен, познавателен, културен, религиозен, екологичен, селски, ловен, спортен, ваканционен.

Понастоящем, обаче, туризмът не е значим стопански сектор на територията на общините в Област Силистра. Регионът е ориентиран към слабо-интензивни дестинации и краткосрочни посетители, с осигуряване на малка заетост и ниска добавена стойност. Това на свой ред предполага дефицити на наличните предприемачески капацитет и квалифицирана работна сила, както и затруднения при дизайна, реализацията и ефективната промоция на рентабилни туристически продукти.

Транспортна инфраструктура

По отношение на транспортната инфраструктура областта се обслужва от един път с национално значение - първокласния път I-7 граница Румъния/ГКПП "Силистра" - Дулово - Шумен - Ямбол - Елхово - ГКПП "Лесово"/граница Турция, който формира международен транспортен коридор, успоредно на Трансевропейския транспортен коридор ТЕТК № 9 /Русе-Кърджали/, провеждайки транзитните потоци между Турция и Румъния и страните от ОНД. Пътят „включва“ областта в националната транспортна мрежа и е основна връзка към Столицата, Южна България и Черноморието.

В бъдеще се очаква изграждането на комбиниран мост на р. Дунав за пътен и ж.п. транспорт „Силистра - Кълъраш“ да улесни транзитните потоци и да стимулира процесите на транспортно и икономическо сътрудничество между България, Румъния, Молдова, Украйна, Русия и Скандинавието, усвоявайки потенциала на транспортните им системи.

Транспортната функция на река Дунав има важно значение за прилежащите към реката територии. Дължината на р. Дунав като воден път в Област Силистра е 77.64 км, което представлява 15.8% от общата дължина на р. Дунав на територията на Р. България. Пристанищата Силистра и Тутракан осигуряват връзките на сухоземната транспортна инфраструктура от областта с р. Дунав (Трансевропейски транспортен коридор № 7), с всички възможности, които интегрирането на сухоземен и воден транспорт предоставя.

Проведеното анкетно проучване на Българска Стопанска Камара сред експерти, представители на областните и общински администрации и бюрата по труда извежда като стратегически области в развитието на местната икономика развитието на селското стопанство с приоритет зърнопроизводството, най-вече за общините Дулово и Тутракан, развитието на търговията и услугите, развитие на туризма и териториалната и транспортна инфраструктура.

SWOT анализ:

- Сред силните страни на Област Силистра могат да се посочат на първо място излазът на р. Дунав, наличието на две пристанища (Силистра и Тутракан) с национално значение и възможностите за добри транспортни връзки със съседните страни и страните от Дунавския регион. Голям потенциал за областта и нейно предимство са възможностите за развитие в селското стопанство. Областта има богато биоразнообразие, наличие на качествен поземлен ресурс, богат ресурс на чисти води, както за питейно ползване, така и за поливно земеделие, като същевременно липсват агресивни замърсители. Това е предпоставка за развитие на селското горско и рибно стопанство, водния транспорт, както и различни форми на туризъм, включително алтернативен.
- Наред със силните страни, следва да се отчетат и слабите страни, които съществуват в областта и възпрепятстват икономическото развитие, както и водят до задълбочаване на негативните демографски тенденции. В областта се наблюдават малък дял на чуждестранните инвестиции и недостатъчна предприемаческа активност, съчетани с кризисни явления в икономиката. Възможностите за развитие на аграрния сектор са възпрепятствани от високата му степен на зависимост, изоставане в технологичното развитие, нестабилни стопански структури и недостиг на инвестиционен капитал за разширяване на производствата. Амортизираната водопроводна мрежа, разрушените хидромелиоративни системи и пониженото предлагане на вода за напояване се отразяват негативно върху развитието на земеделието в областта. Възможностите за ефективно животновъдство също не са изцяло използвани. Лошата пътна мрежа, трудната достъпност до някои райони и изразената периферност влияят негативно както на развитието на аграрния и промишления сектор, така и на туризма. Всичко това неминуемо усилва и без това негативните демографски тенденции като процесите на обезлюдяване на някои райони, високия риск от бедност и социално изключване, високото ниво на безработица, съчетани с неблагоприятна образователна структура в някои от по-малките общини в областта и липса на квалифицирани кадри за нуждите на пазара на труда.
- Възможностите, които стоят пред областта, са по посока използване на географския и транспортен потенциал, с който разполага областта, като се подобри инфраструктурата и се включи в европейските транспортни коридори на основата на съвременен комбиниран транспорт. Изграждането на мост на р. Дунав Силистра - Кълъраш ще засили трансграничните връзки между двете страни, както и между страните в региона. Наличието на възможности за усвояване на средства от европейски фондове при липса на големи чуждестранни инвестиции може да допринесе за подобряване качеството на публичните услуги, човешките ресурси, техническата инфраструктура, туризма и селското стопанство.

- Сериозна заплаха за развитието на областта са задълбочаващите се демографски процеси, ниската икономическа активност на населението, продължаващата слаба адаптивност на работната сила и същевременно изтичането на млади квалифицирани специалисти. Засилващото се проявление на процесите формиращи междурегионалните контрасти и силния конкурентен натиск от страна на съседни райони за привличане на инвестиции могат да окажат неблагоприятно влияние върху областта и да задълбочат нейната изолираност.

Областната стратегия за развитие има за задача да фокусира политиките за развитие и да даде рамката за използването на наличните ресурси по такъв начин, че да подпомогне областта да възстанови икономическата си жизнеспособност и да преодолее значимото изоставане, което се наблюдава в момента.

Визията на стратегическата програма е Област Силистра да подобри и реализира своите потенциали за растеж като се превърне в устойчиво развиващ се район на България и Дунавското пространство с нови перспективи и качество на живот на населението.

В тази връзка изведените основни стратегически цели са насочени към развитие на конкурентоспособна икономика чрез насърчаване на иновациите във всички сектори, повишаване на жизнения стандарт на населението чрез създаване на нови работни места и инвестиции в хората и подобряване на териториалната устойчивост.

Сред приоритетните дейности в изпълнение на поставените цели до 2020 г. ще бъдат подкрепа на малкия и средния бизнес, повишаване на заетостта, подобряване достъпа до образование и социална инфраструктура, развитие на съвременна инфраструктура и на териториалното сътрудничество.

Основен акцент на националната и регионална политика до 2020 г. ще бъде в посока на преодоляване на съществуващите несъответствия между търсенето и предлагането на работна сила.

Дейностите по подобряване на достъпа до образование ще включват комплекс от мерки за повишаване на образователното ниво на местното население под и в трудоспособна възраст, с което да се отговори на нуждите на пазара на труда и на местната икономика. Планираните дейности са насочени към осъвременяване на системата на образованието и постигане на по-голяма гъвкавост спрямо бързо променящите се потребности на пазара на труда.

Целевите стойности на заложените индикатори до 2020 г. са увеличаване на коефициента на икономическа активност на 58%, намаляване на коефициента на безработица в размер на 10%, увеличаване на заетите в сферата на туризма с 3%. Предвижда се увеличаване дяла на преминалите курсове за квалификация и преквалификация и намаляване на ранно отпадналите от училище ученици.

3.4.3. РУСЕ

Ключови икономически сектори в областта са услугите и индустрията, които създават по-голямата част от БДС - през 2015 г. секторът на услугите генерира 57.8% от БДС, следван от сектор индустрия (35.4%), а аграрният сектор генерира само 6.7% от БДС. Въпреки че областта има значителен потенциал за развитие на селското стопанство, като основен икономически сектор се явяват услугите.

Определящи за икономическото развитие на областта са следните икономически дейности²⁷:

- Производство на хранителни продукти и напитки: основно се произвеждат и преработват месо и риба, консервиране на зеленчуци, производство на растителни и животински мазнини, производство на мляко и млечни продукти, мелнични продукти, готови храни за животни, хляб, хлебни и сладкарски изделия, захар, готови храни, кафе, чай, тестени изделия и напитки.
- Текстил и конфекция: традиционно едни от основните и значими за индустриалното развитие на Област Русе производства.
 - по отношение на регионалната специализация в нискотехнологични производства (проучвания на Министерство на икономиката, вкл. в актуализирания документ), Област Русе е втората по значение в страната по отношение производството на облекла.
 - В национален мащаб областта дава 7.2% от производството на текстил и облекло; обработка на кожи; производство на обувки и други изделия от обработени кожи без косъм.
- Химическа промишленост - 11.4% от производството на химични продукти в страната.
- Металургия и металообработване
- Машиностроене
- Производство на превозни средства - Област Русе дава 13.1% от производството в страната.

Според актуализирания документ за изпълнението на Областната стратегия за развитието на областта (2017-2020г.), за Област Русе, като част от Северен централен район, е предвидена и възможност за интелигентна специализация в следните области: мехатроника и чисти технологии, индустрия за здравословен живот и биотехнологии и информатика и ИКТ.

След приемането на страната за член на ЕС, се забелязва значителен ръст в **строителството**, поради увеличеното кредитиране от банките и нарастващото търсене на имоти, включително от чужденци. В последните няколко години обаче, като следствие от икономическата криза, се забелязва силен спад.

Потенциал за принос към развитието на икономиката в Област Русе имат **малките и средни предприятия** в сферата на производството, търговията и услугите, отнасящи се до мебелно производство, алуминиева и PVC дограма, интериорни врати, алкохолни и безалкохолни напитки, кожени изделия, обувки, сладкарски изделия и др. Разглеждайки приноса на малките и средни предприятия, се забелязва, че те продължават да реализират значителна част от оборота на икономическите дейности „Операции с недвижими имоти и бизнес услуги”, „Търговия, ремонт на автомобили, лични вещи и стоки за дома”, „Хотели и ресторанти”, „Строителство” и „Транспорт, складиране и съобщения”.

Селско стопанство

През последните години в Област Русе е налице трайна тенденция към увеличаване на използваната земеделска площ, която е 1 753 160 дка или 89% от общия размер на земеделските площи. Основният вид култури, които се отглеждат са зърнено-житни и технически, като през последните години те заемат 80% от насажденията. Основният проблем на земеделието от дълги години в областта е свързан с реализацията на произвежданата

²⁷ Актуализиран документ за изпълнението на Областна стратегия за развитие на Област Русе 2017-2020 г.

продукция от отделните подотрасли. Ежегодно се произвеждат между 80 и 100 хил. тона маслодаен слънчоглед, който изцяло се изнася за преработка в други области на страната, поради липса на маслодобивни предприятия. Подобно е положението и с ечемика, който е един от най-високите по обем и качество в страната, но се експортира за големите пивоварни в Южна България. По-големите транспортни разходи при търговията на зърно, включително и пшеницата, са за сметка на изкупната цена от местните производители. Проблемът може да бъде решен с привличане на инвеститори и построяване на преработвателни предприятия, в т.ч. маслодобивни и пивоварни.

Туризм

Област Русе и Северен централен район като цяло имат ниски приходи от туризма, спрямо водещите области в това отношение Варна и Бургас. Област Русе притежава богато културно-историческо наследство, включително паметници от световно значение и има възможности да развие и използва потенциала си в предлагането на различни видове туризъм. По отношение на кадровите ресурси от 2003 г. в Русе има специализирано учебно заведение за подготовка на кадри по хотелиерство и туризъм - Професионална гимназия по туризъм „Иван П. Павлов”, в която се подготвят ученици по 12 специалности, свързани с туризма, хотелиерството, кетъринга и общественото хранене. Сериозен остава проблемът, свързан с липсата на организирана система за професионална квалификация и преквалификация за работещите в областта на туризма - мениджъри и изпълнителски кадри. По тази причина се чувства остър недостиг на квалифицирани кадри. Кризата се задълбочава и поради факта, че тези професии се търсят много в чужбина и много млади хора от региона, получили образование и квалификация в страната, се реализират в страни на ЕС, на българското Черноморие или на други места, където се предлага по-атрактивно заплащане.

Водеща туристическа дейност е хотелиерството. Най-голям процент от активните фирми са съсредоточени в община Русе и в частност в град Русе, като водещ културен и икономически център. От значение е да се отбележи, че туризмът е мощен стимулатор за развитието и на станалите отрасли от икономиката в Област Русе. След приемането на България за член на ЕС потокът на туристи в национален мащаб рязко се е увеличил, а особен интерес към страната ни проявяват туристите от Румъния. Въпреки това привличането на туристи, чрез промотиране на специфичното природо-географско разположение на Област Русе, историческите и културни забележителности, все още не дават значими резултати в тази посока. Това се дължи преди всичко на недоразвитата мрежа от места за настаняване, недостатъчно интересни атракции и интегрирани туристически пакети и маршрути.

Основните показатели за туризма за периода 2011-2015 г. в актуализирания документ за изпълнението на Областната стратегия за развитието на областта (2017-2020г.) показват, че стойностите им варират през годините, но относително запазват близки стойности и не може да се изведе конкретна тенденция на развитие. ***Положителното, което е отбелязано в документа, е че за 2015 г. има ръст на приходите от нощувки.***

Транспорт

Един от най-важните фактори за бъдещото развитие на Област Русе е стратегическото географско положение на областта и наличието на всякакъв вид транспорт. Широкият излаз на областта към река Дунав благоприятства развитието ѝ чрез транспортната функция на реката и значението и за отключване потенциала на индустрията, земеделието, транспорта и транснационалното сътрудничество. Пристанището е развит мултимодален център, в който

се осъществява връзка между три основни вида транспорт - воден, автомобилен и железопътен. На територията му са разположени пътни връзки с централната пътна мрежа на България и жп коловози, които го свързват с жп мрежата на страната. От особено важно значение за Област Русе е възстановяването и развитието на речния пътнически транспорт.

Направеното анкетно проучване от Българска Стопанска Камара сред експерти, представители на областните и общински администрации и бюрата по труда показва следните основни тенденции в развитието на местната икономика:

- Отрасловата структура на областта е сравнително стабилна и се определя предимно от икономическите дейности в металургията, машиностроенето и металообработката - речни и речно-морски кораби, ножични кари, хидравлично оборудване, селскостопански машини, възли и детайли. Химическа промишленост се е утвърдила с производството на моторни и индустриални масла, бои и лакове, фолирани пластмасови изделия, изделия от пенополистирол, изолационни материали. Текстилът и конфекцията са едни от значимите за индустриалното развитие. От хранителните продукти и напитки основно се произвеждат и преработват месо и риба, консервиране на зеленчуци, производство на растителни и животински мазнини, производство на мляко и млечни продукти, мелнични продукти, готови храни за животни, хляб, хлебни и сладкарски изделия, захар, готови храни, кафе, чай, тестени изделия и напитки.
- Наблюдава се разкриване на работни места в резултат на инвестиции и технологично обновление в секторите: производство на санитарни материали, производство на бои и лакове, сухи строителни смеси, машиностроене и металообработване, производство на части за автомобилната индустрия, на керамични изделия, мебелно производство, търговия и услуги.
- В малките населени места и общини, каквито са например общините Ветово, Борово и Ценово развитието на местната икономика е значително ограничено. Аграрното производство, което е основен икономически сектор в тези общини поради едностранната си структура не създава достатъчно работни места за местното население. Вследствие на това се увеличава нивото на безработица.
- Преобладаващият брой регистрирани безработни лица в тези общини са с ниска квалификация и образование, предимно от малцинствените групи.

SWOT-анализ:

- Сред силните страни на Област Русе, изтъкнати в областната стратегия за развитие на региона, се открояват неговото ключово местоположение на два европейски транспортни коридора, връзката изградена с Румъния чрез моста на р. Дунав и позволяваща бърз достъп и обмен както със съседната ни страна, така и с други европейски страни от дунавския регион. На територията на Област Русе се пресичат два от деветте европейски транспортни коридора - №7 (Дунавската водна магистрала) и №9 Сухоземен транспортен коридор, свързващ Балтийско с Егейско море). През областта преминават ЖП линиите Русе-Подкова (главна ЖП линия №4) и Русе-Каспичан (главна ЖП линия №9), осъществяващи връзката на българска територия между р. Дунав и Черно море (продължавайки по главна ЖП линия №2 до Варна), както и път I-5 (E-85) Русе-Велико Търново, път 1-2 Русе-Варна (E-70) и път I-21 Русе-Силистра.
- Сред благоприятните условия, които подпомагат развитието на икономиката, се открояват възможностите за развитие на земеделието и селското стопанство, възможностите за развитие на туризъм и потенциал за развитие на индустрията. На територията на Област Русе има 14 защитени територии и много обекти, влизащи в

европейската територия Натура 2000. Областта разполага с отлични климатични условия, както за развитие на туризъм, така и за развитие на селско, горско и рибно стопанство. Областта е със сравнително добър образователно-квалификационен статус на населението и висок потенциал за квалификация и преквалификация поради изградената система от образователни институции. Като цяло областта има добре развита образователна система, предлагаща всички форми и степени на образование. Русенският университет е с дългогодишни традиции и би могъл да бъде използван като ресурсен център за подготовка на кадри, чийто профил удовлетворява актуалните и стратегически потребности на регионалната икономика и пазар на труда.

- Сред слабите страни се открояват най-силно неблагоприятните демографски тенденции, изразяващи се в застаряване на населението, отрицателен естествен прираст, висока смъртност на населението и риск от обезлюдяване на малките населени места. Въпреки че областта е с най-голяма гъстота на населението в северен централен район (СЦР) и като цяло с висок дял на градското население, общата тенденция е към намаляване на населението, поради миграция и отрицателен прираст. Съществуват големи диспропорции във възрастовата структура и намаляване на икономически активното население. Въпреки общото намаляване на нивото на безработица и трайно безработните лица, някои общини поддържат трайно високи равнища на безработица, както и високи нива на безработица сред жените и населението в предпензионна възраст. Наблюдава се продължаващо разминаване между предлаганата и търсената квалификация на пазара на труда, както и недостатъчно взаимодействие между образователните структури и бизнеса в областта. Анализът на социалните и икономически фактори в стратегията показва по-ниска от средната за страната работна заплата и нисък ръст на инвестициите. Индустиалният сектор заема относително малък дял в икономиката на областта, техническата инфраструктура е сравнително амортизирана, а иновационната е слабо развита. Недостатъчно се оползотворяват природните и културно-исторически дадености с оглед развитието на туризма. По отношение на пътно-транспортната мрежа, наред с огромния потенциал, който предлага географското положение на областта, следва да се отбележи лошото състояние, както на пътната, така и на жп мрежата и неизползвания потенциал за корабоплаването по река Дунав, включително и за вътрешни превози. Напоителната система за земеделските площи е физически и морално остаряла, което възпрепятства икономическия ръст в сектора.
- Възможности за развитие най-вече по отношение на транспортната и пътна инфраструктура като се използва максимално потенциала, свързан с ключовото географско положение на областта. Възможности за трансграничен трансфер на добри практики и иновации във всички сфери на социално-икономическото развитие, както и неограничено движение на хора, стоки, услуги и капитали като резултат от присъединяването към Шенгенското пространство и еврозоната. Всичко това ще даде възможности за развитие на индустрията в района и увеличаване притока на преки чуждестранни инвестиции. Една от възможностите, които стоят пред областта, е предстоящото кандидатстване за европейска столица на културата 2019 г.
- Заплахите са по отношение на продължаващите неблагоприятни демографски тенденции - отлив на млади хора, повишаване на миграцията най-вече на млади и високообразовани кадри, обезлюдяване на населени места и продължаващото снижаване на икономическите им функции, както и възможните неблагоприятни последици за областта свързани с построяването на Дунав мост 2 при Видин - Калафат.

Визията на Област Русе, залегнала в стратегията за развитие 2014-2020 г., е:

Област с национално значение, представляваща интегрална част от Дунавското пространство с добре развита икономика и инфраструктура, съпоставима с европейските стандарти за качество на живот, съхранено природно и културно наследство, открояваща се като значителен фактор в национално, транснационално, междурегионално, трансгранично и европейско сътрудничество, обединяваща по най-ефективен начин потенциала на местните ресурси за устойчив, приобщаващ и интелигентен растеж.

Основната стратегическа цел на областта е:

Интензивно и устойчиво икономическо, социално и териториално развитие, създаващо условия за постигане на стандарт на живот, съпоставим с този на развитите европейски страни. Утвърждаване на Област Русе като приоритетен център за България в Дунавския регион и движеща сила в Северен Централен район на междурегионалното, транснационалното и трансгранично сътрудничество.

Четири основни стратегически цели²⁸, изведени от Новата стратегическа рамка за периода 2017- 2020 г., са насочени към:

- икономическо сближаване във вътрешнорегионален, национален и европейски план чрез развитие на собствения потенциал на Област Русе и използването на европейски механизми;
- социално сближаване чрез преодоляване на междурегионалните и вътрешнорегионалните различия в социалната сфера, ограничаване на риска от социална изолация и създаване на условия за развитие и реализация на човешкия капитал;
- териториално сближаване чрез балансирано, интегрирано и устойчиво развитие на транспортната и комуникационна инфраструктура в областта, подобряване на селищната среда и интензифициране на междурегионалното, трансграничното и транснационално сътрудничество;
- опазване на околната среда и енергийна ефективност;

За постигането на стратегическите цели, част от изведените приоритети включват подкрепа за повишаване конкурентоспособността на малкия и среден бизнес и развитие на икономика, основана на знанието, иновациите и новите технологии; насърчаване развитието на селскостопанския, горския и рибарския сектори в областта и диверсификацията на икономическите дейности в по-малките населени места с наличен потенциал за това чрез въвеждане на алтернативни производства и услуги; опазване и развитие потенциала на природните дадености и културно-историческото наследство в областта за насърчаване и укрепване на туристическия сектор в нея; развитие на транспортната и комуникационна инфраструктура в областта и прилежащите ѝ съоръжения, разширяване на междурегионалното, трансграничното и транснационалното сътрудничество.

Особено внимание се обръща на изграждането на устойчив и развит пазар на труда, който ще допринесе за приобщаващ и устойчив растеж на човешкия капитал, чрез подобряване на достъпа до образователни, здравни, социални и културни услуги и развитие на спорта.

²⁸ Актуализирани са съгласно промените в актуализирания документ за изпълнението на областната стратегия за развитие на Област Русе 2017-2020 г.

Заложените целеви стойности на ключовите индикатори се стремят към повишаване БВП на човек, понижаване на безработицата, повишаване коефициента на икономическа активност и общия доход на лице от домакинство.

Сред другите заложените целеви стойности са постигане на заетост на населението на възраст 15-65 г. в размер на 72%, намаляване дела на преждевременно напусналите училище до 12% и същевременно увеличаване на дела на висшистите на възраст между 30-34 г. в размер на 34%. Един от индикаторите за постигане на социално сближаване ще бъде увеличаване броя на ежедневните трудови миграции, чиято целв. стойност е да надвиши 25%.

3.4.4. ВЕЛИКО ТЪРНОВО

Основен икономически сектор в областта е сектор услуги, който генерира 62.3% от БДС, следва индустрията - с дял от 29.4% и аграрния сектор - с дял от 8.3% от БДС. (Данните са актуализирани за 2015 г.)

Аграрен сектор

Аграрният сектор е с подчертана растениевъдно-животновъдна насоченост в общините Павликени, Полски Тръмбеш, Лясковец, Сухиндол. В община Елена животновъдството е с добри икономически параметри от растениевъдството. Природната среда е разнообразна и добре съхранена. Висок е делът на обработваемата земя. Областта е със значителни водни ресурси.

Растениевъдството се развива на основата на качествените поземлени ресурси, традициите и опита в отглеждането основно на зърнени култури, най-вече на пшеница, а втората по значимост култура е царевичката. От общия размер на използваните земеделски площи 83,0% са за зърнени култури, а 15,3% за маслодайни култури. Трайните насаждения са само 0,6% от използваните земеделски площи, а за зеленчукопроизводство се използват едва 0,3% от обработваемите земи. Като зеленчукопроизводствени райони в Област Велико Търново са утвърдени общини Лясковец и Стражица.

Животновъдството бележи тенденция на спад, както в броя на някои от групите селскостопански животни, така и в произведената животновъдна продукция. Броят на отглежданите животни като цяло намалява. Говедовъдството, например, е основно с млечно направление, като за последните години броят на говедата е намалял, но същевременно следва да се отбележи, че се е повишило количеството събрано краве мляко.

Горското стопанство в областта няма голям принос в продукцията на първичния сектор. Причината за това е в по-слабата представеност на горския фонд (25,1% от територията на областта), а в някои от общините - тя е под 10% (Павликени, Полски Тръмбеш). Горския фонд в областта се стопанисва от четири горски стопанства като основно се произвежда необработен дървен материал от иглолистни и широколистни дървесни видове.

Като част от проблемите, които стоят пред селското стопанство, могат да се посочат:

- земеделските земи са раздробени на многобройни маломерни участъци, непригодни за механизирани обработка;
- висок е делът на изоставените и неизползвани с години обработваеми земи;
- нисък е делът на поливните площи, амортизирани и разрушени са напоителни системи и съоръжения;

Промишленост

Промишлеността е основен структуроопределящ отрасъл за местната икономика с водещо значение по редица показатели. Структурата на промишлеността е разнообразна, което е добра предпоставка за икономически растеж чрез коопериране и заздравяване на междусекторните връзки на отраслите вътре и извън областта.

Водещо в промишлената структура на областта е **производството на храни и напитки**. Област Велико Търново е втората по значение в страната по отношение производството на храни и напитки. Действащи предприятия на хранително-вкусовия бранш функционират във всички общини на областта. Най-големите от тях са в общини Велико Търново, Павликени, Свищов, Горна Оряховица. Основен проблем при тях е зависимостта им от външни суровини.

Най-динамично развиващите се са производството на дървесна маса, хартия и картон и производството на метални изделия. Тези два подотрасъла непрекъснато увеличават своето значение за икономиката на областта. Успешно се развиват и **производството на химични продукти, на машини с общо и специално предназначение**, както и на **електрически съоръжения**.

Въпреки относително добрата териториална насоченост на промишлеността, четири общини ("Триграднето" + Свищов) концентрират основната част от производствените мощности и наетите лица. Сравнително слаба индустриализация продължава да имат селските райони и общините Златарица и Сухиндол.

Следва да се отбележи, че съществуващите производствени зони се нуждаят от съществена рехабилитация и инфраструктурно обновление. Същевременно иновациите и високопродуктивните технологии, които са фактор за икономически растеж, навлизат много бавно в производствата. Като цяло липсват нови високотехнологични производства, които да повишат общата конкурентоспособност на областната икономика и да създадат условия за траен растеж.

Туризм

Туризмът в Област Велико Търново се е утвърдил като важен сектор на областната икономика. В областта има множество културно-исторически и природни забележителности и предоставя възможности за развитие на познавателен, рекреативен и различни форми на алтернативен туризъм - селски, винен, био и др. Отрасълът се развива относително стабилно. Основна туристическа дестинация е гр. Велико Търново и околностите му. Други привлекателни туристически дестинации са общини Елена и Свищов. Въпреки положителните показатели може да се каже, че потенциалът, с който разполага областта, все още не се оползотворява напълно и достатъчно ефективно. Основните туристически центрове са съсредоточени в областния град и общините Елена и Свищов. Далеч не се използват пълноценно възможностите, които има областта за развитие на различните форми на алтернативен туризъм.

Транспортна инфраструктура

Област Велико Търново се обслужва от два Пан-европейски транспортни коридори - ОЕТК № 7 (р. Дунав) и ОЕТК № 9. Относителният дял на първокласните пътища в областта е 16,33 %, което е по-висок от стойността на този показател в страната - 15,22%. Гъстотата на железопътната мрежа в областта е 48,64 % и сред най-високите показатели за страната. На територията на областта не са изградени автомагистрала и скоростни пътища, но трасето на бъдещата АМ "Хемус" /София-Варна/ ще преминава през нея. От важно национално значение е доизграждането и модернизацията на крайдунавския крайбрежен път Видин - Силистра, който е предвиден в Дунавската стратегия на Европейския съюз.

По отношение на водния транспорт, ключово за областта е пристанище Свищов, което се намира в най-южната точка на река Дунав. Пристанището е от национално значение и разполага с най-голямата митническа складова и логистична база в Централна Северна България и необходимата техника за обработка на всички видове контейнери.

Летище Горна Оряховица е петото международно летище в страната като е специализирано за карго-полети и има потенциални възможности за увеличаване обема на своята дейност. Явява се основен пункт за износ на бързоразваляеми селскостопански продукти, живи животни и охладено месо от Северна България за ЕС, Русия и страните от Близкия и Далечен Изток. Също така се използва и за чартърни бизнес полети, както и за учебно-тренировъчна дейност на ВВС и гражданската авиация.

Направеното анкетно проучване от Българска Стопанска Камара сред експерти в областта, представители на областните и общински администрации, потвърждава изведените стратегически приоритети. Като приоритетни области в различните общини на Област Велико Търново се посочват преработващата промишленост - млечна, химическа, текстилна, винарска, селското стопанство - растениевъдство, лозарство и животновъдство и туризма. В община Свищов химическата и хранителна промишленост заемат значителен дял от общинската икономика. Основните действащи към момента предприятия на територията на Община Свищов са за производство на целулоза - Свилоза“АД е пазарен лидер в страната и региона и има структуроопределяща роля в българската целулозно-хартиена промишленост. Винпром „Свищов“ е едно от големите предприятия в България за винопроизводство с дългогодишни традиции, „Слънчо“ АД е единствената в страната фирма за производство на бебешки и детски инстантни храни и каши. В община Сухиндол основните икономически сектори са земеделието, лозарството и винарството. В община Стражица са застъпени производството на панелни радиатори, велпапе и опаковки, производство и преработка на птиче месо, мелничарство, растениевъдство и животновъдство. В община Велико Търново е развита хранително-вкусовата промишленост - една от големите фирми в сладкарското производство - „Престиж 96“ АД оперира на територията на общината. Развито е пиво производството - „Болярка ВТ“ АД, производството на мляко, млечни и месни продукти, туризма и хотелиерството. В общините Горна Оряховица и Павликени приоритетните сектори са хранително-вкусовата и шивашката промишленост, машиностроенето, търговията и услугите.

SWOT анализ:

- Област Велико Търново притежава множество силни страни, които способстват икономическия и социалния растеж. На първо място това са нейното географско положение и богати природни и културно-исторически ресурси. Областта се намира на важен транспортен коридор, който осигурява връзки с други страни от Европа, Дунавския регион и Балканския полуостров. Богатите почви, наличието на водни ресурси и липса на големи замърсители, са подходящи за развитие на ефективно земеделие и съответно свързаните с това отрасли от преработващата промишленост. Богатото културно-историческо наследство, уникалните природни забележителности, множеството минерални и лечебни извори са предпоставка за развитие на познавателен, рекреационен и алтернативен туризъм. Добър показател в областта е разнообразието на икономическите сектори и наличието на множество малки и средни предприятия. Наличието на висши училища с традиции в Свищов и Велико Търново подпомагат високото образователно равнище на населението и подготовката на

квалифицирани кадри за нуждите на пазара на труда. Областта е със сравнително висок индекс на човешкото развитие според индикаторите за образование, здравеопазване и икономика.

- Като слаби страни в областта следва да се посочат някои негативни икономически тенденции като намаляването на инвестициите, което е особено осезаемо в преработващата промишленост, кризата в машиностроителния отрасъл, намаления обем на животновъдна продукция, силно ограничените площи заети с трайно насаждения и зеленчукопроизводство, непълноценното използване на туристическите ресурси. Наблюдават се и някои негативни демографски тенденции като обезлюдяване на райони особено характерно за общините Сухиндол, Стражица и Златарица. Съществуват много малки или обезлюдени селища в планинските части на областта. Областта като цяло има нужда от реконструкция и модернизация както на водоснабдителната инфраструктура, така и на пътната.
- Възможностите, които стоят пред областта, са по посока развитие на туризма, реализация на различни инфраструктурни проекти, по-ефективно използване на възможностите, които предоставя излазът на р. Дунав, стимулиране и повишаване на трансграничното сътрудничество, както и стимулиране на предприемачеството и иновациите.
- Заплахите, които могат да бъдат идентифицирани, са по отношение на продължаващите неблагоприятни демографски тенденции, водещи до възможен срив на пазара на труда, негативно влияние на световната икономическа криза върху икономиката на областта, продължаващи негативни тенденции, свързани с изменение на климата.

Стратегическата програма за развитие на Област Велико Търново в периода 2012 -2020 г. поставя основни стратегически цели и насоки, които да определят бъдещите политики и дейности в областта с цел постигане на устойчиво икономическо и социално развитие.

Визия: Област Велико Търново е емблематичен за България и динамично развиващ се дунавски регион, в рамките на който се осъществяват разнообразни и взаимно допълващи се индустриални, транспортно-логистични, земеделски, туристически, културни и образователни дейности, привлекателни за инвеститори и туристи и осигуряващи високо качество на живота за жителите на областта.

В стратегията за развитие на областта са изведени 4 стратегически цели свързани с:

- постигане на икономически растеж с по-високи темпове от средните за страната
- постигане на социална сигурност, равнопоставеност и перспективност;
- предоставяне на съвременни инфраструктурни и висококачествени комунални услуги, опазване на културно-историческото наследство и съхраняване на околната среда;
- постигане на добро планиране, управление и сътрудничество;

Приоритетни оси във връзка с изпълнението на стратегията са инвестиции за растеж и заетост, устойчив туризъм, наука, образование и иновации, инфраструктура, околна среда, управление и услуги в помощ на населението и бизнеса.

Заложените целеви стойности на ключовите индикатори включват заетост на населението на възраст 15-64 г. в размер на 64%, увеличаване на дела на завършилите висше образование на възраст 30-34г. в размер на 34%, намаляване на дела на рано напусналите образователната система до 12%, намаляване на равнището на безработица до 8.5%,

увеличаване на коефициента на икономическа активност и общия доход средно на лице от домакинство.

3.5. ИЗВОДИ

От направения анализ на макроикономическите показатели в целевите области и на действащите нефинансови предприятия в тях, могат да се изведат следните изводи:

- Област Русе:
 - Икономическото състояние на Област Русе е на сравнително добро ниво - по БВП областта се нарежда на 8^{-мо} място в страната за 2015 г. като увеличението му в разглеждания пет годишен период е с близо 17%. Наблюдава се ясно изразена тенденция на нарастване на БВП на човек от населението, като спрямо 2011 г. увеличението е с 21%. Услугите реализират най-голям дял в БДС на областта (близо 58%), следват индустрията и аграрният сектор.
 - Нарастват чуждестранните инвестиции, но като дял от общите за страната, са само 1.5%.
 - Рентабилността на продажбите на предприятията е над-средната за страната за целия разглеждан период и бележи значителен ръст.
 - Икономиката на Област Русе се характеризира с многоотрасловост и наличие на традиционни производства.
 - От анализираните в областта предприятия, с данни за 2015 г., делът на регистрираните по ДДС, представлява 52.7%, а наетите в тях са с дял от 84.2%, общите им приходи представляват 96.3%, а активите им - 94.7% от активите на анализираните предприятия. Област Русе се нарежда на 7^{-ма} позиция сред областите в страната по брой рег. по ДДС предприятия, по брой наети и по общо приходи.
 - Водещите сектори в областта са:
 - сектор „Преработваща промишленост“ - секторът е на 1^{-во} място по брой на наетите лица и на 2^{-ро} място по брой на предприятията, по размер на общите приходи на предприятията заема 2^{-ро} място. Секторът се нарежда на първо място по печалба на предприятията и на първо място по общо активи. Регистрираните в сектора предприятия по ДДС представляват 70.2% от общия брой предприятия в сектора, като в тях работят 94.8% от наетите в сектора, общите им приходи са с дял от 98.9% от приходите на всички предприятия в сектора. Делът на малките и средните предприятия, рег. по ДДС, е 40.7%, но наетите в тях представляват 60.3% от наетите в сектора лица, а в големите предприятия, рег. по ДДС работят 33.2% от наетите. Микропредприятията като брой съставляват 57.2%, но наетите са само 6.5%.
Водещите производства в сектора са: „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“; „Производство, некласифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване“; „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“; „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“; „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“.
- Област Русе се нарежда на 5^{-то} място по брой наети в преработващата промишленост в страната и на 6^{-то} място по приходи.

- сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - секторът се характеризира с най-голям брой на предприятията, по брой на заетите лица заема 2^{-ро} място и 1^{-во} място по размер на общите приходи на предприятията. Секторът се нарежда на второ място по печалба на предприятията и на второ място по общо активи. Регистрираните в сектора предприятия по ДДС представляват 52.5% от общия брой предприятия в сектора, като в тях работят 77% от наетите в сектора, а общите им приходи са с дял от 96.5% от приходите на всички предприятия в сектора. В сектора регистрираните по ДДС предприятия са предимно микро и малки предприятия, като дялът на микропредприятията е 88.2%, а на малките предприятия - 10.8%, в микропредприятията работят 45% от наетите, а в малките - 35.7%. 19.2% са наетите лица в средните предприятия, чийто дял е само 1.1%.
Област Русе се нарежда на 6^{-та} позиция по приходи в сектора сред областите в страната, на 7^{-ма} позиция по брой на предприятията и на 8^{-ма} позиция по наети.
- сектор „Транспорт, складиране и пощи“ - секторът се нарежда на 3^{-то} място по брой предприятия, по брой наети лица и по размер на общите приходи на предприятията. Регистрираните по ДДС предприятия са с дял от 73.5% от анализиранияте предприятия, с дял на наетите в тях 93.6%, общи приходи - 98.3% и активи с дял от 99% от активите на анализиранияте в сектора предприятия. Дялът на микропредприятията, рег.по ДДС е доста голям, но броят на наетите в тях, сравнително малък - 83.3% от предприятията с наети с дял от 22.6% от наетите в сектора. 35% от наетите са в средните предприятия.
Област Русе се нарежда на 6^{-та} позиция по наети сред областите в страната, на 6^{-та} позиция по приходи и на 7^{-ма} позиция по брой на предприятията в сектора.
- сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ - 4^{-то} място по брой предприятия и по брой наети лица, 6^{-то} място по размер на общите приходи на предприятията. 41.1% от анализиранияте в сектора предприятия са рег.по ДДС, наетите в тях представляват 68.7% от наетите в сектора, с общи приходи 84.2% от приходите на предприятията в сектора и активи 85.5% от активите на предприятията в сектора. Над 72% от наетите в сектора са в малките и средните предприятия, рег.по ДДС, а приходите им от дейността близо 70%.
- сектор „Строителство“ - секторът заема 5^{-то} място по брой предприятия и по брой наети лица, 5^{-то} място по размер на общите приходи на предприятията. 72.7% от анализиранияте предприятия са рег. по ДДС, наетите в тях са 91.3% от наетите в сектора, приходите им от дейността са 95.4%, а активите - 96.4%. В сектора дялът на малките и средните предприятия, рег.по ДДС, са 21.3%, а наетите в тях - 74% от наетите в сектора.
- сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ - секторът се нарежда на 6^{-то} място по брой предприятия и по брой наети лица, на 4^{-то} място по размер на общите приходи на предприятията, на 3^{-то} място по печалба на предприятията и по общо активи. 90% от анализиранияте предприятия са регистрирани по ДДС, като наетите в тях представляват 98.1% от наетите в сектора, общите им приходи са с дял от 99.6%, а активите - 99.7%. Близо половината от наетите лица работят в малките предприятия, рег.по ДДС. Дялът на микропредприятията е 72.2%, но наетите в тях са с дял от 24.6%.

- Област Велико Търново

- Област Велико Търново също е в сравнително добро икономическо състояние - по размер на БВП областта се нарежда на десето място за 2015 г. сред областите в страната, а увеличението му в петгодишния период е 11%. Тенденцията на нарастване на БВП на човек от населението и тук е ясно изразена, като спрямо 2011 г. увеличението е с 21%. Делът на услугите в БДС на областта е най-голям (62.3%), следват индустрията и аграрният сектор.
- ПЧИ нарастват в целия петгодишен период, но като дял от ПЧИ общо за страната са много малко. Разходите за придобиване на ДМА на предприятията от областта са с колеблива тенденция на нарастване и спадане.
- Рентабилността на продажбите на предприятията също е над-средната за страната за целия разглеждан период, като бележи плавен растеж.
- От анализирани в областта предприятия, с данни за 2015 г., делът на регистрираните по ДДС, представлява 50.1%, а наетите в тях са с дял от 80.6%, общите им приходи представляват 95.3%, а активите им - 92.5% от активите на анализирани предприятия. Област Велико Търново заема 8^{-ма} позиция по брой предприятия и по наети в тях лица, а по приходи на предприятията областта е на 9^{-та} позиция сред областите в страната.
- Водещите сектори в областта са:
 - сектор „Преработваща промишленост“ - секторът е на 1^{-во} място по брой на наетите лица и на 2^{-ро} място по брой на предприятията, по размер на общите приходи на предприятията заема 2^{-ро} място. Секторът се нарежда на първо място по печалба на предприятията и на първо място по общо активи. Регистрираните в сектора предприятия по ДДС представляват 66.4% от общия брой предприятия в сектора, като в тях работят 93.6% от наетите в сектора, общите им приходи са с дял от 97.6% от приходите на всички предприятия в сектора. Делът на средните предприятия, рег. по ДДС, е 13.4%, но наетите в тях представляват 44.5% от наетите в сектора лица, а в големите предприятия, рег. по ДДС работят 32.1% от наетите. Микропредприятията като брой съставляват 61.6%, но наетите са само 7%.
Водещите производства в сектора са: „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“; „Производство, некласифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване“; „Производство на основни метали и метални изделия, без машини и оборудване“; „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“; „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“.
 - сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - секторът се характеризира с най-голям брой на предприятията, по брой на заетите лица заема 2^{-ро} място и 1^{-во} място по размер на общите приходи на предприятията. Секторът се нарежда на второ място по печалба на предприятията и на второ място по общо активи. Регистрираните в сектора предприятия по ДДС представляват 50.5% от общия брой предприятия в сектора, като в тях работят 80% от наетите в сектора, а общите им приходи са с дял от 97.3% от приходите на всички предприятия в сектора. В сектора регистрираните по ДДС предприятия са предимно микро и малки предприятия, като делът на микропредприятията е 86.3%, а на малките предприятия - 11.8%, в микропредприятията работят 37.6% от наетите, а в малките - 33%. 19.1% са наетите лица в средните предприятия, чийто дял е само 1.7%.
 - сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ - секторът се нарежда на 3^{-то} място по брой наети лица и на 5^{-то} по брой предприятия, на 3^{-то} място по размер на общите приходи на предприятията и на 3^{-то} място по размер на активите. 84.4% от

анализираните предприятия са регистрирани по ДДС, като наетите в тях представляват 96.2% от наетите в сектора, общите им приходи, както и активите им, са с дял от по 99.2%, Повече от половината от наетите лица работят в малките предприятия, рег.по ДДС. Делът на микропредприятията е 70.2%, но наетите в тях са с дял от 23.7%.

Област Велико Търново се нарежда на 7^{-ма} позиция по наети от общо наетите в сектора в страната и 4^{-та} по приходи.

- сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ - 3^{-то} място по брой предприятия и на 4^{-то} място по брой наети лица. 37.4% от анализираните в сектора предприятия са рег.по ДДС, наетите в тях представляват 63.8% от наетите в сектора, с общи приходи 79.9% от приходите на предприятията в сектора и активи 88.1% от активите на предприятията в сектора. 65.4% от наетите в сектора са в малките и средните предприятия, рег. по ДДС, а приходите им от дейността близо 70%.

Област Велико Търново се нарежда на 8^{-ма} позиция по наети сред областите в страната, на 8^{-ма} позиция по приходи и на 7^{-ма} позиция по брой на предприятията в сектора.

- сектор „Транспорт, складиране и пощи“ - секторът се нарежда на 4^{-то} място по брой предприятия, на 6^{-то} място по брой наети лица и 4^{-то} място по размер на общите приходи на предприятията. Регистрираните по ДДС предприятия са с дял от 64.5% от анализираните предприятия, с дял на наетите в тях 81.7%, общи приходи - 97.7% и активи с дял от 96.2% от активите на анализираните в сектора предприятия. Делът на микропредприятията, рег.по ДДС е доста голям, но броят на наетите в тях, сравнително малък - 83% от предприятията са наети с дял от 28.6% от наетите в сектора. 43.5% от наетите са в средните предприятия.
 - сектор „Строителство“ - секторът заема 6^{-то} място по брой предприятия и 5^{-то} място по брой наети лица, 5^{-то} място по размер на общите приходи на предприятията. Секторът се нарежда на 3^{-то} място по печалба на предприятията. 73.7% от анализираните предприятия са рег. по ДДС, наетите в тях са 88.4% от наетите в сектора, приходите им от дейността са 93.8%, а активите - 90.4%. В сектора делът на малките предприятия, рег. по ДДС, е 25%, а наетите в тях - 46.5% от наетите в сектора, тоест почти половината от наетите са в малките предприятия.
- Област Велико Търново се нарежда на 7^{-ма} позиция по наети сред областите в страната, на 7^{-ма} позиция по приходи и на 7^{-ма} позиция по брой на предприятията в сектора.

- Област Силистра

- Област Силистра е със силно влошени икономически показатели и слабо развита икономика. Областта е с вторият най-малък обем на БВП в страната за 2015 г. след област Видин и с най-малък БВП на човек от населението. В петгодишния период БВП нараства само с 1.1%, а БВП на човек от населението - с 5.6%. Делът на аграрния сектор в БДС е по-висок от дела на индустрията, услугите държат най-голям дял (58.2%).
- Наблюдава се ограничена бизнес активност и ниски инвестиции, като за 2015 г. ПЧИ са само 0.1% от ПЧИ общо за нефинансовите предприятия в страната. За периода 2011-2014 г. по размер на инвестиции Област Силистра е нарежда на последно място сред областите в страната, а за 2015 г. - на предпоследно.
- От анализираните в областта предприятия, с данни за 2015 г., делът на регистрираните по ДДС, представлява 48.9%, а наетите в тях са с дял от 76.3%, общите им приходи

представляват 96.2%, а активите им - 92.2% от активите на анализирани предприятия. Област Силистра е с най-влошени показатели от трите области, като се нарежда на 24^{та} позиция в страната по приходи от дейността на предприятията, на 25^{та} позиция по брой на предприятията и на предпоследна позиция по брой наети.

■ Водещите сектори в областта са:

- сектор „Търговия; Ремонт на автомобили и мотоциклети“ - секторът се характеризира с най-голям брой на предприятията и с най-голям брой на заетите лица. и 1^{во} място по размер на общите приходи на предприятията. Секторът се нарежда на второ място по печалба на предприятията и на първо място по общо активи. Регистрираните в сектора предприятия по ДДС представляват 48.6% от общия брой предприятия в сектора, като в тях работят 74.5% от наетите в сектора, а общите им приходи са с дял от 97.9% от приходите на всички предприятия в сектора. В сектора регистрираните по ДДС предприятия са предимно микро и малки предприятия, като делът на микропредприятията е 86%, а на малките предприятия - 13.4%, в микропредприятията работят 47.1% от наетите, а в малките - 42.7%. 10.2% са наетите лица в средните предприятия, чийто дял е само 0.6%.
- сектор „Преработваща промишленост“ - секторът е на 2^{ро} място по брой на наетите лица и на 2^{ро} място по брой на предприятията, по размер на общите приходи на предприятията заема 3^{то} място. Секторът се нарежда на трето място по печалба на предприятията и на трето място по общо активи. Регистрираните в сектора предприятия по ДДС представляват 62.7% от общия брой предприятия в сектора, като в тях работят 92% от наетите в сектора, общите им приходи са с дял от 98.8% от приходите на всички предприятия в сектора. Делът на средните предприятия, рег. по ДДС, е 11.9%, но наетите в тях представляват 54.3% от наетите в сектора лица, а в големите предприятия, рег. по ДДС работят 13.2% от наетите. Микропредприятията като брой съставляват 61.1%, но наетите са само 9.4%.
Водещите производства в сектора са: „Производство на текстил, облекло, обувки и други изделия от обработени кожи без косъм; обработка на кожи“; „Производство, некласифицирано другаде; ремонт и инсталиране на машини и оборудване“; „Производство на хранителни продукти, напитки и тютюневи изделия“; „Производство на изделия от каучук, пластмаси и други неметални минерални суровини“ „Производство на дървен материал, хартия, картон и изделия от тях (без мебели); печатна дейност“.
- сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ - секторът се нарежда на 3^{то} място по брой наети лица и на 3^{то} по брой предприятия, на 2^{ро} място по размер на общите приходи на предприятията и на 2^{ро} място по размер на активите. Секторът е на първо място по печалба. Близко 90% от анализирани предприятия са регистрирани по ДДС, като наетите в тях представляват 97.8% от наетите в сектора, общите им приходи, както и активите им, са с дял от по 99.5% и 99.3%, Повече от половината от наетите лица (51.5%) работят в малките предприятия, рег. по ДДС. Делът на микропредприятията е 72.3%, но наетите в тях са с дял от 25.3%.
- сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ - 4^{то} място по брой предприятия и на 5^{то} място по брой наети лица. 35.6% от анализирани в сектора предприятия са рег. по ДДС, наетите в тях представляват 60.8% от наетите в сектора, с общи приходи 76.5% от приходите на предприятията в сектора и активи 78.9% от активите на предприятията в сектора. 51.1% от наетите в сектора са в малките предприятия, рег. по ДДС, а приходите им от дейността близо 52.1%.

- сектор „Транспорт, складиране и пощи“ - секторът се нарежда на 4^{-то} място по брой предприятия, на 6^{-то} място по брой наети лица и 5^{-то} място по размер на общите приходи на предприятията. Регистрираните по ДДС предприятия са с дял от 46.5% от анализираниите предприятия, с дял на наетите в тях 74.8%, общи приходи - 95.2% и активи с дял от 96.6% от активите на анализираниите в сектора предприятия. Делът на микропредприятията, рег.по ДДС е доста голям, както и броят на наетите в тях - 85% от предприятията с наети с дял от 45.5% от наетите в сектора. 44.8% от наетите са в малките предприятия.
 - сектор „Строителство“ - секторът заема 6^{-то} място по брой предприятия и 4^{-то} място по брой наети лица, 4^{-то} място по размер на общите приходи на предприятията. 66.4% от анализираниите предприятия са рег. по ДДС, наетите в тях са 98.4% от наетите в сектора, приходите им от дейността са 96%, а активите - 96.5%. В сектора делът на малките предприятия, рег.по ДДС, е 17.8%, а наетите в тях - 46.6% от наетите в сектора, тоест почти половината от наетите са в малките предприятия.
- От направения обзор на стратегиите за развитието на целевите области за период 2014 - 2020 г. трите области, може да се отбележат следните сходства и общи стратегически приоритети:
- Областите изграждат своите стратегически планове на основата на целеполагащи документи в международен и национален план, каквито са: Стратегия Европа 2020, Национална програма за развитие България 2020, Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022, Национална програма за реформи 2012 - 2020, Стратегия на Европейския съюз за развитие на Дунавския регион и др. Всички тези документи са отправна точка при идентифицирането на приоритетните дейности в стратегическите планове и програми на областите като се взимат предвид силните страни, конкурентни предимства и потенциали на всяка от областите.
 - По отношение на природните ресурси областите се отличават с богата и разнообразна природа, плодородни почви и благоприятни климатични условия. Всичко това способства за развитие на селското стопанство и земеделието, което се явява и структуроопределяща икономическа дейност за областите Силистра и Русе.
 - Богатството на природните ресурси и развитото земеделие са предпоставка за развитие и на преработващата промишленост. Преработващата промишленост и особено хранително-вкусовата промишленост, е водещ сектор в Област Велико Търново и добре развита в останалите две области.
 - Благоприятното географско положение, съществуващите транспортни връзки с национално и международно значение и развитата промишленост са добра предпоставка за развитие на транспортна дейност, изграждане на логистични и складови площи. Този отрасъл е добре развит в областите Русе и Велико Търново, и има своя потенциал и в Област Силистра.
 - Туризмът е с висок потенциал за развитие на разглежданите области. И трите области притежават богат културно-исторически и природен ресурс, подходящ за развитие на рекреативен, познавателен, балнео- и алтернативен туризъм. Използването на туристическия потенциал, развитието на легловата база и инфраструктура, съхраняването на културно-историческото наследство и провеждането на различни информационни дейности са залегнали като приоритетни области в стратегическите планове за развитие и на трите области.

- Със сезонен характер и/или цикличност на работното натоварване през г.та се характеризират дейностите в областта на: хотелиерството и ресторантьорството - във връзка с периодите на по-силен туристически поток през лятото; селското стопанство - във връзка с периодите на обработка на земеделските площи, засяване и прибиране на реколтата; преработващата промишленост и по-специално хранително-вкусовата - във връзка с периодите на наличие и обработка на суровините; строителството - във връзка със засилените строителни и монтажни дейности в различни периоди на г.та. Сезонният и цикличен характер на дейностите прави пазара на труда непостоянен, но за сметка на това, до голяма степен предвидим. Нуждата от по-голям брой, главно ниско и средно квалифицирани кадри, за кратък период от време, и трудността за осигуряване на постоянна заетост, налага използването на разнообразни канали и пазари, с които да се осигури необходимата заетост и работна ръка.
- И трите разглеждани области са под влиянието на негативни демографски тенденции, изразяващи се в обезлюдяване на райони, застаряване на населението, миграция на младите хора, отрицателен естествен прираст. Всички те дават и своето негативно отражение на пазара на труда, където липсват специалисти с подходяща квалификация, процентът на икономическа активност на населението все още е нисък, а безработицата, макар и с намаляваща тенденция, запазва високи нива. Това води до необходимост до търсене на различни алтернативни и гъвкави форми на заетост, предприемане на мерки за по-бързо адаптиране и вливане в пазара на труда, квалификация, преквалификация, идентифициране нуждите на работодателите в основни, ключови професии и длъжности за икономиката на областите, разглеждане на възможностите за трудова миграция и др.

IV. МЕСТЕН ПАЗАР НА ТРУДА

Разделът включва описание чрез брой и структура на работната сила, безработицата и свободните и заети работните места на пазара на труда в целевите области. Описани са основните тенденции на местния пазар на труда, дефицитните професии и длъжности, цикличността в търсенето и предлагането на работа, както и разходите на предприятията за продължаващо професионално обучение.

Анализът на пазара на труда в цялата страна през 2016 г. показва, че икономически активните лица на възраст 15-64 навършени години са 3.2 млн., или 68.7% от населението на същата възраст. В сравнение с 2015 г. коефициентът на икономическа активност (15-64 навършени години) намалява с 0.6 пр. п.

Общият брой на зетите лица е 3.017 млн., или 49.3% от населението на 15 и повече навършени години. Зетите лица на възраст 15-64 навършени години са 2.954 млн. Коефициентът на заетост за населението в същата възрастова група е 63.4%, съответно 66.7% за мъжете и 60% за жените.

Коефициентът на заетост за населението на възраст 20-64 навършени години е 67.7%, или с 0.6 пр. п. по-висок в сравнение с 2015 г. При мъжете коефициентът на заетост за тази възрастова група се увеличава с 0.9 пр.п., а при жените - с 0.2 пр.п., като достига съответно 71.3% и 64%. Коефициентът на заетост за възрастовата група 55-64 навършени години е 54.5%. В сравнение с 2015 г. той отбелязва нарастване с 1.5 пр.п. както при мъжете, така и при жените.

Безработните лица са 247.2 хил., от които 141.7 хил. са мъже и 105.6 хил. - жени. В сравнение с 2015 г. броят на безработните лица намалява с 19%. Коефициентът на безработица намалява с 1.5 пр.п. в сравнение с 2015 г. и достига 7.6%. За същия период коефициентът на безработица при мъжете намалява с 1.7 пр.п., а при жените - с 1.4 пр.п., като достига съответно 8.1 и 7%.

Продължително безработни (от една или повече години) са 146.1 хил., или 59.1% от всички безработни лица. Коефициентът на продължителна безработица е 4.5% - съответно 4.8% за мъжете и 4.1% за жените.

Икономически неактивните лица на възраст 15-64 навършени години са 1.459 млн., от които 641.5 хил. са мъже и 817.7 хил. - жени. Коефициентът на икономическа неактивност (15-64 навършени години) е 31.3% - съответно 27.3% за мъжете и 35.4% за жените.

Броят на обезкуражените лица на възраст 15-64 навършени години е 163.4 хил. Относителният дял на рано напусналите образование и обучение от населението на 18-24 навършени години е 13.8%.

4.1. РАБОТНА СИЛА

Тази глава описва състоянието на пазара на труда в целевите области чрез икономическата активност на населението, броят на зетите, образователната им структура и средната заплата на зетите. По отделните показатели се наблюдават две отделни възрастови деления на населението - на всички над 15 навършени години и на хората попадащи във възрастовата група 15-64 навършени години.

Силистра

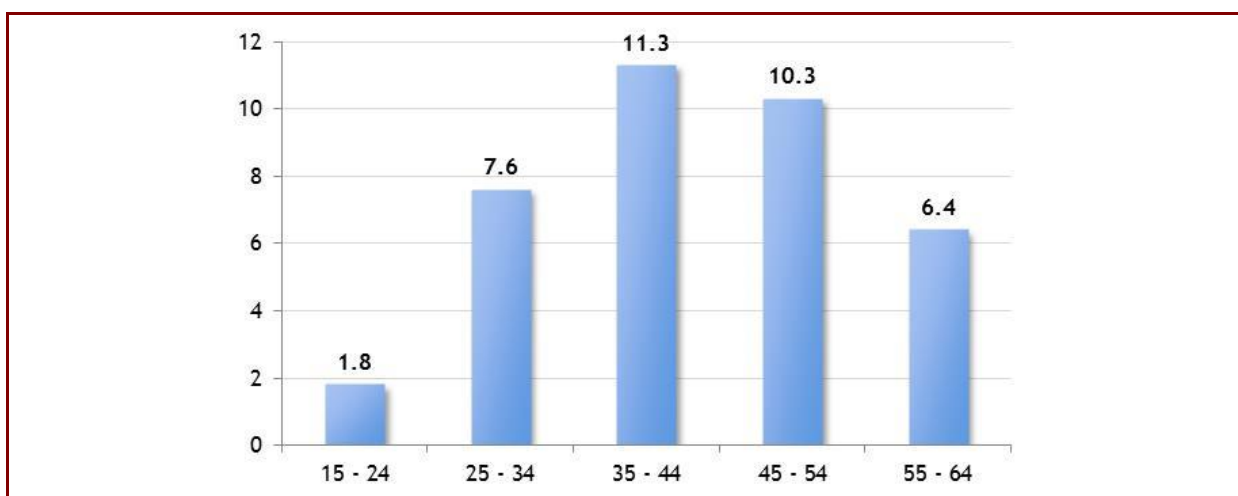
През 2016 г. икономически активните лица в Област Силистра на възраст 15 и повече години са 45.6 хил., а относителният им дял от населението на 15 и повече навършени години е 47%, под средното ниво за страната от 53.3%. В сравнение с 2015 г. те намаляват с около 4 хил. души или с 4.6%. Коефициентът на икономическа активност²⁹ е 46.9% (54.6% за мъжете и 39.6% за жените). По брой на икономически активните лица Област Силистра е на незавидното 25-о място сред всички 28 области в страната, а по коефициент на икономическа активност - на 23-о място. В сравнение с 2015 г. коефициентът на икономическа активност в областта намалява с 0.9 пр.п.

През 2016 г. икономически активните лица на възраст 15-64 навършени години са 45 хил., или 62.8% от населението на същата възраст. В сравнение с 2015 г. общият коефициент на икономическа активност (15-64 навършени години) спада до 62.8%. Необходимо е да се отбележи разликата с коефициентът за цялата страна, който за 2016 г. е 68.7%.

Общият брой на заетите лица над 15 години в Област Силистра е 38 хил. Коефициентът на заетост³⁰ в тази възрастова група е 39.1%. За сравнение, по този показател с най-висок коефициент на заетост сред областите е София (столица) - 59.7%.

Заетите лица на възраст 15-64 навършени години са 37.4 хил. Спрямо 2015 г. броят им нараства с 3.9%. Общият коефициент на заетост на населението на 15-64 навършени години в Област Силистра през 2016 г. е 62.6% при среден за страната 63.4%. Най-голям е коефициентът на заетост в групата 45-54 г. (68.9%), а най-малък във възрастовата група 15-24 г. (18.4%).

ГРАФИКА 59 ЗАЕТИ ЛИЦА НА ВЪЗРАСТ 15 - 64 НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПО ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ В ОБЛАСТ СИЛИСТРА ПРЕЗ 2016 Г., ХИЛ. БРОЯ

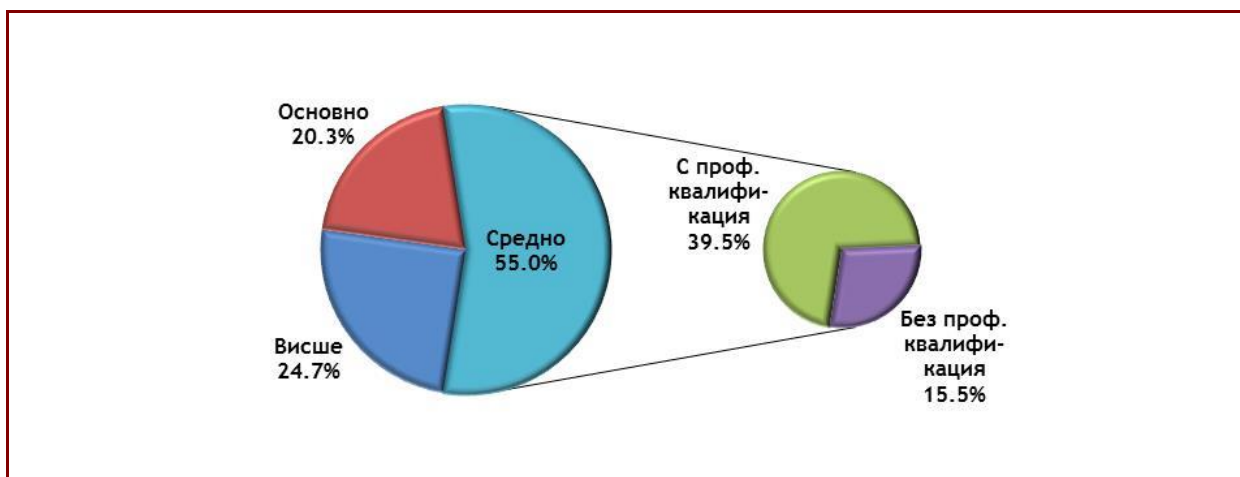
Изн. НСИ

Заетите лица с висше образование в Област Силистра са 9.4 хил. през 2016 г., като на годишна база те нарастват с 1.5 хил. Коефициентът на заетост при тях е 67.8%. Заетите със средно образование са 20.9 хил. От тях 15 хил. са с придобита професионална квалификация.

²⁹ Коефициент на икономическа активност - относителен дял на икономически активното население от населението на същата възраст.

³⁰ Коефициент на заетост - относителен дял на заетите лица от населението на същата възраст.

Графика 60 Заети лица на възраст над 15 години по степен на образование в Област Силистра през 2016 г., %

Изн. НСИ

Средногодишният брой на наетите по трудово и служебно правоотношение лица през 2015 г. в Област Силистра е 21.2 хил. души. На годишна база те нарастват с 424 души или с 2%.

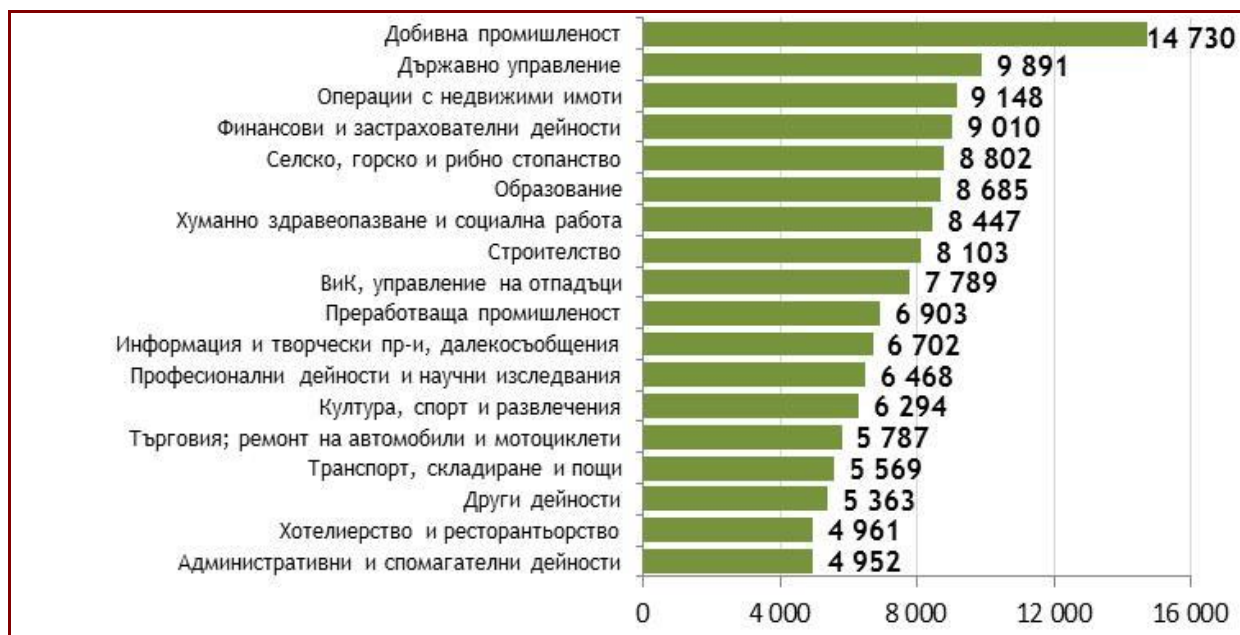
Графика 61 НАЕТИ ЛИЦА ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ (A21) В ОБЛАСТ СИЛИСТРА ПРЕЗ 2015 Г., БРОЯ

Изн. НСИ

Средногодишната заплата е най-висока в икономическа дейност „Добивна промишленост“, следвана от „Държавно управление“ и „Операции с недвижими имоти“.

Графика 62 Средногодишна заплата на наетите по икономически дейности (A21) в Област Силистра през 2015 г., лв.

Изн. НСИ

Русе

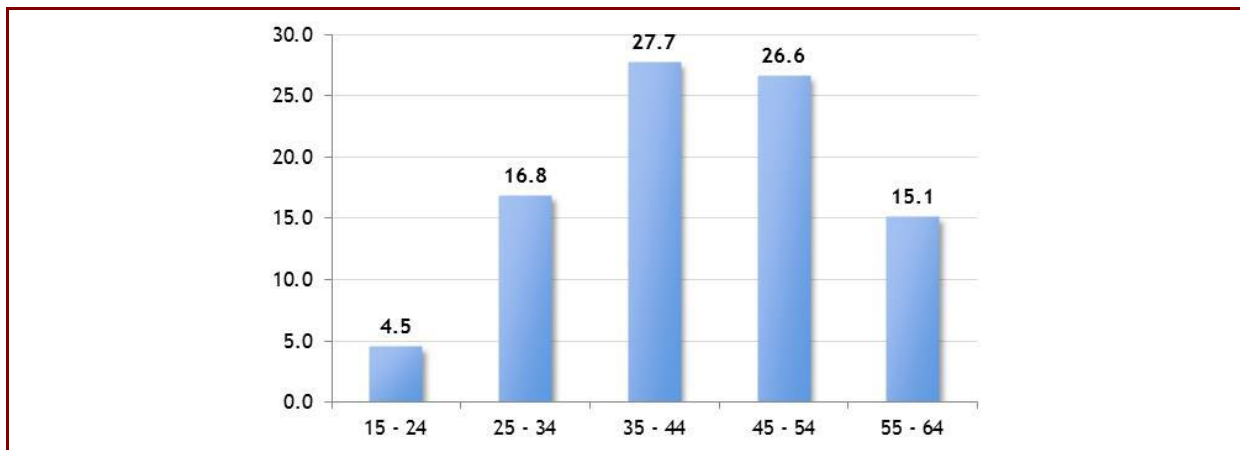
През 2016 г. икономически активните лица в Област Русе на възраст 15 и повече години са 98.7 хил., а относителният им дял от населението на 15 и повече навършени години е 50.3%, при 53.3% общо за страната. В сравнение с 2015 г. те намаляват с около 300 души или с 0.3%. Коефициентът на икономическа активност е 50.3% (55.5% за мъжете и 45.4% за жените). По брой на икономически активните лица Област Русе е на единадесето място, а по коефициент на икономическа активност - на седемнадесето място. В сравнение с 2015 г. коефициентът на икономическа активност в областта намалява с 0.4 пр.п.

През 2016 г. икономически активните лица на възраст 15-64 навършени години са 97.5 хил., или 66.8% от населението на същата възраст. В сравнение с 2015 г. общият коефициент на икономическа активност (15-64 навършени години) нараства до 66.8%. В тази област разликата с коефициента за страната (68.7%) е по-малка.

Общият брой на заетите лица над 15 години е 91.9 хил., или 66.8 % от населението в тази възрастова група в Област Русе. Коефициентът на заетост в тази група е 46.8%.

Заетите лица на възраст 15-64 навършени години са 90.7 хил. и делът им е 3.1% от броя на заетите на същата възраст в страната. Спрямо 2015 г. броят им нараства с 2%. Общият коефициент на заетост на населението на 15-64 навършени години в Област Русе през 2016 г. е 62.2% при среден за страната 63.4%. По коефициент на заетост Област Русе се нарежда на дванадесето място сред областите в страната. Най-голям е коефициентът на заетост в групата 35-44 г. (80.8%), а най-малък във възрастовата група 15-24 г. (19.8%).

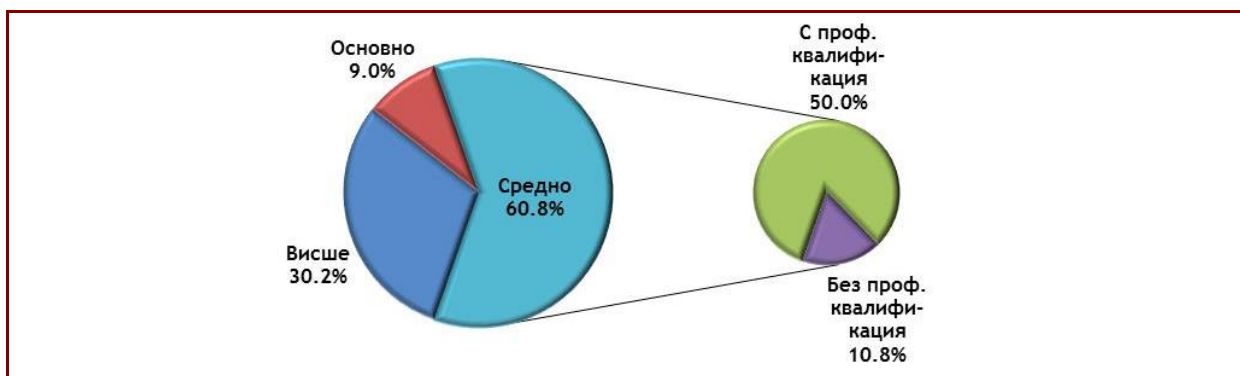
ГРАФИКА 63 ЗАЕТИ ЛИЦА НА ВЪЗРАСТ 15 - 64 НАВЪРШЕНИ ГОДИНИ ПО ВЪЗРАСТОВИ ГРУПИ В ОБЛАСТ РУСЕ ПРЕЗ 2016 Г., ХИЛ. БРОЯ

Изт. НСИ

Заетите лица с висше образование в Област Русе са 27.8 хил. през 2016 г., като на годишна база те нарастват с 1.3 хил. Коефициентът на заетост при тях е 68.3%. Заетите със средно образование са 55.9 хил. От тях 46 хил. са с придобита професионална квалификация, точно половината от всички заети.

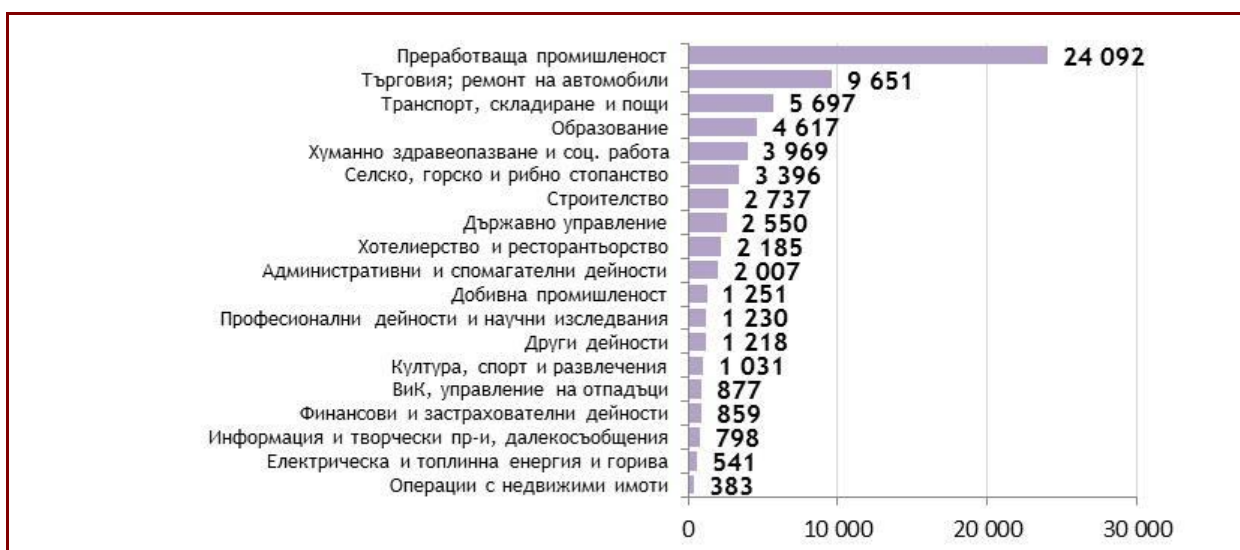
ГРАФИКА 64 ЗАЕТИ ЛИЦА НА ВЪЗРАСТ НАД 15 ГОДИНИ ПО СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ В ОБЛАСТ РУСЕ ПРЕЗ 2016 Г., %

Изт. НСИ

Средногодишният брой на наетите по трудово и служебно правоотношение лица през 2015 г. в Област Русе е 69.1 хил. души. На годишна база те намаляват с 342 души или с 0.5%.

ГРАФИКА 65 НАЕТИ ЛИЦА ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ (A21) В ОБЛАСТ РУСЕ ПРЕЗ 2015 Г., БРОЯ

Изт. НСИ

Средногодишната заплата е най-висока в икономическа дейност „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“, следвана от „Финансови и застрахователни дейности“, „Добивна промишленост“ и „Хуманно здравеопазване и социална работа“.

ГРАФИКА 66 СРЕДНОГОДИШНА ЗАПЛАТА НА НАЕТИТЕ ПО ИКОНОМИЧЕСКИ ДЕЙНОСТИ (A21) В ОБЛАСТ РУСЕ ПРЕЗ 2015 Г., ЛВ.

Изн. НСИ

Велико Търново

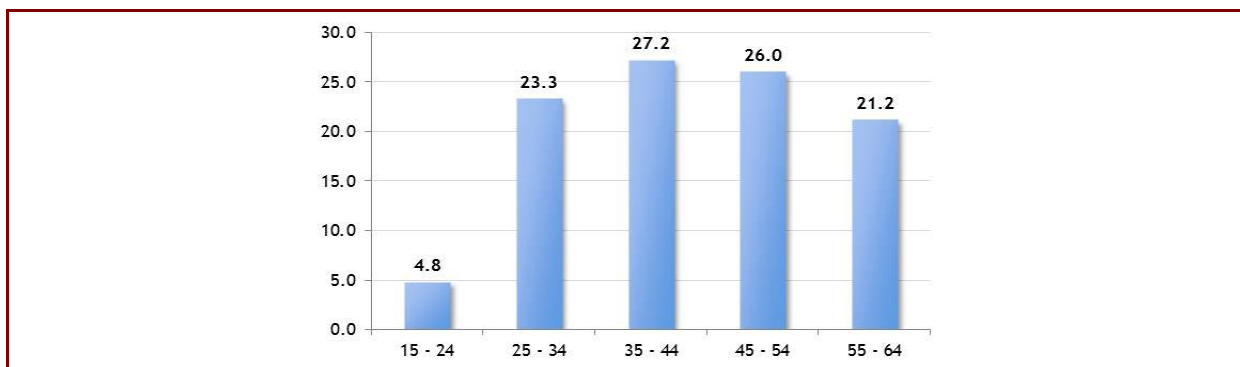
През 2016 г. в Област Велико Търново икономически активните лица на възраст 15 и повече навършени години са 113.4 хил. и в сравнение с 2015 г. намаляват с 1.5 хил.. Коефициентът на икономическа активност е същият както през 2015 г. - 53.4% (при 53.3% общо за страната), като при мъжете е 59.3%, а при жените - 47.9%.

През 2016 г. в Област Велико Търново икономически активните лица на 15-64 навършени години са 110.9 хил.. В сравнение с 2015 г. коефициентът на икономическа активност се увеличава с 0.5 процентни пункта и достига 70.3%, като при мъжете е 74.1%, а при жените - 66.5%. Коефициентът на заетост в тази възрастова група е по-висок от този за страната (68.7%) през 2016 г.

Общият брой на заетите лица на 15 и повече навършени години през 2016 г. в областта е 104.9 хил.. Коефициентът на заетост през 2016 г. в Област Велико Търново е 49.4% и е с 0.4 процентни пункта по-нисък спрямо предходната г., като при мъжете е 55.2%, а при жените - 44.0%. По брой на заетите лица Област Велико Търново е на осмо място.

Заетите лица на възраст 15-64 навършени години през 2016 г. в областта са 102.5 хил. като в сравнение с предходната г. намаляват с 2.1 хил. Коефициентът на заетост не се променя и е 65%, като при мъжете е 68.9%, а при жените - 61%. Най-голям е коефициентът на заетост в групата 45-54 г. (83.9%), а най-малък във възрастовата група 15-24 г. (20.7%).

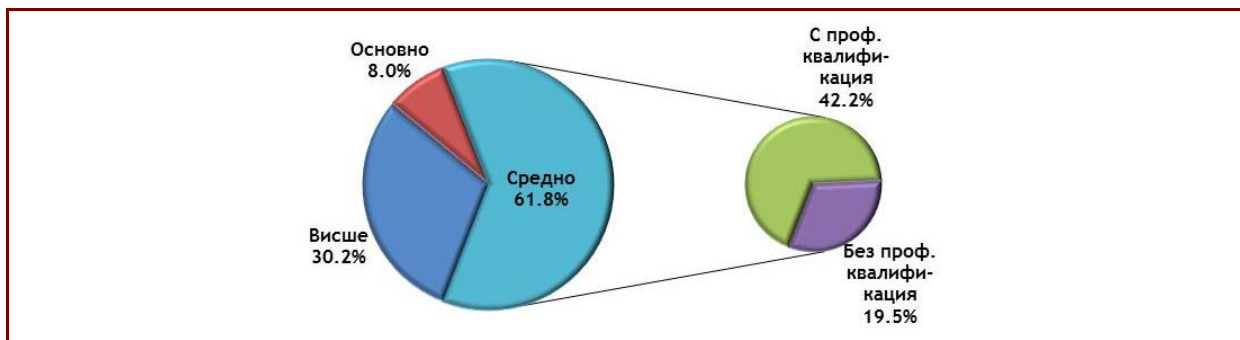
Графика 67 Заети лица на възраст 15 - 64 навършени години по възрастови групи в Област Велико Търново през 2016 г., хил. броя

Изт. НСИ

Заетите лица с висше образование в Област Велико Търново са 31.7 хил. през 2016 г., като на годишна база те нарастват с около 400 души. Коефициентът на заетост при тях е 68.6%. Най-голям брой са заетите лица със средно образование - 64.8 хил., от които 44.3 хил. са с придобита професионална квалификация.

Графика 68 Заети лица на възраст над 15 години по степен на образование в Област Велико Търново през 2016 г., %

Изт. НСИ

Средногодишният брой на наетите по трудово и служебно правоотношение лица през 2015 г. в Област Велико Търново е 67.1 хил. души. На годишна база те намаляват с 331 души или с 0.5%.

Графика 69 Наети лица по икономически дейности (A21) в Област Велико Търново през 2015 г., броя

Изт. НСИ

Средногодишната заплата е най-висока в икономическа дейност „Финансови и застрахователни дейности“, следвана от „Производство и разпределение на електрическа и топлинна енергия и на газообразни горива“, „Създаване и разпространение на информация и творчески продукти; далекосъобщения“ и „Държавно управление“.

Графика 70 Средногодишна заплата на наетите по икономически дейности (A21) в Област Велико Търново през 2015 г., лв.

Изт. НСИ

Коефициентът на икономическа активност в Област Русе и Област Велико Търново е с близка до средната стойност за страната, като в Област Велико Търново дори изпреварва. В тези две области се наблюдава възходящ тренд след 2011 г. с малки изключения. Област Силистра, обаче се отличава с по-нисък коефициент на икономическа активност, както спрямо другите области, така и в сравнение с коефициента за България, и тенденцията през последните две години е за намаление.

Областите Русе и Велико Търново се отличават със значително по-голям брой заети (90-100 хил. души), докато в Област Силистра те са само 38 хил. Това от една страна е обусловено от по-малката численост на населението в Област Силистра, но по-малкият коефициент на заетост показва, че причините не се коренят само там. Възрастовата структура на зетите показва сходни тенденции, като и в трите области най-голям е броят им във възрастовата група 35-44 г., следвана от групата на възраст между 45 и 54 г. Трябва да се отбележи, значително ниската младежка заетост и в трите целеви области, като зетите до 24 г. представляват под 5% от всички заети в областите Русе и Велико Търново и едва 1.8% в Силистра.

Образователната структура на зетите лица показва сходно разпределение в русенска и великотърновска области - около 30% висшисти, 61-62% заети със средно образование и 8-9% с основно образование. Сравнението със страната показва, че въпреки наличието на големи университети в тези две области, делът на зетите с висше образование все пак е по-нисък, за сметка на по-високият дял на зетите със средно образование. В Област Силистра ситуацията отново е забележимо по-влошена. Делът на зетите със средно образование е значително по-голям - 20%, за сметка както на тези със средна, така и с висша образователна степен. Делът на зетите с основно или по-ниско образование в Област Силистра е 2 пъти по-голям от делът в цялата страна.

Заетостта по сектори отрежда водещо място на „Преработващата промишленост“ и в трите области, като в областите Русе и Велико Търново делът на заетите в този подсектор е над 30%, а в Област Силистра - близо 21%. Втори по брой заети във всички области е подсектор „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“.

Като се изключат сектори като „Образование“, „Държавно управление“ и „Хуманно здравеопазване и социална работа“, които заради спецификата си също не предлагат възможности за мобилност на работна ръка на трансгранично ниво, сред водещите сектори се отличават още „Селско, горско и рибно стопанство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Строителство“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“.

4.2. БЕЗРАБОТНИ ЛИЦА

Изследването на безработните лица включва коефициент на безработица, отново за двете възрастови групи (над 15 г. и 15-64 г.). Разгледан е коефициентът както на НСИ, така и на АЗ с цел изчерпателност. Разликите се дължат на различните методологии, използвани от двете институции. Представени са брой и структура на безработните лица по възраст, степен на образование и професионална квалификация, както и брой на постъпилите на работа през г.та безработни лица.

Силистра

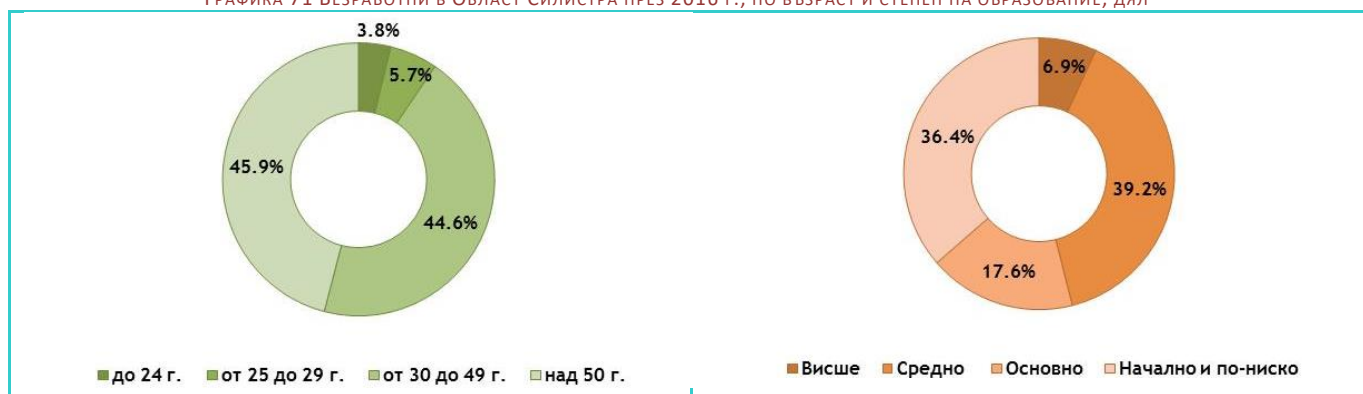
Според изследванията на НСИ, коефициентът на безработица при населението над 15 години в Област Силистра е много висок - 16.7% през 2016 г. Въпреки, че намалява с 5.1 пр.п. спрямо 2015 г. областта все още е втора по този показател в цялата страна, като отстъпва единствено на област Шумен. При мъжете коефициентът на безработица е 20.2, а при жените - 12.1%.

Коефициентът на безработица за възрастовата група 15 - 64 навършени години е 16.9% (20.5% за мъжете и 12.2% за жените), което е намаление с 5.2 пр.п. на годишна база. Този показател сочи, че всяка осма жена и всеки пети мъж в областта са безработни.

Данните на АЗ за безработицата показват спад с 1.6 пр.п. до 14.9% през 2016 г. Броят на безработните лица е 6.8 хил., от които 3.1 хил. са мъже и 3.6 хил. - жени. Спрямо 2015 г. общият брой намалява със 772 души или с 10.2% (с 290 мъже и 482 жени).

Безработните лица в Област Силистра са най-много във възрастовата група на над 50-годишните. През 2016 г. те са 3.1 хил., което е спад с около 270 души на годишна база. Втората по численост група е тази на безработните във възрастовата група 30 до 49 години - 3 хил. през 2016 г. срещу 3.2 хил. през 2015 г. Безработните над 30 години формират 90.5% от всички безработни в областта.

ГРАФИКА 71 БЕЗРАБОТНИ В ОБЛАСТ СИЛИСТРА ПРЕЗ 2016 Г., ПО ВЪЗРАСТ И СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ, ДЯЛ

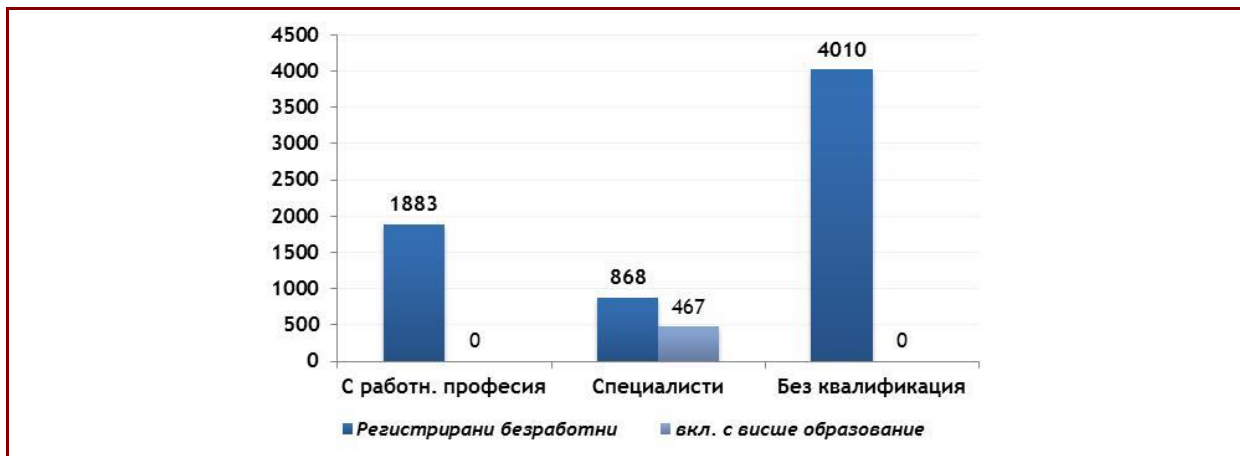

Изм. АЗ

В образователната структура делът на безработните с висше образование е нисък - 6.9% или 466 души. Най-голяма е групата на безработните с основно и по-ниско образование - 3.7 хил. души.

Безработните лица в областта с работническа специалност през 2016 г. са 1.9 хил., специалистите са 867 души, а тези без специалност и квалификация са над 4 хил. Единствено сред регистрираните специалисти има лица с висше образование, като те представляват 53.8% от всички регистрирани в бюрата по труда в областта специалисти.

Графика 72 Безработни в Област Силистра през 2016 г., по професионална квалификация, брой

Иzt. АЗ

Постъпилите на работа на първичния пазар лица през 2016 г. в Област Силистра са 3.8 хил. като те представляват 78.3% от всички постъпилите на работа лица през г.та. Останалите са намерили работни места чрез субсидирана заетост.

Русе

Коефициентът на безработица за лицата над 15 години, по данни на НСИ, през 2016 г. намалява с 2.1 пр.п. в сравнение с 2015 г. и достига 6.9% при 7.6% средно за страната. При мъжете коефициентът на безработица намалява с 2.4 пр.п., а при жените - с 1.9 пр.п., като достига съответно 7% и 6.7%. Област Русе е сред области с най-ниско ниво на безработица, заемайки 21-о място от всички 28 области в страната през 2016 г.

Коефициентът на безработица за възрастовата група 15 - 64 навършени години е 7% (7.1% за мъжете и 6.8% за жените), което е намаление с 2 пр.п.

Според данните на Агенцията по заетостта (АЗ), безработицата в Област Русе спада до 7.3% през 2016 г., което е с 1.1 пр.п. по-ниско на годишна база. Безработните лица са 7.5 хил., от които 3.3 хил. са мъже и 4.2 хил. - жени. Спрямо 2015 г. общият брой намалява с малко над хиляда души или с 12.2% (със 487 мъже и 559 жени).

Безработните лица в Област Русе са най-много във възрастовата група на над 50-годишните. През 2016 г. те са 3.6 хил., което е намаление с 423 души спрямо 2015 г. Втората по численост група безработни е тази във възраст 30 до 49 г. - 3.2 хил. през 2016 г. срещу 3.5 хил. през 2015 г.

Графика 73 Безработни в Област Русе през 2016 г., по възраст и степен на образование, дял

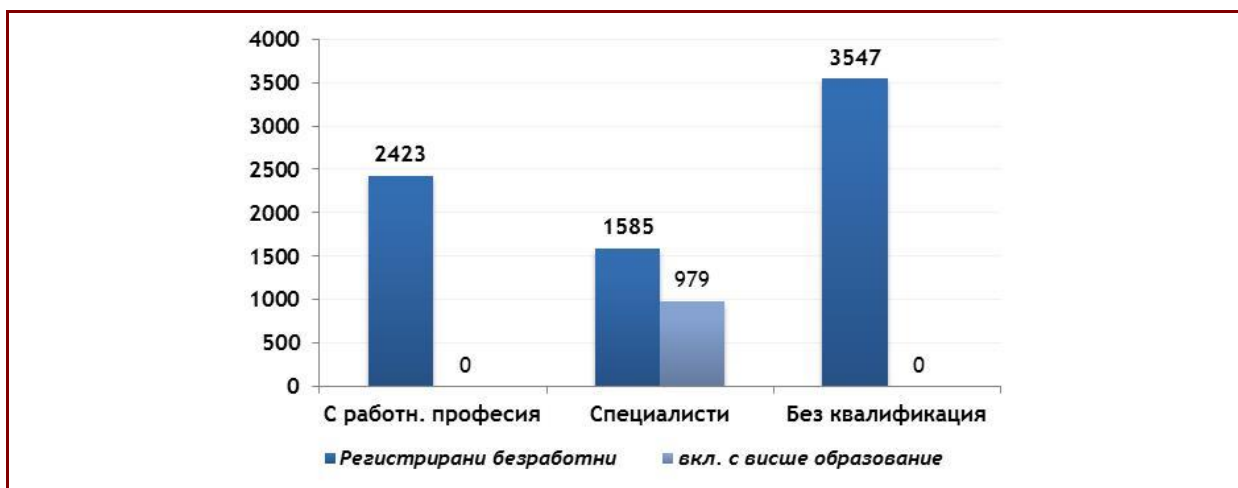

Иzt. АЗ

В образователната структура дялът на безработните с висше образование е 13% или 979 души. Най-много са тези със средно образование - 3.5 хил души. Прави впечатление ниския дял на безработните с основно и по-ниско образование.

Безработните лица с работническа специалност са 2.4 хил., специалистите са 1.6 хил., а тези без специалност и квалификация са 3.5 хил. Отново, единствено сред регистрираните специалисти има лица с висше образование, като те представляват 61.8% от всички регистрирани в бюрата по труда в областта специалисти.

ГРАФИКА 74 БЕЗРАБОТНИ В ОБЛАСТ РУСЕ ПРЕЗ 2016 Г., ПО ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ, БРОЙ

Изн. АЗ

Постъпилите на работа на първичния пазар лица през 2016 г. в Област Русе са 5.7 хил. като те представляват 81.3% от всички постъпилите на работа лица. Останалите са намерили работни места чрез субсидирана заетост.

Велико Търново

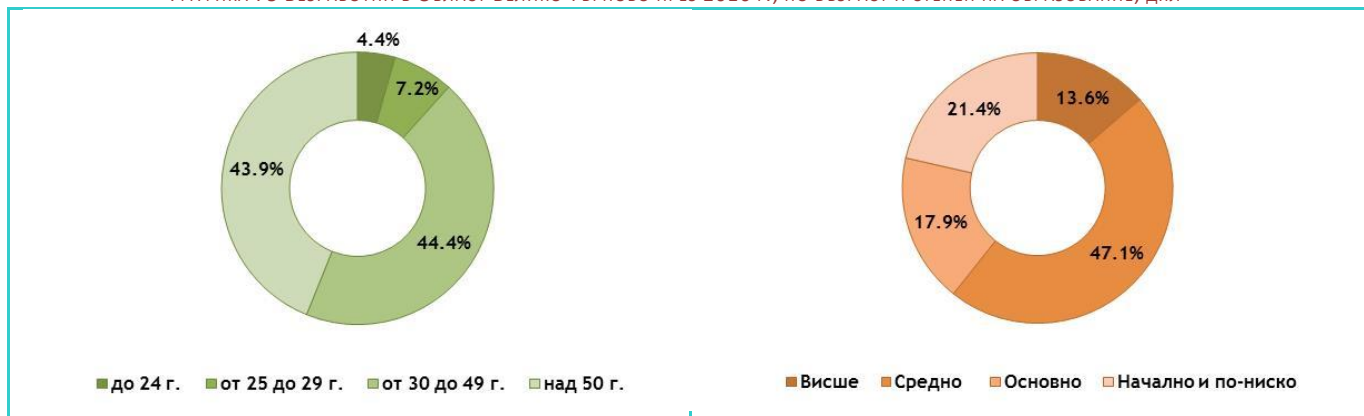
Според изследванията на НСИ, коефициентът на безработица при населението над 15 години в Област Велико Търново е 7.6% през 2016 г. на годишна база нараства с 0.8 пр.п. като областта с нарежда на 16-о място в страната. При мъжете коефициентът на безработица е 6.9, а при жените - 8.2%.

Коефициентът на безработица за възрастовата група 15 - 64 навършени години отново е 7.6% (7% за мъжете и 8.3% за жените), което отново е нарастване с 0.8 пр.п. на годишна база.

Данните на АЗ за безработицата показват спад с 1.4 пр.п. до 8.2% през 2016 г. Броят на безработните лица е 8.9 хил., от които 4.1 хил. са мъже и 4.8 хил. - жени. Спрямо 2015 г. общият брой намалява с 1.5 хил. души или с 14.2% (с 640 мъже и 840 жени).

Безработните лица в Област Велико Търново са най-много във възрастовата група 30-49 г. През 2016 г. те са близо 4 хил., което е спад с около 490 души на годишна база. Втората по численост група е тази на безработните във възрастовата група над 50 години - 3.9 хил. през 2016 г. срещу 4.5 хил. през 2015 г. Безработните над 30 години формират 88.3% от всички безработни в областта.

ГРАФИКА 75 БЕЗРАБОТНИ В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО ПРЕЗ 2016 Г., ПО ВЪЗРАСТ И СТЕПЕН НА ОБРАЗОВАНИЕ, ДЯЛ

Изн. АЗ

В образователната структура дялът на безработните с висше образование е по-висок от средния за страната - 13.6% или 1.2 хил. души при 11.2% средно за България. Най-голяма е групата на безработните със средно образование - 4.2 хил души. дялът на безработните с основно и по-ниско образование отново е по-нисък от средното за страната (46.5%).

Безработните лица в областта с работническа специалност през 2016 г. са 2.5 хил., специалистите са 2.2 души, а тези без специалност и квалификация са 4.2 хил. Регистрираните специалисти с висше образование представляват 55.7% от всички регистрирани в бюрата по труда в Област Велико Търново специалисти.

ГРАФИКА 76 БЕЗРАБОТНИ В ОБЛАСТ ВЕЛИКО ТЪРНОВО ПРЕЗ 2016 Г., ПО ПРОФЕСИОНАЛНА КВАЛИФИКАЦИЯ, БРОЙ

Изн. АЗ

Постъпилите на работа на първичния пазар лица през 2016 г. в Област Велико Търново са 7.9 хил. като те представляват 85.7% от всички постъпилите на работа лица през г.та. Останалите са намерили работни места чрез субсидирана заетост.

Според АЗ и в трите области коефициентът на безработица намалява за същия период, като в Област Силистра той отново е значително по-висок спрямо останалите области и България. Броят на безработните също намалява, като обща тенденция е, че намалява дисбалансът полове, броят на безработните жени намалява с по-бърз темп, от този при мъжете.

Структурата по възраст показва сходни дялове в трите области, като най-голям брой безработни са регистрирани във възрастовите групи от 30 до 49 г. и тези над 50 г. По придобита образователна степен броят на висшите в областите Русе и Велико Търново е сходен - 13-14%, докато в Област Силистра той е 2 пъти по-нисък - 7%. Това е за сметка най-вече на по-големия брой безработни с основно и по-ниско образование.

Регистрираните безработни без професионална квалификация през 2016 г. са с най-голям брой и в трите целеви области. Следват безработните с работническа квалификация, а най-малко са специалистите. Специалистите са с най-малък дял в Област Силистра, за сметка на по-големият дял безработни без квалификация. В другите две области дяловете са аналогични.

4.3. ОБЯВЕНИ СВОБОДНИ И ЗАЕТИ РАБОТНИ МЕСТА

Настоящата точка разглежда брой на свободните (СРМ) и заети работни места (ЗРМ) по класове професии и по икономически сектори, съгласно номенклатура А19.

Таблица 17 Брой безработни, обявени свободни и заети работни места в целевите области и България през 2016 г.

	Безработни	СРМ	ЗРМ
България	284 707	196 276	149 428
Силистра	6 760	2 537	1 972
Русе	7 555	7 050	2 129
Велико Търново	8 933	7 816	6 961

Изт. АЗ

Силистра

По данни на Агенцията по заетостта, през 2016 г. в Област Силистра са обявени 2.5 хил. свободни работни места на първичния пазар³¹. От тях, по клас професии³², най-много са обявените СРМ за персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната - 674 бр., професии, неизискващи специална квалификация - 634 бр. и машинни оператори и монтажници - 448 бр.

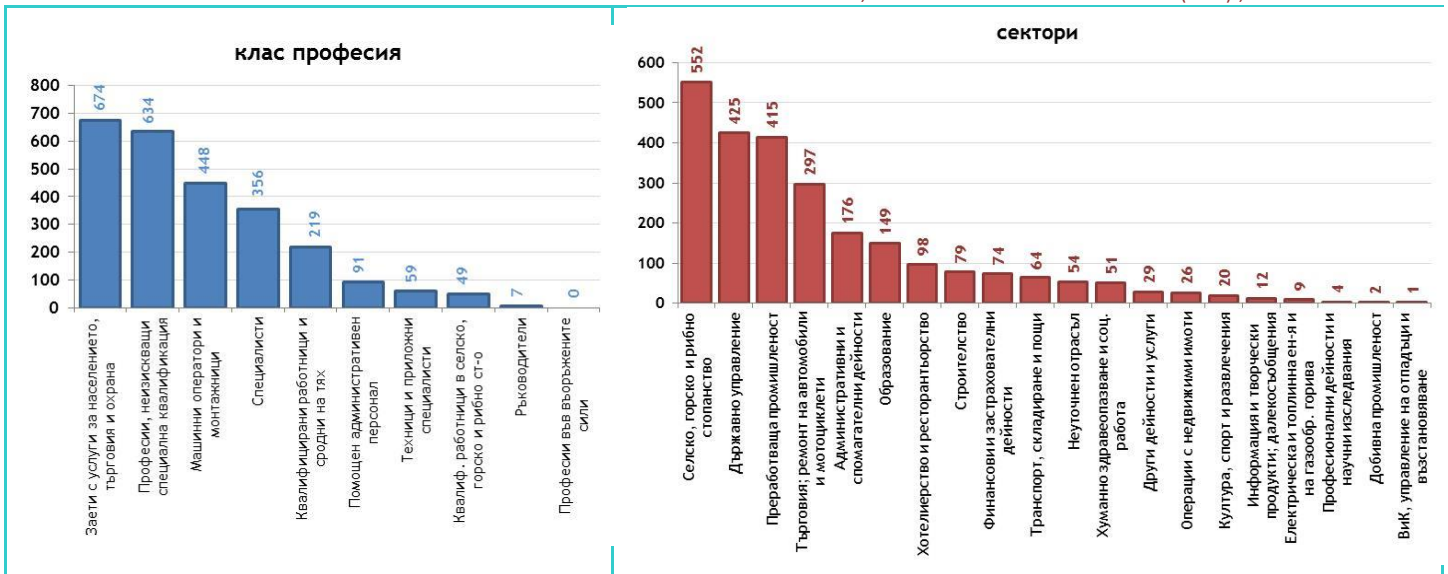
При професиите, неизискващи специална квалификация, се наблюдава най-голям брой обявени свободни работни места за сезонни работници - 91 бр. От тях 80 бр. са за работници в селско, горско и рибно стопанство.

Обявените свободни работни места за хора с висше образование са основни за специалисти (330 от общо 370 бр.). Има известен брой обявени СРМ и за техници и приложни специалисти, както и за помощен административен персонал.

³¹ Първичен трудов пазар - обхваща лицата, които имат платена заетост, но при наличието на определени условия на труд и заплащане са готови да заменят длъжността или работата, която заемат, с друга. Може да бъде вътрешен (в рамките на една фирма/организация) или професионален (пазар на работната сила със специфична професия или със специфична професионална квалификация).

³² Класове професии според НКПД 2011.

ГРАФИКА 77 Заявени СРМ на първичен пазар в Област Силистра през 2016 г., по клас професия и по сектори (A19), брой

Изт. А3

Структурата по сектори³³ показва, че най-много свободни работни места са обявени в секторите „Селско, горско и рибно стопанство“ - 552 бр., „Държавно управление“ - 425 бр., „Преработваща промишленост“ - 415 бр.

113 от обявените СРМ в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са сезонни, като те представляват 81% от всички обявени през 2016 г. сезонни СРМ.

Секторите, в които са най-много обявените СРМ за лица с висше образование, са „Административни и спомагателни дейности“, „Образование“, „Финансови и застрахователни дейности“ и „Държавно управление“. Прави впечатление, че нужните кадри с висше образование са за административни, финансови и управленски длъжности.

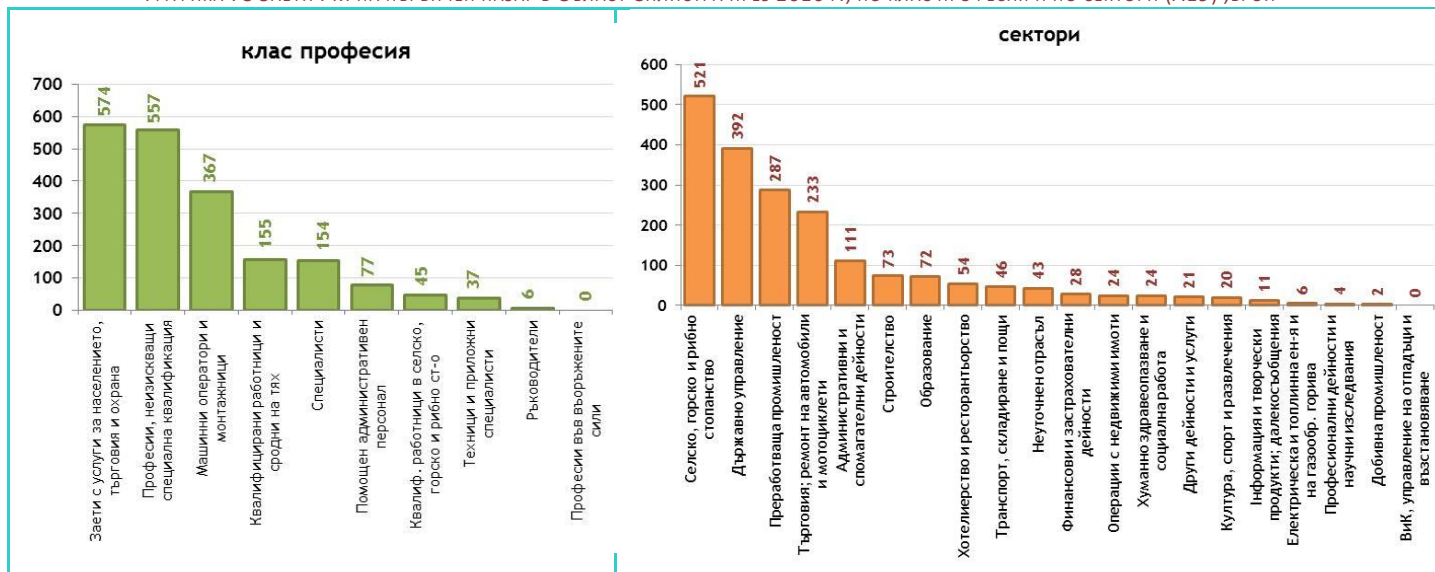
Заетите работни места през 2016 г. на първичния пазар в областта са близо 2 хил. бр. Най-много по вид длъжност са заетите РМ за персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната - 574 бр., следвани от професии, неизискващи специална квалификация - 557 бр. и машинни оператори и монтажници - 367 бр.

Сезонните работници заели работните места са най-много при класа професии, неизискващи специална квалификация - 79 бр. и в частност работници в селско, горско и рибно стопанство (68 бр.).

Специалистите са класа професия с най-много лица с висше образование заели РМ през 2016 г. - 144 бр., като от тях 108 бр. са заети от преподаватели и 20 от лица със стопански и административни професии.

³³ Съгласно номенклатура А19.

ГРАФИКА 78 ЗАЕТИ РМ НА ПЪРВИЧЕН ПАЗАР В ОБЛАСТ СИЛИСТРА ПРЕЗ 2016 Г., ПО КЛАС ПРОФЕСИЯ И ПО СЕКТОРИ (А19) ,БРОЙ

Изт. А3

Заите работни места по сектори са най-много в „Селско, горско и рибно стопанство“ - 521 бр., „Държавно управление“ - 392 бр., „Преработваща промишленост“ - 287 бр.

101 от всички 120 заети сезонни РМ са в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“.

Секторите, в които са най-много заети РМ с висше образование, са „Административни и спомагателни дейности“, „Образование“, „Финансови и застрахователни дейности“ и „Държавно управление“.

Броят на обявените свободни работни места през 2016 г. в Област Силистра, съотнесен към броя на безработните в областта показва, че работни места са обявени за едва 37.5% от тях. Това съотношение за цялата страна е 68.9%. Малкият брой СРМ на фона на броя безработни готови за ниска икономическа активност и слаби перспективи пред безработните лица в областта.

От друга страна, броят на заетите работни места на първичния пазар на труда през г.та, съотнесен към обявените СРМ, показва, че 77.7% от СРМ за били заети. Този дял е сравнително висок и близък до стойността в цялата страната от 76.1%. Тези тенденции показват дисбаланс между търсените и предлаганите квалификации и професии на пазара на труда.

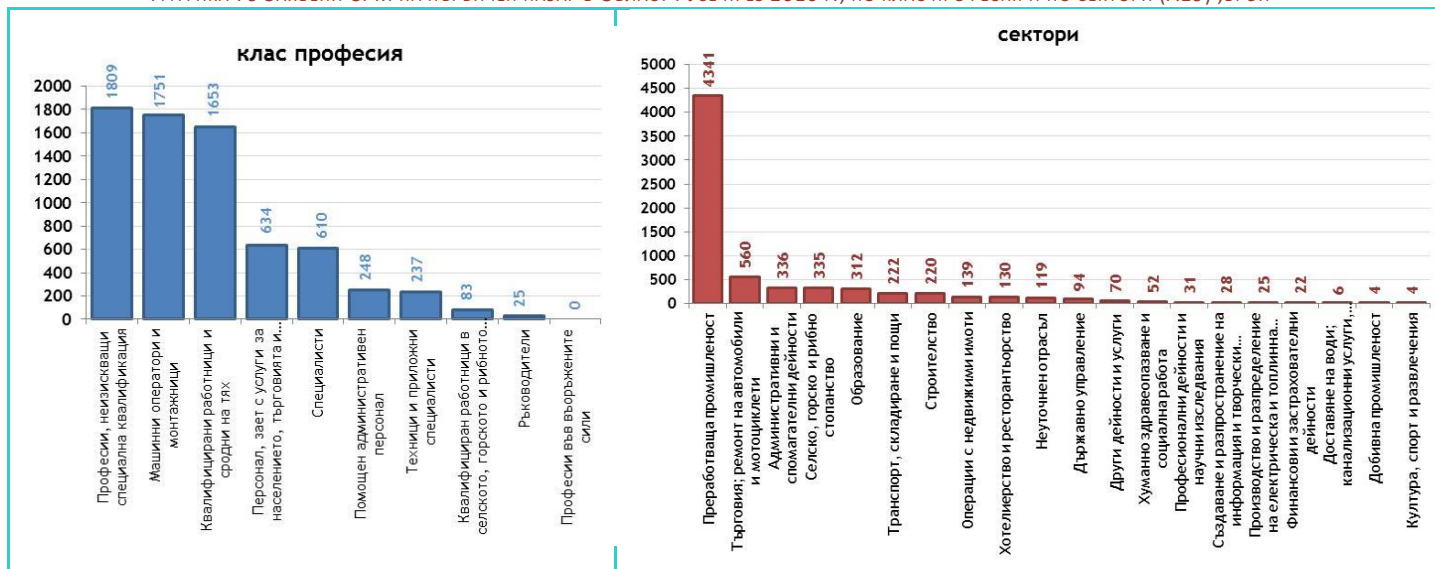
Русе

През 2016 г. в Област Русе са обявени 7 хил. свободни работни места на първичния пазар. От тях, по клас професии, най-много са обявените СРМ за професии, неизискващи специална квалификация - 1 809 бр., машинни оператори и монтажници - 1751 бр. и квалифицирани работници и сродни на тях - 1653 бр.

При машинните оператори и монтажниците и при професиите, неизискващи специална квалификация, се наблюдава най-голям брой обявени свободни работни места за сезонни работници - съответно 54 бр. и 40 бр. От тях най-много са СРМ за водачи на МПС и подвижни съоръжения и за работници в селско, горско и рибно стопанство.

Обявените свободни работни места за хора с висше образование са основни за специалисти (564 от общо 663 бр.), от които 77% са за преподаватели. Има известен брой обвени СРМ и за техници и приложни специалисти, както и за помощен административен персонал.

ГРАФИКА 79 Заявени СРМ на първичен пазар в Област Русе през 2016 г., по клас професия и по сектори (А19), брой

Изт. А3

Структурата по сектори показва чувствителна разлика между „Преработващата промишленост“ и останалите сектори. Близко 62% от обявените СРМ в Област Русе през 2016 г. (4341 бр.) са за служители в „Преработващата промишленост“. „Селско, горско и рибно стопанство“, „Транспорт, складиране и пощи“ и „Строителство“ също са сред водещите сектори по брой обявени СРМ.

65 от обявените СРМ в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са сезонни. Следващ по брой обявени сезонни РМ е сектор „Преработваща промишленост“.

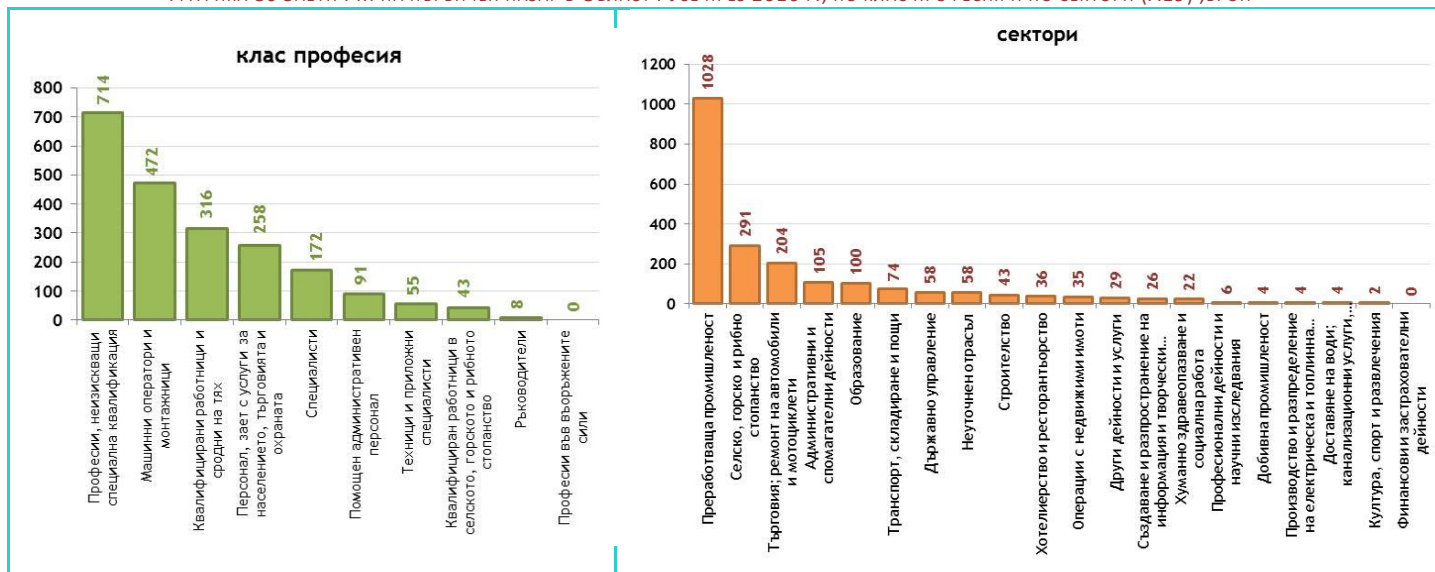
Секторите, в които са най-много обявените СРМ за лица с висше образование, са „Образование“, „Административни и спомагателни дейности“, „Преработваща промишленост“.

Заетите работни места през 2016 г. на първичния пазар в областта са 2.1 хил. бр. Най-много по вид длъжност са заетите РМ за професии, неизискващи специална квалификация - 714 бр., следвани от машинни оператори и монтажници - 472 бр. и квалифицирани работници и сродни на тях - 316 бр.

Сезонните работници заели работните места са най-много при класа машинни оператори и монтажници - 27 бр., в частност - водачи на МПС и подвижни съоръжения (22 бр.).

Специалистите са класа професия с най-много лица с висше образование заели РМ през 2016 г. - 155 бр., като от тях 121 бр. са заети от преподаватели.

ГРАФИКА 80 Заети РМ на първичен пазар в Област Русе през 2016 г., по клас професия и по сектори (А19), брой

Изт. А3

Заетите работни места по сектори са най-много в „Преработваща промишленост“, която отново изпъква пред останалите сектори - 1028 бр. Следват „Селско, горско и рибно стопанство“ - 291 бр., „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ - 204 бр., „Административни и спомагателни дейности“ - 105 бр.

45 от всички 62 заети сезонни РМ са в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“.

Секторите, в които са най-много заети РМ с висше образование, са „Образование“ и „Административни и спомагателни дейности“.

Обявените свободни работни места през 2016 г. в Област Русе съотнесен към броя на безработните показва, че работни места са обявени за 93.3% от лицата без работа. Делът е изключително висок, което показва, че пред почти всички безработни лица е имало възможности за започване на работа.

Броят на заетите работни места на първичния пазар на труда, съотнесен към обявените свободни работни места, обаче показва, че само 30.2% от СРМ за били заети (76.1% за цялата страна). Този процент е изключително нисък и показва притеснително разминаване между търсенето на кадри и предлагането на умения и квалификации от страна на безработните лица.

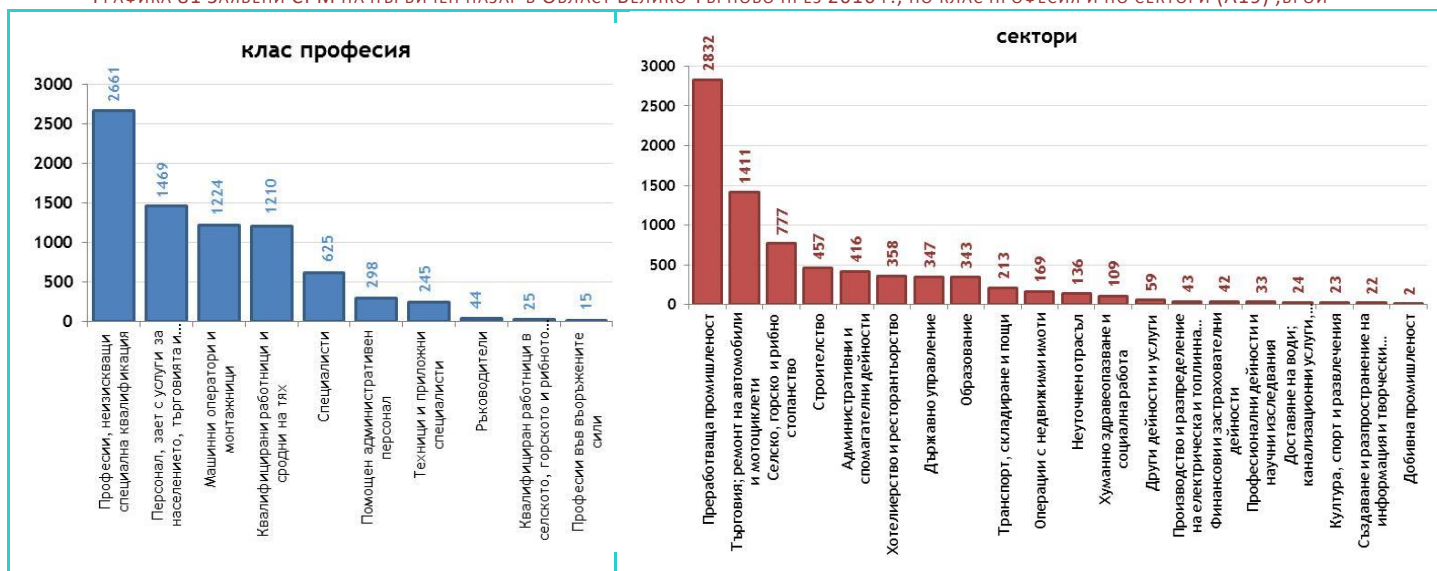
Велико Търново

През 2016 г. в Област Велико Търново са обявени 7.8 хил. свободни работни места на първичния пазар. От тях, по клас професии, най-много са обявените СРМ за професии, неизискващи специална квалификация - 2661 бр., персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната - 1469 бр. и машинни оператори и монтажници - 1224 бр.

При професиите, неизискващи специална квалификация, се наблюдава най-голям брой обявени свободни работни места за сезонни работници - 569 бр. От тях най-много са СРМ за работници в селско, горско и рибно стопанство (242 бр.), работници в добивната и преработващата промишленост, строителство и транспорт (198 бр.) и работници по събиране на отпадъци и сродни на тях (117 бр.).

Обявените свободни работни места за хора с висше образование са основни за специалисти (593 от общо 817 бр.), от които 67.5% са за преподаватели. Има известен брой обвени СРМ и за техници и приложни специалисти, както и за помощен административен персонал.

Графика 81 Заявени СРМ на първичен пазар в Област Велико Търново през 2016 г., по клас професия и по сектори (А19), брой

Изт. А3

Структурата по сектори показва и в тази област значителен дял на „Преработващата промишленост“. 36.2% от обявените СРМ в Област Велико Търново през 2016 г. (2832 бр.) са за служители в „Преработващата промишленост“. „Селско, горско и рибно стопанство“, „Строителство“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“ също са сред водещите сектори по брой обявени СРМ.

356 от обявените СРМ в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“ са сезонни. Това сериозен дял от близо 46% от всички обявени СРМ в сектора през г.та. Следващ по брой обявени сезонни РМ е сектор „Преработваща промишленост“.

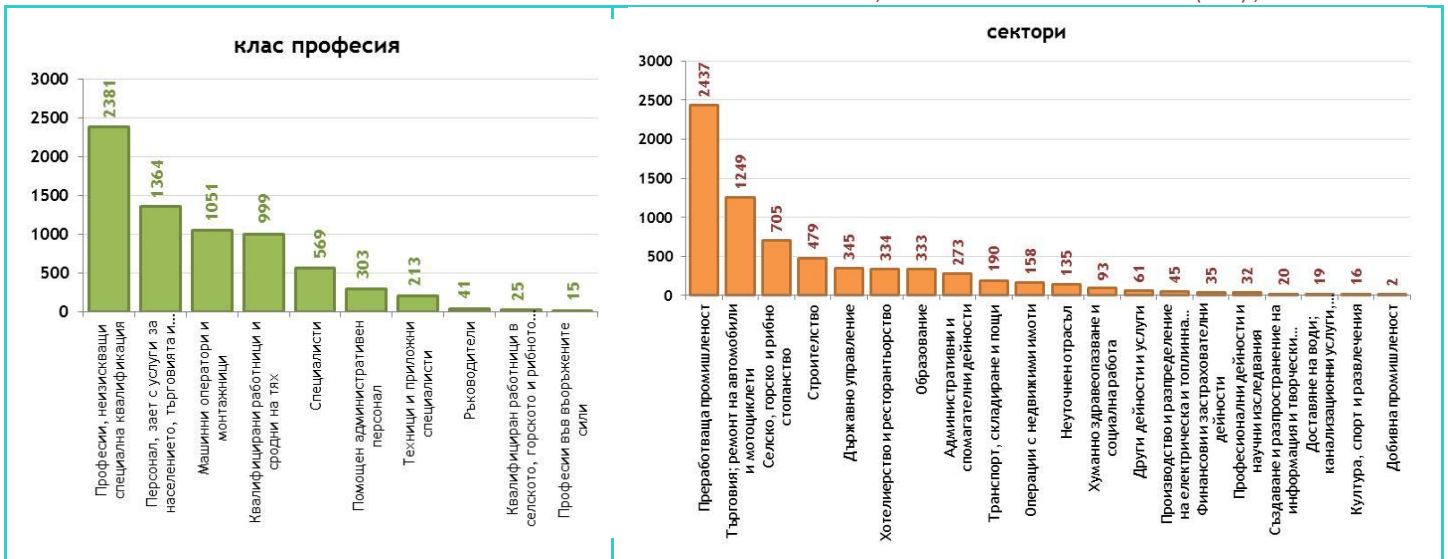
Секторите, в които са най-много обявените СРМ за лица с висше образование, са „Образование“, „Административни и спомагателни дейности“, „Преработваща промишленост“.

Заетите работни места през 2016 г. на първичния пазар в областта са почти 7 хил. бр. Най-много по вид длъжност са заетите РМ за професии, неизискващи специална квалификация - 2381 бр., следвани от персонал, зает с услуги за населението, търговията и охраната - 1364 бр. и машинни оператори и монтажници - 1051 бр.

Сезонните работници заели работните места са най-много при класа професии, неизискващи специална квалификация - 565 бр., в частност - работници в селско, горско и рибно стопанство (242 бр.) и работници в добивната и преработващата промишленост, строителство и транспорт (196 бр.).

Специалистите традиционно са класа професия с най-много лица с висше образование заели РМ през 2016 г. - 542 бр., като от тях 376 бр. са заети от преподаватели.

Графика 82 Заети РМ на първичен пазар в Област Велико Търново през 2016 г., по клас професия и по сектори (A19) ,БРЙ

Изт. А3

Заетите работни места по сектори са най-много в „Преработваща промишленост“ - 2437 бр. Следват „Търговия; ремонт на автомобили и мотоциклети“ - 1249 бр., „Селско, горско и рибно стопанство“ - 705 бр., „Строителство“ - 479 бр. В „Хотелиерството и ресторантьорството“ заетите работни места са 334 бр.

356 от всички 805 заети сезонни РМ са в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, 136 бр. - в „Преработваща промишленост“, 96 бр. - в „Строителство“.

Секторите, в които са най-много заети РМ с висше образование, са „Образование“ и „Административни и спомагателни дейности“ и „Преработваща промишленост“.

Броят на обявените свободни работни места през 2016 г. в Област Велико Търново съотнесен към броя на безработните в областта показва, че работни места са обявени за едва 87.5% от тях. Това съотношение е чувствително над стойността за цялата страна от 68.9%. На голяма част от безработните е била представена възможност за реализация.

Броят на заетите работни места на първичния пазар на труда през г.та, съотнесен към обявените СРМ, показва, че 89.1% от СРМ за били заети. Този дял отново е по-висок от средната стойност за цялата страната (76.1%) и показва сравнително по-добър баланс между търсенето и предлагането на работна сила на пазара на труда през г.та.

4.4. ИЗВОДИ

4.4.1. ОСНОВНИ ТЕНДЕНЦИИ В МЕСТНИЯ ПАЗАР НА ТРУДА

Представените данни извеждат няколко общи тенденции в по-дългосрочен план:

- 1. Коефициентът на икономическа активност нараства слабо** - през 2016 г. в областите Русе и Велико Търново коефициентът за възрастовата група 15-64 навършени години отбелязва слаб прираст на годишна база, за разлика от динамиката в цялата страна, където има спад. В Област Силистра се наблюдава намаление, близко до средното за България. Най-нисък е коефициентът на икономическа активност в Област Силистра. Прави впечатление по-високата икономическа активност и съответно на заетост при мъжете, чийто превес спрямо жените е между 5 -10%.
- 2. Повишаване коефициента на заетост.** Най-висок ръст се наблюдава в Област Велико Търново, където повишението е устойчиво и е в рамките на 10% за периода 2011-2016 г. По темп на нарастване следва Област Русе, която бележи покачване в размер на 5%. В Област Силистра се наблюдава слабо понижаване на коефициента на заетост като в периода 2011 - 2016 г. поддържа сравнително постоянни стойности. Въпреки отчетените положителни тенденции стойностите на коефициента на заетост в някои от областите като Силистра и Русе са под средните за страната и далеч под таргетираните в стратегията Европа 2020 - 76%.
- 3. Понижаване коефициента на безработица.** Във всички области се наблюдава понижаване на коефициента на безработица в сравнение с предходните години, като най-ясно това е изразено в Област Велико Търново, където понижението му в периода 2013 - 2015 г. е в рамките на 10%. Област Силистра все още запазва високи стойности по този показател, макар и слабо низходящи и се нарежда на първо място в страната с най-висока безработица. Данните от Агенция по заетостта за първото тримесечие на 2017г., показват отрицателен прираст на равнището на безработица и в четирите разглеждани области. Регистрираните безработни за всяка от областите са между 6700 и 8700 души, а отчетеното равнище на безработица за първото тримесечие на 2017г. - между 7% и 15% като най-ниско е за Русе, а най-високо за Силистра. Сегментирането на новорегистрираните безработни през първото тримесечие на 2017г. по икономически сектори показва най-голям брой безработни лица в Преработващата промишленост, следван от Търговия ремонт на автомобили и мотоциклети, Строителство, Хотелиерство и ресторантьорство, Селско, горско и рибно стопанство. Обявените свободни работни места бележат повишаване спрямо предходната г. за областите Русе и Велико Търново и понижаване за Област Силистра. От тях преобладаваща част са тези на първичния пазар.
- 4. Възрастова диференциация на зетите лица.** Във всички области се наблюдава неравномерност в заетостта по отделни възрастови групи. Най-висок брой зети лица, както и най-висок коефициент на заетост се отчита във възрастовите групи 35-44 г. и 45-54 г. Най-нисък е коефициентът на заетост във възрастовата група 15-24 години, а този във възрастите 25-34 и 55-64 е почти равен. Това насочва вниманието и към две други важни характеристики на пазара на труда - не само в разглежданите региони, а и в страната въобще:

- Високото ниво на младежка безработица и трудностите, които срещат младежите да се впишат в пазара на труда - по този показател България се нарежда на едно от последните места в Европа.
 - Висок процент на застаряващото население. Неблагоприятните и устойчиви демографски тенденции, свързани с отрицателния прираст и застаряването на населението, вече дават своя резултат на пазара на труда, където се вижда, че процентът на младите хора, вливащи се на пазара на труда, е намаляващ. Постоянното, плавно покачване на пенсионната възраст е една от стратегическите мерки, целяща да неутрализира неблагоприятните последици върху пазара на труд, но далеч не е достатъчно, за да ги компенсира. Прогнозите в дългосрочен план очертават устойчиво намаляване на броя на населението в трудоспособна възраст. Като се добавят и демографските тенденции, свързани с миграцията на населението от селските към градските райони, и обезлюдяването на цели общини, прогнозата за развитието на пазара на труда е в посока на недостиг на квалифицирани кадри и работна ръка.
5. **Образователната и квалификационна структура на населението в трите области** показва, че най-голям е броят на хората, завършили средно образование - повече от 50% за всички области, следван от хората с висше образование - между 20 и 30% за всички области и тези с основно - около 10 %. Изключение прави Област Силистра, където процентът на завършилите висше образование и тези завършили само основна степен е почти равен - 20 %. Следва да се отбележи, че сред хората завършили средно образование повече от половината са с професионална квалификация.
 6. По отношение на квалификационната структура на безработните в трите области най-висок е делът на безработните лица без специалност и квалификация, следван от тези с работническа специалност и най-малка е безработицата съответно сред специалистите. Важен показател е съотношението между обявените и заети работни места, където съществува дисбаланс, най-вече в Област Русе. Видно е, че увеличеното търсене на работна сила не може да бъде компенсирано с наличните ресурси на пазара на труда. Това насочва вниманието и към един от основните проблеми, които стоят пред пазара на труда - неговата структурна безработица.

Понастоящем съществува сериозен **дисбаланс между търсенето и предлагането на работна сила**. Разликата е осезателна по отношение на съществуващата квалификация на предлаганата работна сила и нуждите на пазара на труда. В проучване, направено от Българска стопанска камара (БСК), повече от 55% от работодателите съобщават, че срещат затруднения в намирането на подходящите кадри. Според данни от анализ на Институт за пазарна икономика (ИПИ), недостигът на работна ръка е достигнал нива, надхвърлящи тези преди кризата въпреки намаляващия процент на безработица. Анализът показва, че почти 34% от работодателите определят липсата на подходящ персонал като пречка за разрастване на дейността им. Данните на НСИ и Евростат показват недостига на кадри в сектора на индустрията, където е съсредоточена основната реализация на завършващите професионално образование. Традиционно през последните години относително голям е делът на фирмите в сектора на промишлеността, които посочват необходимостта от подготвени кадри като фактор затрудняващ дейността им, следват фирмите от секторите на строителството, търговията и услугите. Национално представително изследване сред работодателите, извършено от Агенция по заетостта през 2014 г., показва, че 40% от работодателите, които са готови да разкрият нови работни места, ще се нуждаят от лица със

средно професионално образование. Най-търсени професии с такова образование в национален мащаб ще бъдат строителни работници, персонал, зает в сферата на персоналните услуги, металурзи, машиностроители и сродни на тях работници и занаятчии.

Проблемът с **качеството на професионалното образование** е в основата на голямата разлика между търсене и предлагане на квалифицирана работна сила. Подготовката, която получават младите хора е недостатъчна, за да може да отговори на нуждите на работодателите и да подпомогне вливането им в пазара на труда. Същевременно, професионалното образование, макар и заемащо все още значителен дял в образователната структура на населението, трайно и постепенно губи своята привлекателност за младите хора. От една страна, то бива свързано с ниско квалифицирани и съответно ниско платени работни места, а от друга - не е способно да осигури и гарантира необходимата реализация на пазара на труда.

Тенденцията е младежите масово да се насочват към по-атрактивно специалности, с което се задълбочават и диспропорциите на пазара на труда. Очертава се липса на необходимите кадри най-вече със средно образование. За в бъдеще се очаква голям процент от позициите, изискващи средно образование, да бъдат заети от хора с основно образование и по-ниска или друга квалификация. От друга страна, нарастващият брой висшисти на фона на необходимостта от специалисти със средно професионално образование ще доведе до заетост несъответстваща на придобитата квалификация, както и до задълбочаване на структурната безработица. Статистиката у нас показва, че около 60% от завършилите висше образование работят на длъжности, които изискват средно образование.

На фона на липсващите кадри с подходяща квалификация, се отчита и намаляване броя на учебните заведения, в частност - професионални гимназии, като за разглежданите области в рамките на последните 5 години професионалните гимназии са намалели с по 3 за областите Велико Търново и Област Русе. С всяка следваща г. професионалните гимназии срещат все по-големи затруднения с приема на ученици. По отделни професии около 80% от планирания прием в тези гимназии не може да се осъществи. При висшето образование тенденциите, които се наблюдават са много висок прием по специалности и направления, с които завършилите трудно намират реализация.

4.4.2. ДЕФИЦИТНИ ПРОФЕСИИ/ДЛЪЖНОСТИ

Проучване, направено от БСК³⁴, показва, че около **200 специалности със средна квалификация са дефицитни на пазара на труда**. Сред тях са оператори на машини и съоръжения, техници, технолози, механици, заварчици, стругари, шофьори, кранисти, готвачи и др.

Ключов проблем за пазара на труда, посочен в годишният обзор на АЗ за **Област Русе, вкл. Област Силистра**, е несъответствието между търсене и предлагане на работна сила с определени характеристики. През последните години една от основните трудности пред работодателите е липсата на подходящи работници и служители за обявените от тях работни места.

Като най-дефицитни се открояват следните длъжности: всички от сферата на производството на текстил и облекло - оператор в плетачното производство; оператор в

³⁴ Анализ на пазара на труда, БСК, 2014 г.

конфекционното производство; гладач; крояч; спомагателен работник; технолог на облекло; машинен оператор за производство на керамични изделия; машинен оператор за сглобяване на детайли за автомобилната индустрия; инженер-конструктор; машинен оператор за производство на санитарни изделия; шофьор; техник-механик; оператор на металорежещи машини; мехатроник; инженер-технолог; апаратчик в химическата промишленост; оператор мебелно производство; настройчик на металорежещи машини; монтажник на метални конструкции, шлосер; строителен работник; готвач; сервитьор; настройчик преси; леяр; лекар; медицинска сестра; рентгенов лаборант. Дефицитът на изпълнителски кадри, най-вече в индустрията, се задълбочава. Същевременно, работодателите посочват, че през следващите години ще имат нужда най-вече от технически кадри.

За **Област Велико Търново** прегледът на заявените работни места по професии на първичния пазар показва, че най-търсени чрез бюрата по труда, както през предходните години, са работните места в шивашкото и текстилно производство, преподаватели в средни училища, помощник учители, работници в селското, горското и рибното стопанство, на сервитьори, бармани и на готвачи, лица, полагащи грижи за болни хора и деца, монтажници, шофьори. Запазва се търсенето на металурзи, машиностроители и производители на инструменти, на строителни работници, заварчици, монтажници на метални конструкции и др. Много от най-търсените позиции са за нискоквалифицирана работна сила, какъвто е основният контингент безработни в бюрата по труда. Такива места са за работници в преработващата промишленост, за неквалифицирани работници, за обслужващ персонал, за чистачи и помощници за приготвянето на храни и др.

Един от основните проблеми пред пазара на труда през следващите години, посочен в Националния план по заетостта, е неравновесието в търсенето и предлагането на работна сила по отношение на квалификацията, знанията и уменията на търсещите работа лица. Като пречка в развитието на пазара на труда се явява и необезпеченото търсене на квалифицирани кадри по професии и браншове с потенциал за развитие и ключово значение за икономиката. Проблемът, както вече беше споменато, далеч не е само количествен, но и качествен. Безработни има, свободни работни места - също. Липсва връзката между тях.

4.4.3. ЦИКЛИЧНОСТ В ТЪРСЕНЕТО/ПРЕДЛАГАНЕТО НА РАБОТА

Според данни на Агенция по заетостта, секторите, осигуряващи най-много заетост на населението и в трите области са: Преработваща промишленост; Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети; Селско, горско и рибно стопанство.

Цикличността в търсенето и предлагането на работа е ясно изразена и се определя най-вече от сезонността на дейностите в селското и горското стопанство, конфекционното производство, търговията и услугите. Като цяло, пазарът на труда се характеризира с краткотрайност на заетостта в активния сезон в основни икономически дейности като строителство, туризъм и селско стопанство и продължителен неактивен период през г.та с увеличаване на безработицата. Тези процеси са най-активни през първото и четвъртото тримесечие на г.та. Тази тенденция е най-осезаема в областите с преобладаващи дейности в посочените сфери.

В годишните обзори за 2016 г, публикувани от АЗ, като една от положителните тенденции се отбелязва намаляването на броя на сезонното освобождаване на по-квалифицираните работници. Поради трудностите в намирането на необходимия квалифициран персонал, работодателите все повече се стремят да задържат добре квалифицираните си кадри, като

им осигуряват заетост и извън сезона. Друга тенденция е отлив в обявените места за сезонна работа, поради използването на възможността от работодателите за сключване на едnodневни трудови договори.

Поради липсата на квалифицирана работна ръка и цикличността в периодите на натоварване, все повече работодатели разширяват търсенето на работна ръка и в други населени места. По този начин се стимулира трудовата мобилност и се увеличават възможностите както за търсещите, така и за предлагащите работа.

Анкетното проучване, проведено от Българска стопанска камара през 2017 г., обхваща предприятия в петте идентифицирани сектора от областите обхванати по проекта. Списъкът на предприятията включва, както малки, така и средни и големи предприятия, с цел да се получи по-пълна и цялостна информация, отразяваща спецификите на трудовия пазар в региона.

По отношение на длъжностите със сезонен характер, повече от 70% от анкетираните в секторите „Транспорт, складиране и пощи“ и „Преработваща промишленост“ посочват, че нямат такива. Най-малко длъжности със сезонен характер и хора, ангажирани на срочни трудови договори, се наблюдават в преработващата промишленост - 16% от всички анкетирани, а най-много - в „Селско, горско и рибно стопанство“ - 75% от всички анкетирани. В сектор „Строителство“ също се наблюдава голям процент сезонност и срочен характер на заетостта, където половината от трудовите договори са срочни, според данните, подадени от анкетираните предприятия.

ГРАФИКА 83 Дейности със сезонен характер и брой работници/служители наемани на срочни трудови договори

Изт. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

4.4.4. БРОЙ ОБЯВЕНИ И НЕЗАЕТИ РАБОТНИ МЕСТА В СЛУЖБИТЕ ПО ЗАЕТОСТТА

Един от важните индикатори за състоянието на пазара на труда е разликата между обявените и незаети работни места в службите по заетостта. Данните, включени в годишния обзор на пазара на труда на Агенция по заетостта, показват, че и в трите области съществуващата разлика е в полза на незаетите работни места. За областите Велико Търново и Силистра приблизително 1000 от обявените работни места са останали незаети. Най-

съществена е разликата в Област Русе, където от обявени общо 8845 работни места за 2016г., заети са едва 3061, което прави по-малко от 50%. С това още веднъж се потвърждава липсата на съответствие между търсената и предлаганата квалификация на пазара на труда.

За Област Силистра данните на АЗ за 2016 г. най-голям е делът на работните места в секторите „Селско горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Хотелиерство и ресторантьорство“. С относително голям брой обявени работни места, но все пак по-назад в групата са секторите „Строителство и Транспорт, складиране и пощи“. По отношение на сезонността - 139 от обявените места са за сезонна работа, като повече от 70% от тях са в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“. Разпределението по сектори на незаетите работни места показва най-голям дефицит в сектор „Преработваща промишленост“, следван от „Търговия и ремонт на мотоциклети и автомобили“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“.

В Област Русе заявените работни места за 2016 г. са преобладаващо в преработващата промишленост. С голяма разлика надолу следват секторите „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Селско горско и рибно стопанство“, „Транспорт, складиране и пощи“, „Строителство“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“. По отношение на сезонността делът на обявените сезонни работни места към общия брой обявени работни места не е голям и възлиза на общо 123 места. Половината от тях са в сектор „Селско горско и рибно стопанство“, а останалите са поделени между секторите „Преработваща промишленост“ и „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“. Прави впечатление, че сезонните места в сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ са само 2. Повече от 70% от обявените сезонни места са заети, като дефицитите се наблюдават в сектор „Селско, горско и рибно стопанство“. По отношение на продължителността на незаетите работни места прави впечатление големият брой незаети места в преработващата промишленост. Другите сектори, в които се наблюдава дефицит на работна ръка са Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети и Транспорт, складиране и пощи, където повече от половината обявени места са останали незаети повече от 1 месец и „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Строителство“, където за повече от 80% от местата не са намерени подходящите кандидати в рамките на 1 месец. В дела на трайно незаетите места отново преобладава преработващата промишленост, следвана от „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“.

За Област Велико Търново общият брой на обявените работни места в бюрата по труда са най-много в сектор „Преработваща промишленост“ (35%), следван от секторите „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“, „Селско, горско и рибно стопанство“, „Строителство“, „Хотелиерство и ресторантьорство“. Броят на обявените сезонни работни места е 855, което е 10% дял от всички обявени места. Преобладава броят им в „Селско, горското и рибното стопанство“, където повече от половината обявени места са сезонни. Същевременно, повече от 90% от обявените сезонни работни места във всички сектори са заети. По отношение на периода на заемане на обявените работни места, най-много дефицити се наблюдават в секторите „Преработваща промишленост“ и „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“, където повече от един месец са останали незаети. Трайно незаети работни места има в секторите „Преработваща промишленост“ и „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“ като броят им е незначителен спрямо общия брой обявени работни места в съответните сектори.

В обобщение могат да бъдат изведени някои ОБЩИ ИЗВОДИ.

1. Областта с най-много заявени работни места е Велико Търново сред трите целеви области. Те са над 3 пъти повече от заявените в Област Силистра.
2. Областта с най-много незаети работни места е Русе, където около 69% от обявените свободни работни места са останали незаети в рамките на месеца. Най-голям е дефицитът в преработващата промишленост, където 75% от местата са останали незаети.
3. Най-голям е процентът на трайно незаетите работни места в Област Силистра, където делът им спрямо местата останали незаети повече от месец е в размер на 35%.
4. Броят на трайно незаетите места в Област Велико Търново е незначителен и дефицитите са основно в секторите „Преработваща промишленост“ и „Търговия и ремонт на автомобили и мотоциклети“.
5. Преобладаващите сектори с най-много работни места и за трите области са: „Преработваща промишленост“, „Селско, горско и рибно стопанство“, „Търговия, ремонт на автомобили и мотоциклети“.
6. Най-големи дефицити и, съответно - трайно незаети места, има в сектор „Преработваща промишленост“.
7. Делът на сезонните работни места е незначителен спрямо общия брой места и е средно в размер на 5% за трите области.
8. Преобладаващата част от сезонните работни места са в сектор „Селско горско и рибно стопанство“, където са съсредоточени близо 50% от всички обявени в службите по заетостта сезонни работни места.

Сравнението с данните от предходни години отчита някои положителни тенденции, както по отношение увеличаване броя на новооткритите работни места, така и на заетите такива.

В областите Русе и Велико Търново лицата с регистрация под 6 месеца надвишават групата на трайно безработните, докато тенденцията в Област Силистра е обратна. Като цяло, все още се запазва ниска разликата между групата на трайно безработните и новорегистрираните лица в бюрата по труда.

По отношение на нивата на заплащане в еднаквите сектори също се наблюдават разлики между отделните области. В областите Русе и Велико Търново средногодишните заплати са по-високи в сравнение с Област Силистра.

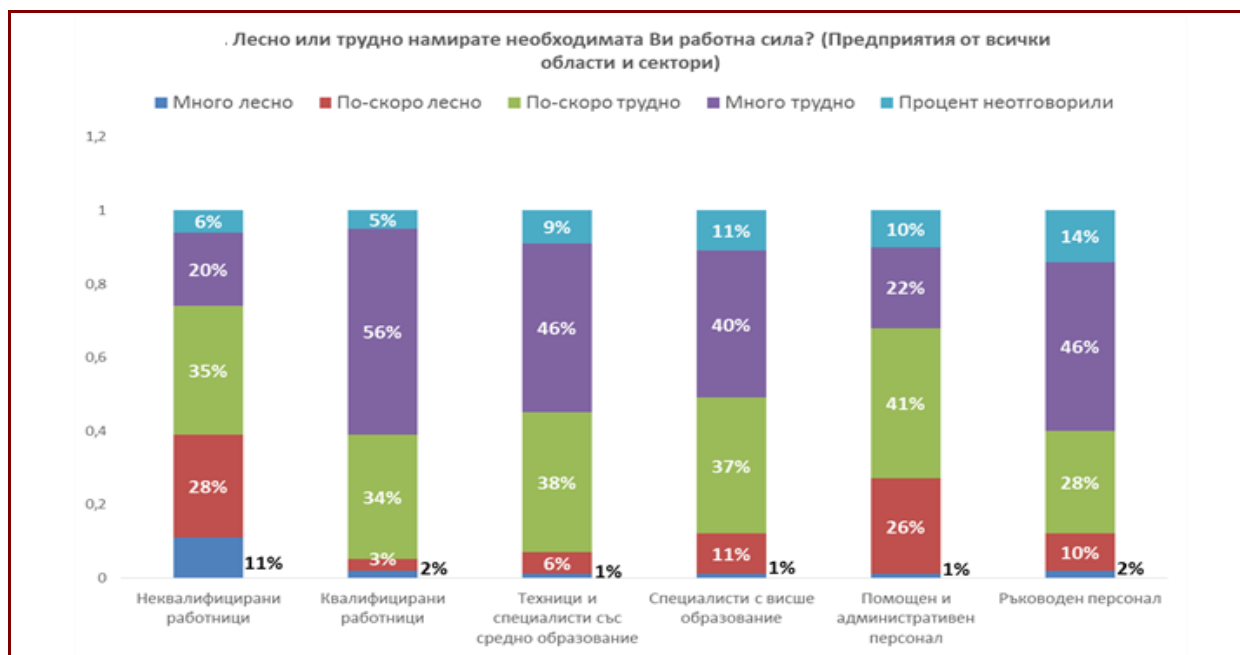
Основната причина за незаетите работни места е липсата на кадри с нужната квалификация, но също и недобрите условия на труд, ниските нива на заплащане, териториална отдалеченост на работните места и др., които правят обявените работни места непривлекателни сред търсещите работа.

Интересни са и данните от проведеното анкетно проучване на Българска стопанска камара във връзка с пазара на труда в трите области.

Затруднения с намирането на работна сила срещат повече от 80% от анкетираните предприятия, като най-големи са трудностите в:

- Намирането на квалифицирани специалисти - 90% от анкетираните;
- Техници и специалисти със средно образование - 84 %;
- Специалисти с висше образование - 77%

Графика 84 Степен на трудност при намиране на необходимата работна ръка

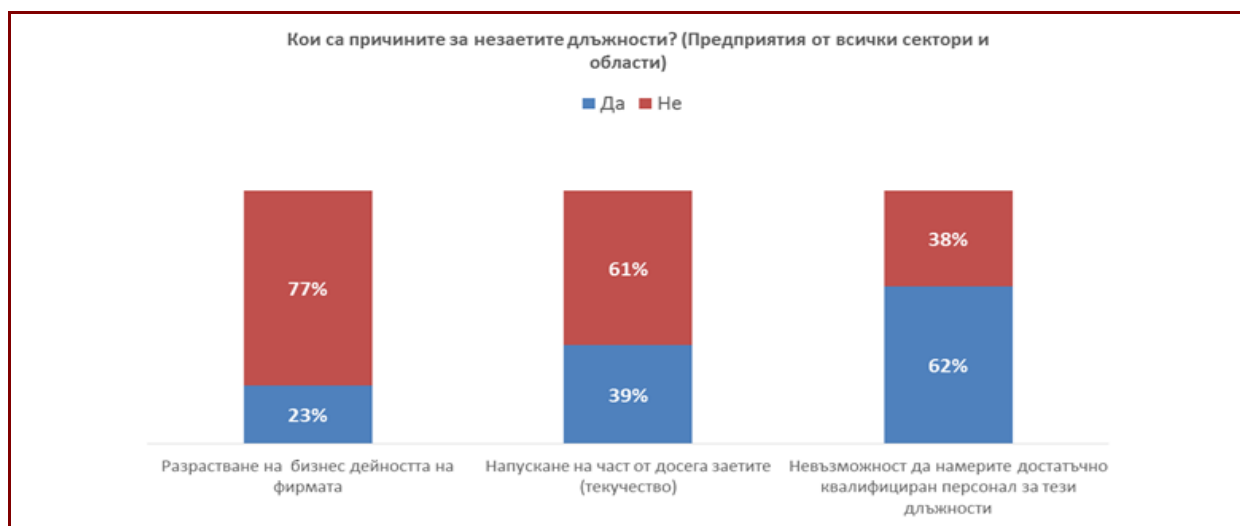
Изт. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

Най-голям е недостигът на квалифицирани работници в секторите „Промисленост“, „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Строителство“. Не се наблюдават сериозно различия в отделните области по този показател.

Показателно за липсата на квалифицирани кадри е наличието на незаети длъжности във всички от анкетираните предприятия, най-вече на длъжности изискващи специфична квалификация. Данните от анкетата показват, че повече от 50% от незаетите длъжности в предприятията са именно за специалисти и квалифициран персонал. Отново този недостиг е най-осезателен в преработващата промишленост, следвана от „Хотелиерство и ресторантьорство“ и „Строителство“.

Като основна причина, поради която длъжностите остават незаети 62% от анкетираните фирми посочват липсата на квалифицирани кадри.

Графика 85 Причини за незаетите длъжности

Изт. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

4.4.5. РАЗХОДИ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ЗА ПРОДЪЛЖАВАЩО ПРОФЕСИОНАЛНО ОБУЧЕНИЕ

Липсата на достатъчно подготвени кадри и очакваното задълбочаване на тази тенденция в дългосрочен план налага предприемането на различни мерки, сред които и инвестиране и използване на ползите, които предлага продължаващото професионално обучение. Наред с професионалното обучение, продължаващото професионално обучение дава възможност за устойчиво подобряване и осъвременяване на знанията и уменията на служителите, както и придобиване на нови такива. Не случайно една от стратегическите цели в програмата Европа 2020 е заложено развитието на ученето през целия живот. Докладът на европейския център за развитие на професионалното обучение извежда пряка връзка между продължаващото професионално обучение и по-ефективната интеграция на работната сила, по-голямата мобилност и по-високото ниво на заплащане.

Като една от негативните тенденции на пазара на труда в България може да се отбележи все още ниското ниво на инвестиции на работодателите в дейности по осигуряване на продължаващо професионално обучение. Нещо повече - статистическите данни по този показател са крайно оскъдни, недостатъчни и нерегулярни, за да бъдат изведени необходимите изводи и тенденции в тази посока, факт, който сам по себе си говори за подценяването на дейностите, свързани с продължаващото професионално обучение.

По данни на НСИ за цялата страна, предприятията, които са предоставили ППО, са 28,7% за 2005 г. и 31,2% за 2010 г. Общо инвестициите на предприятията в ППО за 2010 г. са в размер на 74 675 лв., като най-голям е дялът им в дейностите по информационни технологии, финансови и застрахователни дейности и най-малък - в строителството.

По предварителни данни от НСИ, броят на предприятията, предлагащи форми на ППО, бележи увеличение и за 2015 г. е в размер на 42,2%, а разходите в тези дейности са 118 076 лв. Възходящата тенденция е оптимистична за това, че все повече фирми виждат нуждата и ползата в инвестиране в развитие на човешкия капитал и осигуряване на необходимите им умения за постигане на по-добра ефективност. Това е и един от подходите на работодателите за справяне с дисбалансите на пазара на труда.

V. ТРАНСГРАНИЧНА МОБИЛНОСТ НА РАБОТНАТА СИЛА

Обект на анализа са факторите, проблемите и условията, които оказват влияние на развитието и насърчаването на трудовата мобилност в трансграничния регион България-Румъния, представени през погледа на работодателите и институциите, опериращи на пазара на труда. Използвана е информация, която се основава на данните от проведено, специално за целите на анализа, онлайн анкетно проучване на 1400 предприятия в трансграничния регион, както и експертната оценка - интервю на 40 представители на областната администрация, местната власт и службите по заетостта в областите Велико Търново, Русе и Силистра.

5.1. НАГЛАСИ НА РАБОТОДАТЕЛИТЕ ЗА ИЗПОЛЗВАНЕ НА ЧУЖДЕСТРАННА РАБОТНА СИЛА ОТ ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН БЪЛГАРИЯ-РУМЪНИЯ

Както посочихме в предишните раздели на анализа, общо около 73% от анкетираните предприятия имат затруднения в намирането и привличането на работна сила. Най-сериозни са проблемите с осигуряването на „квалифицирани работници (89%), „техници и специалисти със средно образование“ (83%) и „специалисти с висше образование“ (76%). Как работодателите търсят изход от тази ситуация? **Кои са най-предпочитаните подходи в разрешаването на проблемите с наемането на подходяща работна?**

ГРАФИКА 86 НАЧИН НА РЕШАВАНЕ ПРОБЛЕМИТЕ С НАМИРАНЕ НА ПЕРСОНАЛ С ПОДХОДЯЩИ КАЧЕСТВА И УМЕНИЯ

Изт. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

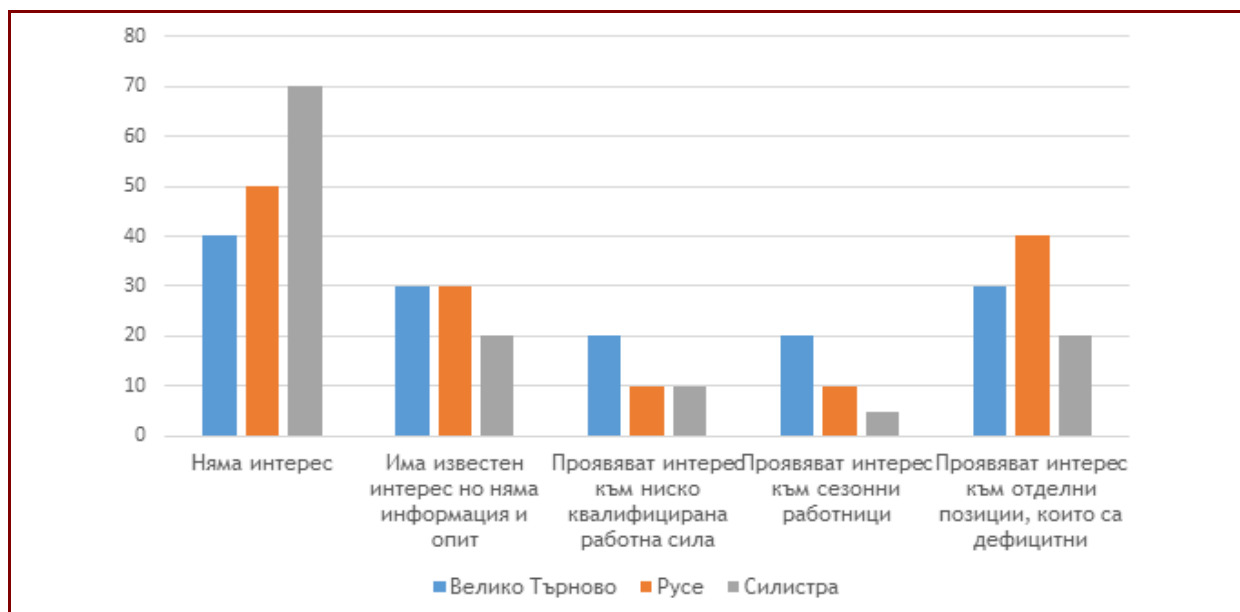
От данните е видно, че при разрешаването на проблемите с дефицита на работна сила, работодателите от трансграничния регион отдават предпочитание на:

- взаимодействие със службите по заетостта;
- фирмено обучение и развитие;
- предоставяне на конкурентно възнаграждение;
- привличане на млади хора, чрез стажантски и стипендиантски програми;
- наемане на персонал от други населени места в страната (вътрешна трудова мобилност);
- инвестиране в подобряването на условията на труд;
- използване на агенции за подбор на персонал.

Само около 10% от анкетиранияте считат, че биха имали полза от наемането на чуждестранни работници и специалисти, граждани на страна от Европейския съюз. Относително по-висок (15%) е делът на тези работодатели, които се склонни да наемат мобилна работна сила, но от трета страна (извън ЕС).

Според интервюираните експерти (областна администрация, служби по заетостта, местна власт), има значителни **различия в нагласите** на работодателите към наемането на работна сила от Румъния, съобразно териториалното разположение на предприятията и техните потребности.

ГРАФИКА 87 НАГЛАСИ НА РАБОДАТЕЛИТЕ КЪМ НАЕМАНЕТО НА РАБОТНА СИЛА ОТ РУМЪНИЯ

Изн. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

По-значителен интерес към наемането на мобилна работна сила от Румъния има при работодателите от Велико Търново и Русе. Това се обяснява с по-динамично развиващата се местна икономика. В зависимост от своите потребности, предприятията проявяват интерес най-вече към привличането на специалисти за **дефицитни позиции** (40% Русе, 30% Велико Търново, 20% Силистра). Прави впечатление и фактът, че интересът към наемане на ниско квалифицирана и сезонна работна сила в Русе и Силистра е относително нисък. Данните от проучването показват, че около една трета от анкетиранияте предприятия проучват възможностите за наемане на мобилна работна сила от Румъния, но не разполагат с информация за пазара на труда в трансграничния регион. Тази очертала се потребност,

илюстрира красноречиво актуалността и необходимостта от изграждането на информационен портал и партньорска мрежа, насърчаваща търсенето и предлагането на мобилна работна сила.

Данните от анкетното проучване на предприятията, показват, че почти **всеки втори работодател (45%)** изразява нагласа за наемане на чуждестранна мобилна работна сила от трансграничния регион България - Румъния. Предпочитанията (33%) са към трудово правоотношение под формата на **постоянен трудов договор** с промяна на местоживеенето - от Румъния в България.

ГРАФИКА 88 СКЛОННОСТ ЗА НАЕМАНЕ НА ЧУЖДЕСТРАННА МОБИЛНА РАБОТНА СИЛА ОТ ПОГРАНИЧНИЯ РЕГИОН В РУМЪНИЯ И ФОРМА

Изт. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

Все още се подценяват възможностите за наемане на трансгранична мобилна работна сила без промяна на местожителството (ежедневно пътуване) и за работа от дистанция. Причините са свързани с териториалната отдалеченост, необходимостта от организиране на транспорт и характера на търсените позиции, които в преобладаващата си част не са подходящи за работа от дистанция. Независимо от това, около 10% от големите предприятия са склонни да предоставят **дистанционна работа** на специалисти от Румъния, предимно за позициите „програмист“ и „проектант“. Около 38% от предприятията в сектор „Строителство“, 27% от сектор „Селско, горско и рибно стопанство“, 20% от сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ и 18% от „Преработваща промишленост“ биха използвали срочни трудови договори, без промяна на местожителството, при наемането на работна сила от Румъния.

От гледна точка на териториалното разположение и предмета на дейност на предприятията, също се наблюдават различия в нагласите за ползване на чуждестранна

работна сила от Румъния. Най-висока готовност, проявяват работодателите от Област Велико Търново - 55%, следвани от работодателите в Русе - 41%, а най-ниска - работодателите в Силистра - 26%. Най- висок интерес към наемането на работна сила от Румъния, проявяват работодателите от секторите „Преработваща промишленост“ (41%), „Транспорт, складиране и пощи“ (25%), „Селско, горско и рибно стопанство“ (18%). В секторите „Строителство“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“, интересът на предприятията е по-нисък.

Работодателите и от трите области проявяват най-висок интерес към наемането на **квалифицирани работници** от Румъния - 41% от Велико Търново, 34% от Русе и 57% от Силистра. Тази категория работници са най-търсени в сектор „Строителство“ (58%), „Преработваща промишленост“ (54%), „Селско, горско и рибно стопанство“ (42%) и сектор „Хотелиерство и ресторантьорство“ (33%). Високият интерес се обяснява с факта, че в тази категория попадат най-търсените и дефицитни професии на местния пазар на труда. На второ място по интерес са **техниците и специалистите** със средно образование. Най-високо предпочитание към този тип кадри имат работодателите от Област Силистра - 37% (Велико Търново и Русе - 31%). Около 21% от работодателите в Русе и Силистра, изразяват нагласа към наемане от Румъния на **специалисти с висше образование**. За Област Велико Търново този процент е по-нисък - 15%. Най-много **неквалифицирани работници** се търсят в Силистра (27%) и най-малко в Русе (19%). Най-висок интерес към наемане на **ръководен персонал**, проявяват работодателите от Русе (6%), докато в останалите две области, интересът към наемане на мениджъри от чужбина е по-нисък - около 3%. Около 10% от работодателите в Силистра, 8% от Велико Търново и 6% от Русе са склонни да наемат **помощен персонал** от Румъния. Към специалисти от Румъния с **висше образование** се проявява най-висок интерес (24-25%) от работодателите в секторите „Строителство“ и „Преработваща промишленост“. Към **ръководен персонал**, най-висок интерес проявяват работодателите от секторите „Селско, горско и рибно стопанство“ (34%) и „Строителство“ (21%). Най-висока готовност за наемане на **техници** и специалисти със средно образование имат секторите „Преработваща промишленост“ (41%), „Строителство“ (35%) и „Транспорт, складиране и пощи“ (25%). Относително по-висок интерес към наемането на **неквалифицирани работници** от Румъния, проявяват работодателите от сектор „Транспорт, складиране и пощи“ (25%), докато в останалите сектори, интересът към тях се движи в диапазона 17 - 22%. Интерес към наемането на **помощен и административен персонал** от чужбина, проявяват предимно предприятията от секторите „Строителство“ (28%) и „Селско, горско и рибно стопанство“ (8%).

При вземането на решение за наемане на работна сила от трансграничния регион, оказват въздействие множество **фактори**. Според интервюираните експерти, **най-значимите** от тях са:

- неблагоприятни демографски тенденции, физически недостиг на работна сила (29%);
- устойчив дефицит за определени категории работници и специалисти на местния пазар на труда (25%)
- сезонен характер на дейността на предприятието (21%)
- текучество на персонала (13%);
- нарастване на „натиска“ на местния пазар на труда върху размера на възнагражденията (8%);
- непривлекателност на работата и продължителен период на запълване на свободните работни места (4%).

5.2. БАРИЕРИ И ПРЕЧКИ ПРЕД ИЗПОЛЗВАНЕТО НА ЧУЖДЕСТРАННА РАБОТНА СИЛА ОТ ТРАНСГРАНИЧНИЯ РЕГИОН БЪЛГАРИЯ-РУМЪНИЯ

Според данните от проучването, само 5% от анкетираните предприятия (около 70) имат известен опит в наемането на чуждестранна работна сила. Този нисък дял се дължи на различни по характер задръжки, психологически бариери и затруднения в набирането и устройването на чуждестранните работници и специалисти.

Графика 89 Опит в наемане на чуждестранна работна сила - граждани на друга страна, членка на Европейски съюз

Изн. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

По мнение на анкетираните работодатели, **най-сериозните пречки и затруднения** при наемането на чуждестранна работна сила са свързани с:

- проблеми в адаптацията, езиковите и мултикултурните бариери в общуването;
- проблеми с нормативната уредба;
- трудности от социално-битово естество (жилище, транспорт, медицинско обслужване, застраховане, осигуряване);
- трудности свързани с различията в заплащането на труда;
- проблеми в уменията и квалификацията на наетите;
- проблеми при работата в екип.

Според интервюираните експерти, освен тези проблеми, влияние върху нагласите на работодателите за наемане на чуждестранни работници оказват и следните фактори:

- психологически задръжки в мисленето на работодателите;
- липсата на информация за търсещи работа лица от другата страна на границата;
- отсъствието на утвърдени канали и партньорски мрежи за информиране, набиране и обмен на кадри;
- недостатъчно популяризиран добри практики и опит в наемането на чуждестранна работна сила;
- отсъствие на насърчителни мерки и програми на органите на местната власт.

Графика 90 Най-сериозни трудности и проблеми при наемането и използването на мобилна чуждестранна работна сила от пограничния регион в Румъния

Изт. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

5.3. СЕКТОРИ И ПРЕДПРИЯТИЯ С ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТРУДОВА МОБИЛНОСТ

5.3.1. ИКОНОМИЧЕСКИ СЕКТОРИ С ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТРУДОВА МОБИЛНОСТ

На основата на извършената оценка, съобразно критериите в създадената методика, осъщественото проучване и анализ на икономическото състояние и нагласите на предприятията за привличане и наемане на мобилна работна сила от трансграничния регион България - Румъния, бяха определени следните икономически сектори, които са представени в региона и са с потенциал за трудова мобилност:

- Селско, горско и рибно стопанство;
- Преработваща промишленост;
- Транспорт, складиране и пощи;
- Хотелиерство и ресторантьорство;
- Строителство;

Посочените отрасли са от ключово значение за икономическото развитие за всички или по-голямата част от областите, притежават голям потенциал за развитие, чието използване е заложено като приоритетна област в стратегическите програми на районите, голяма част от

направените инвестиции и разкрити работни места са в тези отрасли. Сезонността и цикличността в характера на дейност на посочените отрасли изисква гъвкавост в търсенето и предоставянето на работна сила като съществува опасност от липса на нужните кадри в периода на високо търсене. В периодите на ниско търсене опасността е от отпадане от пазара на труда на голям брой хора. Необходимостта от работна ръка предимно с ниска и средна квалификация намалява нуждата и разходите за предварителна подготовка и обучение и улеснява включването на пазара на труда. Възможностите за трудова мобилност и намиране и предлагане на работа на още един пазар на труда ще даде своите количествени отражения в структурата на заетите.

А. Селско, горско и рибно стопанство

Клас (четвърти знак по КИД):

- Отглеждане на зърнени (без ориз) и бобови растения и маслодайни семена (01.11);
- Дърводобив (02.20);
- Комбинирано растениевъдно-животновъдно стопанство (01.50);
- Отглеждане на свине (01.46);
- Отглеждане на домашни птици (01.47);
- Отглеждане на едър рогат добитък, с млечно направление (01.41);
- Спомагателни дейности в растениевъдството (01.61);
- Отглеждане на грозде (01.21);
- Дейности след прибиране на реколтата (01.63);
- Дейности на разсадници, без горските (01.30);
- Отглеждане на семкови и костилкови плодове (01.24);
- Спомагателни дейности в горското стопанство (02.40);
- Отглеждане на други едногодишни растения (01.19);
- Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни (03.22);
- Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в солени басейни (03.21)
- Океански и морски риболов (03.11)

Съображения за избора на икономическия сектор:

Динамично развитие на сектора. Висок дял на предприятията, изразили готовност за наемане на мобилна работна сила от трансграничния регион с Румъния. Преобладава сезонен характер на дейността. Секторът е включен в Списък на икономическите сектори, включващи дейности, изпълнението на които зависи от смяната на сезоните, утвърден със заповед № РД - 01-47/17.01.2017 на Министъра на труда и социалната политика. Това облекчава процедурите при наемане на мобилна работна сила от трансграничния регион България - Румъния. Сектора е с висок брой заети лица и изпитва остър дефицит на работна сила, особено в активните сезони. Предприятията от сектора са заявили нагласите си за наемане на чуждестранна работна сила от всички категории персонал: квалифицирани и неквалифицирани работници; техници и специалисти със средно и висше образование; ръководен и помощен персонал. Работните места са подходящи за трансгранична трудова мобилност, в т.ч. и без промяна в местоживеенето. Преобладаващата част от длъжностите не изискват висока квалификация и опит, което прави периода на адаптация по-кратък.

С. Преработваща промишленост

Клас (четвърти знак по КИД):

- Производство на горно облекло, без работно (14.13);
- Производство на хляб, хлебни и пресни сладкарски изделия (10.71);
- Производство на опаковки от пластмаси (22.22);
- Производство на други мебели (31.09);
- Производство на сухари, бисквити и сухи сладкарски изделия (10.72);
- Производство на долно облекло (14.14);
- Производство на чорапи и чорапогащи (14.31);
- Производство на обувки (15.20);
- Производство на изделия от други неметални минерали, неклассифицирани другаде (23.99);
- Производство на други метални изделия, неклассифицирани другаде (25.99);
- Производство на подемно-транспортни машини (28.22);
- Производство на други машини с общо предназначение, неклассифицирани другаде (28.29);
- Производство и преработка на месо, без месо от домашни птици (10.11);
- Производство на месни продукти, без готови ястия (10.13);
- Производство на мляко и млечни продукти, без сладолед (10.51);
- Механично обработване на метал (25.62);
- Производство на вълнообразен картон и опаковки от хартия и картон (17.21);
- Производство на бои, лакове и подобни продукти, печатарско мастило и китове (20.30);
- Производство на други изделия от каучук (22.19);
- Производство на тръби, кухи профили и фитинги за тях от стомана (24.20);
- Производство на дограма и други изделия от пластмаси за строителството (22.23);
- Производство на метални конструкции и части от тях (25.11);
- Производство на монтирани печатни платки (компютри) (26.12);
- Производство на неелектрически битови уреди (27.52);
- Производство на други части и принадлежности за автомобили (29.32)
- Ремонт на машини и оборудване, с общо и специално предназначение (33.12);

Съображения за избора на икономическия сектор:

Динамично развитие на сектора. Висок дял на предприятията, изразили готовност за наемане на мобилна работна сила от трансграничния регион с Румъния. Висок брой заети и остър дефицит за работна сила. Хроничен недостиг на квалифицирани и неквалифицирани работници, техници и специалисти със средно и висше образование. Дефицит и сериозни затруднения в наемането на инженери, технолози, техници, лаборанти, оператори на машини и съоръжения. Висок брой незаети работни места, обявени в службите по заетостта. Цикличност в заетостта - част от предприятията обслужват други фирми с преобладаващо сезонен характер на работата, неритмичност на поръчки, при наличието на които, нараства търсенето на работна сила. Устойчиво текучество на персонал. Преобладаващата част от

предприятията с персонал над 100 души, разполагат с ресурси и въвеждащи програми за новопостъпили, политики и системи и структурни звена по управление на човешките ресурси. Част от работните места за специалисти със средна и висока квалификация са подходящи за трудова мобилност с постоянни трудови договори и промяна на местоживеенето. Предприятията от сектора са заявили нагласите са за наемане на мобилен трансграничен персонал и най-вече на квалифицирани работници, техници и специалисти със средно и висше образование.

Г. Строителство

Клас (четвърти знак по КИД):

- Строителство на жилищни и нежилищни сгради (41.20);
- Строителство на автомагистрала, пътища и самолетни писти (42.11);
- Други довършителни строителни дейности (43.39);
- Други специализирани строителни дейности, неklasифицирани другаде (43.99);
- Строителство на преносни и разпределителни електрически и далекосъобщителни мрежи (42.22);
- Изграждане на електрически инсталации (43.21);
- Изграждане на водопроводни, канализационни, отоплителни и климатични инсталации (43.22);
- Строителство на други съоръжения, неklasифицирани другаде (42.99);
- Монтаж на дограма и дърводелски работи (43.32);
- Полагане на облицовки и настилки (43.33);
- Полагане на мазилки (43.31);

Съображения за избора на икономическия сектор:

Динамично развитие на сектора. Висок дял на предприятията, изразили готовност за наемане на мобилна работна сила от трансграничния регион с Румъния. Висок брой заети и множество проблеми в набирането на работна сила. Преобладаващо сезонен характер на работата и цикличност на заетостта - кампаниен характерна набирането на работна сила свързан с обществени и други поръчки. Част от работните места са подходящи за трансгранична трудова мобилност, на срочен договор и без промяна в местоживеенето. Остър дефицит на квалифицирани и неквалифицирани работници на местния пазар на труда. Високо текучество. Предприятията в сектора разполагат с ресурси и въвеждащи програми за новопостъпили, политики и системи за обучение и усъвършенстване на квалификацията, както и с програми за социално - битово обслужване. Предприятията от сектора са заявили нагласите са за наемане на мобилен трансграничен персонал и най-вече на квалифицирани работници, техници и специалисти със средно и висше образование.

Д. Транспорт, складиране и пощи

Клас (четвърти знак по КИД):

- Товарен автомобилен транспорт (49.41);
- Пътнически градски и крайградски транспорт (49.31);
- Други пощенски и куриерски дейности (53.20);
- Пътнически таксиметров транспорт (49.32);
- Друг пътнически сухопътен транспорт, неklasифициран другаде (49.39);

- Товарен транспорт по вътрешни водни пътища“ (50.40);
- Обработка на товари (52.24);
- Други спомагателни дейности в транспорта (52.29);
- Складиране и съхраняване на товари (52.10);

Съображения за избора на икономическия сектор:

Структуроопределящо значение на сектора. Висок дял на предприятията, изразили готовност за наемане на мобилна работна сила от трансграничния регион с Румъния. Висок брой заети и сериозни проблеми в осигуряването на квалифицирана работна сила. Устойчиво текучество. Остър дефицит на шофьори на камиони, автобуси, микробуси, куриери и общи работници. Част от работните места са подходящи за трансгранична трудова мобилност, на безсрочен или срочен договор, в т.ч. и без промяна в местоживеенето. Предприятията от сектора са заявили нагласите са за наемане на мобилен трансграничен персонал и най-вече на квалифицирани и неквалифицирани работници. Предприятията в сектора разполагат с ресурси и въвеждащи програми за новопостъпили, политики и системи за обучение и усъвършенстване на квалификацията, както и с програми за социално - битово обслужване.

I. Хотелиерство и ресторантьорство

Клас (четвърти знак по КИД):

- Дейност на ресторанти и заведения за бързо обслужване (56.10);
- Дейност на питейни заведения (56.30);
- Хотели и подобни места за настаняване (55.10);
- Други дейности по приготвяне и доставяне на храна (56.29);
- Туристическо и друго краткосрочно настаняване (55.20)
- Приготвяне и доставяне на храна по конкретен повод (56.21)

Съображения за избора на икономическия сектор:

Сезонен характер на дейността. Секторът е включен в Списък на икономическите сектори, включващи дейности, изпълнението на които зависи от смяната на сезоните, утвърден със заповед № РД - 01-47/ 17.01.2017 на Министъра на труда и социалната политика. Това облекчава процедурите при наемане на мобилна работна сила от трансграничния регион България - Румъния. Висок брой заети в сектора и висок дефицит на работна сила, предимно готвачи, сервитьори, бармани, управители, рецепционисти, администратори на хотели, СПА специалисти, камериерки. Предприятията от сектора са заявили нагласите са за наемане на мобилен трансграничен персонал и най-вече на квалифицирани и работници. Работните места са подходящи за сезонна трудова мобилност на срочни трудови договори с промяна или без промяна на местоживеенето. Предприятията в сектора разполагат с ресурси и въвеждащи програми за новопостъпили, политики и системи за обучение и усъвършенстване на квалификацията, както и с програми за социално - битово обслужване.

На този етап сектор Търговия, ремонт на автомобили остава извън обхвата на проекта поради комплексни причини. Секторът е добре развит и в трите разглеждани области и успява да осигури сравнително високи нива на заетост на местното население. Не се наблюдава осезателна липса на квалифицирани и неквалифицирани кадри и същевременно се отчита висок процент на нерегламентирана заетост, което би ограничило възможностите за трудова мобилност в рамките на сектора и възпрепятствало постигането на целите на настоящия проект.

5.3.2. ПРЕДПРИЯТИЯ С ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТРУДОВА МОБИЛНОСТ

На основата на оценката по заложените критерии в методиката, секторният анализ и извършеното анкетно проучване на предприятията в трансграничния регион България - Румъния, бяха идентифицирани **около 1000 български предприятия с потенциал за трудова мобилност**. Те ще бъдат включени в Каталог на предприятията с потенциал за трудова мобилност, базиран на информационния портал <http://jobmobility.info/>, чрез който ще се осигури онлайн достъп до техните контактни данни и до разширените бизнес профили на част от предприятията. Групирането на предприятията по области, сектори и численост на персонала (големи, средни, малки) е представено на графиките по-долу.

Графика 91 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА ПО ОБЛАСТИ, %

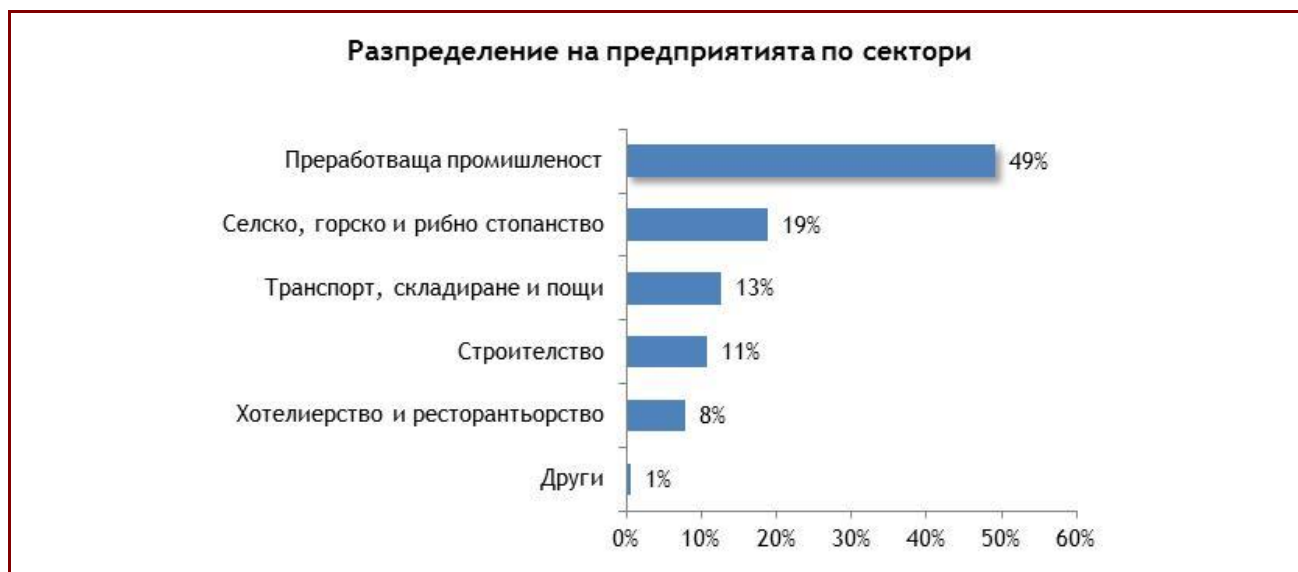
Изм. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

Графика 92 РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ПРЕДПРИЯТИЯТА СПОРЕД ЧИСЛЕННОСТТА НА ПЕРСОНАЛА, %

Изм. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

ГРАФИКА 93 БРОЙ ПРЕДПРИЯТИЯ ПО СЕКТОРИ

Изт. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

Списъкът с контактните данни и профилите на предприятията е представен в Приложение, съпътстващо настоящия анализ.

5.4. ПОЗИЦИИ (ПРОФЕСИИ, ДЛЪЖНОСТИ) С ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТРУДОВА МОБИЛНОСТ

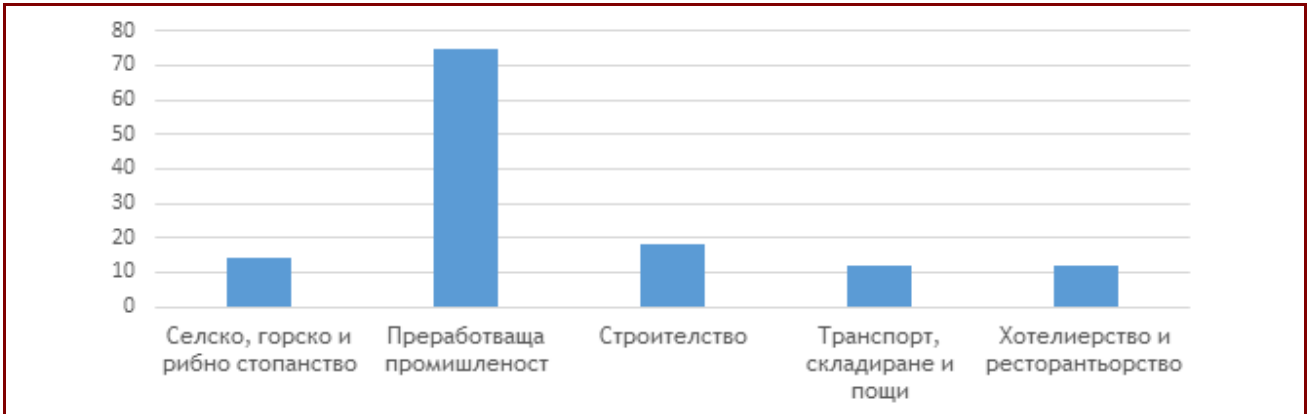
На основата на извършената оценка и анализ по критериите в разработената методология и по предложение на анкетираните предприятия и експерти, бяха идентифицирани **общо 131 позиции с потенциал за трудова мобилност** в трансграничния регион България - Румъния.

ГРАФИКА 94 БРОЙ ПОЗИЦИИ С ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТРУДОВА МОБИЛНОСТ ПО КАТЕГОРИИ ПЕРСОНАЛ

Изт. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

ГРАФИКА 95 Брой позиции с потенциал за трудова мобилност по икономически сектори

Изт. Анкетно проучване на БСК сред работодатели

Пълният списък на позициите с потенциал за трудова мобилност в трансграничния регион България - Румъния е представен в Приложение 7.2.

5.5. ИЗВОДИ

1. Предпочитаните подходи от работодателите за разрешаване на проблемите на пазара на труда, свързани с привличането и наемането на работна сила, са взаимодействие със службите по заетостта, фирмено обучение и развитие и предоставяне на конкретно възнаграждение;
2. Работодателите от региона предпочитат в по-голяма степен да наемат работна сила от трети страни, отколкото от страни - членки на ЕС;
3. Почти всеки втори работодател (45%) изразява готовност за наемане на чуждестранна мобилна работна сила от трансграничния регион България - Румъния;
4. Преобладаваща част от предприятията предпочитат наемането на трансгранична мобилна работна сила да бъде под формата на постоянен трудов договор с промяна на местожителството. Част от работодателите в секторите „Селско, горско и рибно стопанство“, „Строителство“, „Хотелиерство и ресторантьорство“, биха използвали и срочни трудови договори, без промяна на местожителството;
5. Най-висока готовност за наемане на трансгранична мобилна работна сила проявяват работодателите от Област Велико Търново - 55%, следвани от работодателите в Русе - 41%, а най-ниска - работодателите в Силистра - 26%;
6. Най-висок интерес към наемането на работна сила от Румъния проявяват работодателите от секторите „Преработваща промишленост“ (41%), „Транспорт, складиране и пощи“ (25%), „Селско, горско и рибно стопанство“ (18%). В секторите „Строителство“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“ интересът на предприятията е по-нисък;
7. При вземането на решение за наемане на работна сила от трансграничния регион, оказват най-силно въздействие факторите:
 - „неблагоприятни демографски тенденции, физически недостиг на работна сила“;

- „устойчив дефицит за определени категории работници и специалисти на местния пазар на труда“;
 - „сезонен характер на дейността на предприятието“;
 - „текучество на персонала“;
8. Най-висок интерес има към наемането на квалифицирани работници, техници и специалисти със средно образование от Румъния;
9. Около 85% от работодателите нямат предишен опит в набирането и назначаването на чуждестранни работници;
10. Върху нагласите на работодателите за ползване на чуждестранна работна сила, влияят най-вече следните бариери и затруднения:
- „проблеми в адаптацията, езиковите и мултикултурните бариери в общуването“;
 - „проблеми с нормативната уредба“;
 - „трудности от социално-битово естество (жилище, транспорт, медицинско обслужване, застраховане, осигуряване)“;
 - „трудности свързани с различията в заплащането на труда“;
11. На основата на извършения анализ и проучване са идентифицирани пет икономически сектора („Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Транспорт складиране и пощи“, „Хотелиерство и ресторантьорство“) и около 1000 български предприятия с потенциал за трудова мобилност в трансграничния регион България - Румъния;
12. На основата на извършения анализ и проучване са идентифицирани 131 позиции (професии, длъжности) с потенциал за трудова мобилност в трансграничния регион България - Румъния.

VI. ЗАКЛЮЧЕНИЕ, ИЗВОДИ И ПРЕПОРЪКИ

Секторният анализ на пазара на труда и потенциала за мобилност на работната сила в трансграничния регион България - Румъния е уникален за България. До този момент подобен документ не е разработван. Анализът съчетава в логична взаимосвързаност и интерпретира в общ контекст различни фактори и характеристики на пазара на труда, състоянието на предприятията и работната сила, жизненото равнище, тенденциите в икономическото развитие на региона, потребностите и нагласите на работодателите.

При неговото изготвяне са използвани над 120 източника на информация, обобщени и анализирани са множество статистически данни, стратегически документи на държавни ведомства, областни управи и органи на местната власт, публикации и аналитични материали по темата. Използвани са и резултатите от специално проведените за целта представителни проучвания на мнението на работодателите и експертите по пазара на труда в трансграничния регион.

Анализът е сериозна основа, както за по-нататъшното развитие на дейностите по проекта, така и за вземането на решения и разработването на мерки от отговорните институции, свързани с насърчаването на трудовата мобилност. Целият анализ, както и отделни данни от него, ще бъдат публикувани и достъпни за целевите групи в информационния портал на проекта - jobmobiliti.info.

Основните изводи, произтичащи от анализа, са следните:

1. Цялостното демографското състояние в трансграничния регион е неблагоприятно и с тенденции към влошаване. Кризисните демографски тенденции се отразяват пряко на пазара на труда и икономическото развитие на региона, като носят заплахата, най-вече заради намаляването на работната сила, застаряващото население, отлива на млади хора, повишаване на миграцията най-вече на млади и високообразовани кадри, обезлюдяване на населени места и продължаващото снижаване на икономическата активност.
2. Областите в трансграничния регион имат подходящи природни ресурси и се отличават с богата и разнообразна природа, плодородни почви и благоприятни климатични условия. Всичко това способства за развитие на селското стопанство и земеделието, което се явява и структуроопределяща икономическа дейност за областите Силистра и Русе. Богатството на природните ресурси, развитото земеделие, благоприятното географско разположение, транспортните връзки с международно значение са предпоставки за развитие на преработващата промишленост, транспорта, туризма и строителството, които са приоритетни направления в региона. Около 70% от анкетираните предприятия посочват, че бизнесът им няма промени или се разраства. Тази тенденция се сблъсква с демографската криза и изострящият се дефицит от квалифицирани кадри на пазара на труда.
3. Местният пазар на труда се характеризира с понижаване на безработицата и повишаване на заетостта. Ключовият проблем е дисбалансът между търсене и предлагане на работна сила. Всеки втори работодател има значителни затруднения с осигуряването на работна сила, а всеки трети твърди, че това е най-сериозната пречка за по-нататъшното разрастване на бизнеса. Почти 50% от обявените свободни работни

места в службите по заетостта, остават незаети. Този проблем се усложнява и с преобладаващият цикличен (сезонен) характер на работата в секторите туризъм, селско стопанство и преработваща промишленост. Най-остър е дефицитът на квалифицирани работници, техници и специалисти със средно образование и помощен персонал. Въпреки този проблем, приемът в професионалните гимназии в региона продължава да намалява. Мрежата от професионални гимназии не отговаря на характера и потребностите от кадри за местната икономика.

4. Наемането на трансгранична мобилна работна сила, като възможност да се решат проблемите на пазара на труда се подценява от половината работодатели в региона. Предпочитат се традиционните подходи, като взаимодействие със службите по заетостта, фирмено обучение и развитие и предоставяне на конкретно възнаграждение. Работниците и специалистите от трети страни (Молдова, Украйна, Беларус) са по-предпочитани от тези в страните от ЕС. Около 85% от работодателите нямат предишен опит в набирането и назначаването на чуждестранни работници. Независимо от това, почти всеки втори работодател (45%), изразява готовност за наемане на чуждестранна мобилна работна сила от трансграничния регион България - Румъния. Преобладаваща част от предприятията предпочитат наемането на трансгранична мобилна работна сила да бъде под формата на постоянен трудов договор с промяна на местожителството. Част от работодателите в секторите „Селско, горско и рибно стопанство“, „Строителство“, „Хотелиерство и ресторантьорство“, биха използвали и срочни трудови договори, без промяна на местожителството.
5. Най-висока готовност, за наемане на трансгранична мобилна работна сила, проявяват работодателите от Област Велико Търново - 55%, следвани от работодателите в Русе - 41%, а най-ниска - работодателите в Силистра - 26%. Най- висок интерес към наемането на работна сила от Румъния, проявяват работодателите от секторите „Преработваща промишленост“ (41%), „Транспорт, складиране и пощи“ (25%), „Селско, горско и рибно стопанство“ (18%). В секторите „Строителство“ и „Хотелиерство и ресторантьорство“, интересът на предприятията е по-нисък;
6. Върху нагласите на работодателите за ползване на чуждестранна работна сила, влияят най-вече следните бариери и затруднения: „липса на информация за търсещите работа от Румъния“; „проблеми в адаптацията, езиковите и мултикултурните бариери в общуването“; „проблеми с нормативната уредба“; „трудности от социално-битово естество (жилище, транспорт, медицинско обслужване, застраховане, осигуряване)“; „трудности свързани с различията в заплащането на труда“.
7. На основата на извършеният анализ и проучване са идентифицирани пет икономически сектора с потенциал за трудова мобилност - „Селско, горско и рибно стопанство“, „Преработваща промишленост“, „Строителство“, „Транспорт складиране и пощи“, „Хотелиерство и ресторантьорство“) и около 1000 предприятия от региона с потенциал за трудова мобилност. Идентифицирани са общо 131 позиции (професии, длъжности) с потенциал за трудова мобилност.

Основни препоръки, свързани с резултатите от анализа:

1. Засилване на вниманието на областната администрация и общинските съвети към трансграничната трудова мобилност. Разработване и изпълнение на мерки за по-широко информирание и насърчаване на трудовата мобилност, като възможност за преодоляване на безработицата и дефицита кадри на пазара на труда.
2. Разширяване на сътрудничеството между българските и румънските служби по заетостта.
3. Облекчаване на нормативните изисквания и административните процедури при наемане на трансгранична мобилна работна сила.
4. Допълване на сектор „Преработваща промишленост“ в Списък на икономическите сектори, включващи дейности, изпълнението на които зависи от смяната на сезоните, утвърден със заповед № РД - 01-47/ 17.01.2017 на Министъра на труда и социалната политика.

VII. ПРИЛОЖЕНИЯ

7.1. СПИСЪК НА ВОДЕЩИ ПРЕДПРИЯТИЯ С ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТРУДОВА МОБИЛНОСТ

ТАБЛИЦА 18 ОБЛАСТ СИЛИСТРА: ВОДЕЩИ ПРЕДПРИЯТИЯ ОТ ИЗБРАНИТЕ СЕКТОРИ (СЪГЛ. КИД-2008), НА БАЗА 2015 Г.

Сектор (съгл. КИД-2008)	Предприятие
Селско, горско и рибно стопанство	
Отглеждане на зърнени (без ориз) и бобови растения и маслодайни семена (01.11)	Земеделска кооперация Нива-93 - Професор Иширково
Отглеждане на зърнени (без ориз) и бобови растения и маслодайни семена (01.11)	Никола Попов ЕТ - Дулово
Отглеждане на семкови и костилкови плодове (01.24)	Евро 2002 ООД - Силистра
Отглеждане на едър рогат добитък, с млечно направление (01.41)	Сити Милк - 2000 ЕООД - Ситово
Спомагателни дейности в растениевъдството (01.61)	Грациела - Мая Георгиева ЕТ - Тутракан
Дейности след прибиране на реколтата (01.63)	Органик Ленд Корпорейшън ЕООД - Калипетрово
Дърводобив (02.20)	Карино ЕООД - Силистра
Спомагателни дейности в горското стопанство (02.40)	Габриела - Симеон Симеонов ЕТ - Тутракан
Преработваща промишленост	
Производство на месни продукти, без готови ястия (10.13)	Оливия ООД - Силистра
Преработка и консервиране на други плодове и зеленчуци, без готови ястия (10.39)	Джили-Сой - Джихангир Ибрям ЕТ - Дулово
Производство на мляко и млечни продукти, без сладолед (10.51)	Интер ЕС 2000 ЕООД - Ситово
Производство на хляб, хлебни и пресни сладкарски изделия (10.71)	Крисбор ООД - Силистра
Производство на горно облекло, без работно (14.13)	Трудово-производителна кооперация за инвалиди-Добруджанка - Силистра
Производство на куфари, чанти и други изделия за пътуване, сарашки и седларски изделия (15.12)	Дунав АД - Силистра
Разкрояване, рендосване и импрегниране на дървен материал (16.10)	Ла Комерчиале ООД - Ситово
Производство на фурнир и дървесни плочи (16.21)	Фазерлес АД - Силистра
Печатане на други издания и печатни продукти (18.12)	Нео Арт ООД - Силистра
Производство на други изделия от каучук (22.19)	Тукай България ЕООД - Айдемир
Производство на листови, плочи, тръби и профили, от пластмаси (22.21)	ТК Пролайн АД - Айдемир
Производство на дограма и други изделия от пластмаси за строителството (22.23)	Кедърпласт ЕООД - Силистра
Производство на изделия от бетон за строителството (23.61)	Брамак Покривни системи ЕООД - Силистра
Производство на подемно-транспортни машини (28.22)	Елика-Елв.тор ООД - Силистра
Производство на други машини с общо предназначение, неклассифицирани другаде (28.29)	Еликом Електроник - Георгиев КД - Силистра
Производство на машини за селското и горското стопанство (28.30)	Агромаш ЕООД - Калипетрово
Производство на машини за обработка на метал (28.41)	Силома АД - Силистра
Производство на други обработващи машини (28.49)	ЗММ Стомана АД - Силистра
Производство на други мебели (31.09)	Мебели Димов ООД - Силистра
Други разнообразни производства, неклассифицирани другаде (33.99)	Стеаринос ООД - Силистра
Строителство	
Строителство на жилищни и нежилищни сгради (41.20)	Екоефект-2008 ООД - Силистра

Строителство на автомагистралаи, пътища и самолетни писти (42.11)	Пътперфект-Т ЕАД - Силистра
Строителство на други съоръжения, неклассифицирани другаде (42.99)	Стройпроект ООД - Силистра
Монтаж на дограма и дърводелски работи (43.32)	Соларис ЕООД - Айдемир
Други довършителни строителни дейности (43.39)	Ниге-Сервиз - Калчев и сие СД - Силистра
Други специализирани строителни дейности, неклассифицирани другаде (43.99)	БГ Изолация ЕООД - Силистра
Транспорт, складиране и пощи	
Пътнически градски и крайградски транспорт (49.31)	Т.А.Т. ООД - Тутракан
Товарен автомобилен транспорт (49.41)	Кейси ЕООД - Силистра
Спомагателни дейности във водния транспорт (52.22)	Дунавски индустриален парк АД - Силистра
Хотелиерство и ресторантьорство	
Деятност на ресторанти и заведения за бързо обслужване (56.10)	Стоп ООД - Алфатар
Деятност на питейни заведения (56.30)	Хермес-МГ ООД - Силистра

Изн. [Информационна система за българските предприятия \(BEIS\)](#)

Таблица 19 Област Русе: Водещи предприятия от избраните сектори (съгл. КИД-2008), на база 2015 г.

Сектор (съгл. КИД-2008)	Предприятие
Селско, горско и рибно стопанство	
Отглеждане на зърнени (без ориз) и бобови растения и маслодайни семена (01.11)	Производствено-потребителна кооперация "Земя" - Екзарх Йосиф
Отглеждане на грозде (01.21)	Хоризонт САЩ ООД - Мечка
Отглеждане на семкови и костилкови плодове (01.24)	Ваньо Цветков - Комерс ЕТ - Мартен
Отглеждане на едър рогат добитък, с млечно направление (01.41)	Ники - Нихат Абилов ЕТ - Бъзовец
Отглеждане на свине (01.46)	Свиноекомплекс-Голямо Враново-Инвест АД - Голямо Враново
Отглеждане на домашни птици (01.47)	Карас ООД - Глоджево
Спомагателни дейности в растениевъдството (01.61)	Камен Шишков ЕТ - Бяла
Дърводобив (02.20)	Ветовска гора ЕООД - Ветово
Спомагателни дейности в горското стопанство (02.40)	Мега Комерс ООД - Русе
Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни (03.22)	Трифенова и син ООД - Каран Върбовка
Преработваща промишленост	
Производство и преработка на месо, без месо от домашни птици (10.11)	Боримес ООД - Русе
Производство на месни продукти, без готови ястия (10.13)	Бозмов ЕООД - Русе
Преработка и консервиране на други плодове и зеленчуци, без готови ястия (10.39)	Декаданс - Димитър Шишков ЕТ - Бяла
Производство на растителни и животински масла и мазнини, без маргарин (10.41)	Олео Протеин ЕООД - Русе
Производство на мелничарски продукти (10.61)	Алимет ООД - Бяла
Производство на хляб, хлебни и пресни сладкарски изделия (10.71)	Филаделфия-Валери Влаеску ЕТ - Русе
Производство на сухари, бисквити и сухи сладкарски изделия (10.72)	Великови ООД - Две могили
Производство на други хранителни продукти, неклассифицирани другаде (10.89)	Българска хлебна мая ЕООД - Русе
Производство на вина от грозде (11.02)	Винпром-Русе АД - Русе
Производство на нетъкани текстилни изделия, без облекло (13.95)	Юта АД - Русе
Производство на работно облекло (14.12)	Сървис Център ЕООД - Бяла

Производство на горно облекло, без работно (14.13)	БТБ България АД - Русе
Производство на горно облекло, без работно (14.13)	Топ Ман ЕООД - Русе
Производство на горно облекло, без работно (14.13)	Карина-Русе ООД - Русе
Производство на горно облекло, без работно (14.13)	Аристон-С ООД - Русе
Производство на долно облекло (14.14)	Трудово производителна кооперация - Съгласие-Русе - Русе
Производство на друго облекло и допълнения за облекло (14.19)	Белтарт ЕООД - Голямо Враново
Производство на чорапи и чорапогачи (14.31)	Делта Текстил-България ЕООД - Русе
Производство на обувки (15.20)	Дуна Лайн ЕООД - Русе
Производство на полимери в първични форми (20.16)	Оргахим Резинс АД - Русе
Производство на бои, лакове и подобни продукти, печатарско мастило и китове (20.30)	Оргахим АД - Русе
Производство на бои, лакове и подобни продукти, печатарско мастило и китове (20.30)	Мегахим АД - Русе
Производство на други химични продукти, некласифицирани другаде (20.59)	Астра Биоплант ЕООД - Сливо поле
Производство на други изделия от каучук (22.19)	Харъб ЕООД - Бяла
Производство на опаковки от пластмаси (22.22)	Производствено-търговска кооперация "Елкон гр.Русе" - Русе
Производство на дограма и други изделия от пластмаси за строителството (22.23)	Румен Йоргов и Н ООД - Русе
Производство на други изделия от пластмаси (22.29)	Икон ЕООД - Борово
Производство на керамични плочки (23.31)	Керос България ЕАД - Русе
Производство на готови бетонови смеси (23.63)	Русенска строителна компания АД - Русе
Производство на изделия от други неметални минерали, некласифицирани другаде (23.99)	Каолин ЕАД - Сеново
Производство на тръби, кухи профили и фитинги за тях от стомана (24.20)	ЕМЦ Дистрибушън ЕООД - Русе
Производство на метални конструкции и части от тях (25.11)	Адис Инвест ЕООД - Русе
Производство на метална дограма (25.12)	Прециз Ал Енерджи ЕООД - Русе
Механично обработване на метал (25.62)	Русенска корабостроителница Запад АД - Русе
Производство на строителен и мебелен обков (25.72)	Фаак България ЕАД - Русе
Производство на изделия от тел, вериги и пружини (25.93)	Жити АД - Русе
Производство на други метални изделия, некласифицирани другаде (25.99)	Доминекс Про ЕООД - Русе
Производство на матраци и дюшеци (31.03)	Екон-91 ООД - Русе
Производство на други мебели (31.09)	Ирим ЕООД - Русе
Производство на други мебели (31.09)	Голд - Аполо ООД - Русе
Други разнообразни производства, некласифицирани другаде (32.99)	Диско Дизайнер ЕООД - Русе
Ремонт на машини и оборудване, с общо и специално предназначение (33.12)	Електра - Димитър Димитров ЕТ - Русе
Ремонт и поддържане на плавателни съдове (33.15)	Ривър Сервиз ЕООД - Русе
Строителство	
Строителство на жилищни и нежилищни сгради (41.20)	Строител ООД - Русе
Строителство на автомагистрала, пътища и самолетни писти (42.11)	Пътинженеринг АД - Русе
Строителство на преносни и разпределителни електрически и далекосъобщителни мрежи (42.22)	ЕЛ ЕООД - Русе
Строителство на други съоръжения, некласифицирани другаде (42.99)	Александър Първи ЕООД - Русе
Изграждане на електрически инсталации (43.21)	Проммонт ООД - Русе
Изграждане на водопроводни, канализационни, отоплителни и климатични инсталации (43.22)	ТСР Инженеринг ООД - Русе

Полагане на мазилки (43.31)	Никс-2002 ЕООД - Русе
Полагане на облицовки и настилки (43.33)	Фон СК ООД - Русе
Други довършителни строителни дейности (43.39)	Инфраструктура ЕООД - Русе
Други специализирани строителни дейности, неklasифицирани другаде (43.99)	АБВ-Русе ЕООД - Русе
Транспорт, складиране и пощи	
Пътнически градски и крайградски транспорт (49.31)	Еггед Русе АД - Русе
Друг пътнически сухопътен транспорт, неklasифициран другаде (49.39)	Евробус ЕООД - Русе
Товарен автомобилен транспорт (49.41)	Надежда-М - ООД - Бяла
Товарен транспорт по вътрешни водни пътища (50.40)	Параходство българско речно плаване АД - Русе
Складиране и съхраняване на товари (52.10)	Свободна зона-Русе ЕАД - Русе
Спомагателни дейности във водния транспорт (52.22)	Интершип ЕООД - Русе
Обработка на товари (52.24)	Пристанищен комплекс-Русе ЕАД - Русе
Обработка на товари (52.24)	Порт Инвест ЕООД - Русе
Други спомагателни дейности в транспорта (52.29)	Тива Ком ООД - Русе
Други пощенски и куриерски дейности (53.20)	Еконт Експрес ООД - Русе
Хотелиерство и ресторантьорство	
Хотели и подобни места за настаняване (55.10)	Хотел Космополитан АД - Русе
Дейност на ресторанти и заведения за бързо обслужване (56.10)	Вес Трейд ЕООД - Русе
Други дейности по приготвяне и доставяне на храна (56.29)	Ве Енд Ве Инвест ООД - Русе
Дейност на питейни заведения (56.30)	Ив-Турс ЕООД - Русе

Изт. [Информационна система за българските предприятия \(BEIS\)](#)

Таблица 20 Област Велико Търново: Водещи предприятия от избраните сектори (съгл. КИД-2008), на база 2015 г.

Сектор (съгл. КИД-2008)	Предприятие
Селско, горско и рибно стопанство	
Отглеждане на зърнени (без ориз) и бобови растения и маслодайни семена (01.11)	Сортови семена - Вардим ЕАД - Вардим
Отглеждане на други едногодишни растения (01.19)	Агро Диз ООД - Свищов
Отглеждане на грозде (01.21)	Ел Ес Импекс ЕООД - Сухиндол
Дейности на разсадници, без горските (01.30)	Екзотика ЕООД - Павликени
Отглеждане на едър рогат добитък, с млечно направление (01.41)	Чех & П ЕООД - Велико Търново
Отглеждане на свине (01.46)	Билияна ООД - Българско Сливово
Отглеждане на домашни птици (01.47)	Артемида - 71 ЕООД - Горна Оряховица
Комбинирано растениевъдно-животновъдно стопанство (01.50)	Земеделска кооперация "Светлина" - Куцина
Спомагателни дейности в растениевъдството (01.61)	Агрария Сървиз ЕООД - Свищов
Дейности след прибиране на реколтата (01.63)	Керпи ЕООД - Павликени
Дърводобив (02.20)	Дари - Лес ЕООД - Велико Търново
Спомагателни дейности в горското стопанство (02.40)	Агролес ЕООД - Свищов
Развъждане и отглеждане на риба и други водни организми в сладководни басейни (03.22)	Шаварна Биопарк ООД - Велико Търново
Преработваща промишленост	
Производство и преработка на месо, без месо от домашни птици (10.11)	Месокомбинат-Свищов ООД - Свищов
Производство и преработка на месо от домашни птици (10.12)	Пименс ООД - Стражица

Производство на месни продукти, без готови ястия (10.13)	Елит Мес Минев - Родопа - В.Т. ООД - Велико Търново
Преработка и консервиране на други плодове и зеленчуци, без готови ястия (10.39)	Домат АД - Джулюница
Производство на растителни и животински масла и мазнини, без маргарин (10.41)	Кехлибар ЕООД - Лясковец
Производство на мляко и млечни продукти, без сладолед (10.51)	Милки Лукс ЕООД - Бяла черква
Производство на мляко и млечни продукти, без сладолед (10.51)	Би.Си.Си. Хандел ООД - Велико Търново
Производство на хляб, хлебни и пресни сладкарски изделия (10.71)	Астрея 91 ООД - Горна Оряховица
Производство на сухари, бисквити и сухи сладкарски изделия (10.72)	Престиж-96 АД - Велико Търново
Производство на вина от грозде (11.02)	Ловико Лозари ЕАД - Сухиндол
Производство на горно облекло, без работно (14.13)	Аполон-95 ЕООД - Горна Оряховица
Производство на горно облекло, без работно (14.13)	Брилянт - Търновград АД - Велико Търново
Производство на долно облекло (14.14)	Феми ЕООД - Горна Оряховица
Производство на чорапи и чорапогачи (14.31)	Соник-2 ООД - Велико Търново
Производство на други изделия от дървен материал; производство на изделия от корк, слама и материали за плетене (16.29)	Фаво АД - Свищов
Производство на вълнообразен картон и опаковки от хартия и картон (17.21)	Унипак АД - Павликени
Производство на вълнообразен картон и опаковки от хартия и картон (17.21)	Велпа-91 АД - Стражица
Печатане на други издания и печатни продукти (18.12)	Абагар АД - Велико Търново
Производство на опаковки от пластмаси (22.22)	Екстрапак ООД - Велико Търново
Производство на дограма и други изделия от пластмаси за строителството (22.23)	Касиопес - Георги Стефанов ЕТ - Павликени
Производство на изделия от бетон за строителството (23.61)	Български бетонни елементи ООД - Свищов
Производство на изделия от други неметални минерали, неклаифицирани другаде (23.99)	Драгажен флот - Истър АД - Свищов
Производство на метални конструкции и части от тях (25.11)	Металстрой - Стоянов и Георгиев ООД - Елена
Производство на метална дограма (25.12)	Алумина Елит 2003 ЕООД - Велико Търново
Производство на котли за централно отопление и радиатори с неелектрическо загряване (25.21)	Корадо-България АД - Стражица
Механично обработване на метал (25.62)	Балканкар-Заря АД - Павликени
Производство на други метални изделия, неклаифицирани другаде (25.99)	Дунав Лизинг ЕАД - Велико Търново
Производство на монтирани печатни платки (26.12)	Тремол-Ес еМ Ди ООД - Велико Търново
Производство на неелектрически битови уреди (27.52)	Прити 95 ООД - Лясковец
Производство на подемно-транспортни машини (28.22)	Складова техника АД - Горна Оряховица
Производство на офис техника, без компютърната (28.23)	Тремол ООД - Велико Търново
Производство на други машини с общо предназначение, неклаифицирани другаде (28.29)	Каси Темпра Пак ООД - Горна Оряховица
Производство на машини за селското и горското стопанство (28.30)	Метарем ЕАД - Павликени
Строителство	
Строителство на жилищни и нежилищни сгради (41.20)	Тера ООД - Велико Търново
Строителство на автомагистрали, пътища и самолетни писти (42.11)	Пътни строежи - Велико Търново АД - Велико Търново
Строителство на преносни и разпределителни електрически и далекосъобщителни мрежи (42.22)	Етра - Ел ООД - Велико Търново
Строителство на други съоръжения, неклаифицирани другаде (42.99)	Водстрой ВТ АД - Велико Търново
Изграждане на електрически инсталации (43.21)	Електромонтаж - Цветков ЕООД - Горна Оряховица

Изграждане на водопроводни, канализационни, отоплителни и климатични инсталации (43.22)	Атлантик Си Ай Ди ЕООД - Павликени
Монтаж на дограма и дърводелски работи (43.32)	Лало - Живко Илиев ЕТ - Свищов
Други довършителни строителни дейности (43.39)	Скорпион Инвестстрой ЕООД - Велико Търново
Други специализирани строителни дейности, неklasифицирани другаде (43.99)	Анира ЕООД - Велико Търново
Транспорт, складиране и пощи	
Пътнически градски и крайградски транспорт (49.31)	Алекс О`К ЕООД - Велико Търново
Пътнически таксиметров транспорт (49.32)	Мит Такси ООД - Велико Търново
Друг пътнически сухопътен транспорт, неklasифициран другаде (49.39)	Янтра - Транспорт АД - Горна Оряховица
Товарен автомобилен транспорт (49.41)	Транспрес ООД - Велико Търново
Други спомагателни дейности в транспорта (52.29)	Трансрент ЕООД - Велико Търново
Други пощенски и куриерски дейности (53.20)	Алуркова Алфа Трейдинг ЕООД - Велико Търново
Хотелиерство и ресторантьорство	
Хотели и подобни места за настаняване (55.10)	Янтра-Шарлопов Хотелс ЕООД - Велико Търново
Деятност на ресторанти и заведения за бързо обслужване (56.10)	Вимар ООД - Велико Търново
Деятност на питейни заведения (56.30)	Шугър Импекс Трейдинг ЕООД - Велико Търново

Изт. [Информационна система за българските предприятия \(BEIS\)](#)

7.2. ДЛЪЖНОСТИ С ПОТЕНЦИАЛ ЗА ТРУДОВА МОБИЛНОСТ

No.	Длъжност
1	Автобояджии
2	Автотенекиджии
3	Агрономи
4	Администратори
5	Администратори на хотели
6	Арматуристи
7	Бармани
8	Бобкетисти
9	Бояджии, строителство
10	Ветеринарни техници
11	Водачи, селскостопански машини
12	Водопроводчици
13	Гледачи на животни
14	Готвачи
15	Помощник готвачи
16	Дизайнери
17	Дърводелци, строителство
18	Дърводелци, мебели
19	Дърворезбари
20	Дограмаджия, дърво/пластмаса/алуминий
21	Ел. заварчици
22	Заварчици и резачи на метал
23	Електрокаристи
24	Електротехници в строителството
25	Електротехници в промишлеността
26	Животновъди
27	Зидаромазачи
28	Зоотехнически работници/Работници животновъдство
29	Инженер - химици
30	ИКТ специалисти
31	Инженери, автоматизация
32	Инженери, механика
33	Машинни инженери
34	Инженери, кораборемонт
35	Камериери
36	Квалифицирани мебелисти
37	Квалифицирани шивачи
38	Квалифицирани работници по производство на хлебни и сладкарски изделия

39	Квалифицирани работници по производство на месо, месни и рибни продукти
40	Квалифицирани строителни работници
41	Колячи
42	Комбайнери - водачи ССМ
43	Ковачи
44	Корабни палубни офицери/Корабоводители/
45	Корабни механици/техници
46	Куриери
47	Кранисти
48	Кроячи
49	Лаборанти
50	Лесовъди
51	Майстори-занаятчии на изделия от текстил, кожа и сродни материали
52	Машинни оператори, металообработващи машини вкл. с ЦПУ
53	Машинни оператори, производство на пластмасови изделия
54	Машинни оператори, обувно производство
55	Мениджъри логистика
56	Мениджъри продажби
57	Мениджъри проекти
58	Механици земеделски машини, тракторист (механик селско стопанство, водач на трактор)
59	Механици, промишленост
60	Механици, морски тръбопровод
61	Мехатроници
62	Мебелисти
63	Моделиери
64	Монтажници
65	Монтажници на мебели
66	Монтажници, климатици
67	Мотокаристи
68	Моряци
69	Настройчик на металообработващи машини с цифрово управление
70	Неквалифицирани работници в строителството
71	Неквалифицирани работници в селското стопанство
72	Обслужващ персонал за производството и подготвяне стока за експедиция
73	Общи работници, промишленост
74	Общи работници, строителство
75	Овощари
76	Озеленители
77	Оператори, каучуково производство
78	Оператори в шевното производство, технолог на облекло
79	Организатори производство
80	Офис сътрудници

81	Подготовчици на автомобили за боядисване
82	Перачи и гладачи (ръчно)
83	Персонал, водещ стокови документи(ISCO 4321)
84	Пиколо
85	Проектанти
86	Програмисти
87	Продавач - консултанти
88	Работници ГСМ
89	Работници по техническа поддръжка
90	Работници сладкарско производство
91	Работници, кухня
92	Работници в строителството
93	Работници в преработващата промишленост (ISCO 9329)
94	Работници, поддръжка на пътища
95	Работници по строителство на водни и канализационни инсталации
96	Работници, производство на млечни продукти
97	Работници, полевъди
98	Разкройчици
99	Рецепционисти
100	Резачи, горски дървен материал
101	Сервитьори
102	Складови работници
103	Сладкари
104	Специалисти качество
105	Специалисти продажби
106	Сезонни работници в земеделието
107	Тапицери
108	Техници, кораборемонт
109	Техници по обслужване на чорапоплетачни машини
110	Техници, производство на облекло
111	Технолози месодобив и месопреработка
112	Технолози ХВП
113	Технолози облекло
114	Транжори
115	Трудотерапевти
116	Търговци
117	Търговски представители
118	Фадромисти
119	Фрезисти
120	Хигиенисти
121	Химици
122	Хостеси в хотел

123	Шофьори на лекотоварни автомобили
124	Шофьори на тежкотоварни автомобили
125	Шофьори на автобуси
126	Шивачи мъжко/дамско облекло
127	Шивачи-моделиери, кожухари и шапкари(ISCO 7531)
128	Шлайфисти
129	Шлосери
130	Шлосер-монтажници
131	Чистачи/хигиенисти и помощници в офиси, хотели и други учреждения (ISCO 9112)

7.3. СПИСЪК С УЧЕБНИ ЗАВЕДЕНИЯ

ТАБЛИЦА 21 СПИСЪК С УЧЕБНИ ЗАВЕДЕНИЯ В ЦЕЛЕВИТЕ ОБЛАСТИ

Учебни заведения	Специалности - Професии
Област Силистра	
Висши училища и филиали:	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Филиал-Силистра към Русенски университет „Ангел Кънчев“- гр. Силистра 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ степен бакалавър: <ul style="list-style-type: none"> ○ Български език и чужд език (английски, френски, румънски)“; ○ Физика и информатика; ○ Автомобилно инженерство; ○ Електроинженерство. ➤ степен магистър: <ul style="list-style-type: none"> ○ Комуникативни техники и педагогически умения; ○ Съвременни образователни технологии в детската градина и началното училище; ○ Педагогическа превенция на престъпността и пробационни практики; ➤ научна степен „Доктор“: <ul style="list-style-type: none"> ○ Български език
Професионални гимназии:	
ПГ по механотехника „Владимир Комаров“- гр. Силистра	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Компютърна техника и технологии - Техник на компютърни системи ➤ Компютърни мрежи - Техник на компютърни системи ➤ Автотранспортна техника - Техник на транспортна техника
ПГ по строителство „Пеньо Пенев“ “- гр. Силистра	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Недвижими имоти - Брокер ➤ Строителство и архитектура - Строителен техник ➤ Електрически инсталации - Електротехник ➤ Интериорен дизайн - Дизайн
ПГ по стопанско управление, администрация и услуги „Атанас Буров“ “- гр. Силистра	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Икономическа информатика с интензивно изучаване на английски език - Икономист - информатик ➤ Оперативно счетоводство с разширено изучаване на английски език - Оперативен счетоводител ➤ Организация на туризма и свободното време с интензивно изучаване на френски език - Организатор на туристическа агентска дейност ➤ Кетъринг с разширено изучаване на немски език - Ресторантьор
Професионална земеделска гимназия „Добруджа“ - гр. Силистра	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Механизация на селското стопанство - Техник на селскостопанска техника ➤ Растителна защита - Растениевъд
ПГ по лека промишленост „Пенчо Славейков“ “- гр. Силистра	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Моден дизайн - Дизайнер ➤ Производство на облекло от текстил - Оператор в производството на облекло ➤ Фризьорство - Фризьор ➤ Шивачество - за ученици със специални образователни потребности - Шивач
ПГ по производствени технологии „Евлоги Георгиев“ “- гр. Силистра	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Контрол на качеството и безопасност на храни и напитки - Техник-технолог по качеството на храни и напитки ➤ Екология и опазване на околната среда - Еколог ➤ Промислена естетика и дизайн - Техник - приложник
ПГ по облекло, обслужване и транспорт - гр. Дулово	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Конструирание, моделиране и технология на облекло от текстил - Моделиер - технолог на облекло ➤ Механизация на селското стопанство - Техник на селскостопанска техника ➤ Автотранспортна техника - Техник на транспортна техника
Професионално училище по механизация на селското стопанство "Н. Й. Вапцаров" - с. Средище	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Земеделец - Фермер ➤ Механизация на селското стопанство - Монтьор на селскостопанска техника ➤ Пътностроителна техника - Монтьор на автотранспортна техника
Професионално училище по селско стопанство - с. Ситово	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Земеделец - Фермер ➤ Пчеларство - Фермер ➤ Производство и преработка на мляко и млечни продукти - Оператор в хранително-вкусовата промишленост” ➤ Земеделско стопанство - Икономист ➤ Растителна защита - Растениевъд
Профилirани гимназии:	

Езикова гимназия „Пейо К. Яворов” - гр. Силистра;	➤ Профили „Чужди езици” с Английски език, Немски език и Френски език
Природоматематическа гимназия „Климент Охридски” - гр. Силистра;	➤ Профил Софтуерни и хардуерни науки ➤ Профил Математика
Област Русе	
Висши училища и филиали:	
➤ Русенски университет "Ангел Кънчев" - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Специалности: <ul style="list-style-type: none"> ○ Земеделска техника и технологии; ○ Мениджмънт и сервиз на техниката; ○ Климатизация, хидравлика и газификация; ○ Промислен дизайн, Аграрно инженерство; ○ Екология и техника за опазване на околната среда; ○ Растениевъдство; ○ Машинно инженерство; ○ Строително инженерство; ○ Мениджмънт на качеството и метрология; ○ Индустриално инженерство; ○ Материалознание и технологии; ○ Електроенергетика и електрообзавеждане; ○ Компютърно управление и автоматизация; ○ Електроника, ○ Компютърни системи и технологии; Интернет и мобилни комуникации; ○ Информационни и комуникационни технологии; ○ Транспортна техника и технологии; ○ Технология и управление на транспорта; ○ Европеистика и многостепенно управление; ○ Европеистика и глобалистика; ○ Бизнес мениджмънт; ○ Публична администрация; ○ Международни икономически отношения; ○ Маркетинг; ○ Икономика; ○ Индустриален мениджмънт; ○ Евроатлантическа и глобална сигурност; ○ Сигурност за граждани и собственост в трансгранична среда; ○ Предучилищна и начална училищна педагогика; ○ Начална училищна педагогика и чужд език, ○ Социална педагогика; ○ Педагогика на обучението по математика и информатика; ○ Български език и история (педагогическа специалност); ○ Финансова математика; ○ Компютърни науки; ○ Информатика и информационни технологии в бизнеса; ○ Право; ○ Противоположение на престъпността и опазване на обществения ред; ○ Социални дейности; ○ Кинезитерапия; ○ Ерготерапия; ○ Акушерка; ○ Медицинска сестра;
➤ филиал на висше училище по агробизнес и развитие на регионите (ВУАРР) - Пловдив (Земеделски колеж) - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ степен бакалавър: <ul style="list-style-type: none"> ○ Аграрна икономика; ○ Икономика на туризма; ○ Счетоводство; ○ Стопанско управление; ○ Управление на агробизнеса; ○ Управление на човешките ресурси; ○ Управление на информационните системи; ○ Финанси; ➤ степен магистър: <ul style="list-style-type: none"> ○ Стопанско управление“, ○ „Стопанско управление със специализация - управление на агробизнеса“, ○ „Управление на проекти“, ○ „Управление на селските райони“,

	<ul style="list-style-type: none"> ○ „Управление на общините със специализация - регионално планиране и развитие“, ○ „Артмениджмънт“, ○ „Административно - информационен мениджмънт“, ○ „Управление на комуникационните системи“, ○ „Мениджмънт на човешките ресурси“, ○ „Здравен мениджмънт“;
➤ Частен професионален колеж по социални дейности и сигурност - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Специалности: <ul style="list-style-type: none"> ○ Организация на охранителната дейност (професия охранител), ○ Предприемачество и мениджмънт (професия фирмен мениджър) и ○ Отглеждане и възпитание на деца в домашни условия (професия гувернантка);
Професионални гимназии:	
ПГ по дървообработване и вътрешна архитектура „И. Вондрак“ - гр. Русе;	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Интериорен дизайн - Дизайнер ➤ Пространствен дизайн - Дизайнер ➤ Мебелно производство - Техник - технолог в дървообработването ➤ Тапицерство и декораторство - Техник - технолог в дървообработването
ПГ по електротехника „Апостол Арнаудов“ - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Електрически инсталации - Електротехник ➤ Компютърна техника и технологии - Техник на компютърни системи ➤ Системно програмиране - Системен програмист
ПГ по икономика и управление „Елиас Канети“ - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Банково дело - Финансист ➤ Оперативно счетоводство - Оперативен счетоводител ➤ Икономика и мениджмънт - Икономист ➤ Бизнес администрация - Офис мениджър
ПГ по корабостроене и корабоводене - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Корабоводене - речно - Корабоводител ➤ Логистика - Сержант, (Старшина за военноморски те сили) - логистик ➤ Корабни машини и механизми - Корабен техник ➤ Логистика на товари и услуги - Куриер ➤ Експлоатация на пристанищата и флота - Организатор по експлоатация на пристанищата и флота
ПГ по механотехника - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Електрически превозни средства - Техник по транспортна техника ➤ Автотранспортна техника - Техник по транспортна техника ➤ Възобновяеми енергийни източници - Техник на енергийни съоръжения и инсталации ➤ Топлотехника - Монтьор на енергийни съоръжения и инсталации
ПГ по облекло „Недка Иван Лазарова“ - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Конструирание, моделиране и технология на облекло от текстил - Моделиер - технолог на облекло ➤ Моден дизайн - Дизайнер ➤ Организация и технология на фризьорските услуги - Фризьор ➤ Козметика - Козметик ➤ Производство на облекло - Работник в производството на облекло ➤ Шивачество - Шивач ➤ Производство на облекло от техстил - Оператор в производството на облекло
ПГ по промишлени технологии "Атанас Буров" - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Мехатроника - Мехатроника ➤ Промислен дизайн - Дизайнер ➤ Газова техника - Техник на енергийни съоръжения и инсталации ➤ Топлотехника - Монтьор на енергийни съоръжения и инсталации ➤ Машини и съоръжения за заваряване - Машинен техник ➤ Машини и системи с ЦПУ - Машинен техник ➤ Работник в обслужване на заведения за хранене и развлечения - Работник в заведенията за хранене и развлечения ➤ Помощник- възпитател в отглеждането и възпитанието на деца - Помощник- възпитател
ПГ по селско стопанство "Ангел Кънчев" - Образцов Чифлик - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Механизация на селското стопанство - Техник на селскостопанска техника ➤ Производител на селскостопанска продукция - Фермер ➤ Ветеринарен техник - Ветеринарен техник ➤ Производство на хляб, хлебни и сладкарски изделия - Техник - технолог в хранително - вкусовата промишленост
ПГ по строителство, архитектура и геодезия „Пеньо Пенев“ - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Маркшайдерство - Маркшайдер ➤ Архитектурна реставрация - Техник реставратор ➤ Строителство и архитектура - Строителен техник ➤ Компютърна графика - Компютърен график ➤ Интериорен дизайн - Дизайнер ➤ Вътрешни облицовки и настилки - Строител

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Бояджийски работи - Строител ➤ Недвижими имоти - Брокер
ПГ по транспорт - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Автомобилна мехатроника - Техник по транспортна техника ➤ Подемно - транспортна техника, монтирана на пътни транспортни средства - Монтьор на подемно-транспортна техника и Техник на подемно-транспортна техника
ПГ по туризъм „Иван Павлов - гр. Русе“	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Кетъринг - Ресторантьор ➤ Организация на хотелиерството - Хотелиер ➤ Организация на туризма и свободното време - Организатор на туристическа агентска дейност ➤ Производство и обслужване в заведенията за хранене и развлечения - Ресторантьор ➤ Производство на кулинарни изделия и напитки - Готвач ➤ Производство на сладкарски изделия - Хлебар - сладкар
Професионална гимназия - гр. Бяла	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Автотранспортна техника - Монтьор на транспортна техника ➤ Производител на селскостопанска продукция - Фермер ➤ Производство на кулинарни изделия и напитки - Готвач ➤ Производство на облекло от текстил - Оператор в производството на облекло ➤ Растителна защита - Разстениевъд ➤ Стоманобетонни конструкции - Строител - монтажник ➤ Фризьорство - Фризьор
Професионална гимназия по селско стопанство "К.А.Тимирязев" - гр. Две Могили	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Агроекология - Агроеколог ➤ Растителна защита и агрохимия - Техник- растениевъд ➤ Производител на селскостопанска продукция - Фермер ➤ Механизация на селското стопанство - Техник на селскостопанска техника
Средно общообразователно училище "Васил Левски" с професионални паралелки - с. Ветово	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Технология на неорганичните вещества - Химик - технолог ➤ Обогатяване на полезни изкопаеми - Оператор в минната промишленост ➤ Икономическо информационно осигуряване - Оператор информационно осигуряване
Профилирани гимназии:	
➤ Английска гимназия "Гео Милев" - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Чуждоезиков профил. Профилеращите предмети са английски език, втори чужд език - немски, френски или руски език и български език и литература.
➤ Математическа гимназия (МГ) „Баба Тонка“ - гр. Русе	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Направления: ➤ Математически науки ➤ Софтуерни и хардуерни науки ➤ Природни науки
➤ Спортно училище "Майор Атанас Узунов - гр. Русе"	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Дисциплини - гребане, кану-каяк, футбол, спортна акробатика, бокс, борба - свободен стил, джудо, карате, лека атлетика, вдигане на тежести и спортна стрелба
➤ Средно училище за европейски езици „Св. Константин-Кирил Философ - гр. Русе“	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Чуждоезиков профил. ➤ Английски език ➤ Немски език ➤ Испански език ➤ Руски език
➤ Национално училище по изкуствата „Проф. Веселин Стоянов - гр. Русе“	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Пиано - Музикант - инструменталист ➤ Цигулка- Музикант - инструменталист ➤ Виола- Музикант - инструменталист ➤ Виолончело- Музикант - инструменталист ➤ Контрабас - Музикант - инструменталист ➤ Флейта - Музикант - инструменталист ➤ Обой - Музикант - инструменталист ➤ Кларинет- Музикант - инструменталист ➤ Фагот- Музикант - инструменталист ➤ Тромпет - Музикант - инструменталист ➤ Цугтромбон - Музикант - инструменталист ➤ Туба- Музикант - инструменталист ➤ Валдхорна- Музикант - инструменталист ➤ Ударни инструменти- Музикант - инструменталист ➤ Акордеон- Музикант - инструменталист ➤ Класическа китара- Музикант - инструменталист ➤ Народни инструменти - Лютиер ➤ Живопис - Художник - изящни изкуства ➤ Рекламна графика - Дизайнер ➤ Класически танци - Танцьор

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Български танци - Танцьор ➤ Народно пеене - Музикант - вокалист ➤ Класическо пеене - Музикант - вокалист ➤ Драматичен театър - Актьор
Област Велико Търново	
Висши училища и филиали:	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Великотърновски университет "Св. Св. Кирил и Методий" - гр. В. Търново 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Специалности: <ul style="list-style-type: none"> ○ „Предучилищна и начална училищна педагогика“, ○ „Начална училищна педагогика и чужд език“, ○ „Предучилищна педагогика и чужд език“, ○ „Предучилищна педагогика и логопедия“, ○ „Начална училищна педагогика и специална педагогика“, ○ „Педагогика на обучението по история и география“, ○ „Педагогика на обучението по история и чужд език“, ○ „Педагогика на обучението по български език и история“, ○ „Педагогика на обучението по български език и чужд“, ○ „Педагогика на обучението по български език и география“, ○ „Педагогика на обучението по математика и информатика“, ○ „Педагогика на обучението по музика“, ○ „Педагогика на обучението по изобразително изкуство“, ○ „Педагогика на обучението по физическо възпитание“, ○ „Българска филология“, ○ „Славистика“, ○ „Русистика“, ○ „Английска филология“, ○ „Германистика“, „Романистика“, „Балканистика“, „Приложна лингвистика с два чужди езика“, ○ „История“, ○ „Археология“, ○ „Философия“, ○ „Теология“, ○ „Етнология“, ○ „Културен туризъм“, ○ „Психология“, ○ „Политология“, ○ „Социални дейности“, ○ „Предприемачество в социалната сфера“, ○ „Връзки с обществеността“, ○ „Библиотечно-информационни дейности“, ○ „Журналистика“, ○ „Право“, ○ „Стопанско управление“, ○ „Публична администрация“, ○ „Финанси“, ○ „Маркетинг“, ○ „Счетоводство и контрол“, ○ „Международни икономически отношения“, ○ „Туризъм“, ○ „Регионално развитие и геоикономика“, ○ „География“, ○ „Приложна математика“, ○ „Информатика“, ○ „Компютърни науки“, ○ „Софтуерно инженерство“, ○ „Изящни изкуства-графика“, ○ „Изящни изкуства-графичен дизайн и визуални комуникация“, ○ „Изящни изкуства-живопис“, ○ „Изящни изкуства-рисуване и интермедия“, ○ „Изящни изкуства-скулптура“, ○ „Изящни изкуства-стенопис“, ○ „Църковни изкуства - иконопис, стенопис, дърворезба“, ○ „Национална сигурност“.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Национален военен университет "Васил Левски" - гр. В. Търново 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ военни специалности: <ul style="list-style-type: none"> ○ „Мотопехотни и танкови войски“, ○ „Разузнаване“, ○ „Сигнално разузнаване и електронна война“,

	<ul style="list-style-type: none"> ○ „Полв. артилерия“, ○ „Артилерийско и зенитно-ракетно въоръжение, оптика и бойни припаси„ ○ „Инженерни войски“, ○ „Войски за ядрена, химическа и биологична защита и екология“, ○ „Летец-пилот“, ○ „Ръководител на въздушното движение“, ○ „Летателни апарати и авиационни двигатели“, ○ „Танкова и автомобилна техника“, ○ „Военни комуникационни и информационни системи“, ○ „Военни комуникационни и информационни системи“, ○ „Материални средства, придвижване и транспорт“, ○ „Противовъздушна отбрана на войските“, ○ „Зенитно-ракетни войски“, ○ „Радиотехнически войски“, ○ „Авиационни електроприборни и автоматични системи“; ➤ граждански специалности: <ul style="list-style-type: none"> ○ Стопанска логистика“, ○ „Индустириален мениджмънт“, ○ „Защита на населението и инфраструктурата „ ○ „Автомобилна техника и транспортна логистика“, ○ „Строителни и специални машини“, ○ „Национална и регионална сигурност“, ○ „Защита на населението от бедствия, аварии и катастрофи“, ○ „Комуникационна техника и технологии“, ○ „Компютърни системи и технологии“, ○ „Компютърни технологии за проектиране“, ○ „Електронни системи за охрана, наблюдение и контрол“, ○ „Административна и информационна сигурност“, ○ „Авиационна електроника“, ○ „Автоматика, информационна и управляваща техника“, ○ „Авиационна техника и технологии“;
<ul style="list-style-type: none"> ➤ „Професионален сержантски колеж към НВУ „Васил Левски“ - гр. В. Търново 	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Стопанска академия "Димитър Ценов" - гр. Свищов 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ специалности: <ul style="list-style-type: none"> ○ „Аграрна икономика“, ○ „Бизнес информатика“, ○ „Екомениджмънт“, ○ „Застраховане и социално дело“, ○ „Икономика на туризма“, ○ „Икономика на търговията“, ○ „Индустириален бизнес и предприемачество“, ○ „Макроикономика“, ○ „Маркетинг“, ○ „Международни икономически отношения“, ○ „Публична администрация“, ○ „Статистика и иконометрия“, ○ „Стопански и финансов контрол“, ○ „Стопанско управление“, ○ „Счетоводство и контрол“, ○ „Управление на проекти“, ○ „Финанси“;
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Филиал на висше училище по агробизнес и развитие на регионите (ВУАРР) - Пловдив (Земеделски колеж) - гр. В. Търново 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ степен бакалавър: <ul style="list-style-type: none"> ○ „Счетоводство“, ○ „Управление на човешките ресурси“, ○ „Стопанско управление“, ○ „Икономика на туризма“, ○ „Аграрна икономика“, ○ „Финанси“, ○ „Управление на агробизнеса“, ○ „Управление на информационните системи“. ➤ степен магистър: <ul style="list-style-type: none"> ○ „Финанси и банково дело“, ○ „Счетоводство и одит“, ○ „Икономика и управление на агробизнеса“, ○ „Икономика и управление на регионите със специализация туризъм“,

	<ul style="list-style-type: none"> ○ „Икономика и управление на регионите със специализация маркетинг в публичния сектор“, ○ „Международен бизнес“, ○ „Стопанско управление“, ○ „Стопанско управление със специализация управление на агробизнеса“, ○ „Мениджмънт на човешките ресурси“, ○ „Управление на общините със специализация регионално планиране и развитие“, ○ „Управление на проекти“, ○ „Управление на селските райони“, ○ „Административно-информационен мениджмънт“;
➤ Филиал - Велико Търново на медицински университет - Варна - гр. В. Търново	<ul style="list-style-type: none"> ➤ степен бакалавър: <ul style="list-style-type: none"> ○ „Медицинска сестра“; ○ „Акушерка“;
➤ Частен професионален колеж по икономика и счетоводство Велико Търново	<ul style="list-style-type: none"> ➤ IV - професионална квалификационна степен по специалностите: <ul style="list-style-type: none"> ○ "Предприемачество и мениджмънт", ○ "Организация и управление на хотелиерството", ○ "Организация на екскурзоводската дейност" ○ "Компютърни мрежи". ➤ две допълнителни специалности: <ul style="list-style-type: none"> ○ "Оперативно счетоводство"; ○ "Икономика и мениджмънт";
Професионални гимназии:	
ПГ по туризъм "Доктор Васил Берон" - гр. В. Търново;	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Организация на хотелиерството - Хотелиер ➤ Кетъринг - Ресторантьор ➤ Организация на туризма и свободното време - Организатор на туристическа агентска дейност ➤ Туристическа анимация - Аниматор в туризма ➤ Производство на кулинарни изделия и напитки - Готвач ➤ Производство и обслужване в заведенията за хранене и развлечения - Ресторантьор ➤ Търговия на едро и дребно - Търговски представител ➤ Организация на обслужването в хотелиерството - Администратор в хотелиерството
Старопрестолна гимназия по икономика	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Банково дело - Финансист ➤ Оперативно счетоводство - Оперативен счетоводител ➤ Икономическа информатика - Икономист-информатик ➤ Икономика и мениджмънт - Икономист
ПГ по моден дизайн- гр. В. Търново	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Конструирание, моделиране и технология на облекло от текстил - Моделиер-технолог на облекло ➤ Помощник-възпитател в отглеждането и възпитанието на деца - Помощник - възпитател ➤ Козметика - Козметик ➤ Фризьорство - Фризьор
ПГ по строителство, архитектура и геодезия "Ангел Попов"- гр. В. Търново	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Парково строителство и озеленяване - Техник - озеленител ➤ Интериорен дизайн - Дизайнер ➤ Архитектурна реставрация - Техник- реставратор ➤ Геодезия - Геодезист ➤ Строителство и архитектура - Строителен техник
ПГ по електроника "Александър Попов"- гр. В. Търново	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Компютърна техника и технологии - Техник на компютърни системи ➤ Електрообзавеждане на транспортна техника - Електротехник
Частна професионална гимназия по Мениджмънт- гр. В. Търново	Училището интегрира българската образователна система с международната програма на International Baccalaureate и британската система за гимназиално образование - IGCSE и A Levels. Учебният план на гимназията е одобрен от MOMH, International Baccalaureate Organisation (IBO) и Cambridge International Examinations (CIE). Завършилите получават две дипломи: българска за средно образование и международна - IB или A Levels.
ПГ по сградостроителство „Кольо Фичето“ - гр. В. Търново	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Зидария - Строител ➤ Мазилки и шпакловки - Строител ➤ Вътрешни облицовки и настилки - Строител ➤ Външни облицовки и настилки - Строител ➤ Вътрешни ВиК мрежи - Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи ➤ Външни ВиК мрежи - Монтажник на водоснабдителни и канализационни мрежи

	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Бояджийски работи - Строител ➤ Електрически инсталации - Електромонтьор
ПГ по машиностроене "Никола Йонков Вапцаров" - гр. Дебелец	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Технология на машиностроенето - Машинен техник ➤ Машини и съоръжения за добивната промишленост и строителството - Машинен техник ➤ Лазерна и оптична техника - Техник на прецизна техника ➤ Машини и системи с ЦПУ - Машинен техник ➤ Оптически комуникационни системи - Техник по комуникационни системи ➤ Технология на машиностроенето - Машинен техник ➤ Автотранспортна техника - Монтьор на транспортна техника
Професионална техническа гимназия "Васил Левски" - гр. Горна Оряховица	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Топлотехника - топлинна, климатична, вентилационна и хладилна - Техник на енергийни съоръжения и инсталации ➤ Автотранспортна техника - Техник по транспортна техника ➤ Ортопедична техника и бандажи - Техник по ортопедична техника
ПГ по електротехника и електроника "Михаило Василиевич Ломоносов" - гр. Горна Оряховица	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Системно програмиране - Системен програмист ➤ Компютърна техника и технологии - Техник на компютърни системи ➤ Компютърни мрежи - Техник на компютърни системи ➤ Възобновяеми енергийни източници - Техник на енергийни съоръжения и инсталации ➤ Телекомуникационни системи - Техник по комуникационни системи ➤ Електроенергетика - Електротехник ➤ Електрически инсталации - Електротехник
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ПГ по хранителни технологии "Проф. Д-Р Асен Златаров" - гр. Горна Оряховица 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Експлоатация и поддържане на хладилна и климатична техника в ХВП = Техник - технолог по експлоатация и поддържане на хладилна и климатична техника в ХВП ➤ Производство и обслужване в заведения за хранене и развлечения - Ресторантьор ➤ Производство на захар и захарни изделия - Техник-технолог в хранително-вкусовата промишленост ➤ Хранително-вкусова промишленост - Работник в хранително-вкусовата промишленост
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ПГ по лека промишленост и икономика "Атанас Буков" - гр. Горна Оряховица 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Оперативно счетоводство - Оперативен счетоводител ➤ Банково дело - Финансист ➤ Електронна търговия - Организатор интернет приложения ➤ Икономика и мениджмънт - Икономист - мениджър ➤ Експлоатация на автомобилния транспорт - Организатор по експлоатация на автомобилния транспорт ➤ Конструирание, моделиране и технология на облекло от текстил - Моделиер - технолог
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ПГ по железопътен транспорт "Н.Й.Вапцаров" - гр. Горна Оряховица 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Търговска експлоатация на железопътния транспорт - Организатор по търговска експлоатация на железопътния транспорт ➤ Осигурителни и комуникационни системи в ж.п.инфраструктура - Техник по автоматизация ➤ Локомотиви и вагони - Техник по железопътна техника ➤ Електрообзавеждане на железопътна техника - Електротехник
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ПГ "Проф. Д-Р Асен Златаров" - гр. Свищов 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Компютърна техника и технологии - Техник на компютърни системи ➤ Промислена електроника - Техник на електронна техника ➤ Технологичен и микробиологичен контрол в химични производства - Лаборант ➤ Технология в биопроизводства - Биотехнолог ➤ Автотранспортна техника - Монтьор на транспортна техника
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ПГ по лека промишленост и строителство - гр. Свищов 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Кетъринг - Ресторантьор ➤ Конструирание, моделиране и технология на облекло от текстил - Моделиер - технолог на облекло ➤ Компютърна техника и технологии - Техник на компютърни системи ➤ Автотранспортна техника - Техник по транспортна техника ➤ Производство на кулинарни изделия и напитки - Готвач ➤ Производство на облекло от текстил - Оператор в производството на облекло ➤ Топлотехника - топлинна, климатична, вентилационна и хладилна - Монтьор на енергийни съоръжения и инсталации ➤ Вътрешни облицовки и настилки - Строител ➤ Механизация на селското стопанство - Монтьор на селскостопанска техника
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ПГ по селско стопанство "Боруш" - с. Крушето 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Земеделец - Фермер

<ul style="list-style-type: none"> ➤ ПГ по селско стопанство "Марко Ангелов" - с. Камен 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Горско и ловно стопанство - Техник- лесовъд ➤ Земеделец - Фермер ➤ Производител на селскостопанска продукция - Фермер ➤ Селски туризъм - Организатор на туристическа агентска дейност
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ПГ по механизация на селското стопанство "Никола Златарски" - гр. Златарица 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Механизация на селското стопанство - Монтьор на селскостопанска техника
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ПГ по аграрни технологии "Цанко Церковски" - гр. Павликени 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Селски туризъм - Организатор на туристическа агентска дейност ➤ Бизнес - администрация - Офис - мениджър ➤ Механизация на селското стопанство - Техник на селскостопанска техника ➤ Полиграфия - Полиграфист ➤ Механизация на селското стопанство - Техник на селскостопанска техника ➤ Горско и ловно стопанство -Техник - лесовъд
<ul style="list-style-type: none"> ➤ ПГ по транспорт "Васил Друмев" - гр. Стражица 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Малък и среден бизнес - Сътрудник в малък и среден бизнес ➤ Автотранспортна техника - Монтьор на транспортна техника ➤ Подемно - транспортна техника, монтирана на пътни транспортни средства - Техник по подемно - транспортна техника ➤ Конструирание, моделиране и технология на облекло от текстил - Моделиер - технолог на облекло ➤ Производство на облекло от текстил - Оператор в производството на облекло
Профилирани гимназии:	
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Хуманитарна гимназия „Св.Св. Кирил и Методий“ - гр. В. Търново; 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Журналистика и връзки с обществеността ➤ Извършване на термални процедури в балнеологични и други възстановителни центрове - Изпълнител на термални процедури
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Частна профилирана гимназия „Американски Колеж - Аркус“ - гр. В. Търново 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ В Американски колеж Аркус се обучават ученици в два профила - чуждоезиков и природоматематически.
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Природо-математическа гимназия „Васил Друмев“ - гр. В. Търново 	<ul style="list-style-type: none"> ➤ Профили: информационни технологии, математика, информатика, биология и здравно образование, география и икономика
<ul style="list-style-type: none"> ➤ Езикова гимназия „Проф. Д-Р Асен Златаров“ - гр. В. Търново; 	<ul style="list-style-type: none"> Чуждоезиков профил. ➤ Английски език ➤ Немски език ➤ Испански език ➤ Френски ➤ Руски език

7.4. СПИСЪК НА ИНФОРМАЦИОННИТЕ И ЛИТЕРАТУРНИТЕ ИЗТОЧНИЦИ

1. Актуализиран документ за изпълнението на Областна стратегия за развитие на Област Русе 2017-2020
2. Анализ на пазара на труда, БСК, 2014
3. Българска Стопанска Камара, Анкетно проучване сред експерти, юли 2017
4. Българска Стопанска Камара, Анкетно проучване сред работодатели, юли 2017
5. Годишен обзор, Агенция по заетостта, 2016
6. Икономически и социални аспекти на заетостта на работната сила, Анализи 2012, Институт за икономически изследвания, БАН
7. Икономическо развитие и политика в България: оценки и очаквания 2016, Институт за икономически изследвания, БАН, 2017
8. Макроикономическа прогноза, пролет 2017, Министерството на финансите (МФ)
9. Методически бележки по класификация на икономическите дейности - КИД 2008, за международно използване NACE.BG 2008, НСИ
10. Мобилността на работната сила като фактор за формиране на европейския трудов пазар и влиянието върху управлението и развитието на човешките ресурси, Вачкова Е., Живкова Н.
11. Наблюдение на работната сила, НСИ
12. Национален план за регионално развитие 2012-2022
13. Национален план по заетостта, МТСП, 2017
14. Нулв. г. за пазара на труда, 2016, Институт за пазарна икономика
15. Областна стратегия за развитие на Област Велико Търново за периода 2014 -2020
16. Областна стратегия за развитие на Област Русе за периода 2014 -2020
17. Областна стратегия за развитие на Област Силистра за периода 2014 - 2020
18. Пазар на труда, издателство Ciela, Дулевски Л., 2010
19. Пазар на труда, Отчет 2016, Институт за икономически изследвания, БАН
20. Периодичен бюлетин, Агенция по заетостта, 2016
21. Професионално образование и заетост - 2015, Институт за пазарна икономика
22. Разпределение на доходите в страната по области, 2014, Институт за пазарна икономика
23. Регионален план за развитие на Северен централен район 2014 - 2020
24. Регионални профили, Институт за пазарна икономика